

FALLA REPÚBLICA ARGENTINA
LLIBRE EXPLICATIU
XÀTIVA 2026

ARGENTINA



絆

KIZUNA

OTAKU



Ricard Vila



Termes japonesos fets servir, amb la seua traducció i descripció

- **Arugamama:** Un concepte que convida a acceptar la realitat tal com és, sense resistència. Es podria traduir com 'les coses són com són' i transmet una filosofia de serenitat i acceptació.
- **Chōkoku:** Es refereix a l'art d'esculpir, gravar o tallar materials com la fusta o la pedra. És el terme específic per a la disciplina de l'escultura.
- **Dokusha:** La paraula per a 'lector', la persona que llig un llibre, text o també una revista.
- **Hihan:** Significa 'crítica' o 'judici'. En un sentit més ample, pot al·ludir a l'examen reflexiu i a l'anàlisi ponderada.
- **Hime:** De significat directe i universal, es tradueix simplement com a 'princesa' o 'dama d'origen noble'.
- **Hobi:** Representa una recompensa, un benefici o guardó merescut. Pareu compte de no confondre-la amb l'anglès *hobby*, 'passatemps'.
- **Ichinichi Ichizen:** Un proverbi que inclou una valuosa recomanació per a la vida diària: 'una bona acció cada dia'. Promou la generositat constant.
- **Ishinfuran:** Una expressió que denota entrega absoluta. Es tradueix com 'amb el cor i la ment' i equival a dir 'amb tota l'ànima' o 'amb plena dedicació'.
- **Kaizen:** Un terme fonamental en la cultura japonesa moderna, compost per kai 'canvi' i zen 'bo'. Es tradueix com a 'millora contínua' i representa la recerca constant del progrés.
- **Kataribe:** És el 'narrador' tradicional, aquell que preserva i relata històries èpiques o folklòriques, sovint amb un pes cultural important.
- **Kizuna:** Un terme profund que designa els 'lligams' o 'vincles' afectius que uneixen les persones, així com la sensació de pertinença a un grup.
- **Kodomotachi:** És la forma plural de 'xiquet'. És, simplement, 'xiquets'.
- **Kotoba:** Significa 'paraula' o 'llenguatge'. És el terme bàsic per a referir-se a la unitat de la comunicació i a la llengua mateixa.
- **Koufuku:** Va més enllà de la felicitat momentània. Implica una 'felicitat plena', un estat de benestar profund, satisfacció i bona fortuna.
- **Kumi:** Una paraula funcional que significa 'grup' o 'equip'. Fa referència a un conjunt de persones o coses unides.
- **Monogatari:** És una 'narració', un 'relat' o una 'història'. Designa l'acte i el producte de contar històries.
- **Nekko:** Es tradueix com a 'arrel' en el seu sentit més ampli: l'origen d'una planta, d'una família, d'un problema o d'una tradició.
- **Setsumei suru:** Una frase verbal d'ús comú que significa 'explicar' o 'descriure' alguna cosa de manera clara.
- **Yume:** Una paraula amb doble significat poètic: el 'somni' que es té al dormir i el 'somni' com a aspiració o meta vital.



26 ARGENSITES





LIBRES ARGENTINA



Dipòsit legal: V-1038-2011.

ISSN: 2255-3770.

 <https://www.facebook.com/libresargentina>

 <https://fallarepublicaargentina.blogspot.com/>

<https://www.fallesxativa.es/falla-republica-argentina-2026>

**EQUIP DE REDACCIÓ:**

Celia Colomer, Sandra Faura, Begonya Martínez, Diego Moya, Emili Navalón Ramon, Clara Navalón, José Antonio Soler, Vicent Tormo i Imma Vercher.

EQUIP DE PUBLICITAT:

José Ramon Amoros, Xavier Borredà Mejías, Carme Martínez Folch, Jose Manuel Pallás Benavent i Sandra Perucho Beneyto.

ESBOSSOS FALLERS:

Gran: Que calor fa en falles!
Infantil: Maribel Beltrán i Ramon Olivares.

EXPLICACIÓ DE LA FALLA:

Jaume Noséquè.

EXPLICACIÓ DE LA FALLA INFANTIL:

Emili Navalón Ramon.

COL.LABORADORS I COL.LABORADORES:

Facund Asensi i Arau, Elies Barberà, Toni Bataller, Ximo Cerdà, Àlex Cervantes, Celia Colomer Fuentes, Sandra Faura, Anna Duet, Begonya Martínez Casanova, Miguel Àngel Martínez Tortosa, Aitana Molina Francés, Emili Navalón Ramon, Diego Moya Sáez, Eduard Oltra, Ana M^a Palop, Yolanda Pérez Ferri, Sergio Rubio Tormo, F.S.M., Ximo Sánchez, Josep Sanchis Martínez, José A. Soler, Isabel Toledo Fernández, Vicent Tormo Aldeguer i Joan Carles Ventura.

COL.LABORADORES I COL.LABORADORS INFANTILS:

Berta Arriaga Duet, Amada i Pepe Ballester Sanhipólito, Aina Benavent Barberà, Gabriel González Palop, Manuela Jordá Sancarlos, Marina Sancristóbal, Alejandra Pallás Beltrán, Candela Pont Ballester i Anna Torregrosa Perucho.

SUPERVISIÓ LINGÜÍSTICA:

Emili Navalón Ramon.

FOTOGRAFIES:

José Ramón Amorós, Arxiu de la Falla República Argentina, Arxiu Josep Martínez, Arxiu de la família Martínez Casanova, Marta Borredà, Elena Calvo, M. Carmen Calvo, Celia Colomer, Marinye Garcia, Sandra Faura, Fotografia i Imatge Federico, Eduard Francés Sanchis, Begonya Martínez, Emili Navalón Ferrando, Emili Navalón Ramon, Clara Navalón Real, Irene Palop, Rafa Palop, Adelino Pardillos, Esther Pardillos, Sandra Perucho, Roberto Rejón, Jose Antonio Soler, Anabel Tormo, Pilar Tormo, Vicent Tormo, Esther Tudela, Pilar Vinaches i Pepe Vidal.

COBERTA:

Idea de Ricard Vila.

IL·LUSTRACIONS DE SEPARATES

Héctor Chapí.

DISSENY GRÀFIC:

Vicent Tormo.

MAQUETACIÓ I IMPRESSIÓ:

Gràfiques Tormo, S.L. - Xàtiva.

Tot el contingut que apareix en aquesta publicació és una obra la propietat intel·lectual de la qual pertany als seus autors i autores i està protegida pels drets de *copyright*.

En aquest llibre s'ha fet servir un llenguatge inclusiu, llevat dels casos on no ha estat possible per motius aliens a l'equip de redacció.

La Falla República Argentina no s'identifica, necessàriament, amb el contingut dels articles dels seus col·laboradors i col·laboradores.

Algunes de les definicions, fotografies i altres imatges han sigut utilitzades a partir de publicacions en diversos recursos en línia.

La Falla República Argentina ha rebut en 2026 una subvenció de la Diputació de València.

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2026.

Les Falles de Xàtiva han sigut declarades Bé d'Interés Cultural Immaterial, Festa d'Interés Turístic Autonòmic i Patrimoni Immaterial de la Humanitat.



Continguts

SALUTACIÓ	9
HISTÒRIA D'UN ANY. <i>Emili Navalón Ramon</i>	11
Mar Molina Carabella. Fallera major	18
ENTREVISTES. <i>Mar, Alejandra i Gabriel ens conten visions falleres</i>	20
COMISSIÓ	25
PREMIS	29
GUARDONS I RECOMPENSES	31
PROGRAMA D'ACTES	32
ESBÓS DE LA FALLA. <i>Tarannà Otaku</i>	37
L'EXPLICACIÓ. <i>Jaume Noséque</i>	38

LLIBRE INFANTIL

SALUTACIÓ INFANTIL	44
ESBÓS DE LA FALLETA. <i>Arrel</i>	45
L'EXPLICACIÓ INFANTIL. <i>Emili Navalón Ramon</i>	46
Alejandra Pallás Beltrán. Fallera major infantil	48
COMISSIÓ INFANTIL	50
COL·LABORACIONS INFANTILS	
<i>Les lletres que ens donen veu / Alejandra Pallás Beltrán</i>	52
<i>Contes de falla / Gabriel González Palop</i>	53
<i>La paraula que ho va canviar tot: Germanor / Marina Sancristóbal</i>	54
<i>Mascletà / Manuela Jordá Sancarlos</i>	55
<i>Alegria / Aina Benavent Barberà</i>	56
<i>Lola i els ninots / Candela Pont Ballester</i>	57
<i>Paraules / Berta Arriaga Duet</i>	58
<i>La paraula que més ens agrada és: Falla / Pepe i Amada Ballester Sanhipólito</i>	59
<i>L'amistat fallera / Anna Torregrosa Perucho</i>	60

COL·LABORACIONS LITERÀRIES

KÀIZEN:

LA MILLORA QUE ES REPETEIX TOTHORA

Deu anys creixent junts: l'evolució del cens faller a Xàtiva <i>F.S.M.</i>	64
Declaració de BIC per a la Romeria a l'ermita de Sant Josep <i>Josep Sanchis Martínez</i>	68
Unes falles inclusives, on l'enginy no té barreres <i>Celia Colomer Fuentes</i>	78
Ready Player Falles <i>Ana M. Palop i Eduard Oltra</i>	82
Per una relació més amable de l'Ajuntament de Xàtiva amb les associacions <i>Facund Asensi i Arau</i>	86
Les Falles i la intel·ligència artificial cara a cara <i>Begonya Martínez Casanova</i>	92

6



ARUGATAATA:

LES COSES SÓN COM SÓN

Gestió o trencaclosques administratiu en el món faller <i>Yolanda Pérez Ferri</i>	100
Ponts de foc i silenci: una mirada solidària des de l'univers faller <i>Diego Moya Sáez</i>	104
Entre bols i silencis: la saviesa de la gastronomia japonesa <i>Isabel Toledo Fernández</i>	110
Primers premis de falla al País Valencià. <i>Anna Duet, Begonya Martínez i Emili Navalón</i>	114
Falles o anime? El dia que la brusa esdevingué otaku. <i>Àlex Cervantes</i>	122
Administració, territori i equitat: una lectura crítica de la gestió cultural i pública <i>José A. Soler</i>	126
De la societat al casal. La segregació horitzontal com a realitat compartida. <i>Sandra Faura</i>	130
Entre coets i fronteres invisibles: la identitat fallera davant l'alteritat <i>Diego Moya Sáez</i>	140
Un pont cultural i històric. La relació entre Orient i les Falles. <i>Sergio Rubio Tormo</i>	146
Planeta indultat <i>Joan Carles Ventura</i>	152

INHISFURAN:

AMB EL COR I LA MENT

Quan les paraules també cremen <i>Miguel Ángel Martínez Tortosa</i>	15
Del fang al pixel. Tipografia en trànsit. <i>Vicent Tormo Aldeguer</i>	162
Pareguts raonables de la cultura otaku a l'hàbitat faller <i>Toni Bataller</i>	168
Els "barberismes" de Pepe, un homenatge a un president únic <i>Emili Navalón Ramon</i>	172
On es troben els camins <i>Aitana Molina Francés</i>	178
Agropop <i>Ximo Cerdà</i>	180
El jove Tahori i el cocodril Pesoru. Un conte zen. <i>Elies Barberà</i>	186
Una persona afable <i>Ximo Sánchez</i>	190

EL GAUTXO

Diversió i passatemp	198
-----------------------------------	-----

EMPRESSES COL·LABORADORES	221
--	-----

* Els haikus que obrin els articles han sigut creats per Elies Barberà.

Hi ha paraules que defineixen una manera de ser. *Tarannà* és una d'elles. És caràcter, actitud, essència, allò que ens fa únics com a poble, com a comissió i com a falla. Enguany, mirem cap a Orient, i el nostre tarannà s'envoltarà de la cultura oriental travessant mars i fronteres, per a trobar-se amb una altra paraula carregada de passió: *otaku*.

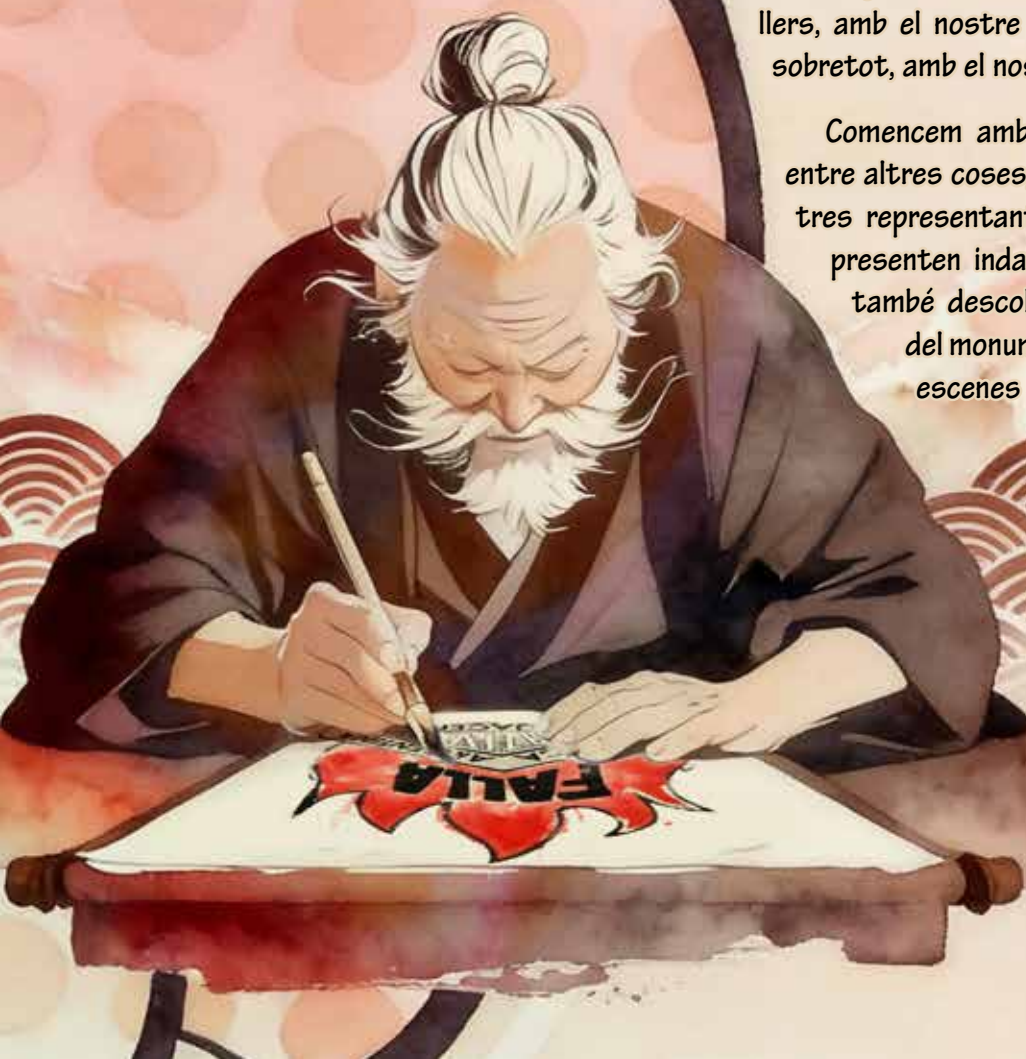
Otaku no és només afició, és dedicació, estima profunda, respecte per la cultura, l'art i la tradició, però també per la creativitat, la innovació i la imaginació sense límits. I què millor que unir aquest esperit japonès amb la nostra manera valenciana de viure la festa, de crear monuments efímers i de contar històries amb foc, crítica i emoció?

Així naix el nostre lema d'enguany, *Tarannà otaku*, una mescla de dos mons aparentment llunyans però sorprenentment semblants. Els dos comparteixen l'amor per l'art fet amb paciència, la importància de la comunitat, el respecte per la tradició i la capacitat de reinventar-se sense perdre les arrels. Des dels cirerers en flor fins a la pólvora en l'aire, tot parla de bellesa, ritual i celebració.

Aquest llibret és un viatge entre les dos cultures. Un pont entre Falles i manga, entre samurais i ninots, entre temples ancestrals i carrers engalanats. Un homenatge a la cultura oriental, vist amb ulls fallers, amb el nostre humor, la nostra crítica i, sobretot, amb el nostre tarannà.

Comencem amb la part protocol·lària, on entre altres coses, coneixerem millor els nostres representants d'enguany, els quals es presenten indagant la cultura oriental, o també descobrirem l'esbós i l'explicació del monument gran amb les diferents escenes que el componen.

PRÒLEG



Continuem amb el nostre món infantil, que té el seu propi espai, guiat per una paraula japonesa molt especial, *kotodama*, l'ànima de les paraules. Al Japó es creu que les paraules tenen vida, força i arrels profundes, capaces de crear i transformar. I això és precisament el que representa la nostra falla infantil, un univers on les paraules creixen, s'arrelen i prenen forma; on el llenguatge, la imaginació i la tradició es donen la mà per a construir futur. I amb esta idea, alguns dels nostres fallerets i falleretes han fet escrits contant històries divertides i sorprenents, així com poemes o dibuixos. Perquè educar en la festa és sembrar, i cada paraula dita amb estima és una llavor que perdura.

Finalitzada la part protocol·lària i la infantil, arribem a una secció més literària, on podrem gaudir dels fantàstics escrits dels nostres col·laboradors i col·laboradores. Els diferents articles estan agrupats segons el que ens conten en tres subapartats, cadascun amb la seua il·lustració i anomenat amb una paraula japonesa carregada de significat, perquè al Japó, com a la nostra terra, les paraules tenen pes, història i ànima.

'Kaizen' és el primer d'aquests apartats. Ací es parla de la millora constant, de l'afany que ens persegueix tothora per ser un poc millors que ahir, com a persones i com a comissió. És el treball silenciós, l'esforç col·lectiu, la il·lusió que es renova cada exercici i que ens empeny a créixer sense perdre l'essència. Perquè fer falla també és això, aprendre, evolucionar i no deixar mai de millorar.

El segon apartat, 'Arugamama', ens recorda una gran veritat, les coses són com són. Veurem com s'ha d'acceptar la realitat, entendre els moments bons i els no tan bons, assumir els encerts i els errors amb humilitat i serenitat. *Arugamama* és mirar la festa, la vida i el món faller amb honestedat, sabent que tot forma part del camí i que cada experiència ens construeix.

Finalment, 'Ishinfuran', fer les coses amb el cor i amb la ment. En aquest apartat es parla de passió i raó, d'equilibri entre sentiment i responsabilitat, entre emoció i compromís. És la part que naix del més profund, però que també es pensa i es cuida. Perquè darrere de cada acte, cada paraula i cada monument hi ha persones que posen ànima, cap i cor.

Fidels a l'esperit oriental, cada article s'obri amb un haiku, un breu poema tradicional japonès que amb poques paraules busca capturar un instant de la natura o de la vida quotidiana amb senzillesa, concentrant emoció, silenci i pensament.

Tancarem amb la part satírica del nostre *Gautxo* i amb passatemp infantils.

Aquest llibre és un reflex del nostre *Tarannà otaku*, una manera de sentir la falla oberta al món, respectuosa amb les arrels i valenta per a explorar nous horitzons. Un diàleg entre cultures, entre generacions i entre paraules que, com el foc, brillen intensament abans de convertir-se en record.

艾
人
ノ
心
ノ
語
ノ
道
ノ
心
ノ
道
ノ
心
ノ
道

MONOGATARI

物語



HISTÒRIA D'UN ANY

2024/2025

L'exercici començava amb la reelecció de Ximo Banyuls com a president en l'assemblea celebrada el 12 d'abril de 2024. En ella, Ximo anunciava una renovació profunda dels càrrecs de la Junta Directiva, no per descontent amb els seus membres, sinó per a donar pas a llocs de responsabilitat a la jovenalla de la comissió. Es confirmava aquesta renovació dues setmanes després, el 26 d'abril, en una nova assemblea, on quedava aprovada la composició de la Junta Directiva i el pressupost. El 3 de maig, al casal, era la signatura oficial del contracte amb els artistes de la falla infantil, Maribel Beltrán i Ramon Olivares.

En la reunió del divendres 17 de maig es van donar a conèixer els noms de les nostres falleres majors per a 2025: Raquel Vera Calvo seria la fallera major i Anna Torregrosa Perucho la fallera major infantil. Poc després, el 28 de juny, vam acomiadar les falleres majors de 2024, Cèlia Colomer Fuentes i Blanca Ballester Martínez, així com el president infantil, Marcelo Martín Tudela.

El 6 de juliol es va disputar el Campionat Faller de Futbol Sala, en el qual el nostre equip va ser eliminat en quarts de final. La causa va ser una indisposició sobrevinguda del nostre porter just abans d'aquest partit. El fet que el campió del torneig fóra la Falla Molina, que va quedar per darrere de nosaltres en la fase de grups ho corrobora.

En la Fira, a banda del bar de la cursa de motos, vam posar un barracó en el Reial, a l'alçada del Portal de València. Uns dies després de la Fira va ser el nomenament de les falleres majors, Raquel Vera Calvo i Anna Torregrosa Perucho, el 7 de setembre. També es va presentar el president infantil, Javier Vidal Blesa. En el mateix acte, els artistes, Maribel Beltrán i Ramon Olivares en la infantil i Que calor fa en falles! (col·lectiu individual [accepteu-me l'oximoron] format per Venancio Cimas) en la gran, van presentar els seus projectes. El dia següent, 8 de setembre va ser el Mig Any Faller Infantil, mentre que el major va ser el 21 de setembre.

Les finals del torneig de pàdel de falles es van disputar el 24 de novembre i en elles van resultar vencedors en el campionat masculí i vam assolir la segona posició en el femení.

La presentació de les falleres majors al Gran Teatre va tenir lloc el 10 de gener de 2025. L'a propòsit era un remake de la Venta-focs, només que en aquest cas la xicona triada no seria la princesa, sinó la fallera major. El presentador de l'acte fou Edu Francés i els mantenidors, Amaya Salinas, cosina de la fallera major infantil, i Antonio José Vera Sánchez, pare de la fallera major.



Al llarg de l'exercici ens van deixar tres membres de la comissió: Montse Alventosa el 4 de maig, Pepita Casanova el 6 d'octubre i Pepe Barberà el 19 de gener.

El 31 de gener vam inaugurar una exposició de diorames de Playmòbil al nostre casal que hi va romandre fins a després de falles.

La Cavalcada del Ninot s'havia d'haver celebrat l'1 de febrer. Malgrat que les previsions meteorològiques eren que plouria justament a l'hora a què estava prevista la cavalcada, la JLF no va considerar oportú ajornar-la, de manera que quan havien desfilat tres o quatre falles, a causa de l'aiguat, es va haver de suspendre la cavalcada. Amb totes les andròmines banyades per la pluja no es va considerar adient fer-la un altre dia.

El diumenge 16 de febrer de 2025, Xàtiva va vibrar amb la tradicional Cavalcada del Ninot Infantil, una desfilada plena de color, creativitat i emoció. La Falla República Argentina va destacar amb una vistosa comparsa sota el lema *La vida amb música, és millor!*, un homenatge a l'alegria que la música aporta a les nostres vides i, alhora, un emotiu record per a Pepe Barberà i Montse Alventosa, dues grans figures de la comissió recentment traspassades.

La comparsa, presentada per Marcelo Martín i Blanca Ballester, va oferir un recorregut per diversos estils musicals, amb grups escènics que van arrancar aplaudiments durant la seua desfilada. El començament, amb el grup 'Descapotable' ja va encendre els ànims. Continuava amb 'Abba', que va transportar els assistents a l'època daurada del pop amb el seu inconfusible vestuari i coreografies. 'Locomía' va portar l'esperit dels anys 90 amb ventalls i un devessall de ritme, mentre que 'Grup rock AC/DC' va saccar la cavalcada amb la seua actitud desenfrenada.

La desfilada va continuar amb 'Al teatre amb Dani Miquel i les feretes', que va encisar els més petits amb la seua màgia i diversió. La intervenció del grup escènic a concurs, 'Ballar és vida', va ser un dels moments més esperats: els seus ballarins van desplegar una coreografia brillant, en què refermaven que la dansa és una de les formes més pures d'expressió musical.

La comparsa es va cloure amb l'esplèndida carrossa, construïda per la mateixa falla, que transportava el president infantil, Javier, i la fallera major infantil, Anna, que

irradiaven il·lusió i orgull. En definitiva, un matí en què la música i l'emoció van ser les veritables protagonistes, deixant en la memòria un tribut inoblidable.

Pel que fa a l'Exposició del Ninot, inaugurada el 21 de febrer, vam obtenir el segon premi de la Secció Especial en el ninot gran, *Els Dalton els jutjaran a Alzira*, mentre que l'infantil, anomenat *Un món de disfresses*, va





assolir el quart premi de la Secció Primera. La maqueta infantil, *Que visquen les abelles*, presentada per Anna i Marta Torregrosa Perucho, es va emportar un ajustat tercer premi. La macrodespertada de les falles de Xàtiva del 22 de febrer es va saldar amb un entranyable esmorzar al casal consecutiu a la disparada per part de República Argentina.

Vam rebre el Premi Locos por las Fallas el 7-3-2025, atorgat per la web amb aquest mateix nom. És un premi al ninot i/o escena que millor reflecteix la cultura friki en qualsevol dels seus aspectes (còmics, cinema, literatura, videojocs, etc.). Ens el van donar pel nostre ninot de l'exposició.

El llibre va estar presentat el dia 7 de març per l'arxiver municipal i col·laborador del nostre llibre Sergio Rubio Tormo. Val a dir que havia estat guardonat amb el 40é premi del concurs de llibres que organitza la conselleria.

El més destacat de la plantà va ser l'homenatge que li vam retre a Pepe Barberà. En la falla hi havia una zona dedicada a Pepe on hi havia un ninot que el personificava. L'acte va estar presentat per Josep Lluís Fitó amb un discurs en què no es va estar de demanar a l'Ajuntament la denominació de plaça Pepe Barberà per a la cruïlla on plantem la falla. També hi va intervenir la seua filla Noèlia. L'acte va comptar amb la presència de les autoritats municipals i José Manuel Chàfer, *el Gallo*, va cantar unes alabades dedicades a Pepe:

I en un temps de gent justeta,
quasi no queden gegants.
La vida estava distreta
i la mort, que estava atenta,
s'ha emportat un dels més grans.

No hi haurà tabardo verd,
puro o ironia fina,
però si l'exemple no es perd,
el camí serà d'encert
per a República Argentina.

Barberà, ja no tindrem
més pacífiques baralles.
Si hi ha un cel, que no ho dubtem,
guarda lloc pals que ací estem
per seguir parlant de falles.



MILLOR FALLA / FESTA / ACTES

Val a dir que durant totes les falles va estar exposat el tabard de Pepe en l'escaparata de la falla i el casal va estar decorat amb un seguit de barberismes, és a dir, frases celebres de Pepe Barberà: «vas amb més retràs que l'alcassarenyo», «obre abans la boca que els ulls», etc.

El dia 16 vam assolir el cobejat primer premi de la secció especial de falles, que feia sis anys que no atenyíem. Tots els premis arreplegats van ser: 1r Premi de la Secció Especial de Falles, 1r Premi d'Enginy i Gràcia de la Secció Especial, Premi a la Millor Falla de Xàtiva de la Junta Local Fallera, Premi Generalitat a la Millor Falla de Xàtiva,



1r Premi de Decoració de Monument, 1r Premi del Concurs de Pàdel Masculí, 2n Premi al Llibret Faller, 2n Premi del Concurs de Pàdel Mixt, 2n Premi de Crítica Local, 2n Premi al Millor Ninot de la Secció Especial, 2n Premi de Carrossa Pròpia de la Cavalcada del Ninot, 40é Premi a la Promoció de l'Ús del Valencià en els Llibrets de les Falles, 1r Premi al Millor Grup Escènic de la Cavalcada del Ninot Infantil, 3r Premi de la Secció Primera de Falles Infantils, 3r Premi a la Millor Comparsa de la Cavalcada del Ninot Infantil i 3r Premi a la Millor Maqueta Infantil.



El dia 17 va ser suspesa la visita oficial de falles. En el seu lloc, hi va haver una quedada de xarangues a l'Albereda. Que hi ha molta gent que ve al nostre casal a estacar-se la gorra per les nits, és una cosa sabuda de fa molts anys. De fet, el nostre col·laborador, l'escriptor Ximo Cerdà ja ho diu en el seu llibre *La mà de Déu*. La nova modalitat descoberta enguany és que la gent ja ha perdut la vergonya: venia gent que no eren fallers a esmorzar, dinar i sopar, això sí, abillats amb un mocador de la falla per a dissimular. Hi ha hagut qui, fins i tot, ha vingut alguns divendres a sopar i a les reunions.



Ja ho diu Eduardo Francés, que som una falla ONG. Per la seua banda, Xavi Borredà presumia que el seu nét Joan era, gràcies a la seua doble militància en República Argentina i en el Raval, l'única persona de tot Xàtiva que havia fet doblat, ja que havia guanyat la falla gran amb nosaltres i la infantil amb el Raval.

En la falla hi havia algunes faltes d'ortografia, totes elles relacionades amb la manca d'accents, com ara «Funeraria», «Xativa» i «Fort Barbera». Tot i que el dia de la plantà Marina Colomer es va encarregar d'anar a comprar accents, sembla que a algú se li va oblidar posar-los en el lloc adequat.

A la processó de Sant Josep, que finalment va ser l'únic acte que es va celebrar durant els dies de falles, van assistir 125 membres de la comissió. En acabant, Pepe Vidal presumia que era el més major que hi havia participat.

La cremà infantil va tenir lloc a les 21.13 i la cremà gran a la 1.10 h. Després de falles es van fer alguns actes ajornats en el seu dia per la pluja: l'Ofrena el 22 de març, amb 155 membres de la comissió, mentre que el Dinar de Germanor va ser el 6 d'abril. Per la seua banda el lliurament dels premis Cadafal fou el 28 de març. D'igual manera, l'11 d'abril, la fallera major i jo mateix en substitució del president vam acudir al Teatre-Auditori Municipal d'Aldaia, a un acte organitzat per la Junta Central Fallera en què es lliuraven reconeixements a les falles guanyadores en cada municipi.

EMILI NAVALÓN RAMON
Faller







FALLERA MAJOR 2026

Mat

MOLINA CARABELLA

L'alè s'encén dins la nit fallera.

El batec que convoca la festa sorgeix de la llum que tremola en el silenci.

La bellesa s'eleva com fil de seda que troba el seu rumb.

Camines com si cada pas dibuixara un nou origen, portant somnis que il·luminen des de dins.

Que aquest any siga claror íntima, alé daurat i bellesa que perdure més enllà de la pólvora.



HIME





МАРИА

АЛЕЖАНДРА

ГАБРИЕЛ

...ens conten
visions
falleres



夢

YUME

Entrevista a la Fallera major

Mar

L'ànima que batega
dins la festa.

Per a Mar, les Falles no són només una festa que arriba cada mes de març. Són una manera d'entendre la vida, un espai on el temps es mesura en emocions, en records compartits i en instants que deixen empremta. Tot comença pels detalls, aquells que a simple vista poden semblar menuts, però que amaguen un significat profund. Així és com viu el vestit de fallera: cada peça té una història, cada tela parla del passat i cada adreç guarda un trosset d'ànima. És la suma de tots aquests elements la que dóna vida a un vestit que no només es porta, sinó que se sent.

La mateixa sensibilitat apareix quan Mar parla de la cremà. Per a ella no és un acte de destrucció, sinó un moment de bellesa pura. El foc ens recorda que res és etern i que cal saber deixar anar per a poder tornar a començar. Entre les cendres sempre naix una nova il·lusió, un nou cicle que ens convida a mirar endavant sense oblidar tot el viscut.

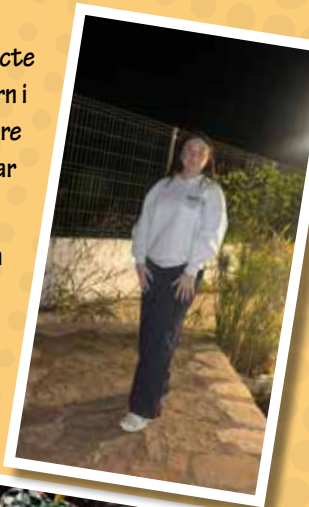
Si l'ofrena fora un jardí zen japonès, Mar la imagina com un espai de calma enmig del soroll. Als peus de la Mare de Déu plantaria un pensament, símbol d'esperança i d'agraïment. Un gest senzill per donar les gràcies per poder viure les Falles, per la seua comissió i per totes les persones que caminen al seu costat. Un instant per parar, respirar i mirar al voltant amb el cor ple.

El seu codi faller es construeix des de la lleialtat. Lleialtat a la comissió, a la festa i a tot el que representa ser fallera major. Mar entén aquest càrrec com un compromís sincer: estar present, donar el millor de si mateixa i viure cada acte amb respecte i estima. I és justament en aquells moments en què el cansament pesa, quan apareix el seu *gaman*. Recordar a qui representa i decidir gaudir-ho tot al màxim li retorna el somriure i li dona forces per continuar.

Ser fallera major forma part del seu *ikigai* d'enguany. No és un punt final, sinó un pas més en el camí de la persona que vol ser. Una manera d'expressar l'amor profund per la tradició, per la festa i per la seua comissió. Un any que sap que la marcarà per sempre, perquè l'ha feta créixer i valorar encara més el privilegi de formar part del món faller.

Mar veu les Falles com una història plena d'acció, quasi com un *anime*: actes que s'encadenen, nervis, emocions i una intensitat constant que parla de sentiments fallers i de tradicions arrelades. Una festa que pot evolucionar i adaptar-se als nous temps, on la tecnologia pot ser una aliada si s'utilitza amb respecte, sense perdre mai l'essència artesanal que la fa única.

Amb la mirada posada en el *kaizen*, Mar creu en la millora contínua: avançar any rere any amb xicotets canvis que fan créixer la festa sense trencar la seua identitat. I tot això sense oblidar l'*omotenashi* valenciana, aquell esperit d'acollida que fa que qualsevol persona que visite la comissió se senta com a casa. Perquè, al cap i a la fi, les Falles també són això: compartir, cuidar i fer comunitat.



Alejandra

Fallera major infantil

El pont màgic entre Orient i les Falles

Quan Alejandra parla de les Falles, ho fa amb la naturalitat i la il·lusió de qui les viu des del cor. Per a ella, explicar aquesta festa a un xiquet o xiqueta del Japó o de la Xina seria tan senzill com parlar d'alegria. Les Falles són ninots gegants que omplien els carrers, música que no para de sonar, petards que fan vibrar el terra i vestits tradicionals que brillen en dies molt especials. Però, sobretot, són una festa que es comparteix amb els amics i la família, un temps per estar junts i gaudir.

A Orient, moltes tradicions conviden a escriure desitjos i penjar-los en paperets perquè el vent els porte lluny. Si poguera fer-ho per a les Falles d'enguany, no demanaria res complicat. El seu desig seria que tots els xiquets i xiquetes pogueren gaudir molt de la festa i que hi haguera felicitat, respecte i bon ambient. Un pensament sincer que reflecteix la seua manera d'entendre les Falles com un espai de convivència i alegria compartida.

Els dracs, presents en moltes llegendes orientals, simbolitzen la força, la protecció i la bona sort. Alejandra s'imagina la seua falla custodiada per un drac gran i roig, sempre atent. Un drac que protegiria el monument, ajudaria que no ploquera durant la setmana fallera i donaria sort a tota la comissió. Una figura màgica que uneix la fantasia oriental amb la tradició fallera.



Els colors i els detalls tenen un paper molt important tant en les desfilades orientals com en la indumentària fallera. Del seu vestit, destaca que és molt bonic i brillant. Per a ella, és un vestit especial, reservat per a festes importants, que representa la tradició i la història del seu poble. Un vestit que parla sense paraules i que fa sentir orgull de formar part de la festa.

Si Alejandra convidara xiquets i xiquetes d'altres països a viure una *mascletà*, està segura que el que més els sorprendria seria el soroll tan fort i com el terra tremola. Però també aprendrien que, per als fallers i falleres, aquest soroll és emoció, és passió i és una manera única de celebrar junts.

Com en molts contes orientals on els herois són joves, ella també viu el seu propi aprenentatge. Ser fallera major infantil la fa sentir valenta i responsable: representar la seua falla, parlar davant de la gent i cuidar els xiquets i xiquetes de la comissió són moments que la fan créixer cada dia.



Si haguera de viatjar a un país oriental per explicar què és una falla, ho tindria clar: els ensenyaria primer el monument, gran, colorit i ple de detalls que captiven a primera vista. I si poguera crear una falla inspirada en una llegenda oriental, seria una falla de dracs, perquè són màgics, forts i molt bonics.

Per a Alejandra, el més divertit de ser fallera major infantil és viure moments especials, fer molts amics i gaudir de la festa cada dia. I així, amb la seua mirada innocent i sincera, construeix un pont màgic entre Orient i les Falles, demostrant que les tradicions, encara que diferents, poden parlar el mateix llenguatge: el de la il·lusió.

Gabriel

President infantil

Entre dracs i mascletades.

Un viatge entre Orient i les Falles
a través de Gabriel

Quan Gabriel parla de les Falles, ho fa amb els ulls brillants d'un xiquet que sap que forma part d'alguna cosa més gran que una festa. Per a ell, les Falles són color, amistat i primavera. Si haguera d'explicar-les a un xiquet del Japó o de la Xina, diria que són monuments que omplien els carrers i anuncien un temps nou, un moment per retrobar-se amb els amics al casal, com si fora una segona casa on sempre hi ha algú que t'escolta i et cuida.

La mirada de Gabriel troba ponts inesperats entre la cultura oriental i la fallera. En aquelles festes on els desitjos pengen de fanals o d'arbres, ell en penjaria un de molt clar: poder recordar per sempre cada moment que viu enguany. Més enllà de la pólvora, la música o els coets, el seu vertader desig és la memòria, que el temps no apague l'emoció d'este any tan especial.

Els dracs, símbol de força i alegria a Orient, també tenen cabuda en el seu univers faller. Si la seua comissió tinguera un drac protector, Gabriel l'imagina roig i poderós, amb una gran flama capaç d'encendre les falles. Però no seria un drac ferotge: com en el conte que tant estimava de menut, seria un amic de tots, un guardià proper i afectuós, tan faller com qualsevol veí del barri.

En este diàleg cultural també hi ha espai per als detalls més humils. Gabriel parla de les espartenyas amb un respecte profund, com a peça viva de la memòria familiar. Recorda el seu iaio treballant a l'horta i entén el vestit valencià no com un simple ornament, sinó com una manera de contar d'on venim. Si haguera d'explicar-ho a un xiquet d'un altre país, no sols li mostraria les espartenyas: li ensenyaria com posar-se-les, perquè no li feren mal. Tradició i afecte, unides en un gest senzill.

El soroll de la mascletà, tan sorprenent per a qualsevol visitant, és, per a Gabriel, una experiència física i emocional alhora. No es tracta només d'escoltar, sinó de sentir com el terra tremola i l'olor de pólvora ho ompli tot. «És inoblidable», diu, convençut que qualsevol xiquet del món, vinga d'on vinga, somriuria davant d'eixa explosió de vida.

Assumint el seu càrrec de president Infantil, Gabriel parla també de responsabilitat i exemple. Se sap referent per als més menuts i ho viu amb maduresa: portar-se bé en els actes, cuidar la imatge de la comissió, estar al costat dels altres. En este paper s'hi veu, potser, l'eco dels herois joves dels contes orientals: valents, respectuosos i conscients del seu paper en la comunitat.

Si poguera portar les Falles a qualsevol racó del món, començaria pel monument. Tot gira al seu voltant, afirma: la música, el casal, les persones. La plantà és el moment màgic, instants de nervis i il·lusió que marcarà el record de tot l'any.

I, si alguna vegada una llegenda oriental inspirara una falla, Gabriel ho té clar: triaria samurais, aventures i arcs apuntant al cel, com aquell heroi capaç d'encertar una fletxa impossible. Perquè, en el fons, Falles i llegendes comparteixen el mateix motor: la fantasia, la comunitat i el desig de contar històries que no s'obliden mai.



組

KUMI



COMITAT JUNTA

President

Ximo Banyuls Enguix.

Vicepresident d'Activitats Diverses

José Ramón Gozalbes Moracho.

Vicepresidenta de Cultura i Infants

Raquel Ventura Paredes.

Vicepresident de Festejos

Francisco Gómez Martínez.

Vicepresident Juvenil

Guillem Casesnoves Andrés.

Secretari

Emili Navalón Ramon.

Sotssecretària

Clara Àngela Navalón Real.

Tresorer

Lluís Cuenca Cordobés.

Comptador

Joaquín Bañuls Sanz.

Vicecomptador

Ricardo Duet Aliques.

Delegat de Proveïdors de Casal

Ximo Banyuls Enguix.

Delegat de Loteries

Salvador Llucca Iborra.

Delegats de Publicitat del Llibre

Sandra Perucho Beneyto

José Manuel Pallàs Benavent.

Delegada Jurídica

Irene Palop Sanz.

Delegats de Casal

José Ramón Amorós Marzal

Xavier Borredà Mejías.

Delegada de Festejos

Esther Pardillos Baldrés.

Delegat de Barracó de Fira

Francisco Gómez Martínez.

Delegat de Cursa de Motos

Francisco Gómez Martínez.

Delegat de Xaranga

Francisco Gómez Martínez.

Delegat d'Actes de la JLF

Emili Navalón Ramon.

Delegada de Protocol de Desfilades

Irene Palop Sanz.

Delegat de Torrada

Ximo Mateu Pla.

Delegada de Monuments

Begonya Martínez Casanova.

Delegades d'Infants

Pilar Vinaches Ballester

Susana Auria Guillem Sanchis

Carmen Garrido Marín.

Delegada de Llibre

Sandra Faura Calabuig.

Delegat de Primera Part de Presentació

Marta Peris Mateu.

Ximo Mateu Vinaches.

Delegades de Protocol de Presentació

Susana Auria Guillem Sanchis

Bibliotecari-Arxiu

Emili Navalón Ferrando.

Delegada de Junta Local Fallera

Begonya Martínez Casanova.

Delegades d'Accions Socials

Xelo Cuenca Vecina

Adela Vinaches Casesnoves.

Delegat de Carrossa

Sergio Estarlich Sanz.

Delegats de Cavalcada

Raúl Santos Casanueva

Joaquín Bañuls Sanz.

Delegada de Cavalcada Infantil

Marta Borredà Cuenca.

Delegat de Plantà de la Falla

Juan Ballester Castells.

Delegat d'Esmorzars Fallers

Adelino Pardillos Parra.

Delegades de Protocol

Elena Calvo Garcia

M. Carmen Calvo Garcia.

Delegat de Manteniment de Casal

Julio Javier Garcia Gómez.

Delegat de Compres per a Cavalcades

José Ramón Gozalbes Moracho.

Delegat de Pirofènia

Adelino Pardillos Parra.

Delegat d'Esports

Carles Climent Valor.

Delegades de Jocs de Saló

María de la Merced Alberola

Raquel Vera Calvo.

Delegades de Xarxes Socials

Begonya Martínez Casanova

Patricia Martínez Casanova

Raquel Ventura Paredes.

Delegada de Música al Casal

Clàudia Vidal Vinaches.

Delegats d'Activitats Juvenils

Clara Àngela Navalón Real

Eva Gozalbes Julià

Victor Fitó Tormo.

Delegats d'Autos Bojos

Andreu Casesnoves Andrés

Sergi Martínez Pérez

Álvaro Martínez Moral.

Delegades d'Igualtat

Andrea Sanjurjo Bañuls

Raquel Hernández Ferrando.





VOCALS

Carlos Abad Baldrés
 Luis Agustí Barberà
 José Agustí Sempere
 Brian Albiol Tortajada
 Remedios Alventosa Tormo
 Daniel Amorós Nadal
 Maria Amorós Rubio
 Silvia Amorós Rubio
 Marta Andrés López
 Teresa Antón Gandia
 Laia Arnau Barberà
 José Ramón Arques Egea
 Carlos Arriaga Perucho
 Javier Asensi Pitarch
 Ana Balaguer Peris
 Àngela Balaguer Tormo
 Ximo Balaguer Tormo
 Sonia Baldoví Pons
 M^a Adela Baldrés Grau
 Ana Ballester Gil
 Alicia Ballester Martínez
 Carmen Ballester Martínez
 Fernando Ballester Martínez
 Marta Ballester Mompó
 Fernando Ballester Salvador
 Carme Ballester Sánchez
 Pasqual Ballester Sanhipólito
 Edurne Banyuls Sanz
 Ana Barberà Beltrán
 Maria Barberà Beltrán
 Sergio Barberà Garcia
 Vanesa Barberà Giménez
 Bruno Belda Camacho
 Lucas Beltrán Ballester
 Maria Beltrán Ballester
 Mónica Beltrán Esteban
 M. Teresa Beltrán Herrero
 M^a Àngeles Benavent Burguera †
 Carmen Benito Martínez
 Alberto Bernabeu Santamargarita
 Maria Magdalena Bizarro Cuenca
 Sara Blesa Martí
 Amor Bolinches Vidal
 Esther Borredà Sánchez
 Pau Burchés Ramon
 Allende Cabezón Cuenca
 Carla Calatayud Fuster
 Antonio José Calvo Diego
 Blai Camús Garcia
 Carlos Canet Salas
 Mario Carbonell Vidal
 Marc Carrasco Reig
 Alberto Carrascosa Brotons
 Ignacio Carrascosa Brotons
 Fernando Casesnoves Andrés
 Elisa Casesnoves Chirivella
 Manuel Casesnoves Chirivella
 Jorge Celdrán Miras
 Carla Cerdà Cerveró
 Sandra Cerdà Ferrero
 Lorena Cerdà Francés
 Nuria Cerdà Moreno
 Paula Chàfer Munera
 Héctor Chapí Ferrer
 Carlos Chornet Pallàs
 Álvaro Chorques Chorques
 Héctor Cimás Climent
 Malena Clemente Ballester
 Ana Climent Garcia
 Marta Climent Garcia
 Augusto Colomer Ballester
 Marina Colomer Ballester
 Vicent Colomer Beltrán
 Celia Colomer Fuentes
 Paula Colomer Fuentes
 Jorge David Maria
 María Teresa Díez Cuenca
 Antoni Díez López
 Macarena Díez Tormo
 Francesc Duet Aliques
 Cristina Duet Franco
 Ricardo Duet Franco
 Anna Duet Garcia
 José Enciso Ripoll
 Neus Enguix Torres
 Cristina Esparza Climent
 Miguel Esparza Garcia
 Ana Isabel Esplugues Serra
 Carmen Estarlich Sancristóbal
 Alumine Fantin Anunziata
 Olga Faura Calabuig
 Pablo Fayos Peña
 Teresa Ferrando Català
 Enrique Ferrer Burgos
 Lucía Ferrer Esplugues
 Marta Ferrer Esplugues
 Quique Ferrer Esplugues
 Mara Ferrús Castells
 Josep Lluís Fitó Roselló
 Borja Francés Fuster
 Eduardo Francés Fuster
 Eduardo Francés Sanchis
 Cristina Franco Esteve
 Marta Franco Reig
 Joaquín Frau Santacreu
 Desirée Fuentes Bono
 M^a Carmen Fuster Monfort
 Paula Fuster Vizcaíno
 Eliseo Gallego Boluda
 Jordi Gandia Cerdà
 M. Lluisa Garcia Bataller
 Patricia Garcia Beltrán
 José Garcia Ferrer
 Maria Garcia Garcia
 Carlos Garcia Herrera
 Marinye Garcia Llàcer

Jorge Garcia Martínez
Sandra Garcia Toribio
Javier Garín Isona
Víctor Gasó Vidal
Lucía Gil Bolinches
M. Carmen Giner Fernández
Alba Giner Mompó
Jordi Gisbert Perales
Carlos Gómez Borredà
Gabriel González Martínez
Cristina Gozalbes Tormo
Sara Grau Gandia
Rosana Gregori López
Sergio Guillén Martínez
Alexandre Vicent Hervás Andrés
Adrián Iborra Casanova
Óscar Iborra Mollà
Inés Iborra Naval
Mar Iborra Naval
Maria Tou Jah
Miguel Jordà Maravall
Melania Jover Díaz
Clotilde Julià Llopis
Guillermo Linares Peñagaricano
Andrew Lliso Perales
Verónica Lliso Perales
Maria Lloret Herrero
Borja Lluca De la Merced
Martina Marras Segura
Leticia Martí Camús
Maria Martí Camús
Amanda Martí Crespo
Ignacio Martín Garcia
Zoa Martínez Estornell
Carmen Martínez Folch
Neus Martínez Tortosa
Tomás Mateu Vinaches
Alejandro Megías Chàfer
Marta Mira Mollà
Mar Molina Carabella
Jorge Molina Iborra
Néstor Molina Mollà
Carla Morant Epifanio
Fernando Motes Casesnoves
Diego Moya Sáez
Judit Moya Sáez
Santiago Moya Sáez
David Muñoz Gómez
Antonio Naval Escribano
Guillermo Navalón Ramon

Alex Manuel Neacsu
Patricia Nica Tolstoi
Carlota Nicolás Mompó
Blanca Oltra Almiñana
Miguel Ángel Oltra Almiñana
Aarón Ordiñaga Gomis
Víctor Orts Garcia
Ángeles Pallàs Benavent
Carmen M^a Pallàs Ortega
Francisco Pallàs Sanchis
Rafael Javier Palop Calatayud
Nieves María Pardillos Briet
Lorena Pastor Peris
Lluís Pellicer Juan
Sara Perales Castells
Ricardo Pérez Borredà
Enrique Perigüell Ortega
José Antonio Peris Donat
Toni Peris Garcia
Álvaro Pino Sabater
Martina Pitarch Sánchez
Núria Pla Galán
Gabriel Pla Grau
Carmen Pla Martínez
Nieves María Pla Pardillos
Lidia Pla Roselló
M. Isabel Pla Vercher
Vicente Pont Cardo
M^a Carmen Real Tortosa
Adam Reig Roig
Roberto Rejon Asenjo
Carla Rico Herrero
Clara Ridaura Galdón
Caridad Rubio Hervàs
Manuel Ruiz Arbona
Koldo Ruiz Mollà
Beatriz Sáez Mahiques
Amaya Salinas Torregrosa
Natacha Salinas Torregrosa
Laura Sancarlos Fayos
Carmina Sánchez Almiñana
Rosario Sánchez Bolinches
Joaquín Sánchez Pérez
Isabel Sánchez Toledo
Raquel Sánchez Toledo
Álvaro Sancristóbal Belloch
Patricia Sanjurjo Bañuls
Nieves Santamaria Bárcenas
Maria Segura Alcolcel

Àlex Soler Casesnoves
Helena Soler Casesnoves
José Antonio Soler Navarro
Maria Soler Pla
Martín Soler Pla
Gala Soler Sánchez
Jesús Fèlix Soler Vall
Maria Solves Badia
José Salvador Talens Gozalbes
Isabel Talens Vidal
Marta Tarancón Torregrosa
Blanca Terol Lluch
Laura Toledano Navarro
Anabel Tormo Aldeguer
M. Dolores Tormo Aldeguer
Vicent Tormo Aldeguer
Pilar Tormo Esteve
Joaquín Tormo Lorente
Clara Tormo Pallàs
José Torregrosa Arnau
David Torregrosa Díez
Vicente Tudela Ballester
Esther Tudela Gomar
José Valor Alcaraz
Clàudia Valor Gozalbes
Martina Valor Gozalbes
Immaculada Vercher Bou
Noelia Vicedo Sánchez
Isabel Vidal Bernabeu
Carles Vidal Escamilla
José Ramón Vidal Martínez
Marta Vidal Pérez
José Vidal Pont
Carmen Vila Boronat
Alba Villanueva Castelló
Santiago Villanueva Castelló
Manuel Vinaches Ballester
Tomás Vinaches Ballester
Marc Vivancos Vivancos





CIACIO CULTURAL
PÚBLICA ARGE

1

28

PREMIJ 2025

- 1r Premi de la Secció Especial de Falles
- 1r Premi d'Enginy i Gràcia de la Secció Especial
- Premi a la Millor Falla de Xàtiva de la Junta Local Fallera
- Premi Generalitat a la Millor Falla de Xàtiva
- 1r Premi de Decoració de Monument
- 1r Premi del Concurs de Pàdel Masculí
- 2n Premi al Libret Faller
- 2n Premi del Concurs de Pàdel Mixt
- 2n Premi de Crítica Local
- 2n Premi al Millor Ninot de la Secció Especial
- 2n Premi de Carrossa Pròpia de la Cavalcada del Ninot
- 40é Premi a la Promoció de l'Ús del Valencià en els Librets de les Falles
- 1r Premi al Millor Grup Escènic de la Cavalcada del Ninot Infantil
- 3r Premi de la Secció Primera de Falles Infantils
- 3r Premi a la Millor Comparsa de la Cavalcada del Ninot Infantil
- 3r Premi a la Millor Maqueta Infantil.



幸福

KOUFUKU



RECOPILLES

30

2025-2026

褒

HÖBI



MEDALLA D'OR JOSEP BARBERÀ

Emili Navalón Ramon

RECOMPENSA DE LA JUNTA LOCAL FALLERA

Paco Gómez Martínez

BUNYOL D'OR AMB FULLES DE LLOSER

Antonio José Calvo Diego
Lluís Cuenca Cordobés
Ricardo Duet Franco
Borja Francés Fuster
Blanca Oltra Almiñana
Carmina Sánchez Almiñana
Joaquín Sánchez Pérez

BUNYOL D'OR

Carla Calatayud Fuster
Fernando Casesnoves Andrés
Ana Climent Garcia
Macarena Díez Tormo
Sergio Estarlich Sanz
Pablo Fayos Peña
Marta Ferrer Esplugues
Enrique Perigüell Ortega
Gabriel Pla Grau
Rosario Sánchez Bolinches
Àlex Soler Casesnoves
Carmen Vila Boronat

BUNYOL D'ARGENT

Fernando Ballester Salvador
Ana Barberà Beltrán
Malena Clemente Ballester
Lucía Ferrer Esplugues
Maica Giner Fernández
Borja Lluca de la Merced
Amanda Martí Crespo
Emili Navalón Ferrando
Clara Ridaura Galdón
Maria Segura Alcocel
Maria Soler Pla
Clàudia Valor Gozalbes

SOCARRAT DE BRILLANTS

Sandra Faura Calabuig
Marinye Garcia Llàcer
Irene Palop Sanz

SOCARRAT D'OR

Ricardo Pérez Borredà
Esther Tudela Gomar

SOCARRAT D'ARGENT

Ignacio Martín Garcia
Enrique Perigüell Ortega
Patricia Sanjurjo Bañuls
Isabel Talens Vidal
Vicente Tudela Ballester

SOCARRAT DE COURE

Javier Asensi Pitarch
Ximo Balaguer Tormo
Alicia Ballester Martínez
Carmen Benito Martínez
Amor Bolinches Vidal
Blai Camús Garcia
Carlos Canet Salas
Mario Carbonell Vidal
Jorge Celdrán Miras
Marta Climent Garcia
Quique Ferrer Esplugues
Carmen Garrido Marín
Lucía Gil Bolinches
Maica Giner Fernández
Alba Giner Mompó
Francisco Gómez Martínez
Leticia Martí Camús
Maria Martí Camús
Amanda Martí Crespo
Daviud Muñoz Gómez
Víctor Orts Garcia
Lorena Pastor Peris
Sara Perales Castells
Amaya Salinas Torregrosa

GESMIL D'OR*

David Muñoz Gómez

INFANTILS

SOCARRADET D'OR

Berta Arriaga Duet
Amada Ballester Sanhipólito
Pep Ballester Sanhipólito
Gabriel González Palop
Alejandra Pallàs Beltrán
Javier Vidal Blesa

SOCARRADET D'ARGENT

Carmen Carbonell Ballester
Javier Carbonell Ballester
Mario Carbonell Ballester
Blanca Molina Martínez

SOCARRADET DE COURE

Amanda Alés Martí
Guillermo Alés Martí
Alba Antón Ortells
Claire Balaguer Sanz
Marina Boscà Garcia
Diego Perales Jover
Nol Ruiz Andrés
Emma Sáez Cuenca

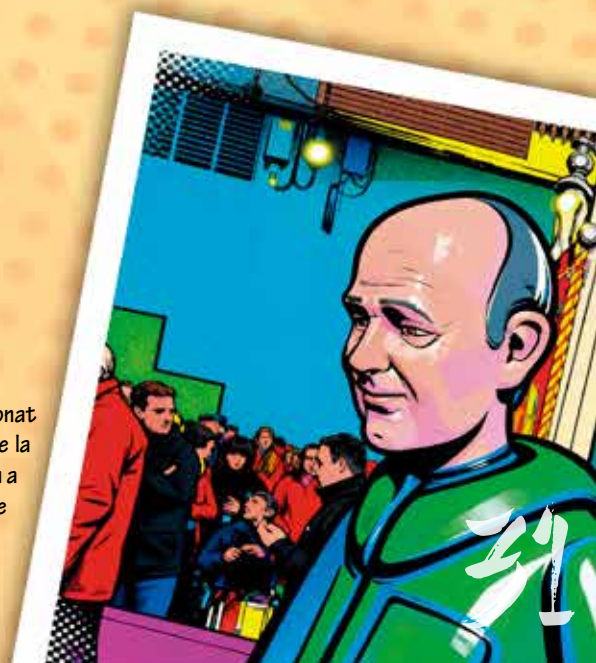
DISTINTIU D'OR

Bruno Belda Camacho
Enrique González Palop
Jordan Jordà Martínez
Olivia Llin Sanjurjo
Maria Lloret Herrero
Emma López Cerdà
Carlota Martín Tudela
Juliana Ramírez Vera
Judith Rejón Tejero
Martín Soler Pla
Marta Torregrosa Perucho

DISTINTIU D'ARGENT

Valentina Bañuls Ventura
Elsa Oltra Gregori
Helena Reynau Clavo
Àngela Tudela Tormo
Arnau Vidal Vercher

*El Gesmil d'Or és la màxima recompensa de les falles de Gandia. El seu nom està relacionat amb la llegenda de la Delicada de Gandia, aquella a qui li va caure al cap un gesmil de la col·legiata de la capital de la Safor i la va matar. Enguany és el primer any de David com a faller de República Argentina. Però ha sigut molts anys —i continua sent-ho— faller de la Falla de la Plaça del Mercat de Gandia, motiu pel qual el 20 de setembre de 2025 li van concedir aquest reconeixement.



ACTES A CELEBRAR



PLANTÀ DE LA FALLA A LA

一日一善

DIUMENGE 15 DE MARÇ

A les 21.00 hores,
plantà oficial de la nostra falla infantil.

A les 22.00 hores,
al nostre casal, tradicional sopar de la plantà.

A les 24.00 hores,
plantà oficial de la nostra falla.

DILLUNS 16 DE MARÇ

A les 8.00 hores,
despertada pels carrers del nostre barri.

A les 10.00 hores,
esmorzar al casal.

A les 14.30 hores,
dinar al casal per a tots els fallers i les falleres.

A les 19.00 hores,
lliurament del premis a la porta de l'Ajuntament.

A les 22.00 hores,
sopar al casal i ball fins a la matinada.

ICHINICHI
ICHIZEN



DIMARTS 17 DE MARÇ

A les 10.00 hores,
esmorzar al casal.

A les 12.30 hores,
cercavila pel nostre barri.

A les 14.30 hores,
dinar al casal per a tots els fallers i les falleres.

A les 17.30 hores,
Visita Oficial a les Falles de Xàtiva.

A les 22.30 hores,
sopar al casal, amb l'entrepà.

A les 23.30 hores,
festa de disfresses amb ball.

DIMECRES 18 DE MARÇ

A les 10.00 hores,
esmorzar al casal.

A les 12.30 hores,
cercavila pel nostre barri.

A les 14.00 hores,
al Parc Comarcal de Bombers, acte d'homenatge per part dels
bombers a les nostres falleres majors.

A les 14.30 hores,
dinar al casal per a tots els fallers i les falleres.

A les 18.00 hores,
tradicional Ofrena de Flors a la Mare de Déu de la Seu.

A les 22.30 hores,
sopar de pa i porta i després, ball al casal.



DIJOUS 19 DE MARÇ

A les 8.00 hores,
espectacular despertada.

A les 11.00 hores,
pujada en romeria fins l'ermita de Sant Josep.

A les 12.00 hores,
Missa en honor al nostre patró sant Josep i després processó a
sant Josep fins a l'Albereda.

A les 21.00 hores,
cremà de la falla infantil.

A les 22.00 hores,
sopar de la cremà.

A les 24.00 hores,
cremà de la falla amb espectacular pirotècnia aèria i terrestre.



彫

CHŌKOKU



36

LEONARDO

TARANNA OTAKU

ARTISTA:

Que color fa en falles!

LEONARDO
TARANNA
OTAKU



L'EX- PLICACIÓ

Com es diu
la falla?

Tarannà
otaku.



Dokusha és una jove que visita un monument faller per primera vegada. Se sorprèn, però no entén quin significat tenen els versos i les figures ni quina funció tenen. Té sort i es troba amb una persona que ha acabat de posar l'últim cartellet. Se li acosta i li pregunta.

—Bona nit, jo sóc Dokusha. És la primera vegada que visite una falla i m'agradaria saber què conta. M'ho pots explicar?

—Clar. A mi em diuen Kataribe. Vaig arribar ací fa molts anys i vaig quedar encisat amb aquesta festa. Què vols saber?

—Quan mire aquesta falla, tinc la sensació que no és només un monument. Sembla un relat, una manera d'explicar coses que va més enllà de les figures. És així?

—*Tarannà otaku* naix d'una voluntat concreta: construir una falla amb discurs. Un monument que no sols faça referències a Orient, sinó que articule un relat coherent sobre el diàleg entre cultures, el pes de la tradició i la convivència entre passat, present i futur.

—I aleshores, no és només decoració? No és sols estètica japonesa?

—No. Des del primer moment concebem la falla com una reinterpretació fallera de l'imaginari oriental, especialment japonès, filtrat per la nostra manera d'entendre el món. No representem el Japó tal com és, sinó tal com el veiem: amb admiració, curiositat, ironia i mestissatge. Amb aquesta idea clara, la comissió parla amb l'artista. Cada escena ha de respondre a un concepte. És com un diàleg entre escenes i després fem una crítica d'allò que volem canviar amb aquests versos. —Kataribe li mostra la carpeta que porta a les mans.

—Un relat? Com si cada ninot contara una part de la història?

—Exacte.

Silenci breu. Dokusha camina junt a l'escena central, acompanyat pel nou amic.



L'ESCENA CENTRAL

-Al centre del monument s'alça una figura femenina d'inspiració japonesa, sota la protecció simbòlica d'una pagoda. Ella és la tradició. L'arrel cultural. En braços, sosté una xiqueta: el futur, la transmissió, la continuïtat.

-Tradició que abraça el futur.. -Dokusha reacciona colpida.

-La cultura no és estàtica. Es transmet i es transforma. Es projecta cap endavant. Per això la pagoda, el sol naixent, l'estructura arquitectònica. Tot reforça l'origen i la identitat. La composició és serena, però poderosa. És el nucli simbòlic del conjunt.

Tots dos caminen al costat del monument i troben una altra escena.

-Mira, al voltant, hi ha contrarematos que parlen de convivència. Una dona robòtica que ve del futur, Son Goku, un samurai clàssic. Figures que comparteixen espai.

-No és una barreja estranya? -Dokusha mira atentament l'escena.

-No. Representa el món actual: tradició i tecnologia, globalització i llenguatges nous. El que és antic i el que és modern no s'exclouen. Es complementen -li respon Kataribe.

-Però els versos no diuen això -s'estranya la jove.

-Eixa és la gràcia. La sàtira fa que la història clàssica que representen es barregi amb els problemes del present -li respon el xic, amb satisfacció, abans d'avançar cap a una altra escena.

TRADICIÓ I PRESENT

NATURA I SIMBOLISME

-Aci tenim tot el que envolta la figura central, sembla que el monument respira calma. Grans ossos panda, un pont sobre un llac, un pescador pacient, i un ocell tranquil, és una grua. El gat de la sort vigila com a protector i auguri.

-Harmonia.. equilibri.. -Dokusha absorbeix cada paraula.

-Sí. Un contrapunt seré davant escenes més dinàmiques.

-Deixa'm que llegisca els cartells. M'intriga saber què heu posat.

-Dokusha s'acosta a la corda que tanca la falla per a llegir amb claredat.

Visk-Ert i Nu-kli An-tic són aquests ossos panda que, punyents com un pessic, a l'Ajuntament donen la llanda.

Amb paciència oriental, Nu cli suporta que li pixin el portal. Ert aguanta ja prou fart la qüestió de la inseguretad.

A la Fira ja no hi ha novetat. Beatles i xinesos portà la Maria. O espavila amb trelat o haurà de recórrer a la IA.

Serà qüestió d'acudir a la robòtica i dissenyar un programa atractiu per no abandonar Xàtiva a l'estiu davant tanta decisió caòtica.

Colònia felina, problema etern, gats tan rodons que fan por al carrer. De tant pinso i menjar sense mesura, han perdut la vergonya... i la figura.

La piscina de les Pereres ja és patrimoni de la humanitat. Han tancat les més properes i ara sembla un mercat.

Entre colzes i flotadors, banyar-se és quasi un favor. Venim posats de banyadors i eixirem amb més calor.



KARA-O-KE FALLER



-Però la falla no oblidia el seu esperit irreverent. Pokémons personalitzables, figures híbrides, situacions impossibles. -Kataribe somriu.

-Una jove dibuixa mons impossibles. Al seu voltant, Mazinger Z, el Mestre Tortuga, Son Goku i d'altres prenen forma. És el poder de la imaginació. El mateix que fa possible una falla: crear allò que abans només era idea.

-Que guai! És com si el monument somniera.

-Continuem. Tirem endavant. La següent escena és més tranquil·la i emocional. Anem.



-Arribem a l'escena gastronòmica, la que uneix cultures. *Sushi, wasabi*. Fem jocs de paraules i humor. I al centre l'arròs i d'altres menjars típics.

-L'arròs! Un menjar tan important per nosaltres i que compartim?

-Sí. Un pont subtil entre dos pobles que cuinen i viuen de maneres diferents, però paral·leles. Vine, mira, també retem un homenatge als iaïos: el respecte profund a la gent gran.

-Que bé! Sempre hi ha persones que hem de recordar, la família sobretot. Fem via. Anem cap a la pròxima escena, t'agradarà més.

ELS MENJARS

Proliferen per tota la ciutat llocs de menjars orientals. No et pots fer un plat combinat si no te'n vas a Canals.

Ací tenim el moment en què l'autora delira: "Ací el tinc, quin pensament! serà el premi de la Fira!"

El jurat va ser franc: no volem deliberar. Decidiren sense reflexionar: guanyarà el quadre en blanc.

A mi no em sembla normal veure com s'incorpora el fill de la regidora a la policia local.

Açò ja no hi ha qui ho pare: per un fill què no farà una mare? Per arribar a policia local res com tenir una mare concejal.

A l'Orient els ancians són venerats, ací els volem ben engatussats, entre sopars i saraus de jubilats, per tindre els vots ben amarrats.

El Consell ha actuat com Mazinger Z. No hi haurà diners per al CRAC i els jutjats a la quinta punyeta. A tots dos els han pegat un bon bac.



CRÍTICA LOCAL

–En aquesta solem criticar el que pensem que no és correcte. Per exemple que de sobte, els ressalts del carrer esdevenen epopeia. Un drac que escenifica una barreja que no ens pareix bé de l'organització de les falles i altres *destarifos*. La molèstia quotidiana es transforma en sátira.

–Ah! Mira també tenim per als de casa. –Dokusha s'ha sorprès.

–Sempre! La mirada fallera és crítica i irònica. –El jove riu.

–I aquest bou volant catxerulos de partits polítics? És clar el que ací es critica.

Kataribe continua rient, una declaració d'intencions: barregem mons, trenquem expectatives. La falla no copia una cultura: la interpreta. Mira, vine i veuràs l'escena següent. Mira l'alcalde fent de *tiktoker*.

–Que original el camaleó d'*origami*! Un animal que s'adapta a qualsevol situació canviant de color.

–Clar, d'aquests sempre n'hi ha. Llegeix els versets i veuràs.



De la plaça Josep Barberà, sabem que l'ajuntament no contestarà. De manera que, una altra vegada, donarà la «respuesta per callada».

No és rara l'actitud del nostre Ajuntament, davant la nostra sol·licitud de dedicar al nostre president la plaça on plantem el monument.

Els amics del locutor no estigueren encertats. Desitgem amb molta ardor que enguany siguem premiats.

La cultura del sol naixent és la de la segona tinent, que a l'Instagram posa tot el que fa, però de forment, ni un gra.

L'alcalde de la ciutat vol ser periodista. Igual fa un vídeo d'actualitat que et fa una entrevista.

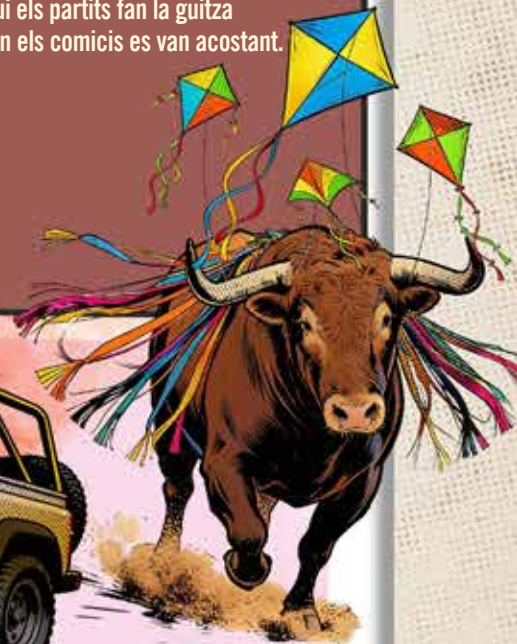
Alguns pensen que és malbaratar el temps que dedica a gravar. Si està pensant en la pantalla no podrà donar la talla.

Beltrán ha sigut l'autora de posar els contenidors per illes. Ai, Maria, tu sí que perilles per a seguir com a regidora!

D'àrbitre, clavari i president a candidat d'un partit d'Ontinyent. Amb més colors que el camaleó... ja ha fet de tot el gatxó.

De president del món faller a llevar-li el bastó a Roger. Si és que el poble l'elegeix al candidat de Xàtiva ens Uneix.

Aquest bou simbolitza qualsevol sofert votant, a qui els partits fan la guitza quan els comicis es van acostant.



SHIBUYA CROSSING

-El recorregut es completa amb una escena que uneix història i contemporaneïtat del famós encreuament de Shibuya a Tòquio. El pas constant de persones simbolitza el món globalitzat, on passat, present i futur conviuen sense pausa.

-Un món que no para, però recorda.

-És impressionant! Mires cap on mires, al voltant de la falla viuen un munt d'històries i personatges. -Dokusha mira cap a dalt i veu altres elements que acompanyen el cadafal.

-Cada figura sembla avançar, com si tinguera pressa, però cap sap exactament cap a on va.

-Potser això és Shibuya -respon Kataribe-: un lloc on tots caminen alhora, però cadascú amb el propi temps.

-Entre neons i ombres antigues, la memòria també travessa el pas de zebra. I la falla, com un semàfor etern, ens obliga a aturar-nos i mirar.

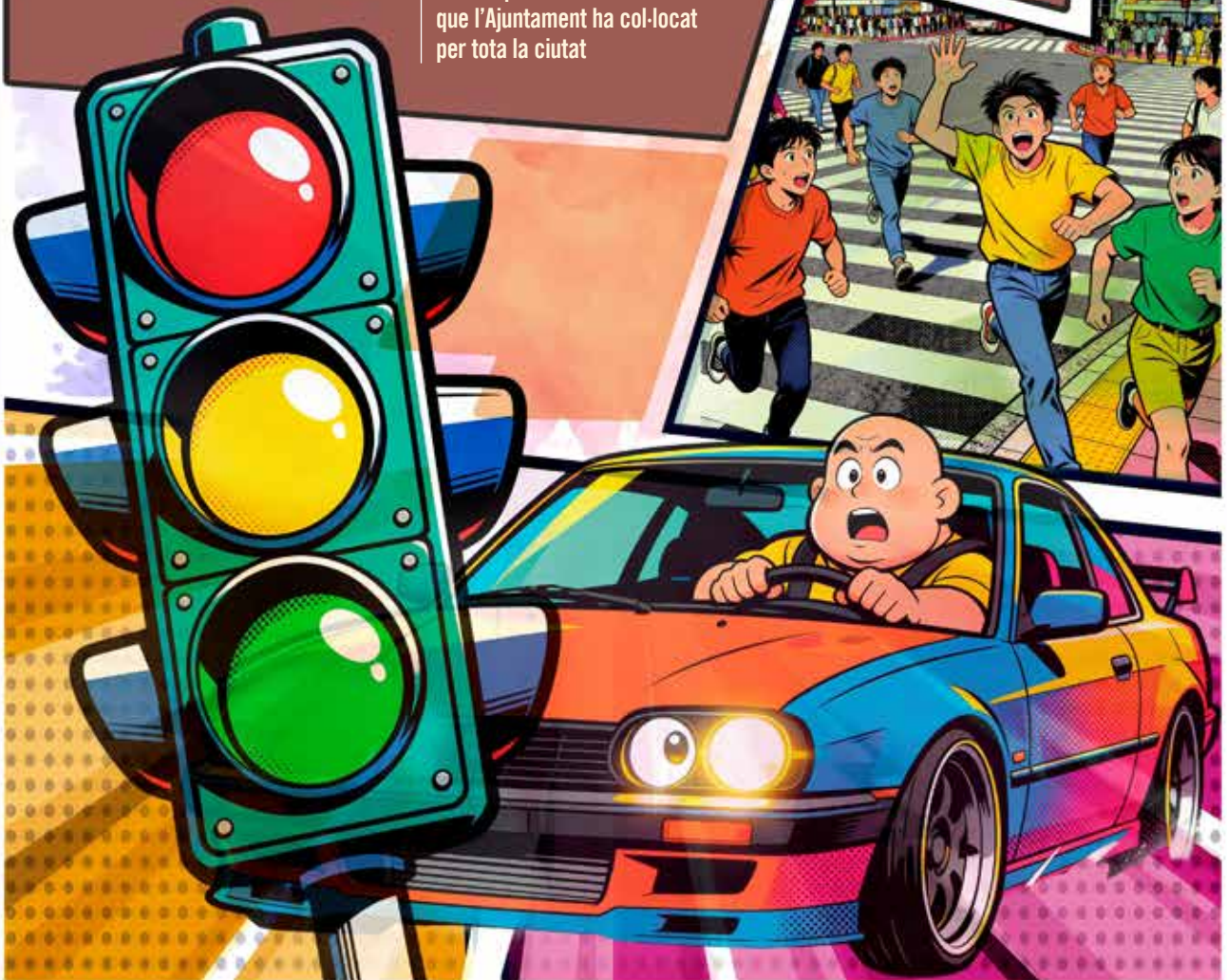
-Aquest encreuament també simbolitza quan les idees municipals xoquen entre elles i acaben fent rotonda sense eixida. -Com aquesta plaça -diu Dokusha amb mig somriure-, tan difícil de transitar com de gestionar. Potser per això volíem canviar-li el nom i dir-li plaça Pepe Barberà, a veure si així algú trobava finalment l'eixida correcta.

Els semàfors van desajustats en aquest pas de vianants. Acabem tots marejats pel roig i verd dissonants.

Si baixes per Carlos Sarthou i travesses República Argentina, no es coneix a ningú que arribe directe a Molina.

Heu vist el que han instal·lat per totes bandes de la ciutat? El pas de zebra elevat. Cal tenir poc trellat.

Quina barbaritat tant de pas elevat que l'Ajuntament ha col·locat per tota la ciutat



Doncs fins
ací és tot.

Gràcies
amic.

43

ΕΠΙΛΕΓ



—Ja estem al final. *Tarannà otaku* es presenta així com un projecte pensat, desitjat i compartit. La comissió defineix una intenció clara i l'artista la transforma en volum, color i sàtira. El resultat és una falla que es llig, que es recorre i que es pensa, fidel a l'esperit crític i creatiu de la festa.

—Ara ho entenc. No és només una falla, és un relat en tres dimensions. El públic el recorre, el llig i el pensa.

—Cada escena és com una vinyeta —diu Dokusha—, plena de revoltes, metàfores i mirades punyents, però amb suavitat.

—Això és la sàtira —respon Kataribe—: fer somriure mentre et fa reflexionar, com un haiku que amaga foc.

—I el Japó ací no és només estètica —continua Dokusha—, és disciplina, cultura i respecte per la tradició reinterpretada.

—Exacte. Com el monument. Cada any és distint, però igual en l'ànima.

—I quan arribe el foc? —el semblant de Dokusha canvia.

—No passa res. El relat canviarà de forma, però no desapareix. Així, any rere any. —Kataribe li dona un dels cartells que havia repetit la impremta.

—Oh, gràcies. Ha sigut una experiència enriquidora. Tot el que he vist i sentit ací m'ho guardaré per sempre. Fins i tot aquest vers —diu Dokusha, llegint en veu baixa—:

Entre cirerers riu la tradició,
la sàtira dansa sota el fanal,
si el poble riu, l'esperit és real,
Japó i falla, una sola cançó.

—Ha estat magnífic poder-te explicar la nostra falla. I ara què vas a fer?

—On he d'apuntar-me per a ser fallera?



KOTODAMA

LLIBRE INFANTIL



En la cultura oriental trobem una paraula antiga i molt especial: *kotodama*, que vol dir l'esperit de les paraules. Segons esta idea, les paraules no són només el que diem, sinó també el que sentim i el que transmetem. Quan ixen del cor, tenen força per a crear, per a cuidar i per a fer créixer allò que estimem. Les paraules són com llavors que, quan toquen bona terra, arrelen i donen vida.

Les arrels ens conten d'on venim. Ens lliguen a la família, a la terra i a les tradicions que hem rebut dels nostres majors. En moltes cultures orientals es respecta profundament la natura i la memòria dels avantpassats, perquè saben que sense arrels no hi ha futur. Les paraules també formen part d'aquestes arrels, passant de boca en boca i de generació en generació.

Les Falles naixen d'ací, de les arrels del poble. Són paraules fetes foc, festa i imaginació. Cada ninot conta una història i cada flama transforma el vell en nou. En estes Falles, Alejandra i Gabriel ens conviden a viure la festa amb els ulls oberts, el cor encés i una mirada plena d'il·lusió, descobrint que, com diu el *kotodama*, les paraules dites amb estima tenen ànima, poden encendre somnis i fer créixer l'amor per les Falles des de ben menuts.

言靈

KOTODAMA

L'ànima de les paraules

五文民の文



FALLETÀ INFANTIL

LEMA:

ARREL

ARTISTES:

MARIBEL BELTRÁN I RAMON OLIVARES



ARREL

EXPLICACIÓ DE LA FALLETA



Enguany la nostra falla *Arrel* ve molt carregada d'història. Volem aconseguir la glòria junt a Alejandra i Gabriel.

El lema fa referència a les paraules i els mots, i a esbrinar per la ciència els seus orígens remots.

El déu mitològic present pel nom d'Ètim és conegut. Dels mots en troba l'ascendent, crea paraules d'habitud.

La gran deessa Logia li serveix paraules noves. Tot i que encara són joves, saben de filologia.

Una tercera deessa és origen de la intel·ligència. Vigila i mira tot i més i d'arrels dóna la sentència.

Pal·las Atena és el nom i una òliba l'acompanya. Les dos vigilen tothom i a sàvies ningú els guanya.

Esta és la imatge general de la nostra falla infantil: mostra un conjunt fenomenal d'arrels per a seguir-ne el fil.

D'etimologia gens confusa, *música* ve de la llengua grega. El diccionari així arreplega que significa l'"art de la musa".

Per on el sol ix de matí, orient ho hem anomenat. Prové d'*orior* que és llatí, i 'alçar-se' és el significat.

Ve d'*occidere*, *occident*, que és per on el sol es pon, quan es gita a fer non-non cap allà cap a ponent.

I de l'*hora sexta* romana ve la *sesta* valenciana. També li diem migdiada si la fem a l'hora adequada.

Treballar prové d'un mot un poc dur, que en llatí volia dir 'torturar'. Però no podem anar a l'atur, perquè tots i totes hem de menjar.

El mot *salarive* de 'sal', un bé antic, blanc i especial. Amb sal pagaven el jornal i era un sou tradicional.

Jugar prové de 'fer rialles' com quan saltes, corres o balles. De *iocus* i *iocare* antic hem heretat un mot ben ric.

Quan borda diu *kus* amb energia perquè vol mostrar-nos alegria. D'aquell so en fem un nom ben famós i així nasqué la paraula *gos*.

El pinzell corre amb gran destresa i pinta un món ple de bellesa. Del mot llatí *pingere* ha eixit, la *pintura* és art divertit.

Les 'pedres' de l'àbac per a comptar eren *calculus*, l'origen és clar. Quan volem sumar o multiplicar, per *calcular* les hem de menejar.

De la *facula* ve la falla, 'torxa llatina de gran talla'. Crema amb *deler* cada ninot d'ençà un temps bastant remot.

De *iustitia* ve justícia, que té el significat de 'just', tot i que a molts els fa malícia i que no els vinga gens de gust.

Ella porta els ulls embenats, si no, seria un desgavell. Així no sap en quin dels plats es produirà el desnivell.

生
死

SETSUMEI SURU

Ve del grec *cal·ligrafia*,
'l'art d'escriure bellament'.
Hi ha qui escriu tan malament
que sembla una bogeria.

Del llatí, *passat* hem heretat,
del verb *passare* ja conjugat.
Dessigna un temps que s'ha consumat,
allò que fou i que ja ha acabat.

Del grec *phoenix*, que és 'roig' com un esclat,
renaix de les cendres amb foc sagrat.
És símbol de Xàtiva que s'ha alçat,
l'èpica au fènix que s'ha transformat.

El te és la fulla d'un arbust
en infusió amb molt bon gust.
És una paraula ben fina
que ens va arribar des de la Xina.

Kintsugi, tècnica nipona
que repara coses amb or,
de manera que en una estona
esdevenen un gran tresor.

Xafardejar ve de safareig,
l'antecedent de la rentadora,
on ja ben prompte, des de l'aurora
tots encetaven el comareig.

Del francès ens arriba el mot *bombó*.
Significa 'dues vegades bo'.
Amb una coberta de xocolata,
té massapà, praliné, trufa o nata.

Amb la presència d'aquest cap de robot,
portem a la falla la parla del present,
on els mil·lenials amollen cada mot,
que sembla fins a un idioma diferent.

Estes paraules encara en ús,
del vell egipci van arribar:
ivori, farmàcia, pitxer,
babuí, abella, sac i banús.
Endívia, sis, goma, embarcar,
amoníac, desert i paper.

Musaranya procedeix del llatí
mus araneus, i és com un ratolí.
Per això és de petita longitud,
tot i que un animaló ben morrut.

Tenim un pardal rapinyaire
dels quals ja no se'n veuen gaire:
l'ocell anomenat mussol,
amb son habitual udol.

De les *cookies* de la informàtica,
hauríem de dir-ne *galletes*.
S'activen de forma automàtica,
i les envie a fer punyetes.

Per què no dir provocar
en compte de *trolejar*?
És un mot ben genuí
i sembla ser més d'ací.

No tenim prou castellanismes
com per usar també anglicismes?
Lliurem-nos dels mots clandestins
i fem-ne servir de genuïns.

Un bon grapat de paraules noves
ens envaeixen des de l'anglès.
Sobretot les amollen els joves
sense preocupar-se per res.

La intel·ligència artificial
és una invenció molt actual.
El seu ús és cosa fenomenal
i el resultat que dona, genial.

Sempre quan òbric el correu
me'l trobe a caramull de *spam*.
Per veure si mossegue l'ham
me n'arriben de tot arreu.

El que avui diuen *ghostingen* anglés
seria com desaparició.
Per tant això no seria res més
que tallar la comunicació.

En aquest verset el que faig
és explicar-vos què és fer *match*.
Això és que vol significar
que és el mateix que connectar.

Això d'alçar al núvol és
una cosa ben pragmàtica:
de tot arreu tens accés
als teus arxius d'informàtica.

Interrompre una acció en curs
és el que diem *cancel·lar*.
És un formidable recurs
quan t'acabes d'equivocar.

Del grec *palindromos*, que vol dir 'que va i ve',
prové el mot *palíndrom*, com ara «*kerigiré*»,
«*Avi, la nit negra i argentina li va*»
i l'oració «*Ací rema l'americà*».

El baf afable
llepa la pell.
Suar tèrbol. Obre traus,
llepa fatiga, agita, fa vell.

EMILI NAVALÓN RAMON
Faller



Alejandro

PALLÁS BELTRÁN

Quan la màgia fallera arriba,
una llumeta surt del teu somriure i ompli l'aire d'alegria.
En els teus ulls viu la serenitat d'un jardí que desperta i
una valentia dolça que fa créixer cada somni.
Els teus passos porten música feta de rialles i desitjos.
Que aquest any siga per a tu un camí d'il·lusió ple
d'instant que et facen brillar.



HIME





PRESIDENT INFANTIL
2026

Gabriel
GONZÁLEZ
PALOP

子供達

KODOMATACHI



INFANTILS



Lluna Albuixech de la Rosa
Amanda Alés Martí
Guillermo Alés Martí
Alba Antón Ortells
Mia Aparicio Pardillos
Aitana Arques Pla
Marc Arques Pla
Berta Arriaga Duet
Júlia Arriaga Duet
Claire Balaguer Sanz
Blanca Ballester Martínez
Amada Ballester Sanhipólito
Pepe Ballester Sanhipólito
Valentina Banyuls Ventura
Pol Barberà Serra
Gerard Bellver López
Aina Benavent Barberà
Marina Boscà Garcia
Aitana Burchés Tormo
Carmen Carbonell Ballester
Javier Carbonell Ballester
Mario Carbonell Ballester
Francisco Chornet Pallàs

Marcelo Martín Tudela
Sergi Megías Fuster
Blanca Molina Martínez
Ainara Muñoz Martínez
Elsa Oltra Gregori
Roc Oltra Gregori
Alejandra Pallàs Beltrán
Martina Pallàs Beltrán
Kenzo Pastor Peris
Diego Perales Jover
Lucas Pérez Navarro
Joan Perigüell Tormo
Candela Pont Ballester
Manel Pont Ballester
Juliana Ramírez Vera
Judith Rejón Tejero
Olivia Rejón Tejero
Carmen Reynau Calvo
Helena Reynau Calvo
Nol Ruiz Andrés
Emma Sáez Cuenca
Elena Carlota Sancristóbal Toledano
Manuel Sancristóbal Toledano

Marina Sancristóbal Toledano
Joan Terol Borredà
Ximo Tormo Pallàs
Anna Torregrosa Perucho
Marta Torregrosa Perucho
Àngela Tudela Tormo
Diego Tudela Tormo
Elena Vañó Perales
Berta Ventura Esplugues
Julia Ventura Esplugues
Bruno Vidal Blesa
Javier Vidal Blesa
Aina Vidal Vercher
Arnau Vidal Vercher

Cruz Chorques Lliso
Luca Chorques Lliso
Aleix Climent Carpintero
Siro Enciso Díez
Marta Fayos Villanueva
Pablo Fayos Villanueva
Leire Ferri Pastor
Ana Gallego Agustí
Elena Gallego Climent
Mateo Gandia Oltra
Enrique González Palop
Gabriel González Palop
Jordan Jordà Martínez
Manuela Jordà Sancarlos
Migue Jordà Sancarlos
Olivia Llin Sanjurjo
Júlia Lliso Amorós
Emma López Cerdà
Pascual López Cerdà
Anna Martí Chàfer
Carolina Martí Moya
José Martí Moya
Enzo Martí Vidal
Lua Martí Vidal
Carlota Martín Tudela





PARA TU MAMA

Les lletres que ens donen veu

ALEJANDRA PALLÀS BELTRÁN. 11 ANYS

En aquestes Falles, la nostra comissió ha volgut dedicar el seu monument a un tresor que totes i tots coneixem des que som menuts: les lletres. Eixes formes petites i aparentment senzilles que, quan s'ajunten, són capaces de crear paraules que expliquen el món, que contenen històries i que ens permeten expressar allò que sentim.

Les lletres són la porta d'entrada a la imaginació. Amb elles podem escriure somnis i donar vida a personatges que només existien dins del nostre cap. Són el principi de tot conte, de tota conversa, de tota explicació. Gràcies a elles, podem compartir idees, fer preguntes, resoldre dubtes i entendre millor el que ens envolta.

També són companyes de viatge en l'escola. Amb elles aprenem a llegir, a descobrir mons que no hem visitat mai i a conèixer persones que potser no existeixen, però que ens ensenyen lliçons importants. Les lletres ens ajuden a créixer, no sols com estudiants, sinó com a persones.

Les Falles, com la lectura i l'escriptura, són formes d'expressió. Amb lletres es fan els llibrets, els versos de les presentacions, les crítiques, els cartells i fins i tot els noms de les comissions. Sense les lletres, no podríem contar els nostres records fallers ni descriure la il·lusió que sentim cada març.

Enguany, la nostra falla vol recordar precisament això: que cada paraula té poder. Les paraules poden fer-nos riure, pensar, aprendre o emocionar-nos. Poden unir-nos i ajudar-nos a comprendre'ns millor. Poden convertir-se en missatges de pau, de convivència, de respecte i d'alegria, valors que formen part de l'esperit faller.

Per això, dediquem aquestes Falles a les lletres, perquè són el principi de tota història, el pont entre les persones i l'espurna que encén la creativitat. I igual que el foc purificador de la cremà transforma la fusta en llum, les lletres transformen les idees en vida.

Les Falles passen, però les paraules romanen. I en cada xiqueta i xiquet que avui escriu la seua primera frase, hi ha una futura història fallera esperant a ser contada.

科
大

KOTOBA

Contes de falla

GABRIEL GONZÁLEZ PALOP. 11 ANYS

Joan cada any esperava amb impaciència i il·lusió l'arribada de la nit del 15 de març, li entusiasmava seure a la vora del carrer i esperar pacient que l'artista de la falleta traguera de la furgoneta a poc a poc els delicats ninots del monument infantil, ben embolicadets en eixe plàstic translúcid que solament deixava intuir el que hi havia dins.

Eixe era el moment en què començava el millor dels espectacles, l'instant més esperat, a partir del qual Joan començava a somiar la història que enguany li contaria el monument i que en pocs minuts coneixeria.

«Enguany segur va d'aventures a la selva... No, crec que són animals del zoo» anava rumiant mentre veia els fallers col·locar-ho tot.

I mentre estava despistat imaginant històries falleres, apareixia algú carregat de papers i xinxetes, duia entre les mans el que Joan sabia era la màgia del monument. Ostres, com li agradava eixe moment! Començava a llegir sense cap ordre, de dreta a esquerra i d'esquerra a dreta rodant el monument, i tornava als versos que més li agradaven, i els tornava a llegir una i altra vegada fins que quasi podia recitar-los. Era el xiquet més feliç del món.

Des de menut sabia que cada monument ens conta una història, però de vegades és difícil trobar-la perquè està amagada entre els colors vius dels ninots, la música de la xaranga i la alegria que tot ho ompli en els dies de falles.

Mentre els seus amics tiraven coets a la porta del casal ell llegia els versos de la falla i sabia que de vegades el miraven i pensaven que era un poquet raret.

—Per què no vens a jugar? —li preguntaven.

—Perquè estic llegint la falla —contestava ell, pensant que si poguera contar als seus amics els versos de la falla tal i com ell els escoltava al seu cap de segur els agradarien.

I un dia, pensat i fet, això va fer. Va començar a recitar els versos de la falleta als seus amics, però no com ho faria un poeta sinó com ell els vivia, feia pauses, sorollets i també palmejava les mans, gaudint cada paraula, i la resta de xiquets escoltaven entusiasmats, mai havien imaginat eixe espectacle; i esclataven a riure i aplaudien i xerraven i afegien nous fragments a allò que contava Joan.

Ara ja tots saben que el millor de cada exercici faller és la història que roman per sempre en el nostre record.

ARRA
LIMAR





PARLA COM UNA FALLA

La paraula que ho va canviar tot: Germanor

MARINA SANCRISTÓBAL. 11 ANYS

A Xàtiva, quan s'acostava el mes de març, l'aire ja feia olor de pólvora. A la Falla República Argentina tots volien aconseguir el millor premi, però aquell any alguna cosa no anava bé. Els fallers discutien per tot: els torns al casal, el disseny del monument, i fins i tot per qui portava l'estendard en l'Ofrena. L'ambient estava una miqueta tibant.

Les baralles creixien cada dia. Una vesprada, el casal estava ple de gom a gom i tothom parlava alhora, cridant un poc massa. De sobte, enmig del soroll, la fallera major infantil, l'Alejandra, va alçar la mà. Tots van callar de colp i la van mirar sorpresos; ningú s'esperava que ella parlara.

—Només vull dir una cosa —va dir amb veu tremolosa—. El meu iaio em va explicar que les falles no són només coets, foc i soroll, sinó «germanor».

—Germanor? —murmurava tota la comissió confusa.

L'Alejandra va assentir amb el cap.

—Sí, significa ajudar-nos, estar junts i estimar-nos com una gran família, encara que no estiguem sempre d'acord.

El president infantil, Gabriel, va ser el primer a reaccionar.

—Potser l'Alejandra tinga raó —va dir convençut—, la germanor d'esta falla és el que la fa tan especial, més que els premis.

Des d'aquell dia, tot va canviar. Tots van començar a treballar colze a colze. Van netejar el casal junts entre rialles i fins i tot van recuperar la bonica tradició de contar històries antigues de la falla mentre sopaven.

Quan va arribar la plantà, el monument va quedar espectacular! Tots estaven súper feliços del resultat. I quan va arribar la nit de la cremà, mentre el foc pujava cap al cel, tothom plorava. Però esta vegada no ploraven de pena, sinó d'emoció, sentint eixa «germanor» i l'orgull de la gran feina que havien fet tots junts com una pinya.



MASCLETÀ

La mascletà es com una falla,
molt sorollosa i colorida,
cada vegada que entres
eixes plena d'alegria.

Un poc de foc amb la polvora
i tot comença a esclatar
i els xiquets i les xiquetes
no pararem de jugar.

Sempre esperem a que arribe,
amb nervis i amb il·lusió
el dia de la cremà que ens
mola un mogollo.

Manuela Jordà Sancarlos

11 ANYS



PARAULES



XINA BENAVENT BARBERÀ. 10 ANYS

Lola i els ninots

CANDELA PONT BALLESTER. 11 ANYS

Hi havia una vegada una xiqueta a qui li encantava jugar, dibuixar, ballar... El seu nom era Lola i entre totes les coses que li agradaven el que més li agradava eren les falles. Però això no era possible: la seua família tenia moltes preocupacions i dificultats i Lola tenia moltes tasques a fer sempre per ajudar.

Cada tardor esperava la primavera, amb tot el seu cor desitjava ser fallera.

Aquell any hi havia un ninot que l'encisava; era una fada que destacava. Els seus ulls eren vius i brillants i a Lola li agradava fantasiejar que eren amigues. Se li apropava i li xiuxiejava el seu somni de ser fallera.

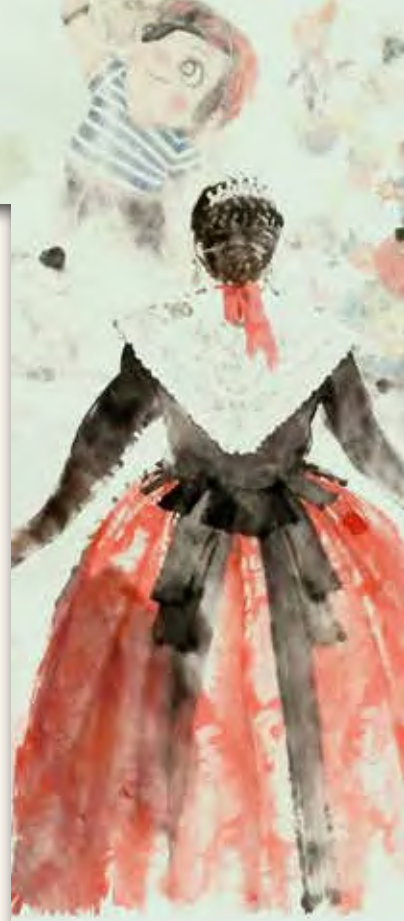
Cada dia treballava dur per ajudar a la seua família i complir les tasques del col·legi, mentre no deixava de somiar.

Un dia el seu pare la va enviar a fer un encàrrec i al tornar cap a casa es va quedar concentrada observant els meravellosos colors dels ninots de la falla, en especial la resplendor dels ulls d'aquella xicoteta fada que la tenia encantada. Lola no es va adonar que era molt tard i quan va arribar a casa la van castigar. Si alguna xicoteta possibilitat hi havia de ser fallera, s'acabava de terminar. Va plorar i plorar, fins que es va quedar dormida.

De sobte, un suau soroll de campanetes, acompanyat d'una tènue llum formada per unes partícules que semblaven pols d'estels la van treure del seu profund somni. Va sentir per un instant una càlida sensació, deixant de sentir l'angoixa que li provocava cada dia el munt de tasques, i al seu pit només hi havia lloc per a l'alegria i la il·lusió. I allí estaven davant d'ella aquells ulls brillants del ninot de la fada que havia cobrat vida, ella era qui la visitava.

—Lola —digué una veu alegre com una campaneta—, soc la fada de la falleta. Tots els ninots sabem que tens un gran cor i posant un poquet d'il·lusió cada un de nosaltres i un altre poquet de la màgia de les falles, volem donar-te la possibilitat que faces el teu somni realitat.

Lola no ho va dubtar ni un sol segon: amb aquell màgic regal demanaria ser per sempre fallereta de la Cort d'Honor.





Paraules

BERTA ARRIAGA DUET. 10 ANYS

Clara era una xiqueta de Xàtiva a qui li encantava escriure paraules en una llibreta roja que duia sempre a la motxilla. Cada vegada que escoltava una paraula que li feia sentir alguna cosa especial, l'anotava amb cura, intentava fer la millor lletra i posava una xicoteta descripció. De vegades també l'acompanyava de xicotetes il·lustracions que l'ajudaven a deixar volar la seua imaginació.

Com s'acostaven les falles, les últimes paraules que havia escrit eren paraules com: llum, foc, pintes, comissió, cadafal... Cada nit imaginava una història diferent que escrivia amb aquelles paraules.

Un dia, al casal van dir que els xiquets i xiquetes nascuts entre el 2015 i el 2017 podrien col·laborar en el llibret de la falla i escriure una història, i que les millors serien publicades.

El cor de Clara va fer un salt, el que ella sempre havia desitjat: escriure històries i que tothom les llegira.

Va eixir al carrer i va anotar més i més paraules al quadern, alegria, amistat, música...

Aquella nit, Clara va obrir la llibreta roja amb les mans tremoloses. Va mirar totes les paraules escrites, cadascuna amb la seua lletra cuidada, amb els seus dibuixos i records. Va comprendre que totes juntes contaven una història: la seua.

Va començar a escriure pensant en el seu barri, en el casal ple de rialles, en la música que omplia els carrers i en la llum de les falles que feia brillar els ulls de la gent. Les paraules eixien soles, com si hagueren estat esperant aquell moment.

Dies després, quan al casal van anunciar que la seua història estaria al llibret, Clara no s'ho podia creure. Va sentir una alegria tan gran que li va vindre un nus a la gola. Les seues paraules, aquelles que havia guardat amb tant d'afecte, formarien part del llibret i per sempre, de la falla.

Aquell dia, Clara va entendre que, encara que les falles es cremen, les paraules no desapareixen. Viuen en qui les llig, en qui les sent i en qui somia amb elles.

Va tancar la llibreta roja i va somriure. Sabia que aquella només era la primera història de moltes i que sempre estaria agraïda a la seua comissió per donar-li l'oportunitat que tant havia desitjat.

La paraula que més ens agrada és: Falla

PEPE BALLESTER SANHIPÓLITO. 12 ANYS

AMADA BALLESTER SANHIPÓLITO. 12 ANYS

Amada i Pepe són dos bessons enamorats de les Falles. Quan algú els pregunta de quina falla són, ho diuen sense pensar-s'ho i ben fort:

—De la Falla República Argentina, la millor falla del món!

Al casal passen hores jugant, rient i somiant. Per això, quan enguany els van dir que havien d'escriure un conte per al llibret i que havia de tractar sobre paraules, es van quedar pensant...

—I si el fem sobre la paraula FALLA? —van dir alhora.

Perquè per a ells FALLA no és una paraula qualsevol. És una paraula màgica, feta de records i amistat.

La F significa Festa, perquè les falles omplin els carrers de música, petards i tradició.

La A significa Alegria, la que senten quan estan tots junts rient al casal. Al casal sempre estan jugant i passant-ho bé amb els amics i amigues. Al casal som tots amics i ningú es queda sol.

La L significa Llum, la dels colors, és la llum del sol, la llum dels petards i la llum del foc.

L'altra L significa Llibertat, perquè en falles es pot somiar i gaudir tots junts i juntes al casal.

I l'última A és l'Amistat, la de tota la comissió, és compartir moments especials, rialles i també moments tristos, ajudar-se quan algú ho necessita i estar junts sempre. SEMPRE RA!

Quan van acabar el conte, Amada i Pepe es van mirar orgullosos. Havien escrit sobre la paraula que més estimaven, la paraula FALLA!

I, per descomptat, sobre la millor falla del món: la Falla República Argentina.



F
A
L
L
A

言葉



L'amistat fallera

ANNA TORREGROSA PERUCHO. 12 ANYS

L'altre dia vaig parlar amb la meua amiga Raquel. Enguany està a França d'intercanvi i és la primera vegada que passem les Falles separades. Durant la conversa li vaig preguntar quina era la paraula que més li recordava a les Falles.

—Pólvora —em va dir. En això, com en quasi tot, també vam coincidir.

Comentàrem que la pólvora era l'essència de les Falles, i la diversió, però aquest any no, enguany era diferent perquè no estàvem juntes.

Les dos vam acordar que faríem les mateixes coses de sempre: anar a la mascletada, cercaviles amb la xaranga, vestir-me, fer

PARAULES



el recorregut, l'Ofrena... I sobretot, tirar petards tothora. La setmana de Falles va arribar i així ho vaig fer. Els sentiments no eren els mateixos, em faltava l'altra meitat de la festa, la meua amiga.

Les Falles s'acabaven, era el dia de la cremà. Primer era el torn del monument infantil i en la multitud i de reüll la vaig veure. No m'ho podia creure: la meua amiga Raquel estava allà, havia vingut de sorpresa. Vaig córrer per a abraçar-la i em va dir:

—No podia faltar a la nit més màgica de l'any, la cremà.

Les dos ens vam prometre que mai més passaríem unes Falles separades. De sobte van començar els castells de focs d'artifici, ens vam agafar de la mà i vam veure com la pólvora i el foc feien desaparèixer els monuments del carrer.

A vora de les cendres em va dir com de difícil havia sigut per a ella no estar en Falles.



言葉

ARREL





KATAIZEN

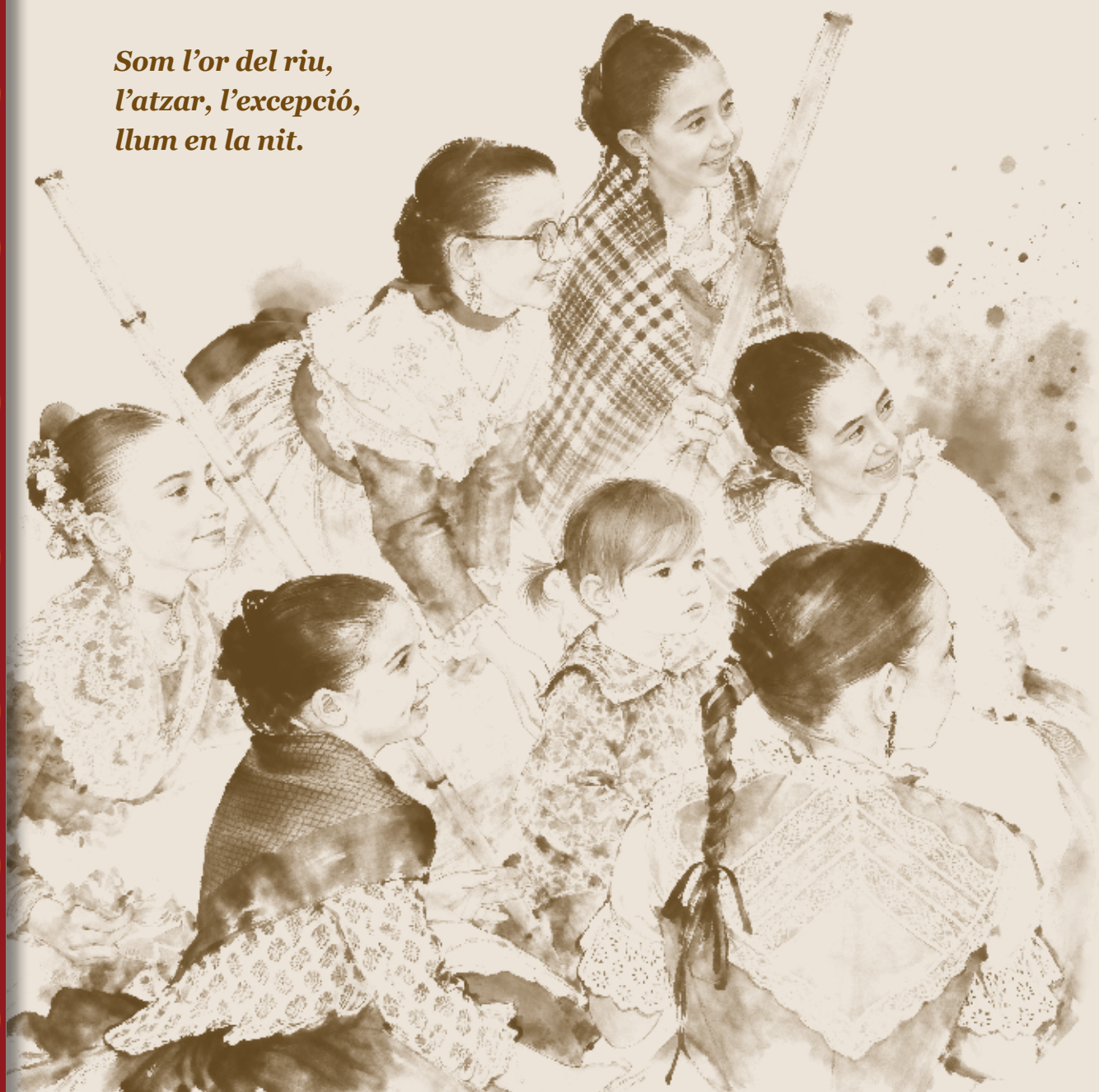
改善

*La millora que es persegueix
tothora.*

Deu anys creixent junts: l'evolució del cens faller a Xàtiva

Article signat per
F.S.M.

*Som l'or del riu,
l'atzar, l'excepció,
llum en la nit.*



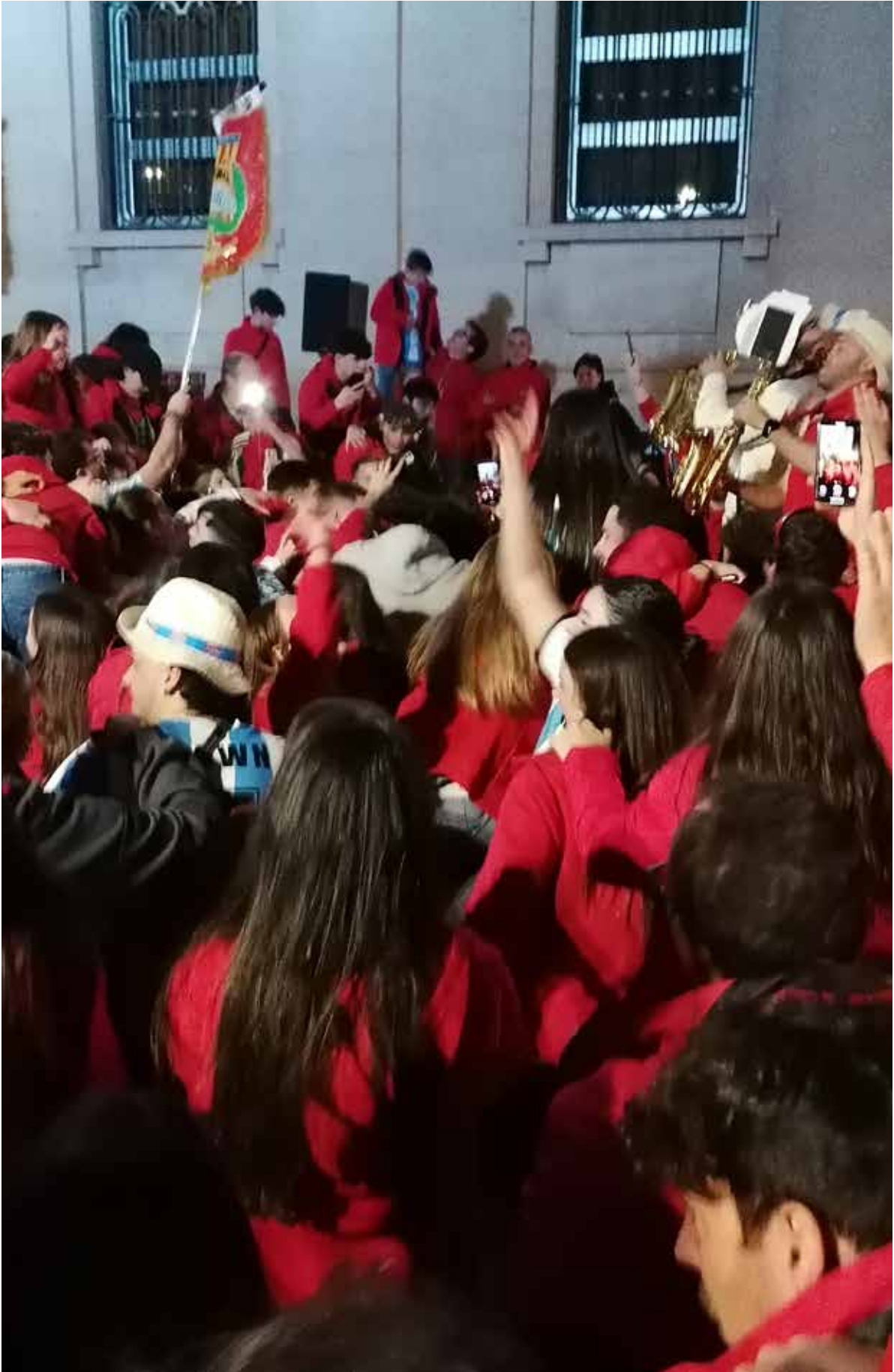
L'evolució del cens faller durant l'última dècada és una mostra clara de la vitalitat i la fortalesa de les Falles a Xàtiva. Lluny de ser una tradició estàtica, la festa ha sabut evolucionar amb la societat, adaptant-se als nous temps sense perdre la seua essència. Les dades del cens, coordinades per la Junta Local Fallera, confirmen una tendència de creixement sostingut que reflecteix el compromís, la il·lusió i la implicació de la ciutadania amb una de les seues tradicions més arrelades.

L'any 2015, el cens faller total de Xàtiva estava format per 2.420 fallers i falleres. Deu anys després, en 2025, aquesta xifra ha augmentat fins als 4.174 integrants, el que suposa un increment de 1.754 persones i un creixement aproximat del 72,5 %. Es tracta d'una dada molt significativa que evidencia la capacitat de les falles per atraure nous membres i consolidar la seua base social al llarg del temps.

Especialment rellevant és l'evolució del cens d'adults, que demostra un reforç clar del teixit faller. En 2015, el nombre de fallers i falleres adults era de 1.588, mentre que en 2025 ha ascendit fins als 3.214. Aquest increment de 1.626 persones, superior al 100 %, posa de manifest que les falles no només mantenen la seua massa social, sinó que també són capaces d'incorporar nous fallers i falleres en edat adulta, reforçant així l'estabilitat i la continuïtat de les comissions.

Aquestes xifres adquireixen encara més importància si es contextualitzen dins de la realitat demogràfica de la ciutat. En l'actualitat, el cens faller representa el 13 % de la població total de Xàtiva, una proporció que parla clarament de la profunda implantació social de la festa. Pocs moviments culturals o associatius aconseguixen una participació tan elevada i tan transversal dins d'un mateix municipi.





	ANY 2025			ANY 2015		
	MAJOR	INFANTIL	TOTAL	MAJOR	INFANTIL	TOTAL
FERROVIÀRIA	358	120	478	145	115	260
RAVAL	318	80	398	112	61	173
REPÚBLICA ARGENTINA	299	81	380	183	72	255
ABU MASAIFA	288	75	363	108	46	154
GREGORIO MOLINA-PADRE CLARET	241	39	280	100	59	159
AV. MURTA	210	53	263	77	67	144
ESPANYOLETO	172	77	249	118	63	181
SANT JORDI	200	34	234	66	28	94
SANT JAUME	138	66	204	34	23	57
AV. SELGAS	136	44	180	96	30	126
TETUAN-PORTA SANT FRANCESC	124	53	177	59	34	93
JUAN RAMÓN JIMÉNEZ	127	40	167	59	57	116
SANT FELIU	123	43	166	69	41	110
PASSEIG CARDENAL SERRA	98	32	130	96	7	103
CORTS VALENCIANES	72	43	115	58	16	74
PLAÇA DEL MERCAT	95	8	103	30	27	57
CID-PLAÇA TRINITAT	73	27	100	51	32	83
A.C. FALLA VERGE DEL CARME I ADJ.	68	26	94	53	18	71
PLAZA BENLLOCH-ALEIXANDRE VI	74	19	93	74	36	110
	3214	960	4174	1588	832	2420

Evolució del cens faller de Xàtiva de 2015 a 2025
*Les dades de 2025 són a data 16 de juliol de 2025.

Darrere d'aquest creixement hi ha el treball constant de les comissions falleres, vertaderes protagonistes de la festa, i la tasca de coordinació i impuls de la Junta Local Fallera, que ha fomentat una organització sòlida i una participació activa durant tot l'any. Els casals s'han consolidat com a espais de convivència oberts al barri, on es construeixen relacions, es comparteixen esforços i es reforça el sentiment de pertinença fallera més enllà dels dies grans de març.

Un altre factor clau ha sigut l'aposta decidida pel planter faller. La participació de xiquets i xiquetes, junt amb la implicació de les famílies, garanteix el relleu generacional i assegura la continuïtat de la festa. Al mateix temps, el creixement del cens adult aporta experiència, estabilitat i compromís, creant un equilibri necessari per afrontar els reptes presents i futurs.

Cal destacar també l'evolució social del món faller, amb una major presència i protagonisme de la dona en tots els àmbits de la festa. La participació femenina en càrrecs de responsabilitat i en la gestió quotidiana de les comissions ha contribuït a fer de les falles un espai més representatiu, plural i cohesionador.

Fins i tot en moments difícils, les falles de Xàtiva han demostrat una gran capacitat de resistència i adaptació, reforçant el sentiment de comunitat i el compromís col·lectiu. El creixement del cens en aquesta dècada és també el resultat d'aquesta voluntat compartida de continuar endavant, cuidant la tradició i projectant-la cap al futur.

En definitiva, l'evolució del cens faller entre 2015 i 2025, tant en el còmput total com en el cens adult, no és només una suma de dades estadístiques. És el reflex d'una ciutat que viu, sent i defensa les seues Falles com un element essencial de la seua identitat. Una festa viva, arrelada al poble i capaç d'unir generacions, que continua creixent any rere any gràcies a l'esforç i la il·lusió de totes les persones que en formen part.

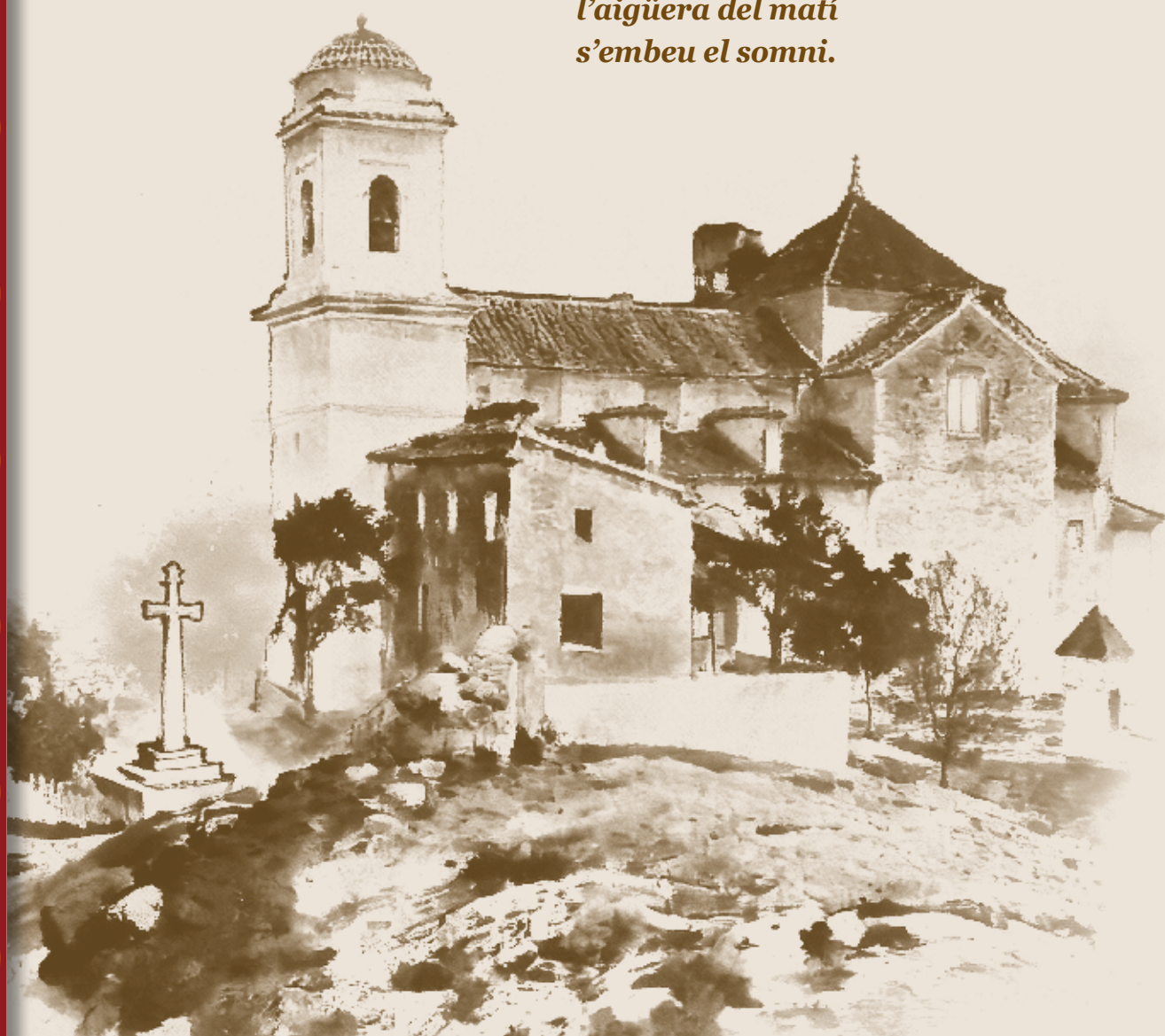


Declaració de BIC per a la Romeria a l'ermita de Sant Josep

Article signat per

JOSEP SANCHIS MARTÍNEZ

*Últimes gotes,
l'aigüera del matí
s'embeu el somni.*



Alguns dels béns d'interés cultural immaterial reconeguts actualment a la Comunitat Valenciana són: la paella valenciana, les Falles, la pilota valenciana, el toc manual de campanes, les bandes de música, el Tribunal de les Aigües de València, els miracles de Sant Vicent Ferrer, la solemnitat del Corpus Christi de València o la cavalcada de Reis d'Alcoi.

La romeria que es realitza anualment en Falles a l'ermita de sant Josep de Xàtiva, des dels anys 40 del passat segle xx, reuneix les condicions d'identitat i patrimoni per a sol·licitar que siga declarada bé d'interés cultural immaterial (BIC) a la Generalitat Valenciana, que és qui té la potestat d'atorgar-lo mitjançant un decret del Consell.

La romeria a l'ermita de Sant Josep és una expressió viva del patrimoni etnològic xativí, manifestat en una tradició festiva amb unes característiques peculiars com la de ser l'únic acte d'aquest tipus dins la festa fallera que es realitza a la Comunitat Valenciana. Hi ha d'altres romeries com les de la Santa Faç a Alacant o la de les Canyes a Castelló, i també, dins la comarca de la Costera, des de fa uns anys cap ací, la de l'1 de maig a l'ermita de Santa Anna a la Llosa de Ranes o la reivindicativa del patrimoni de l'ermita del Puig que té lloc el diumenge següent a la Pasqua de Sant Vicent, però dutes a terme dins la programació de la festa de les Falles no se'n coneix cap que no siga la que es du a terme i es manté vigent any rere any cada 19 de març a la ciutat de Xàtiva organitzada per la Junta Local Fallera amb la connivència i participació de tot el món faller local, dels representants dels fusters, l'Església i l'Ajuntament, a més d'altra gent que acudeix a títol particular, figurant com l'acte destacat en el programa de falles per la massiva concurrència que li dona un esplendorós colorit i una vistositat extraordinària a la desfilada per la profusa i variada vestimenta tradicional que es llueix, pels sons de les peces que toquen les bandes de música acompanyants de les comissions falleres, per la riquesa de l'orfebreria que s'ostenta i majorment pel sentiment cap a la festa i les tradicions que exhibeix cadascun dels participants juntament amb la imatge processional del sant patró portada pels membres de l'Associació Cultural Gremi de Sant Josep Obrer.



Pujada a Sant Josep en romeria un 19 de març, c.1960. Foto Ragara.

Els tràmits per sol·licitar ser declarat BIC immaterial poden ser promoguts per l'Ajuntament, per una institució com la Junta Local Fallera o per associacions culturals i també per persones particulars. Es tracta d'aspectes burocràtics, a través d'un procés que s'inicia en un expedient administratiu, al que s'afegeixen els diversos informes tècnics que acrediten el valor cultural, l'autenticitat i la representativitat, finalitzant amb el procés d'avaluació del valor cultural del bé, a través de l'anàlisi i estudi de la documentació i materials aportats, per poder incloure'l a l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià (IGPCV), que estableix mesures per al seu estudi, documentació, divulgació i foment a la fi d'assegurar la pervivència del bé temporalment i espacial. Finalment, el decret de declaració es publica al Butlletí Oficial de l'Estat (BOE).

La Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià estableix el marc legal i defineix què es considera bé immaterial. El procediment i requisits específics són desenvolupats per la Normativa de la Generalitat Valenciana.

La Romeria que es fa en falles a l'ermita de Sant Josep de Xàtiva reuneix les condicions per poder iniciar l'expedient:

És una tradició ben viva que arranca dels anys 40 del passat segle xx i es manté any rere any, acoblant-se a cada època, però mantenint l'essència que la va originar. Abans es pujava i baixava de l'ermita en gropes de cavalls ricament aparellats d'albardes i muntats per homes i dones amb el vestit tradicional, i també en carros i carrosses confeccionades expressament per a l'ocasió. Actualment, els animals han perdut protagonisme com que no són tan necessaris com abans per al treball al camp i han estat substituïts per altres mitjans mecànics.

Defineix la identitat dels fallers i dels xativins que tenen la romeria en gran estima. La participació és general, des de nadons i en edat infantil, a joves, adolescents, adults i persones grans, que es transmeten el sentiment i l'orgull de participar en la romeria de pares a fills, generació rere generació.



Pujada del sant en romeria a l'ermita. Febrer de 2025.

És un element característic, singular de la ciutat de Xàtiva, definint la nostra identitat cultural i festiva pròpia. Es realitza a una ermita històrica del patrimoni arquitectònic de Xàtiva, construïda sobre una capella del segle XI amb posteriors intervencions, dedicada inicialment a santa Bàrbara, per passar a ser compartida posteriorment amb sant Josep quan el gremi de fusters a finals del segle XVIII encarrega a l'arquitecte Francisco Cuenca la construcció de l'actual edifici. Al transcurs dels anys, el popularment sant patriarca ha quedat com a titular del recinte.

La figura de sant Josep

Hi ha diverses ermites dedicades a Sant Josep a la diòcesi de València, ubicades a les poblacions d'Ador, Alginet, Aiora, Ontinyent, Pego, Quatretonda, Serra, Torre Baixa i Xàtiva.

És d'imaginar que la seua dedicació a treballar la fusta, com se'l cita i representa en la Bíblia quan amb Maria forma una família que posteriorment creix amb Jesús, influeix en el patronatge de sant Josep cap al gremi de fusters, sent des de 1497 com figura en la Pragmàtica de l'Arxiu del Gremi, quan substitueix anteriors sants tot i que no és fins a 1605 que el dia 19 de març és declarada festa de precepte pel papa de Roma.

Història de l'ermita

L'actual ermita de Sant Josep, que antigament havia estat una capella gòtica dedicada a santa Bàrbara, és una obra de finals del segle XVIII encarregada pel gremi de fusters de la ciutat a l'arquitecte Francisco Cuenca. Ubicada a la costa del castell de Xàtiva, al paratge del Bellveret, és de planta de creu llatina, àbsida i triforis, amb accés per davall d'una antiga torre de la primitiva muralla que fins al segle X donava accés a l'Aljama musulmana tancat la ciutat, la qual va ser reutilitzada com a campanar, tenint també una altra porta lateral cap a l'oest, que actualment és la més utilitzada.



Postal de l'ermita de Sant Josep

En la replaça que dona a la part de la ciutat hi ha una preciosa creu gremial renaixentista, damunt d'una columna romana de pedra, que alguns historiadors situen com les que hi havia als camins d'entrada dels monestirs cistercencs, en aquest cas al de Mont Sant en la seua època, poc després de l'arribada de Jaume I.

Les dues imatges esculpides en pedra que hi havia a la capelleta de dalt la porta d'entrada a l'ermita representant santa Bàrbara i sant Josep foren traslladades per ordre de qui fou l'abat Arturo Climent, a la Seu, per protegir-les del deteriorament físic que patien a començament del segle XXI.

El gremi de fusters i la tortuga

La primera referència que trobem documentada fins a la data del gremi de fusters relacionada amb l'ermita de Sant Josep, és de l'any 1750 on en el text de les *Ordenanzas generales para el gobierno político, y económico de la ciudad de San Phelipe, aprobadas por el Rey N. Señor*, part primera, títol XXVI, ordenança LXXI, s'indica:

«Dia diez y nueve , fiesta de San Joseph, combida el Clavario, y Mayorales de los Carpinteros , y Albañiles à la Ciudad , visitando à uno de los Diputados ; y se convoca al Ayuntamiento , à la Hermita del Santo, à las diez; y assiste à la Missa, y Sermon ; y por la tarde, à las tres, en la Colegial, desde donde và en Procession à dicha Hermita.»

Posteriorment, en els periòdics locals, trobem gran quantitat de referències al Gremi de Fusters respecte de la celebració de la festa de Sant Josep el 19 de març en l'ermita. Així, en dies previs, com el 13 de març de 1887, *El Clamor Setabense* indicava en els seus fulls, dins la secció «Crònica local y general»:



Tortuga dels fusters baixant de Sant Josep en data desconeguda

«Mañana lunes por la noche, tendrá lugar el traslado de la imagen de San José, por el gremio de carpinteros. La procesión saldrá de la calle de San Agustín, acompañada de la música Primitiva y después de recorrer determinadas calles volverá a la misma de San Agustín, donde habita el nuevo clavario.»

Als anys 20 del segle xx, *El Obrero Setabense*, setmanari de propaganda catolicosocial, inseria en els seus fulls una secció anomenada «Boletín Religioso» per informar dels actes previstos en les diverses esglésies de Xàtiva, entre les quals l'ermita de Sant Josep. Així, en apropar-se el 19 de març, apareixien any rere any les misses programades, com trobem publicades en l'edició del 15 de març de 1924:

«El clavario y gremio de carpinteros obsequiaran a su Santo Patrón el día de su festividad, con los siguientes cultos: A las siete y media, Misa de Comunión; a las diez y media la solemne orquesta y sermón por el predicador cuadragesimal de la Colegiata. Por la tarde, a las cuatro y media, el ejercicio solemne del diecinueve con sermón a cargo del Ilmo. Sr. Abad.»

Així continua fent-se fins a 1936 quan el 14 de març *El Obrero Setabense* indicava en els seus fulls:

«El día de San José, a las diez y media, se celebrará solemne Misa en honor del Santo Patriarca, con sermón por el M. I. Sr. D. Gonzalo Viñes, Canónigo.»

Després, en juliol esclataria la sublevació militar contra el govern de la II República Espanyola i transcorregué un període de quatre anys sense activitats públiques falleres ni religioses a la nostra ciutat.

Respecte de cremar falles als voltants de l'ermita cal esmentar que alguns autors com Ventura Pasqual han deixat constància en escrits publicats d'haver vist cremar trastos vells i fustes de rebuig allí, en forma de falla-foguera a finals del segle XIX i principis del XX, que explica la decisió de desfer-se de la Tortuga dels Fusters, a la qual anecdòticament, el 19 de març de 1922 se li va calar foc semblant una falla. Aquella tortuga, també anomenada Cuca Fera fou construïda en 1821 costant 200 reals de billó. De propietat del gremi, es trobava deteriorada des de feia temps, per la qual cosa estava amuntegada en una capella de l'ermita. És per això que els membres del gremi van decidir desfer-se'n aquell any cremant-la a manera de falla plantada al Bellveret, a la qual se li afegiren algunes branques de palmera pels voltants i un ninot dalt la closca que apareix publicat en un esbós a la revista *Pensat i Fet* d'aquell any editada a València, simbolitzant un soldat de la guerra del Marroc que tenia lloc en aquella època. Posteriorment, han aparegut altres imatges fotogràfiques que semblen dels anys 40 o 50 del segle XX, on damunt d'una tortuga figura un cavallet sobre el qual muntava una xiqueta que llançava caramels a la gent per allà on la transitaven en processó.

Els actes religiosos i les romeries a l'ermita de sant Josep

Els programes de festejos de les primeres celebracions falleres a Xàtiva no contemplaven referències a l'ermita de sant Josep ni, per tant, anar cap allà a celebrar cap mena d'acte. No s'esmentem actes religiosos ni civils allà quan es planten i cremen les falles de la plaça de la Trinitat del segle XIX ni tampoc a les primeres del segle XX, entre 1931 i





El gremi de fusters en romeria, any 2013. Foto Pepe Mompó.

1936, dins el període de la II República Espanyola, a causa de la secularització que promulgava la separació entre l'Església i l'Estat del règim polític del moment, excloent la religió de les activitats festives civils.

Després de la guerra de 1936 a 1939, a poc a poc es torna a recuperar la festa fallera en la nostra ciutat, amb una única falla en 1941 segons publica *Las Provincias* del 20 de març en una breu crònica del seu corresponsal a la ciutat:

«Játiva. Este año solamente una falla se ha plantado en nuestra ciudad, aparte algunas otras infantiles. Le ha tocado en suerte a la plaza de los Mártires de la Revolución (Sant Jaume) entre disparos de morteros, dianas y demás alegrías para los dormilones. El día de San José habrá serenata, tracas y buñuelos y a media noche se convertirá la falla en humo y cenizas, como las ilusiones de este pícaro mundo.»

Tres dies després, *Las Provincias* indicava com havia transcorregut a Xàtiva el 19 de març, fent esment a l'ermita de Sant Josep:

«Játiva. El día de San José fue animadísimo. Hubo falla, fútbol, cines, música y otros espectáculos. En la ermita del santo, situada en el monte, dominando la ciudad, hubo fiesta, con gran concurrencia. Los paseos y casinos se vieron repletos de gentes.»

Cal pensar per esta referència, que a primers dels anys 40, comencen els actes festius a dur-se a terme al voltant i interior de l'església ubicada al Bellveret, sent el punt de partida de les romeries, encara que específicament ací no s'indicava si les persones que acudiren ho feien de forma individual, col·lectiva, a peu, a cavall, en gropes, en carros o carrosses.

Transcorre un any i en *Las Provincias* del 19 de març de 1942 es torna a publicar pel corresponçal Carlos Sarthou:

«*Játiva. Lo mismo que en años anteriores, aunque en menor número, este año han aparecido fallas en algunas plazas de la ciudad, con su algaraza de músicas y buñuelos, despertà e iluminaciones, asociándose el tiempo con dia espléndido y temperatura primaveral.*»

En 1943, amb onze falles plantades en la ciutat, el programa confeccionat per la Junta Local Fallera indicava per al dia 19:

«*A las diez de la mañana, Misa con sermón, por un elocuente orador sagrado, en la Ermita de San José, organizada en colaboración con el Gremio de Carpinteros en honor a su Santo Patrón.*»

Ací ja observem que se cita la col·laboració en l'acte del gremi de fusters però majorment és indicativa la influència de la religió per la connivència entre l'Església i l'Estat, que des del final de la guerra va assolir un gran protagonisme en la vida civil, el qual es mantindrà durant molts anys. El periòdic *Las Provincias* indicava que el 19 de març a l'ermita i voltants s'havia reunit gran quantitat de gent que hi accedia muntada en cavalls guarnits amb teles i mantes ratllades i amb borles per donar-li a l'acte la major solemnitat i vistositat.

L'any 1944, en el programa de festes per al 19 de març de la Falla de la Plaça Tetuán (actual Porta de Sant Francesc) referenciava:

«*Dia 19. Sant Josep. Gran despertá al amanecer el dia en disparo de 15.000 tronaors; a continuación se dirigiremos a l'ermita d'este Sant, en la que se farà una Misa en conmemoració a este dia. A les dotze, gran traca i actuació de la música.*»

Igualment el programa d'actes de la comissió de la Falla de la Plaça Uríos assenyalava:

«*Dia 19. Festa gròsa. A les onze, a San Josep, a la festa religiosa.*»

D'aquesta comissió era la fallera major de Xàtiva d'aquell 1944, Remedios Laguía Mira (D.E.P.) que en un article publicat en 1984 feia una ressenya de les seues vivències com a màxima representant fallera de la ciutat, dient del dia de la pujada a Sant Josep:

«*Cabalgata y subida a la ermita de San José, en una carroza, fabricada cubriendo un camión con tapices de papel de colores, y como anécdota añadiré que el camión iba tirado por caballerías pues era la época del gasógeno y de la falta, casi constante, de combustible.*»

En 1945 es plantaren catorze falles a Xàtiva, entre grans i infantils, contemplant el programa oficial de la Junta Local Fallera del dia 19 de març, entre altres actes:



Imatge de sant Josep en carro.
Pujada en romeria a Sant Josep. Febrer de 2025.

«A las diez, Gran Romería a la Ermita de San José por todas las Carrozas y Grupos de las distintas Comisiones Falleras, para asistir a la Solemne Misa, que a las once horas se celebrará en honor del Glorioso Patriarca San José en dicha Ermita.»

En 1948 sent tinent d'alcalde i president de la Comissió de Falles i Festes l'empresari Gregorio Molina Ribera, i president de la J.L.F. el regidor de l'Ajuntament Francisco Real Sancho, el programa d'actes de la Junta Local de Xàtiva indicava per al divendres 19 de març:

«A las diez de la mañana Gran Romería a la ermita de San José formada por las carrozas, grupos, Comisiones de las distintas Fallas, Junta Local Fallera y Autoridades, para asistir a la Solemne Misa a gran orquesta, en honor al glorioso Patriarca San José, que se celebrará a las once. Durante la misa y en el momento de la consagración, se dispararán tronadors y una grandiosa traca.»

Per la seua banda, les comissions falleres de la ciutat també citaven l'assistència a l'ermita en romeria al seu llibret explicatiu, en la secció del seu programa de festejos, com podem constatar en el de 1949 editat per la comissió de la Falla Plaça del Cid (ara Trinitat):

«Dia 19. A les 10, la típica romería a l'Ermita del patriarca Sant Josep, on a les 11 es celebrarà una gran misa cantada per l'Escola Cantorum dels P. P. Franciscans d'Ontinyent, disparant-se durant la misa carcasses i una gran traca; finalitzada la Santa Misa, desfile de la romería.»

Les dècades posteriors continua realitzant-se de forma semblant la peregrinació a l'ermita, on després de la missa de les dotze hi havia disparada de focs d'artifici i a continuació es desfilava per l'itinerari de costum per traslladar en processó la imatge del sant fins a la casa del clavari entrant. A poc a poc van perdent-se alguns dels costums antics, com primerament el del sermó en la missa i també la disparada de focs d'artifici al voltant del Bellveret per ser zona protegida amb molta vegetació, havent perill de cremar la brossa i vegetació del lloc, i també es perd pujar al llom de cavalls, ni en carros ni carrosses.

Actualment, es du a terme un acte afegit de fa uns anys, on prèviament al mes de març, es trasllada en romeria la imatge de sant Josep a l'ermita, organitzat per la J.L.F. amb la participació de les comissions falleres de la ciutat, així com d'altres associacions, entitats, l'Ajuntament i l'Església. És en diumenge a primers de febrer, col·laborant i participant l'Associació Cultural Gremi de Sant Josep Obrero, la Colla la Socarrà, el Centre Hípic La Font del Saladrar i l'Escola de Danses de Xàtiva que va investigar, gràcies a Sebastià Garrido i Pep Gimeno, *Botifarra* la història de l'antic costum de pujar a l'ermita de Sant Josep durant set diumenges consecutius previs a la festivitat per celebrar els set gojos i els set dolors del sant, desfilant les i els participants proveïts de canyes amb llaços, vestint bruses o vestimenta tradicional valenciana.

El 19 de març, dia de Sant Josep, acudeixen a l'ermita els fallers, les falleres i nombroses persones al voltant de les onze del matí, per assistir a la missa de les dotze o sim-



plement fer presència pels voltants del Bellveret per participar o contemplar la desfilada de tots els membres de les comissions amb les seues bandes de música, els components de la J.L.F i falleres majors de Xàtiva, el gremi de fusters portant la imatge del sant en andes i tancant la Corporació Municipal, tots ells i elles baixant per la costa del Castell cap a l'albereda on es dispara l'última mascletada de l'exercici faller.



Ermita de Sant Josep.
Foto Pepe Mompó. Xàtiva 2014.

BIBLIOGRAFIA:

-*Ordenanzas generales para el gobierno político, y económico de la ciudad de San Phelipe, aprobadas por el Rey N. Señor*, part primera, títol XXVI, ordenança LXXI. Còpia facsímil. Ed. Llibreria París València. 1980.

-González Baldoví, Mariano. *Xàtiva/Montesa. Ermita de Sant Josep i Santa Bàrbera*. Federico Domenech S.A. València, 1984.

-Quilis i Rodenas, Joan. 'La romeria a l'ermita de Sant Josep del 19 de març'. A: *Les Falles de Xàtiva*. Junta Local Fallera. Paper Plegat, S. L., 2022.

-Sanchis Martínez, Josep. *Història de les falles de Xàtiva*. Volum I. Ediciones Xàtiva S.L. Xàtiva, 1996.

-*Las Provincias*, exemplars de març de 1941, 1942 i 1943. Hemeroteca Municipal de València.

-*El Obrero Setabense*, exemplars dels anys 1900-1936. Col·lecció digitalitzada. Arxiu Municipal de Xàtiva.

-Junta Local Fallera de Xàtiva. Llibres i programes de falles. Anys 1943-2025.

-Llibrets explicatius de diverses comissions falleres de Xàtiva. Anys 1943-2025.

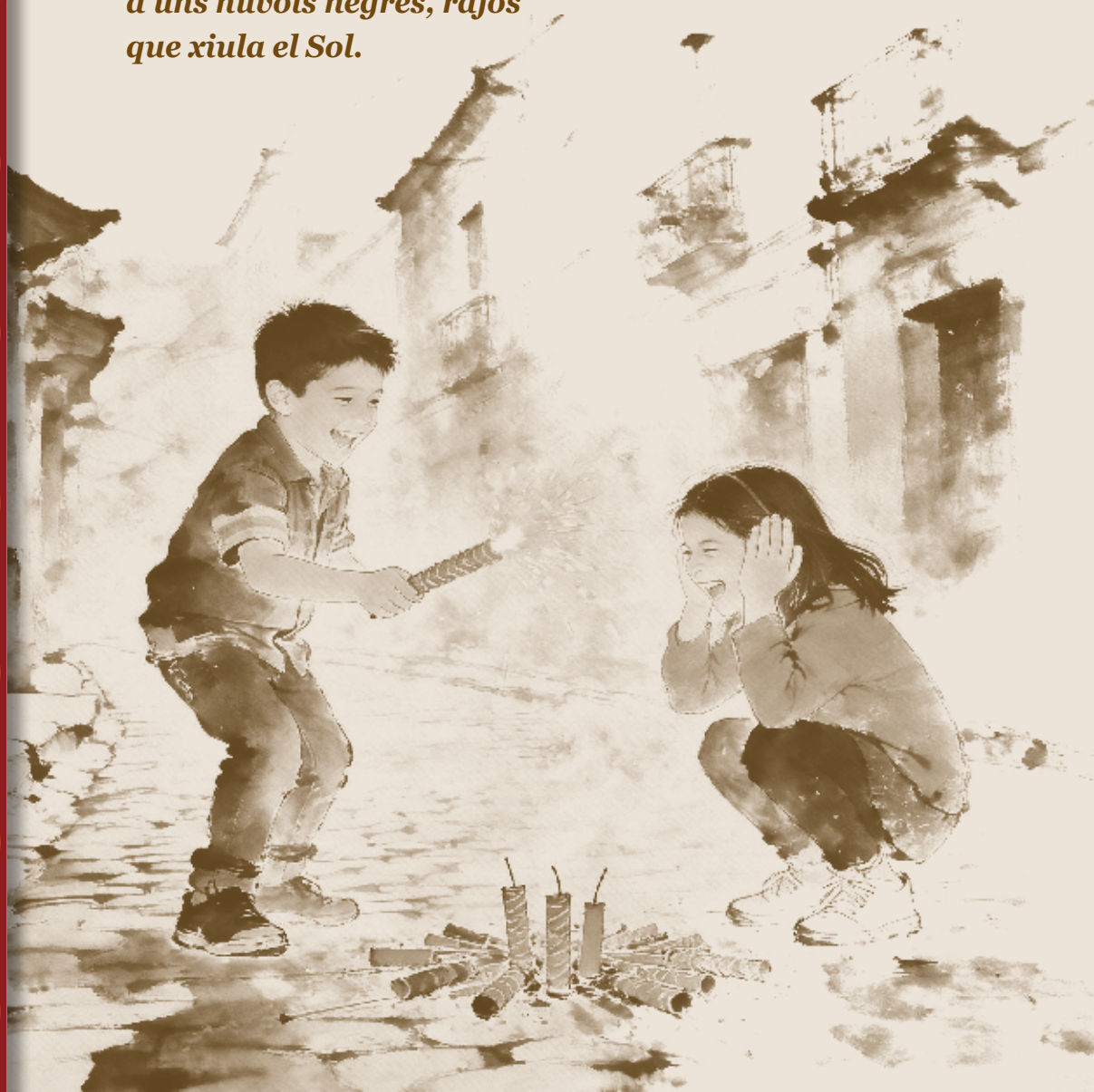


Unes falles inclusives, on l'enginy no té barreres

Article signat per

CELIA COLOMER FUENTES

*Entre les galtes
d'uns núvols negres, rajos
que xiula el Sol.*



Diu el tòpic, i ho repetim fins a la sacietat en cada crida des de l'antic hospital, que les Falles són les millors festes del món. Són inclusives, són obertes, són el poble al carrer anunciant que ja arriba el bon temps. I és veritat, les nostres festes són germanor, un sentiment compartit, on qualsevol pot acabar ballant *Que bonita es la amapola* abraçat a un desconegut o desconeguda que fa olor de pólvora. Però si mirem la lletra xicoteta d'aquest idil·li amb la festa, ens adonem que, per a entrar en el comboi, has de complir uns requisits no escrits: tenir una oïda a prova de bombes, unes cames de maratoniana i una capacitat de navegació entre multituds digna de la intuïció d'un socarrat o socarrada buscant l'eixida per a no pillar l'embús de gent al Mercat.

Com a fallera m'encanta el soroll. M'agrada que el terra tremole sota els meus peus a les dues del migdia i que l'olor de pólvora se m'enganxe a la parca com si fóra un perfum de marca cara. Però, què passa quan el teu sistema sensorial no entén la vibració com una festa, sinó com una amenaça? O quan la teua cadira de rodes esdevé un vehicle tot terreny? Caminar per la nostra ciutat en falles és, per a qualsevol persona, una gimcana. Però per a una persona amb diversitat funcional, és directament una pel·lícula de *Missió impossible*. Entre carpes i talls de carrer, la ciutat es torna un laberint difícil de desxifrar. No es tracta de falta de voluntat o de poc d'afecte per part del col·lectiu faller, que sempre estan disposats a donar un colp de mà, sinó d'una manca de disseny urbà inclusiu que permeta que tothom circule sense riscos ni barreres.

I és que, si les barreres físiques frenen el pas, les acústiques bloquegen directament la capacitat de gaudir de la nostra festa. Perquè ací arribem al quid de la qüestió: el soroll. Som la cultura de la pólvora, el tro i la xaranga a les huit del matí, el despertador matiner que fa que els veïns i veïnes no fallers ens estimen tant. Ens pensem que si no hi ha soroll, no hi ha festa. En la nostra Fira de Xàtiva, ja fa un temps que van prendre una mesura ben encertada; un dia sense soroll en les atraccions perquè les persones amb trastorns de l'espectre autista o hipersensibilitat auditiva puguen gaudir-ne. Va ser tota una fita, un exemple clar d'inclusió.



Però, ai amics i amigues! Portar això al món faller és una altra història. Imagineu-vos proposar això a la Junta Local Fallera o a la nostra comissió un divendres a la nit: «Escolteu, i si fem una franja horària sense música ni coets perquè tots i totes puguen estar al carrer?» El silenci que es faria a la sala seria més gran que el de després d'una mascletada fallida, seguit d'unes quantes mirades d'«esta xica ha pres massa cassalla».

Per sort, enmig d'aquest panorama, hi ha motius per a l'optimisme, ací mateix, a casa nostra, fa un parell d'anys, la Falla Espanyoletó ens va donar una gran oportunitat d'aprenentatge. No es van limitar únicament a posar-se l'etiqueta de *som inclusius*. Van decidir pictografiar la crítica dels seus monuments.

Per a qui no ho sàpiga, un pictograma és una eina visual que ajuda a entendre el món a moltes persones amb diversitat cognitiva. De sobte, la sàtira fallera, aquella que de vegades ni els mateixos fallers i falleres entenem de tan rebuscada que és, es feia accessible. Els cartells explicatius amb pictografies ja no eren només jeroglífics per a llegir amb pressa, sinó canals que faciliten la inclusivitat a totes les persones que s'arrimen al monument.

Prenent com a referència la proposta de la Falla Espanyoletó, des de la meua falla no volem quedar-nos de braços plegats mirant com els altres fan camí. Per al pròxim exercici faller, volem proposar una iniciativa que ens fa molta il·lusió: escriurem en braille els cartells explicatius dels nostres monuments, amb la col·laboració de la fundació ONCE. Volem que una persona amb discapacitat visual pugui llegir la crítica de la nostra falla, que pugui tocar les paraules que expliquen la nostra sàtira i sentir-se part de la festa. Perquè la cultura fallera és un dret, no un privilegi per a qui té els cinc sentits al cent per cent.

Això és el que el món faller de Xàtiva pot aportar: enginy amb consciència social. Si som capaços de plantar monuments de vint metres que es mantenen en peu desafiant la gravetat, en llocs



on sembla impossible que càpiguen, com no hem de ser capaços de fer que un text siga comprensible per a tots i totes? O de posar en marxa una ferramenta digital que et diga quines rutes són accessibles per a persones amb mobilitat reduïda durant els dies de talls de carrers?

De vegades tinc la sensació que la inclusió en les Falles es tracta com una medalla que ens volem penjar en la solapa de la brusa fallera. Fem una falla social, ens fem la foto amb una associació i ja tenim la consciència tranquil·la fins a l'any que ve. Però la inclusió és una altra cosa. La inclusió real no és un concepte abstracte, sinó una qüestió de logística, pressupost i planificació.

Inclusió és, per exemple, convertir el llibret en una eina d'accessibilitat mitjançant formats digitals audibles; és planificar l'Ofrena a la Mare de Déu de la Seu redissenyant els temps i el recorregut perquè la mobilitat reduïda siga una variable estructural de la desfilada i no un inconvenient a gestionar; i és aplicar solucions tècniques com els cartells dels monuments en braille i pictografiats, o l'establiment de franges horàries sense soroll per a respectar la diversitat sensorial. Es tracta, en definitiva, de passar de la bona voluntat a l'accessibilitat universal, garantint que el dret a la festa siga una realitat material on l'enginyeria fallera estiga al servei de totes les persones, independentment de les seues capacitats físiques o sensorials.

No es tracta de fer unes festes paral·leles per a aquestes persones, sinó assegurar que l'enginyeria de la festa i l'urbanisme dels dies de carrer estiguen dissenyats, des de l'origen, per a ser universals. Només quan la logística del casal i la gestió de la ciutat garantisquen que qualsevol persona puga viure la festa amb autonomia, sense dependre de la bona voluntat d'un tercer, haurem passat de l'ideal a la realitat d'una festa que de veritat és de tot el poble.

Perquè, si realment som la millor festa del món, hem de demostrar que el món és molt més gran i divers del que cap en un casal o una carpa tancada. I si no, almenys que l'any que ve l'accessibilitat deixe de ser una assignatura pendent. Perquè el vertader èxit d'una comissió no hauria de mesurar-se per l'alçada del seu monument, sinó per la capacitat d'eliminar qualsevol barrera que impedisca a qualsevol veí o veïna, sense excepcions, sentir-se part del comboi i puga travessar el llinard del casal amb la dignitat i l'autonomia que mereix.



Ready Player Falles

Article signat per

ANA M. PALOP I EDUARD OLTRA

Locos por las Fallas

*Ramat de núvols
en lenta expansió.
La pedra els mira.*



Quan parlem de de cultura friqui o de friquis, de seguida ens vénen al cap els videojocs, les sèries, els jocs de rol, els còmics manga, els superherois, l'anime, el K-Pop... Però si hi ha alguna cosa que pot reunir tot això alhora, això són les Falles.

Les Falles tenen la capacitat de no sols d'estar al dia amb l'actualitat social o política, sinó també amb totes les formes de cultura com puga ser la cultura friqui. Arriba així a un públic més ampli que pot no estar familiaritzat amb el món de les Falles però que sí que reconeix a eixe superheroï o a eixe personatge d'anime.

Des d'una galàxia molt molt llunyana... fins a Mazinger Z

Per a parlar de cultura friqui hem de començar per *Star Wars* i com una pel·lícula, a finals dels 70, amb naus espacials, soldats que disparaven primer i preguntaven després, comandats per un cap vestit totalment de negre amb una calavera com a casc, soldats rebels, un cavaller, dos contrabandistes, un granger i dos robots... El més important de la pel·lícula és que era un espectacle, ple d'efectes especials, amb una bona història que es va convertir en un fenomen que ha traspassat el temps i continua atraient les noves generacions.

La pel·lícula la va fer George Lucas, director i creador, per una quantitat ridícula per facilitar els costos de producció, però reservant-se el 100% dels drets de marxandatge, una cosa que en eixa època és considerava promocional, no un negoci. La pel·lícula i les seqüeles i preqüeles han generat moltíssims diners, però encara més els joguets, còmics, cromos i altres productes que, segons diuen, van generar 12.000 milions. Els beneficis del primer marxandatge van permetre a Lucasfilm fer dues pel·lícules més, per completar la trilogia original, tres preqüeles per acabar venent els drets a Disney. Amb això va néixer el fenomen friqui tal com s'entén hui en dia. Perquè, qui no ha dit alguna vegada: «Yo soy tu padre», com si fos Darth Vader.

Una saga de pel·lícules que han produït ninots i falles senceres, com la de Carlos Carsí per a la Falla La Telefónica de 2022, o la infantil de la Falla República Argentina en els noranta.

Per la mateixa època arribaven els primers dibuixos animats japonesos, si bé encara era molt prompte perquè els coneguérem pel seu nom original: anime. *Heidi*, *Marco*, *Banner* i *Flappy* i, sobretot, *Mazinger Z* es colaven pels televisors espanyols i sorprenien una audiència que descobria uns dibuixos amb personatges que tenien uns ulls enormes i amb històries molt intenses.

Si bé tots recordem *Marco* o *Heidi*, és *Mazinger Z* qui s'ha convertit tant en icona friqui i símbol de tota una generació que va anar a l'EGB, com en figura central de moltes falles hui dia.





Anem a buscar la Bola de Drac...

El veritable *boom* del manga i anime possiblement arriba amb les aventures d'un xiquet d'uns deu anys, que té cua de mico, vola en un núvol, que busca set boles màgiques que compleixen desitjos i es diu Son Goku. L'arribada de *Dragon Ball* o *Bola de Drac*, com ens va arribar ací a la Comunitat Valenciana, suposa la irrupció definitiva del fenomen otaku.

És aleshores quan els xiquets, i no tan xiquets, ens enganxem a veure les aventures de Son Goku, a llegir els mangues que començaven a arribar, a comprar marxandatge i a interessar-nos per la cultura i estètica japonesa. Però Goku no va arribar sol. Va vindre acompanyat d'Arale (*Dr. Slump*), *Musulman*, Oliver Aton i Benjamin Price (*Oliver i Benji*), Bunny Tsukino (*Sailor Moon*), Ranma Saotome (*Ranma 1/2*)... Ja no eren les històries lacrimògenes que van arribar en els 70, eren històries que tocaven tots els gèneres i temes possibles, a més d'arribar a tots els públics. Des d'aleshores ja no és estrany veure falles protagonitzades per Son Goku, Mario Bros o els pokémon convivint amb personatges clàssics o fallers.

Nous vents des de Corea

Perquè la cultura friqui està en constant moviment, els nous vents arriben des de Corea del Sud amb els *K-drames* (*El joc del calamar*, *Què li passa a la secretària Kim?*, *L'advocada extraordinària Woo*, etc.) o el K-Pop (BTS, Blackpink, BoyNextDoor, Rosé...).



I sembla que l'última cosa que ha eixit en el món friqui són *Les guerreres K-pop (KPop Demon Hunters)*, un supergrup que fa ús dels seus poders secrets per protegir els seus fans d'amenaques sobrenaturals i, d'una banda, rival de xicons decidits a furtar cors i ments. Si bé encara és prompte per a dir si veurem les guerreres del K-pop protagonitzant una falla.

El que sí que és cert és que les noves generacions d'artistes fallers han demostrat la seua passió per la cultura friqui més enllà d'un o dos ninots de referència, amb falles senceres dedicades a aquesta forma de cultura.

«Hasta el infinito y más allá»

Cal reconèixer que els personatges que hem conegut en el cinema, la televisió i altres mitjans han acabat substituint la iconografia típica del borratxo, la xica de vida alegre, el futbolero, el treballador, el militar, símbols de virtuts i vicis que apareixien fins fa poc, que encara ixen, però que hi ha un predomini cada vegada major de personatges trets de pel·lícules i sèries sobradament conegudes.

I si parlem de *friquisme*, no hi ha res més friqui que matinar i marcar-te una per a veure com els artistes fallers traslladen les peces fins a la demarcació i veure'ls treballar en plena *plantà*. Per a després tornar a matinar i realitzar la ruta amb les falles ja plantades i fer-los fotos com si foren cromos de col·lecció.



Per una relació més amable de l'Ajuntament de Xàtiva amb les associacions

Un article de recerca de

FACUND ASENSI I ARAU,

del Servei Valencià de Recerca Fallera

*Boca de nit
s'engul de colp el sol:
badall d'hivern.*



Dues vares de mesurar

Les associacions són un dels motors més importants de la vida cultural i festiva de qualsevol ciutat. Sense les comissions falleres, les bandes de música, les confraries, les entitats veïnals i tantes altres, Xàtiva no tindria ni de bon tros la vitalitat que la caracteritza. És gràcies al treball voluntari de milers de persones al llarg de l'any que podem gaudir de festes, tradicions i espectacles d'una gran significació i arrelament. Per això, sembla raonable pensar que el suport institucional hauria de ser igualitari per a totes.

Condicions diferents per a accedir a recursos municipals

Un exemple clar d'aquest tracte desigual és el que envolta la utilització del Gran Teatre. Tant les comissions falleres com les societats musicals l'usen acollint-se a un conveni local que contempla l'ús gratuït d'aquesta instal·lació. Per a la signatura d'aquest pacte, les societats musicals no han de complir cap condició. Tanmateix, a les falles se'ls exigeix que almenys dos membres de cadascuna participen en la processó del Corpus Christi, un acte organitzat per una altra entitat de la ciutat, l'Associació del Corpus de Xàtiva.

Aquesta fórmula de què podríem dir-ne «de bescanvi de serveis» seria equànime si s'aplicara per igual a tots els col·lectius. El problema és que no totes les associacions han d'observar obligacions semblants. N'hi ha que poden organitzar actes, usar instal·lacions o gaudir de suports institucionals sense que se'ls demane cap contraprestació. A tall d'exemple, com s'ha vist, hi ha les societats musicals o l'Associació d'Amics del Corpus, que no sols ha de complir cap d'aquests requisits, sinó que es veu beneficiada de l'acord de l'Ajuntament amb les falles per a l'ús del Gran Teatre.

Una altra mostra flagrant d'aquesta inequitat la trobem en les exigències per a celebrar un acte en un lloc públic com és el carrer: únicament per a muntar un simple entarimat a la via pública, a les falles se'ls demana una gran quantitat de documentació tècnica: memòria tècnica constructiva, memòria de mesures contra incendis, documentació gràfica, pla d'autoprotecció



i evacuació en cas d'emergències i molta més paperassa que sembla desproporcionada. No cal dir que el muntatge ha d'anar a càrrec dels mateixos fallers. En canvi, altres entitats com ara Xateba, en algun acte que han organitzat, han disposat de forma gratuïta del pati de la Casa de Cultura, amb escenari muntat per part de l'Ajuntament, cadires, micròfons, altaveus i fins i tot un conserge fins a la fi de l'esdeveniment.

També hi podem afegir com hi ha associacions que fan ús gratuït de despatsos en la Casa de les Dones o d'instal·lacions esportives municipals, així com altres que reben subvencions nominatives. Tot són avantatges per a uns que no són accessibles per a totes les entitats per igual. Aquest tracte preferencial genera greuges comparatius i, el que és pitjor, desmotiva els col·lectius que sí que compleixen rigorosament amb tot allò que se'ls demana.

Protecció del patrimoni festiu

També és paradigmàtica d'aquesta doble vara de mesurar la protecció oficial del patrimoni festiu. El consistori xativí ha encetat el procediment per aconseguir que la processó del Corpus siga declarada Bé d'Interés Cultural (BIC). Aquesta és, sens dubte, una celebració d'alt valor històric i cultural. Ara bé, sorprén que no s'haja fet el mateix amb la processó de Sant Josep, un acte únic i exclusiu de Xàtiva que les Falles organitzen cada 19 de març. Al contrari que el Corpus, que se celebra a molts llocs, la processó de Sant Josep és una tradició pròpia i singular de la capital de la Costera, arrelada profundament en el calendari faller i viscuda intensament pels xativins.

Així mateix és significatiu que les dues agupacions musicals històriques, la Música Vella i la Música Nova, així com el club local de futbol, el CD Olímpic, compten amb carrers dedicats en la ciutat en reconeixement a la seua trajectòria. Tanmateix, altres agrupacions, com ara la Falla República Argentina, que ja va sol·licitar la dedicació d'un vial pel seu cinquantenari i la denominació de la plaça on planten la falla com a plaça Pepe Barberà, l'històric president de la falla, no han rebut cap resposta oficial fins ara. Més circumstàncies que evidencien una valoració municipal desigual i no sempre justificada.



Per una administració equitativa i uniforme

Per què, doncs, uns mereixen l'atenció institucional i d'altres no? Per què unes societats reben suports incondicionals i d'altres han de compensar l'ajut amb col·laboracions obligades? Aquesta manca d'equitat en el tracte municipal afecta les falles, però també deteriora la imatge de neutralitat i imparcialitat que tota administració pública ha de servir.

No és qüestió d'entrar en comparances ni de restar vàlua a cap tradició, sinó de reivindicar un tracte ponderat per a totes les entitats xativines. Al capdavall, si realment el consistori pretén apostar per reforçar el teixit associatiu, hauria de fer-ho amb criteris clars, públics, objectius i igualitaris.

Quan l'aigua la paguen els altres.

El cas del rebut d'aigua de la Falla República Argentina.

En ocasions, la festa fallera també es veu esguitada per problemes de caire més prosaic. Aquesta és la història d'un rebut d'aigua desmesurat que palesava una gestió deficient del subministrament municipal i en què va haver de pagar els plats trencats —qui si no?— la Falla República Argentina.

El maig de 2022, l'Ajuntament va carregar a la comissió un rebut de 261,83 euros per una presumpta despesa de 230 m³ d'aigua al casal, corresponent al segon quadrimestre de 2021. Una xifra completament fora de lloc, tenint en compte que el consum habitual oscil·la entre 2 i 43 m³ per període. De fet, la factura anterior havia sigut de només 26,61 € (per una despesa de 2 m³), i la següent, de 38,94 € (17 m³ d'aigua). A més, el casal va estar absolutament tancat durant aquells mesos a causa de les restriccions de la pandèmia de covid. Ningú hi va entrar.

Una lectura acumulada o una lectura equivocada?

Davant d'aquest consum exagerat, només hi havia dues explicacions possibles. La primera, una fuita d'aigua, es pot bandejar perquè mai no es va detectar cap incidència ni es van fer reparacions. La segona, més versemblant, és una lectura acumulada per part dels encarregats municipals, a causa de no haver consultat el comptador durant molt de temps. De fet, el lector mateix va reconèixer a membres de la comissió que era difícil d'accedir al comptador i que probablement es va acumular consum d'abans que la falla llogara el local.

Tot apunta, per tant, que la Falla República Argentina va pagar un rebut que no li corresponia. I aquesta injustícia és una conseqüència directa d'una gestió negligent del servei municipal d'aigües. La comissió va presentar una reclamació, però l'Ajuntament la va desestimar amb l'argument que el comptador funcionava correctament, sense voler revisar si hi havia hagut una lectura acumulada.

Aquest episodi, que podria semblar una nimietat, posa en relleu una qüestió més pregona: l'Ajuntament hauria de ser molt més acurat en la relació amb les associacions locals. Entitats com ara les falles contribueixen de manera decisiva a la vitalitat cultural i social de Xàtiva, i no mereixen ser penalitzades amb càrregues abusives. Ací no es parla de privilegis, sinó de respecte, rigor i tracte just per a qui treballa per millorar la ciutat d'una manera totalment altruista.



Una situació insostenible amb cinc anys d'incompliments administratius

Des de l'octubre de 2020, la Falla República Argentina espera la inscripció oficial del seu casal del carrer Carles Sarthou, 5, com a Seu Festerera Tradicional de tipus B, tal com preveu el Decret 28/2011 del Consell i la normativa autonòmica reguladora d'aquests espais. Aquest registre no és un caprici ni una formalitat, sinó una obligació legal que s'ha de complir per a protegir les activitats festives de les comissions dins del marc legal valencià. Malauradament, més de cinc anys després, la inscripció encara no l'ha formalitzada l'Ajuntament de Xàtiva.

Una sol·licitud clara i fonamentada

La petició inicial de la comissió va ser diàfana i totalment fonamentada en dret. Amb coneixement del que estableix la normativa autonòmica, la Falla República Argentina va demanar formalment la inclusió del seu nou casal en el Registre de Seus Festeres Tradicionals, alhora que va sol·licitar la baixa de l'anterior. De bell principi es va instar la corporació que declarara la seu actual com a classificada en el tipus B, categoria que fa referència a aquelles seus que, sense estar obertes a la pública concurrència ni tindre cap activitat comercial, acullen reunions, àpats de germanor, actes infantils, assajos, preparació d'espectacles i cavalcades i altres activitats pròpies de la festa fallera.

El casal de la Falla República Argentina no és un centre d'activitat econòmica, sinó un espai comunitari per a l'organització i gaudi d'una festa declarada Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, un espai privat per a membres de la comissió i llurs convidats. Així ho entén el Decret 28/2011 i així ho ha entès la Falla República Argentina des del primer moment.

Complint per davant de les exigències

Quan el febrer de 2021, l'Ajuntament de Xàtiva va requerir documentació addicional, la comissió va respondre amb celeritat. Només quatre dies després es va presentar la declaració responsable i s'hi va adjuntar un plànol del casal, tot i que aquest document no és exigible per a les seus tipus B segons la normativa. Fins i tot, el personal municipal que va assessorar verbalment la falla va qualificar aquesta documentació com a una «mera formalitat». Amb tot, es va aportar per a facilitar-ne la gestió.

Una interpretació errònia que es perpetua

La Falla República Argentina sospita que el problema no rau en la documentació aportada ni en la naturalesa de les activitats que es fan al casal. El problema és que, des del començament, l'Ajuntament de Xàtiva ha pretés tractar el casal de la Falla República Argentina com si fóra una seu de tipus C, categoria molt més restrictiva, pensada per a locals oberts al públic i amb activitat comercial o hostalera, que tenen l'objectiu de ser una font regular d'ingressos.

Aquesta confusió ha generat una cascada d'actuacions administratives inapropiades: des de l'intent de cobrament de taxes per activitats sense incidència ambiental, fins a requeriments d'un estudi acústic pensat per a comerços i indústries, passant per l'intent d'aplicació del Títol IV de l'Ordenança municipal de sorolls, reservat per a establiments industrials i comercials. Aquest error de base suposa una càrrega administrativa injusta, innecessària i feixuga per a una associació cultural com és una falla.



El que diu realment la normativa

La legislació autonòmica és clara: per a les seus de tipus B no es requereix llicència d'obertura ni estudis tècnics com els que se li han demanat a la Falla República Argentina. En el cas d'aquestes seus només cal presentar una declaració responsable segons l'Ordre 1/2013. A més, d'acord amb l'article 4 d'aquesta ordre, una vegada rebuda la sol·licitud, l'Ajuntament ha d'inscriure la seu en el registre, ja que aquesta inscripció té caràcter declaratiu, no pas discrecional.

Per tant, en lloc d'aplicar el Títol IV de l'Ordenança de sorolls, el consistori hauria de dirigir-se al Títol VIII, que regula les celebracions veïnals i activitats en espais privats, molt més adequat per a una comissió fallera. Aquesta desviació legal no és només injusta sinó que contradiu les pròpies normes municipals.

Una situació injustificada i discriminatòria

Davant la situació descrita resulta inevitable qüestionar-se: per què només a aquesta comissió se li apliquen uns criteris tan estrictes i desajustats? Quantes altres falles o associacions festeres han estat sotmeses al mateix procés? Quina documentació han aportat? Han hagut de presentar estudis acústics? I si no, per què sí que se'ls exigeix a uns i no a altres?

No es tracta de qüestionar el treball del personal tècnic ni de generar confrontació, sinó de demanar coherència, equitat i transparència. Si totes les falles són iguals davant la llei, han de ser tractades de la mateixa manera.

Per què és important inscriure la seu festera?

La inscripció en el Registre de Seus Festeres Tradicionals no és una opció, sinó una obligació legal per a les associacions festeres. Això els permet operar amb seguretat jurídica, protegint el seu espai d'interpretacions errònies o arbitrarietats. És, també, una forma de reconeixement institucional de la rellevància cultural i social d'aquestes entitats.

Reclamem el que és just

El març de 2025 la Falla República Argentina va reiterar la sol·licitud d'inscripció, va demanar que s'especifique clarament la documentació exigida amb base legal i va requerir informació sobre altres peticions similars realitzades a Xàtiva. A l'hora de redactar aquest escrit no hi ha hagut cap resposta.

No es vol cap tracte especial, però tampoc cap discriminació. És hora que l'Ajuntament de Xàtiva actue conforme a dret i done compliment a una normativa que, lluny d'obstaculitzar, hauria de facilitar i protegir la festa. Cinc anys d'espera ja en són massa. És moment de resoldre el problema, per justícia, per coherència i per respecte a la festa universal dels valencians.

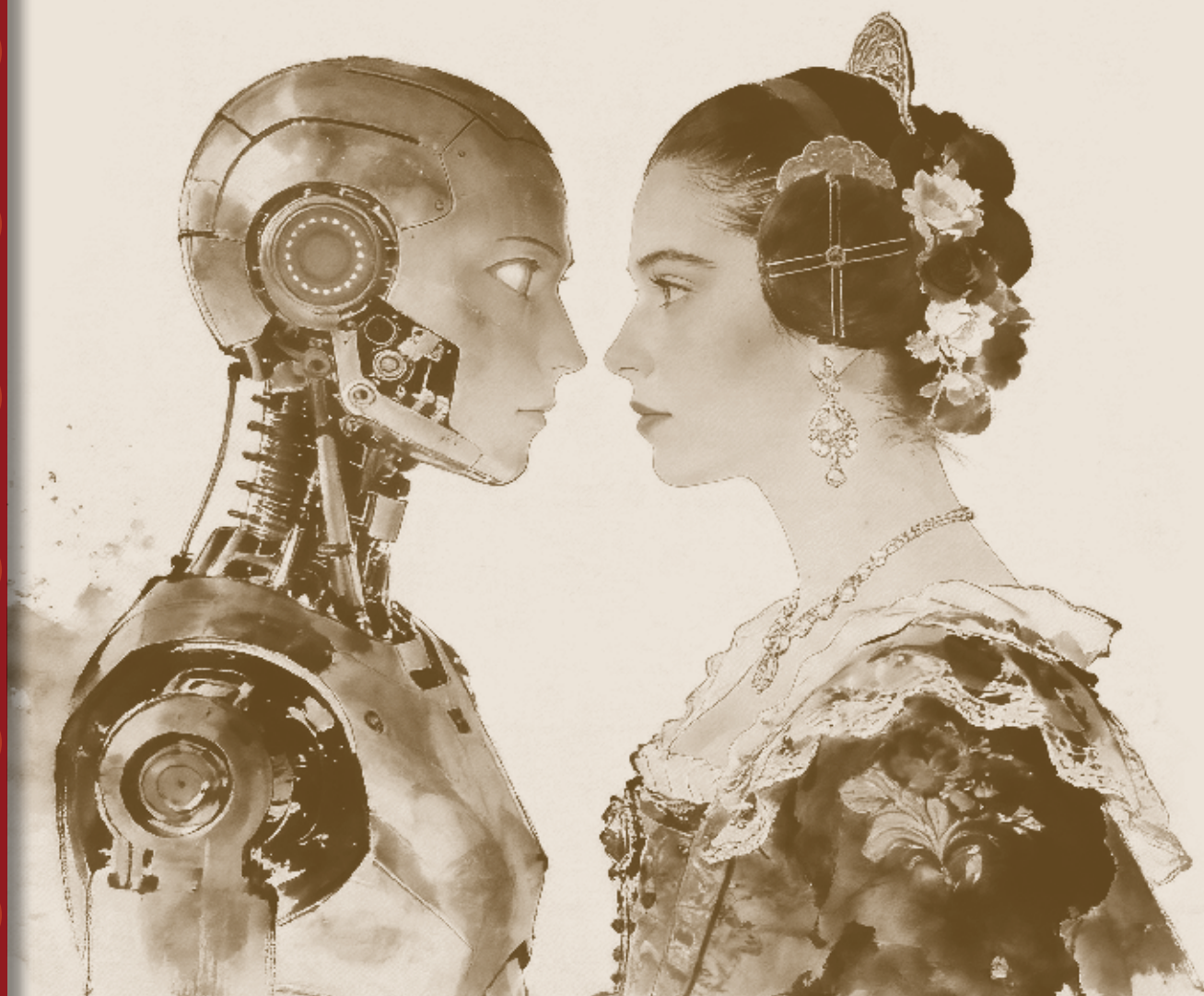


Les Falles i la intel·ligència artificial cara a cara

Article signat per

BEGONYA MARTÍNEZ CASANOVA

*Pel pont flotant
del son a la vigília
passa aquest haiku.*



Tots som conscients que les falles han canviat molt des de les primeres fogueres que feien els fusters en vespres de Sant Josep. Res tenen a veure aquells muntons de fusta i deixalles que feien cremar amb el que ara són les falles, la festa i tot el que comporta.

Hi ha indicis que cap a l'any 1740 els fusters començaren amb aquesta pràctica i des d'aleshores la vida ha canviat una barbaritat. Als habitatges no hi havia ni electricitat ni aigua corrent. Amb una dieta basada en pa, llegums, i productes de l'horta, on la carn i el peix eren un luxe. Des d'aleshores s'ha passat de desplaçar-se a peu, cavall o carro; a tenir un vehicle motor per persona, trens d'alta velocitat, avions i transport públic en què desplaçar-nos. Ha minvat la mortalitat i les epidèmies gràcies a una sanitat pública avançada i els grans avanços de la medicina. L'agricultura i artesania ha baixat fins a límits insostenibles, quan abans era majoritària. I, per contra, l'educació està a l'abast de tots. I el paper de les dones està equiparat al dels homes.

Des d'aquella primera falla, a Espanya s'ha passat d'estar sota el poder de reis, a viure dues guerres, repúbliques i una dictadura fins a arribar a una monarquia constitucional. Hem canviat dues voltes de moneda, i l'Església ha tingut vint-i-un papes. S'ha viscut una revolució liberal i industrial, amb la transformació del transport i la producció. Noves fonts d'energia han canviat la nostra qualitat de vida, encara que hem augmentat en contaminació i propiciat un canvi climàtic. Aparegué el telègraf, el telèfon, la ràdio, la televisió i, més recentment, la informàtica, l'internet, la intel·ligència artificial i les xarxes socials que provocaren una revolució en la informació i les relacions humanes.

Amb tots els canvis viscuts com no han d'evolucionar les falles? Les falles primerenques evolucionaren cap al que entenem ara, amb la confecció d'aquestes amb fusta i cartó pedra. I amb el temps, vingué la introducció de ferramentes mecanitzades, del suro, de les pintures a l'aigua o acríliques. La mecanització en el procés de tall de les figures és un dels últims passos, l'anterior a la introducció de la impressió en 3D amb materials plàstics que és ja una realitat. Passàrem de plantar al tomb a fer ús de grues. I d'encendre la falla amb una simple traca a muntar un espectacle pirotènic controlat remotament. Dels senzills llibrets impresos amb lletres de plom, passàrem a llibres dissenyats digitalment i impresos amb impressores làser. I de les garlandes de bombetes de coure a les pantalles led, i tantíssimes altres coses.

Avui en dia ens trobem amb una nova revolució: la intel·ligència artificial. No està massa ben vist encara admetre que es fa servir aquesta ferramenta, però per què no fer-ho si ho fem d'una manera adequada?

Abans de generalitzar-se l'ús de ordinadors personals; abans que coneguérem l'Excel, el Word i tants altres programes, tot es feia a mà. Els comptes, les il·lustracions, els articles del llibre... I ara està normalitzat el seu ús. Abans de l'existència del correu electrònic, fèiem les comunicacions per carta. I ara és habitual l'ús de les xarxes socials i les *apps* de missatgeria.

La intel·ligència artificial (IA) a un nivell bàsic ens pot ajudar a ser més àgils en les nostres recerques per documentar-nos. Ens pot ajudar amb el disseny i amb tantes altres coses. Aleshores, per què no fer-la servir per al nostre interès? Al cap i a la fi, el que fa la IA és recopilar dades en segons, processar-les, resumir-les i mostrar-nos-les de la manera que li demanem.

De la mateixa manera que consulte ChatGPT per altres assumptes i que li demane ajuda per a les meues fotografies o dissenys, he provat de fer-li una petició senzilla a l'*app*:

«Dissenya una falla valenciana de temàtica japonesa. Adjunte un exemple del que és una falla.» I afegint una foto de la falla plantada per la comissió de República Argentina l'any 2025, em proporciona el següent esbós i les següents dades:





FALLA: *EL SOL NAIXENT EN FLAMES.*

Temàtica: el Japó tradicional i modern.

Estil: falla artística, caricaturesca i satírica.

Missatge: el xoc entre tradició, tecnologia i consum excessiu.

REMAT CENTRAL

Drac japonès + fènix faller

- Un drac japonès serpentejant envoltant l'estructura, amb escates brillants i ulls expressius.
- En el cim, un fènix (picada d'ullet a la cremà) eixint d'una bola de foc amb forma de sol japonès.
- El drac sosté un mòbil gegant que es fon, simbolitzant la dependència tecnològica.

COS CENTRAL

Temple *torii* deformat.

- Un *torii* roig inclinat com si anara a caure.
- En el seu interior:
 - Una *geisha* tradicional mirant amb desconcert un robot amb quimono.
 - Un samurai que en comptes de catana porta un comandament de videojocs.

ESCENES SECUNDÀRIES

Cultura i sàtira

- Un lluitador de sumo menjant una paella amb escuradents.
- Un *ninja* fugint d'un repartidor de *sushi* amb patinet.
- Una mascota *kawaii* plorant sobre una muntanya de plàstic i embolcalls.

Naturalesa vs ciutat

- Cirerers en flor els pètals de la qual són bitllets i *emojis*.
- Un mont Fuji convertit en un gratacel ple de pantalles led.

LEMA DE LA FALLA

Entre tradició i pantalles, tot acaba en cendres



A mes de tot açò, ChatGpt s'ofereix a escriure els versos crítics fallers, per col·locar-los en cartells al voltant de la falla, amb to satíric, rima senzilla i missatge clar, a l'estil tradicional.

CARTELL PRINCIPAL

LEMA

Entre tradició i pantalles,
entre progrés i ambició,
el món corre sense fre
directe cap a la cremà final.

DRAC DEL MÒBIL

Aquest drac tan oriental
no escup foc, escup connexió,
amb el mòbil sempre en mà
ja no veu ni el seu voltant.

Tanta xarxa i tant de *like*,
tant de filtre i *postureig*,
que el cap el tenim ple fum
i el cor buit com un *display*.

SAMURAI ROBOT

Samurai de ferro i cable,
amb honor programat,
ja no lluita per ideals
sinó per ser viral.

Canvia l'espasa pel comandament
i el *bushido* pel rànquing,
que la guerra d'ara en dia
és qui té més visualitzacions.

GEISHA TRADICIONAL

La *geisha* mira sorpresa
tant de soroll i pantalleta,
abans era art i silenci,
ara tot corre i no espera.

Tradició feta souvenir,
foto ràpida i a cobrar,
que la cultura, si no ven,
ja no interessa conservar.

SUMO I PAELLA

Aquest *sumo* ben plantat
menja *sushi* i també arròs,
que la globalització
ho barreja tot sense por.

Però entre tant de fusionar
perdem gust i identitat,
que ni és Japó ni València,
és producte envasat.

MASCOTA KAWAII

Tan bonica, tan adorable,
plora entre plàstic i fem,
consumim sense mesura
i després no sabem per què.

Molta joguina i embalatge,
molt regal i poc pensar,
que el planeta no és d'un sol ús
encara que el compres online.

CIRERERS I BITLLETS

Flors que ja no fan olor,
cauen *likes* en lloc de pètals,
la bellesa cotitza en borsa
i l'ànima paga a terminis.

Tot té preu, tot té etiqueta,
tot es pot monetitzar,
menys el temps que perdem
mirant la vida passar.

CARTELL FINAL

(ABANS DE LA CREMÀ)

Quan el foc ho creme tot
no hi haurà wifi ni pantalla,
només cendra i reflexió
baix les flames de la falla.

Que el foc ens torne el seny,
la mesura i el respecte,
i que entre tradició i futur
encenguem millor el present.



Mes enllà de consultes, d'exemples curiosos del que pot fer la intel·ligència artificial hi ha aplicacions reals. En la Falla Palleter-Erudit Orellana van incorporar l'any 2025 tecnologia combinada amb IA, de la mà de la Universitat Politècnica de València, per fer accessibles les seues falles a persones amb diversitat funcional. Sota el lema *Un món accessible per a tots*, el projecte d'aquesta comissió tenia com a objectiu ressaltar la importància de la diversitat funcional i l'accessibilitat universal. Es va dissenyar un recorregut accessible entre les dues falles (la falla principal i la infantil) amb la finalitat de garantir la inclusió de tots els visitants. Amb la instal·lació de sensors de so i llum, juntament amb un sistema basat en intel·ligència artificial que facilitava l'experiència de cada visitant ajudant a entendre i recórrer el circuit. A més, tota la informació estava en múltiples idiomes, incloent-hi llenguatge de signes i braille, garantint així que l'experiència era accessible per a tots. Amb un micròfon es podien demanar imatges, que la IA projectava en temps real sobre la falla.

En la mateixa línia està el que es fa a les falles municipals de València de fa ja dos anys ençà. Aquestes falles compten amb un codi QR accessible NaviLens (per a persones amb discapacitat visual) i amb material adaptat a la llengua de signes i per a la lectura fàcil amb pictogrames. Gràcies a un sistema desenvolupat amb intel·ligència artificial, les falles de la plaça de l'Ajuntament trenquen les barreres lingüístiques i culturals, ja que qualsevol persona pot comprendre el seu contingut de manera senzilla, directa i en el seu propi idioma.

Una iniciativa diferent va ser la de la Falla Immaterial, que amb un projecte impulsat des de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria de la Universitat de València, avançà el calendari faller de l'any 2023 amb una instal·lació a l'espai expositiu de la Nau. La primera mascletada *indoor* de la història de les Falles. Basada en intel·ligència artificial i sota el nom de SENTiMENT, es presentà en 2023 una experiència per a la ciutadania que permetia explorar el paisatge sonor de la ciutat de València al llarg del mes de març. Una instal·lació sensorial, auditiva i sensitiva que recreava una mascletada a escala sonora en un espai interior i fosc, de manera que s'aguditza el sentit de l'oïda i l'efecte de la vibració.

A partir d'una base de dades sonora. L'equip de l'ETSE-UV en col·laboració amb l'artista sonor Edu Comelles treballaren les gràfiques generades a partir d'aquestes dades perquè dibuixaren el so i serviren a tall de partitures. Es transformava cada peça sonora i l'adaptava segons les persones que la visitaven, ja que la seua presència era capturada a través d'uns sensors i un algorisme generatiu combinava els sons dels coets i petards de la mascletada amb una seqüència diferent cada volta. Es van generar tantes mascletades com visitants va tindre la instal·lació.

A la seua web, Falla Immaterial presentà també una proposta. Entrar i jugar a crear la seua pròpia mascletada des dels telèfons mòbils: movent un dispositiu amb la mà es podia tirar piules, trons de bac, masclets o coets de canya. D'aquesta manera, l'experiència sonora de SENTiMENT transcendia de l'espai expositiu a la Nau per poder gaudir-la pertot arreu.

I un altre exemple de l'aplicació de l'IA al món faller es l'aparició d'Amparito, la fallera virtual de València. Amparito es un *chatbot* o bot de conversa, desenvolupat amb intel·ligència artificial, que té com a objectiu fusionar la tradició i cultura de València amb la tecnologia moderna. Preguntant-li ens podem acostar a la tradició valenciana i pot fer-ho tothom, ja que és un assistent virtual multilinguatge. Aquest bot ofereix una guia completa per a gaudir de

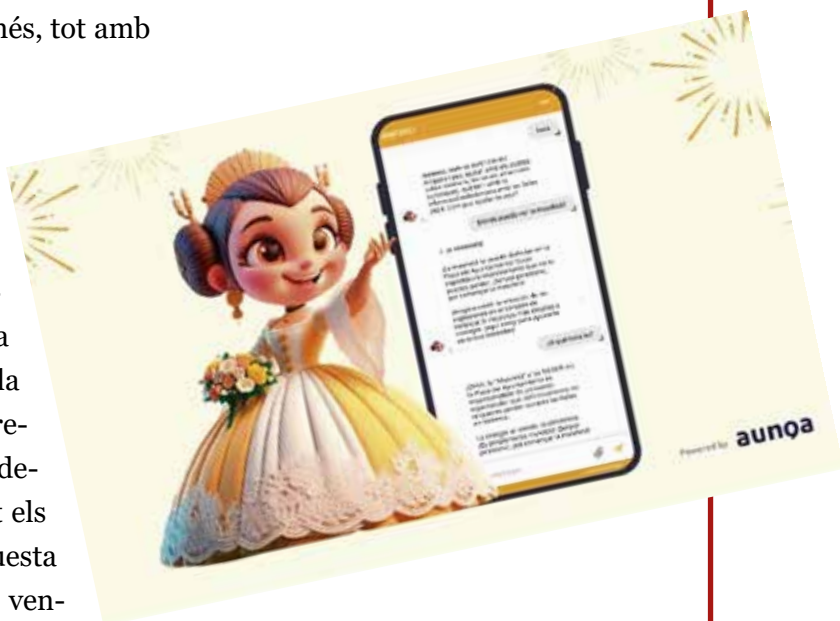


les Falles, proporcionant informació sobre esdeveniments, ubicacions, gastronomia i molt més, tot amb un toc autènticament valencià.

En resum, que la implementació de la intel·ligència artificial en les Falles ens proporcionaria una eficiència més elevada en optimitzar processos i recursos, per a una organització més fluida dels esdeveniments i activitats. A més, la IA podria contribuir a millorar la seguretat mitjançant sistemes de vigilància i detecció de possibles riscos, protegint tant els participants com el públic assistent. Aquesta millora tecnològica ens obriria un gran ventall de possibilitats quant al procés creatiu i productiu en poder estudiar i automatitzar part dels processos.

Però la introducció de la IA també comporta desafiaments significatius per als fallers. L'adaptació a noves tecnologies pot resultar complexa i requeriria capacitat addicional, la qual cosa suposa un repte en termes de temps i recursos. A més, existeix la preocupació que la integració de la IA pugui portar a la pèrdua d'uns certs elements tradicionals de les Falles, la qual cosa podria afectar l'autenticitat i el valor cultural de la celebració.

El debat ètic sobre la intel·ligència artificial en les Falles està obert. Quina és la vostra postura?





Chapi.

大和UIG大和太布太

有
る
が
儘

Les choses són com són



Gestió o trencaclosques administratiu en el món faller

Article signat per

YOLANDA PÉREZ FERRI

*Preocupat
pel corrent de les coses
puja el salmó.*



Quan em proposaren fer un article en què es parlara de la part administrativa que comporta la gestió d'una associació, em van vindre al cap totes les vegades que hem patit per entregar documentació.

Partim de la base que qualsevol associació cultural es crea o se sustenta a partir de persones que, d'una manera o una altra, treballen per un fi comú i molt important, de forma altruista. I tots sabem que molts dels seus components no són experts en totes les matèries que una associació ha d'afrontar: administració, economia, part literària, part artística... A totes les associacions no hi ha economistes, ni advocats, ni assessors... Ben bé podem trobar en els diferents càrrecs metges, metgesses o mestres encarregant-se de la part administrativa o dirigint l'associació.

Es clar que tot evoluciona, que cada vegada qualsevol activitat es vol fiscalitzar o documentar millor perquè tot siga més segur o estiga més controlat, però ha aplegat a un nivell d'exigència que de vegades provoca estrès i maldecaps.

El meu nom és Yolanda Pérez. Sóc de la Falla Joan Ramon Jiménez i des del 2008 els meus càrrecs fallers han estat relacionats amb la part administrativa, primer i fins el 2012 com a secretària de la comissió; del 2012 fins el 2019 de presidenta i, finalment, de vicepresidenta de Cultura en la Junta Local Fallera i els últims tres anys de secretària d'aquesta.

Des d'eixa experiència he de recalcar que els tràmits administratius han canviat considerablement. La tecnologia ens ha permés avançar cap a la digitalització de tota la documentació. Abans els documents eren entregats en paper i es va passar a les comunicacions per *mail* i després a través de WhatsApp.

Però el major maldecap començava quan, per part de les administracions, començaven a demanar més i més documentació.



Recorde el moment en què començaren a reclamar que tinguérem certificat digital d'associació. Moltes comissions hagueren de pagar per tal de d'aconseguir-lo, perquè com he dit abans, en les comissions falleres no sempre hi ha persones que entenguen de certes matèries, més quan quasi era una novetat i venia de part de les administracions públiques nacionals.

Una vegada solucionat aquest problema, no sense haver de presentar multitud de documentació (estatuts, certificat de registre d'associacions, junta directiva) començava una era que transformaria l'administració de les comissions i de la Junta Local Fallera.

Eixe moment en què ens comuniquen a totes les comissions de Xàtiva que per a poder cobrar els premis de part de l'Ajuntament, s'ha d'adjuntar un document que acredite que són associacions sense ànim de lucre, el famós model 036. I quin va ser el major problema que ens trobàrem? Ningú tenia cap idea de com s'havia de fer aquest tràmit i, quina va ser la solució donada per l'Ajuntament? Cap. No ens van fer cap explicació, cap tutorial, cap indicació de com era eixe tràmit. Així que en eixe moment, com a secretària de la Junta Local, vaig haver d'esbrinar de quina manera s'havia de gestionar aquest certificat. En primer lloc, vaig haver de buscar en Google com es tramitava, i seguir els passos fins arribar a traure'l i, una vegada tot això ja s'havia après, passar-ho a les comissions amb PDF explicatius i tutorials improvisats amb captures. Així i tot, van passar alguns mesos fins que totes les comissions van tindre aquest certificat en vigor. Però, tant li costava a l'Ajuntament o a la regidora responsable haver fet aquesta feina o enviar-nos algú que ens haguera explicat com funcionava? Ens van donar el problema, però no la solució. No consideraren que les persones que conformem la Junta o les comissions potser no som experts en aquesta documentació administrativa, però entenc que són sabedors que tenim una actitud que ens fa resoldre tots els entrebancs, ens coste el que ens coste.

I si parlem de tota la paperassa que ha de fer la Junta Local per tal de demanar qualsevol autorització per a fer un acte faller? Les instàncies s'han convertit en un gran problema, les normatives van canviant i cada vegada l'exigència és major.

Una de les *novetats* és el pla d'evacuació, que també és reclamat, però del qual tampoc ningú explica o ajuda a confeccionar. L'única solució és buscar un enginyer, que se suposa que també en té un l'Ajuntament, que oriente o faça eixe pla i evidentment, pagar per eixe servici. D'eixa manera tant si és la Junta Local com una altra associació, es troben amb una nova despesa a cobrir, que abans no es tenia contemplada. També cal saber que per a disparar una mascletada cal presentar un altra bateria de documentació, a més de les diferents inspeccions que es fan el mateix dia de la disparada. Preparar un acte faller comporta hores de feina administrativa i com he dit al començament, les persones que formen una associació no es dediquen exclusivament a treballar per a aquesta, ja que ho fan de forma altruista i dediquen moltes hores gratuïtament a gestionar-les.

Per a continuar amb el problema de les instàncies, cal afegir que un 90% de les instàncies són confirmades el mateix dia de la celebració de l'acte, sense temps de reacció si hi ha algun problema a solucionar. Això afegeix un estrés als organitzadors ja que mai saben si està tot com cal o hi haurà algun problema.

El sùmmum de la documentació a nivell de Junta Local Fallera és la memòria que cada any cal entregar a l'Ajuntament per a justificar la subvenció rebuda, que cal dir que no augmenta de forma proporcional a com augmenten les despeses, ja que cada any els preus del servicis

Ponts de foc i silenci: una mirada solidària des de l'univers faller

Article signat per
DIEGO MOYA SÁEZ

*Astuta garsa al riu,
de pedra en pedra:
no es mulla mai.*



Soc valencià, així que vaig veure cremar la meua primera falla quan encara era un xiquet i el fum em parava gran. Molts anys després, a Àsia, davant dels encensers d'un temple budista, amb el sòl de pedra encara fred, les fustes fosques brillant a la llum de les espelmes, el murmuri suau dels mantres i el so greu d'una campana trencant el silenci, mentre unes dones, mig amagades darrere del gran Buda que pareixia omplir tot el temple, preparaven el menjar per a les seues famílies i l'olor dels seus guisats —arròs fumejant, verdures saltades, gingebre, all i caldo especiat— es mesclava amb l'encens i embolicava l'ambient amb un fum d'aromes infinits, em vaig adonar que aquell foc que duia gravat des de la infantesa s'assemblava molt al de les nostres falles: una flama breu, intensa, que s'enfila al cel com una oració sense paraules. El fum de la pólvora té ací la mateixa funció que el fum del sàndal davant d'un altar: recordar-nos que tot és fràgil, que res no és per sempre, que la bellesa té data de caducitat. Però també que, mentre dura, ens pertany.

Vinc de tres mons que, amb el temps, s'han anat entreteixint: la cooperació internacional, la fotografia i, ara, la infermeria. Molt abans d'aquest primer any en aquesta falla —encara que ja havia passat per altres casals, altres cafés llargs i altres juntes interminables— jo ja havia conegut altres tipus de *comissions*: comunitats indígenes d'Amèrica Llatina que es reunien baix d'un sostre de xapa per decidir com repartir els pocs sacs d'arròs; famílies xineses que encenien un braser menut a la porta de casa perquè ningú del carrer es quedara sense un bol de sopa calenta; equips d'infermeria que, en qualsevol passadís, s'organitzen quasi en silenci perquè cap pacient quede al marge. A molts quilòmetres de València, i també a pocs passos del control d'infermeria, sense vestits de seda ni bandes creuades, jo ja havia vist el que una comunitat pot fer quan decideix que ningú no es quede enrere.

Recorde una vesprada a Hondures, en una aldea perduda a la qual arribàrem després de moltes hores de camí. Jo portava una càmera a la mà i la pell cremada pel sol. Ells, en canvi, portaven la dignitat clavada als ulls. Tenien poc, molt poc, però quan arribàrem van posar més aigua al guisat i van fer lloc a taula: «Si ve algú, menja amb nosaltres». Encara sent l'olor de la



fusta humida i del fum entre les dents. Ningú va pronunciar la paraula *solidaritat*, però allí va ser on vaig entendre què vol dir de veritat. La solidaritat no és un eslògan, ni una campanya, ni una foto: és un reflex quasi instintiu. Ve algú? Li faig lloc.

A l'altra punta del món, a la Xina, vaig descobrir un altre rostre d'aquesta mateixa paraula. Recorde un matí de boira suau, en un poblet menut de Sichuan. Davant d'un temple, una dona major omplia amb calma una safata de tasses menudetes de te. A cada persona que passava li n'oferia un, amb les dos mans, inclinant lleument el cap. No et preguntava d'on venies ni qui eres. Et mirava als ulls, somreia i compartia el que tenia. La càmera, penjada del coll, es va quedar muda; qui va aprendre vaig ser jo. Em vaig adonar que, a l'Orient, la solidaritat sovint té forma de gest repetit, discret, que no busca cap reconeixement. No cal dir «som solidaris»; n'hi ha prou amb fer lloc a la taula i servir el te amb les dos mans.

Quan vaig arribar a la falla, em vaig trobar amb una cosa que, d'alguna manera, s'assemblava a tot això: gent diversa que es reuneix, que comparteix hores i cansament, que discuteix pressupostos i programacions, però que, al remat, acaba sopant junta al casal, mirant-se i rient de les mateixes anècdotes de sempre. Una falla és, en el fons, una comunitat que sap organitzar-se, que sap fer del no-res un monument i de qualsevol carrer un escenari. Tenim allò més difícil: les persones, el vincle, la rutina de trobar-nos.

I, tanmateix, hi ha una pregunta que em ronda des que vaig llegir el missatge en què em proposaven escriure aquest article: si ja som capaços de fer tot això per a una sola setmana de festa, què no podríem fer si posàrem la mateixa energia al servei de les causes que no ixen a la tele, però que ens envolten cada dia? No és una crítica; és, més bé, una invitació a mirar-nos a l'espill amb honestedat. Potser, com deia Sandra en el missatge amb què em va convidar a escriure aquest article, la cooperació continue sent la nostra assignatura pendent.



Imagine per un moment que, a l'inici del curs faller, al costat del pressupost per a l'envelat, la música i el monument, escriguérem també una altra partida: «Projecte solidari d'enguany». Imagine que, igual que triem el tema del monument —cultura oriental, mitologia, sàtira política—, triàrem també una causa concreta: la soledat de la gent major del barri, les famílies que no arriben a final de mes, les xiquetes i els xiquets que no tenen llibres quan comença el curs. Imagine que, igual que es presenten esbossos de falla, es presentaren propostes per a convertir el casal en un centre obert de barri, un lloc on sempre hi haja una cadira lliure i un got d'aigua per a qui entre.

A l'Orient em van ensenyar que els grans canvis comencen amb una sola respiració conscient: parar, inspirar, mirar al voltant i preguntar-se «què necessita aquest moment de mi?». A la falla podríem fer el mateix. Abans d'encendre la metxa d'una *mascletà* o d'un castell, podríem preguntar-nos també: «A qui li podríem encendre una miqueta de llum, més enllà del nostre carrer?». No es tracta de sentir-nos culpables ni de convertir la festa en un sermó; es tracta de descobrir que la nostra festa pot tindre una segona vida, una vida silenciosa però molt poderosa, al servici dels altres.

He vist falles que ja ho fan, i no poques: recollides d'aliments, visites a hospitals, col·laboracions amb associacions del poble... Aquestes iniciatives mereixen un monument propi. Però també sé que, si totes les falles de València decidiren, només per un any, implicar-se una miqueta més en una causa social pròxima, la ciutat canviaria de rostre. No farien falta grans discursos; bastaria amb un poc de la nostra logística aplicada a allò que no es crema la nit de la *cremà*.

Quan pense en com podria ser una falla més solidària, em venen al cap imatges més que programes. Veig un dissabte de gener, sense petards ni cercaviles, en què el casal s'ompli de bosses de roba ordenades per talles, preparades per a famílies que les necessiten. Veig una vesprada d'hivern en què un grup de falleres i fallers puja a un quart pis sense ascensor per portar-li a una veïna major una cassola de caldo i, sobretot, una hora de conversa. Veig una nit d'estiu en què els llums de la plaça no s'encenen per a un acte oficial, sinó per projectar en una pantalla, a l'aire lliure, els audiovisuals d'alguna comunitat llunyana, i després fer un col·loqui senzill: què ens diu aquesta gent? Què ens demana el món?

Des de la meua experiència a Amèrica Llatina i a la Xina sé que una comunitat es transforma quan descobreix que el *nosaltres* és més gran que el cercle al qual està acostumada. Que *el nostre poble* no s'acaba a la cantonada del casal, sinó que també inclou qui dorm al portal de la finca del costat, la família que ha arribat fa poc d'un altre país i encara no entén bé ni l'idioma ni la festa,



o la dona que mira la *cremà* des de darrere d'un vidre, sola, amb la llum del televisor apagada perquè no li arriba per a la factura.

A l'Orient hi ha una imatge que sempre m'ha emocionat: la del pont de fusta sobre un riu estret. No és un pont majestuós; és modest, pràctic, quasi anònim. Però si falta, el riu es converteix en frontera. Les falles poden ser aquest pont. Entre qui té i qui no té. Entre qui se sent part de la festa i qui la mira des de lluny. Entre el soroll i el silenci. Entre la nostra pólvora i les cendres d'altres vides que no coneguem.

Potser ha arribat l'hora de preguntar-nos si volem ser només espectadors del món o també artesans d'un barri més habitable. I ací és on, per a mi, la cultura oriental torna a donar-nos una pista. En aquests llocs que pareixen tan llunyans vaig aprendre que el valor d'una comunitat no es mesura pel volum del seu soroll, sinó per la capacitat d'escoltar el patiment discret. El crit impressiona; el plor silenciós, si l'escoltem, ens transforma. Una falla que escolta el seu barri de manera profunda —els seus silencis, els seus buits, les seues pors— és una falla que ja està fent cooperació, encara que no li pose aquest nom.

Pense en la nit de la *cremà*. La plaça plena, la música, els mòbils en alt gravant els últims minuts del monument. El foc puja, la gent aplaudeix, algú plora sense saber massa bé per què. Entre les guspies, moltes vegades m'imagino una escena que encara no he vist, però que m'agradaria que passara. M'imagino que, quan les flames comencen a devorar el ninot principal, la comissió recorda que aquest mateix any han estat visitant una residència, o acompanyant famílies, o treballant amb alguna associació. I que, enmig del soroll, hi ha un segon de silenci compartit, quasi imperceptible, en què cadascú pensa en les persones concretes que ha conegut: aquell home que vivia sol i ara espera la visita dels fallers, aquella xiqueta que va somriure el dia que li portaren llibres, aquella dona que els va dir «gràcies per vindre, pensava que ningú s'enrecordava de mi».

En aquest segon de silenci, entre el crepitjar de la fusta i el crit de *visca València!*, passa algu-



na cosa subtil, però profunda: el foc que crema la falla encén també un altre tipus de flama. Una flama que no es veu, que no ix en les fotos, però que arrela dins de cadascú. És la flama de la responsabilitat, de la tendresa, d'aquest compromís tranquil que diu: «l'any que ve tornarem a plantar un monument... I tornarem també a cuidar d'algú».

Potser, si aconseguim això, la cooperació deixarà de ser una assignatura pendent i esdevindrà part del nostre ADN faller. Potser, d'ací a uns anys, quan algú parles de les falles del nostre poble, no dirà només que fem els millors monuments o les millors paelles, sinó que som «aquesta falla que sempre pensa en el barri, la que mai deixa ningú a soles». Potser algun xiquet, assegut a la vorera amb un calentet entre les mans, creixerà pensant que ser faller és, sobretot, una manera d'aprendre a estimar el món.

I potser, una nit qualsevol, quan la música calle i el carrer quede buit, una veïna major, d'aquestes que quasi ningú veu, tancarà la finestra després de la *cremà*, es mirarà les mans arrugades i pensarà, amb un somriure que ningú enregistrarà amb el mòbil: «Enguany, la falla s'ha enrecordat de mi». Les seues llàgrimes silencioses, les que cauran a fosques damunt del davantal, seran el millor premi que puga rebre una comissió.

Perquè, al final, quan la cendra es refreda i el monument ja és record, només queda una pregunta: de què ha servit tot això?

Si la resposta és que hem sigut una mica més solidaris, una mica més humans, una mica més conscients dels altres, aleshores la nostra festa haurà sigut molt més que foc i pólvora. Haurà sigut, com aquell encens que vaig veure encendre a Àsia, una oració muda que s'enfila al cel, demanant —sense paraules però amb una convicció profunda— que el món, gràcies a nosaltres, siga un lloc una miqueta més habitable.

I si això passa, si encara que només siga una persona del barri se sent menys sola gràcies a la nostra falla, aleshores sí: podrem mirar el fum que s'alça la nit de la *cremà* amb els ulls humits i dir-nos, en silenci i amb el cor encongít, que tot aquest esforç ha pagat la pena.



Entre bols i silencis: la saviesa de la gastronomia japonesa

Article signat per

ISABEL TOLEDO FERNÁNDEZ

Observadora de cultures, sabors i rituals

*Ull del fenoll,
el caragol com guaita,
encimbellat.*



Últimament, trobe en la literatura japonesa no sols la placidesa dels ambients o la delicada relació entre les persones, marcada per una cortesia exquisida i un profund respecte, sinó sobretot un univers impregnat de sabors, aromes i colors molt allunyats del que solem conèixer en el món occidental.

Res a veure amb els restaurants de moda que, a poc a poc, han anat omplint les nostres ciutats i els nostres gustos. Ací, sovint, és esnob visitar el que és nou, anar-hi a menjar i després comentar-ho amb les amistats. Al Japó, en canvi, l'acte de menjar és unencontre ple de plaer: una manera de compartir instants de calma, tant si es tracta d'un dinar de negocis com d'una investigació policial, d'un àpat familiar, d'un soterrar o d'una trobada amb pretensions amoroses.

Fins i tot quan es menja amb presses, sempre hi ha un xicotet local on prendre uns fideus Soba que alleugen l'ansietat de tornar a casa, o un te acompanyat d'un dolç *dorayaki*. Al Japó, cada pocs passos, trobem una petita botiga de menjar ràpid: fideus, boles d'arròs embolicades amb alga (onigiri), sopa de miso... El poble japonés, pràctic i auster, aprofita les llargues distàncies per a fer una pausa, un àpat senzill i econòmic, sense cap inconvenient a menjar pel carrer.

Com ocorre també entre nosaltres, aquestes menjades no solen ser tan exquisides com les elaborades a casa, on es conserven les tradicions transmeses de generació en generació. Però fins i tot en aquestes menjades populars, el poble japonés sap trobar un xicotet plaer que el connecta amb les seues arrels familiars.

Crida especialment l'atenció que, quan dues persones es coneixen per primera vegada, intercanvien una targeta de presentació. Aquest gest ens dona una idea clara de com la cortesia és, al Japó, un autèntic art nacional. La targeta permet que l'altra persona perdure en el record,



que es rememore aquell instant; i si l'encontre ha tingut lloc al voltant d'una taula, també es recorden els sabors i les aromes compartides.

Per al poble japonès, l'harmonia, la bellesa de la natura i el respecte es manifesten plenament en l'alimentació. Donen una gran importància a la presentació dels plats, a la combinació acurada de colors i textures. Tot és un ritual que fomenta el fet de compartir i dialogar. Es tracta d'un simbolisme cultural i filosòfic on valors com la gratitud, l'espiritualitat i el respecte social formen part de cada plat.

Resulta curiós observar que, davant l'individualisme occidental —on cada comensal tria un plat per a si—, al Japó el menjar és un ritual col·lectiu, compost per diversos platets servits en delicats bols que es comparteixen entre tots els participants.

En la cuina tradicional, la selecció de productes de temporada és fonamental. El peix, imprescindible en una bona taula japonesa, apareix en infinitat de formes, gràcies a l'abundància de costa i a un profund coneixement del producte.

L'equilibri dels sabors —dolç, salat, àcid, amarg i *umami* (que significa «deliciós»)— és essencial. Este últim, present de manera natural en molts aliments, completa l'harmonia gustativa. Tot això s'acompanya d'una combinació cromàtica basada en els colors verd, groc, roig i blanc, que defineixen el *washoku*, la cuina tradicional japonesa, on no falten mai l'arròs, la sopa de miso ni els envinagrats (*wa* significa harmonia; *shoku*, menjar). El *washoku* està



reconegut per la UNESCO com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

Tot està pensat perquè la vista i el gust convertisquen el menjar en un ritual d'homenatge a la vida i a la natura. Una menjada senzilla es transforma així en una xicoteta obra d'art. Arribats a aquest punt, és inevitable recordar una paella tradicional compartida al voltant d'un calder, amb la gent estimada, enmig d'una masia. També ací l'arròs és protagonista, envoltat de verds, grocs i rojos.

Encara que tinguem la imatge d'un poble nipó sempre atrafegat, acostumat a les menjades ràpides, la realitat és que el menjar continua sent un espai de reunió i de connexió entre persones: en una boda, en un soterar o en el tancament d'un negoci. És una tradició, quasi una filosofia de vida, basada en l'ús d'ingredients i receptes transmises al llarg del temps, que acaben unint un país tan divers.

El plat japonés més universal és, sens dubte, el *sushi*, però la seua gastronomia és molt més extensa: *takoyaki* (boletes farcides de polp), *sashimi* (peix cru tallat en fines làmines, acompanyat de *wasabi*, salsa de soja o *ponzu*), *yakitori* (broquetes de pollastre), *karage* (pollastre marinat amb soja i gingebre), *tonkatsu* (costelles de porc arrebossades) o l'*anko*, una pasta de fesols rojos utilitzada en dolços tradicionals.

Tots aquests plats són elaborats amb una paciència infinita i servits amb el profund respecte que mereix cada comensal.

En definitiva, unir gastronomia i filosofia de vida converteix l'ésser humà en algú més conscient del seu entorn, més respectuós amb la natura i més compromés amb la conservació del seu patrimoni ancestral, fins i tot quan camina de pressa, pren una sopa de miso entre negocis, està a punt d'agafar un *tren bala* o passejar tranquil·lament sota els cirerers en flor.

Tant al Japó, sota els cirerers en flor, com a València, al voltant d'una paella feta a foc lent, el menjar no és només aliment: és identitat, és memòria compartida i és, sobretot, una manera d'estimar la vida.



Primers premis de falla al País Valencià

República Argentina, de Xàtiva, la falla més llorejada del país

Estudi signat per

ANNA DUET, BEGONYA MARTÍNEZ I EMILI NAVALÓN

*Ponent encès,
núvols de panxa roja...
Atura't, món!*



En el món de les Falles, els premis no ho són tot, però sí que ajuden a entendre la trajectòria, la continuïtat i el pes històric de moltes comissions. Amb aquesta premissa vam iniciar un treball de recerca amb un objectiu clar: identificar quines falles han aconseguit més primers premis de falla en les principals ciutats falleres de la Comunitat Valenciana, concretament en els 26 municipis¹ que superen els 2.000 fallers i falleres.

Aquest recorregut per la història recent i no tan recent de les Falles ens ha permés elaborar un rànquing que posa en relleu grans noms del món faller i, al mateix temps, reflexionar sobre la importància de conservar i transmetre la memòria col·lectiva de les nostres festes.

La Falla República Argentina, un referent indiscutible

Al capdamunt d'aquest particular palmarés trobem, amb especial orgull per a Xàtiva, la Falla República Argentina, que esdevé la comissió que més primers premis de falla ha aconseguit entre totes les ciutats analitzades: 28 guardons. Aquesta xifra no és fruit de la casualitat, sinó el resultat de dècades de treball constant, aposta per la qualitat artística i implicació col·lectiva, que han convertit República Argentina en un referent faller més enllà de l'àmbit local.

En segona posició se situa la Falla Camí Nou d'Alzira, amb 27 primers premis, una trajectòria brillant que la consolida com una de les comissions més guardonades del panorama faller valencià. Completa el podi la Falla Plaça Cervantes de Paiporta, amb 24 màxims guardons, pràcticament guanyant el 50% dels exercicis des que es va fundar el 1974.

Amb 22 hi ha un triple empat format per la Falla Centre de Dénia, la Falla Plaça Dos de Maig de Paterna i la Societat Club 53 de Borriana, totes tres comissions que han marcat època en les



¹ D'acord amb el treball Navalón Ramon E. 'Falles al País Valencià (II)'. En: *Argentina 2025*. Falla República Argentina. Xàtiva, 2025.

FALLES MÉS PREMIADES DEL PAÍS VALENCIÀ		
FALLA	CIUTAT	PRIMERS PREMIS*
1 República Argentina	Xàtiva	28
2 Camí Nou	Alzira	27
3 Centre	Dénia	24
3 Plaça Cervantes	Paiporta	24
5 Baix la Mar	Dénia	22
5 Plaça Dos de Maig	Paterna	22
5 Societat Club 53	Borriana	22
8 Taüt	Cullera	19
9 Convent de Jerusalem-Matemàtic Marzal	València	18
9 El Charco	Catarroja	18
9 Avinguda Genovés	Alaquàs	18

*Nombre de primers premis de falla gran

seues respectives localitats. Tot seguit trobem la Falla Baix la Mar de Dénia, amb 21 primers premis, confirmant com de disputada és la competició fallera a la capital de la Marina Baixa. Amb 19 guardons hi ha la Falla Taüt de Cullera, en la vuitena posició.

Tanquen el *top ten* tres comissions amb 18 primers premis cadascuna: la Falla Convent de Jerusalem–Matemàtic Marzal de València, la Falla El Charco de Catarroja i la Falla Avinguda Genovés d'Alaquàs.

Un treball col·lectiu

La realització d'aquest article ha sigut possible gràcies a la col·laboració de moltes persones — investigadors locals, fallers veterans, responsables de juntes locals i personal d'arxius municipals— que han dedicat temps i esforç a facilitar-nos dades, contrastar informació i completar buits històrics. Els seus noms apareixen reflectits en els quadres sinòptics de cada població, i a tots ells volem expressar el nostre agraïment més sincer.

Cal destacar que, en alguns municipis, aquesta recerca ha servit d'estímul per ordenar i recopilar informació que fins ara no estava sistematitzada, fet que considerem una aportació positiva al patrimoni faller col·lectiu.

Les dificultats del camí

Com en tot treball d'investigació, el procés no ha estat exempt de dificultats. En alguns municipis, la informació no estava disponible o no havia sigut recopilada amb anterioritat, cosa que ha complicat la tasca i, en alguns casos, ha fet impossible completar el palmarés amb la precisió desitjada.

A Carcaixent, per exemple, malgrat els contactes realitzats a través de la biblioteca municipal i l'accés a bibliografia especialitzada —com l'obra *Història de les falles de Carcaixent. Volum*



1, *dels orígens fins a 1981*, de David Vidal—, no ha sigut possible localitzar dades relatives als primers premis de falla. Tampoc la Junta Local Fallera va poder facilitar aquesta informació.

Situacions semblants s'han donat en municipis com Gandia, Manises, la Pobla de Vallbona o Ribarroja de Túria, on, tot i els diversos intents i la bona disposició inicial d'algunes persones, no s'ha pogut accedir a un registre complet de premis.

Pel que fa a Silla, ens vam adreçar al nostre col·laborador Tomàs Palomares, qui ja ens va advertir que aquesta informació no constava enlloc i que era pràcticament impossible reconstruir-la. El president de la Junta Local Fallera, en una reunió de presidents va constatar que només podien aspirar a una informació parcial.

Aquesta realitat ens ha portat a una reflexió que considerem important compartir: encara hi ha municipis amb una gran tradició fallera que no disposen d'un arxiu ordenat dels seus principals guardons. La nostra experiència partia de la idea que, com ocorre a Xàtiva, aquesta informació formava part del coneixement habitual de les comissions i de les juntes locals, però hem comprovat que no sempre és així.

La decisió de centrar-nos exclusivament en municipis amb més de 2.000 fallers i falleres respon a un criteri de rigor comparatiu. En poblacions amb un nombre reduït de comissions, l'acumulació de primers premis pot resultar poc significativa des d'un punt de vista estadístic, ja que la competència és menor. Per això, hem optat per analitzar únicament aquelles ciutats on el volum de falles en concurs garanteix que els guardons obtinguts siguen realment representatius i comparables.

Cal assenyalar, a més, que en aquest treball no s'inclouen els municipis de Burjassot, Mislata i Xirivella, atés que les seues falles participen en la competició oficial de la ciutat de València. Tampoc es fa referència a Sueca, ja que en aquest municipi no es lliuren premis a les falles, fet que impossibilita qualsevol comparació en termes de palmarés.

Mirant al futur

Aquest treball vol ser una invitació a continuar treballant per preservar la memòria de les Falles. Els monuments són efímers, però la seua història mereix ser conservada i transmesa. Des de la Falla República Argentina, com a comissió que encapçala aquest rànquing, assumim també la responsabilitat i l'orgull de contribuir a aquesta tasca de divulgació i de posar en valor el passat, el present i el futur de les Falles en totes les nostres ciutats.



PREMIS FALLA GRAN A CATARROJA		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Falla l'Albufera	15	1980	1981	1982	1984	1985	1986	1992	1994	1998	1999	2000	2001	2002	2005	2012				
Falla la Rambleta	4	1983	1988	1993	1995															
Falla Plaça de la Regió	1	1987																		
Falla El Charco	18	1989	1990	1996	1997	2003	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2013	2014	2015	2016	2019	2025	
Falla Filiberto Rodrigo	1	1991																		
Falla el Rabal	6	2017	2018	2021	2022	2023	2024													

Font: Comunicació personal de Pepe López i Nàcher, president de la Unió d'Associacions Falleres de Catarroja.

PREMIS FALLA GRAN A CULLERA		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Passeig-Mercat	10	1966	1969	1971	1981	1984	1985	1987	1990	2001	2005									
Plaça Espanya	2	1967	1992																	
Sant Antoni de la Mar	9	1968	1972	1974	1976	1989	1994	2000	2018	2024										
La Bega	2	1970	1973																	
Taüt	19	1975	1978	1982	1983	1986	1988	1991	1996	1998	2002	2003	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2023	2025
El Canet	3	1977	1980	2006																
Raval de Sant Agustí	13	1979	1993	1995	1997	1999	2004	2007	2011	2015	2016	2017	2019	2022						

Font: Modificat de Falles Cullera. (sense data). Falles Grans. Falles Cullera. Recuperat el 26 de març de 2025, de <https://www.fallescullera.com/historia/monuments/falles-grans>
Comunicació personal de David Ferrer, delegat de Cultura de la Junta Local Fallera de Cullera el 6-10-2025.
Castelló Lli, J. (1996). *Història de les falles de Cullera (1928-1996)*. Cullera: Ajuntament de Cullera.

PREMIS FALLA GRAN A ALAQUÀS		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Avda. Genovés	18	1979	1980	1983	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1996	2001	2005	2007	2008	2009	2010	2021
Plaça d'Espanya	5	1981	1982	1984	1985	1995													
Miguel Hernández	13	1986	1987	1997	1998	1999	2002	2003	2004	2013	2014	2017	2023	2025					
Bonavista	2	2000	2005																
Verge de l'Olivar	3	2011	2012	2015															
Plaça de la Llibertat	2	2016	2018																
Camí Vell de Torrent	2	2019	2024																
Avda. 18 de Juliol	1	2022																	

Font: Comunicació personal de Cristina Viedma, presidenta executiva de la Junta Local Fallera d'Alaquàs.

PREMIS FALLA GRAN A ALDAIA		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Falla Sant Vicent	4	1981	2017	2018	2019													
Falla La Saletta	17	1976	1983	1985	1986	1988	1990	1991	1992	1993	1994	2000	2001	2003	2004	2008	2009	2010
Falla Sant Antoni	11	1979	2002	2005	2006	2007	2011	2014	2015	2016	2024	2025						
Falla Colònia	16	1977	1978	1980	1982	1984	1987	1989	1955	1996	1997	1998	1999	2012	2021	2022	2023	
Falla Villarrobledo	1	2013																

Font: Comunicació personal de Daniel Mínguez Fornés, president de la Junta Local Fallera d'Aldaia el 4-10-2025.

PREMIS FALLA GRAN A ALGEMESÍ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ideal Terrassa i Adjacents	4	1979	1980	1999	2019								
Víctor Pradera, Ferran d'Aragó i Adjacents	12	1981	1982	1984	1985	1986	1987	1989	1990	1992	1996	2001	2005
Barri Santa Bàrbara	8	1988	1997	1998	2000	2002	2011	2013	2014				
Plaça Cabanilles	3	1991	1994	1995									
Plaça del Cid, Albalat i Adjacents	9	2003	2004	2006	2007	2009	2010	2012	2015	2016			
El Pla	1	2008											
Nou Mercat	5	2017	2018	2022	2023	2025							
Plaça Tres Moreres	1	2024											

No estan els premis de 1976, 1977, 1978 i 1993.

No es van plantar falles l'any 1983 (després de la pantanada de Tous) i el 2020 i 2021 a causa de la pandèmia de COVID19.

Font: Modificat de: Junta Local Fallera d'Algemesí. (s.d.). *Premis majors Falles Algemesí. Falles Algemesí*. Recuperat el 14 d'abril de 2025, de <https://fallesalgemesi.org/premis-majors-falles-algemesi/>
Comunicació particular de la Federació Junta Local Fallera d'Algemesí.



PREMIS FALLA GRAN A BENICARLÓ		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Benicarló	17	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1998	2007	2008	2011	2012	2013	2014	2018	2019	2025
La Carrasca	7	1999	2000	2001	2002	2004	2005	2006										
El Caduf	6	1980	1992	1993	1997	2003	2023											
Mercat Vell	5	1982	1994	2010	2017	2024												
L'Embut	2	1981	2022															
Campanar	2	1991	1996															
Els Cremats	2	2009	2015															
La Paperina	1	1983																
Els Conquitaors	1	1995																
La Barraca	1	2016																

Font: Modificat de Col·laboradors de Viquipèdia. (15 de març de 2025). Falles de Benicarló. A Viquipèdia, l'Enciclopèdia Lliure. Consulta 13:43, 24 de març de 2025, de https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Falles_de_Benicarló&oldid=34810782

PREMIS FALLA GRAN A ALZIRA		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Camí Nou/General Asensio	27	1944	1947	1948	1951	1952	1956	1959	1960	1961	1966	1968	1975	1977	1978	1981	1989	1990	1993	1994	1996	2000	2001	2002	2003	2005	2006	2012
El Mercat	17	1964	1971	1972	1979	1985	2007	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2019	2021	2023	2024	2025										
Plaça Major / Plaza Caudillo	16	1955	1962	1974	1976	1982	1984	1986	1997	1998	1999	2004	2008	2009	2011	2018	2022											
Sants Patrons	6	1969	1980	1987	1991	1992	1995																					
Plaça del Forn	4	1963	1965	1967	1970																							
San Joan	2	1954	1958																									
Colònia Anna Sanchis	2	1945	1973																									
Plaça Color	1	1945																										
Caputxins/Carrer Hospital	1	1953																										

Font: Bernardo Canet, president de la JLF d'Alzira 2022-2024, extret de l'arxiu de la JLF d'Alzira.

PREMIS FALLA GRAN A BORRIANA		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Falla Barri la Mercè	9	1928	1935	1941	1947	1957	1967	1971	1976	1983													
Falla Barri La Vila	7	1929	1930	1932	1933	1936	1943	1968															
Falla Barri l'Escorredor	11	1931	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1980	1987	1988	1989											
Falla Barri la Ravallera	3	1934	1944	1948																			
Falla La Mota	1	1945																					
Falla Societat Sport Ciclista	1	1955																					
Falla Barri València	13	1955	1958	1959	1960	1963	1964	1965	1974	1975	1978	1979	1982	2004									
Falla Societat Fiharmònica	1	1961																					
Falla Barri d'Onda	7	1962	1969	1981	1984	1993	1997	1998															
Falla Mercat Escorredor	1	1966																					
Falla Plaça Chicharro	3	1970	1985	1986																			
Falla Societat Club 53	22	1972	1973	1977	1994	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2006	2007	2008	2009	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2022	2023
Falla Barri Sant Blai	1	1990																					
Falla Societat Don Bosco	10	1991	1996	2005	2011	2012	2013	2014	2021	2024	2025												
Falla Societat de Caçadors	1	1992																					

Font: Comunicació personal de Carmen Domènech León, fallera de la Falla Societat Don Bosco i delegada de Cort infantil de la Junta Local Fallera de Borriana.

PREMIS FALLA GRAN A DÉNIA		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Centre	24	1949	1952	1953	1955	1959	1961	1967	1968	1972	1973	1974	1976	1984	1985	1986	1988	1989	1990	2005	2009	2013	2019	2023	2024
Baix la Mar	22	1948	1951	1964	1969	1981	1982	1983	1987	1997	1999	2002	2004	2007	2008	2010	2011	2012	2014	2015	2018	2022	2025		
Oest	16	1950	1955	1957	1958	1960	1975	1977	1980	1991	1993	1994	1995	1996	1998	2016	2017								
Paris Ped'era	6	1978	1992	2000	2001	2003	2006																		
Les Roques	2	1954	1971																						
Port Rotes	1	1979																							
Saladar	1	1970																							

Font: Modificat d'ElDiario.es. (2023, 16 de març). La història dels premis de les Falles de Dénia: després de 75 anys, Baix la Mar amenaça l'hegemonia de Centre. La Marina Plaça. <https://lamarina.eldiario.es/ca/2023/03/16/la-historia-dels-premis-de-les-falles-de-denia-despres-75-anys-baix-la-mar-amenca-lhegemonia-de-centro/>

PREMIS FALLA GRAN A PAIORTA		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Mestre Serrano-Sant Francesc	17	1974	1980	1985	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1998	2002	2003	2005	2007	2011	2017	2018							
Plaça Cervantes	24	1975	1976	1978	1979	1984	1986	1987	1988	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2004	2005	2008	2010	2022	2013	2014	2016	2019	2022
Mare de Déu dels Desemparats-Doctor Fleming	5	1977	1981	1982	2023	2024																			
Sant Antoni i Adjacents	3	1983	2009	2015																					

En 2025, a cause de le DANA, no es ven lliurar premis.
Font: Falles de Paiporta. (18 de març de 2024). Wikipedia, La enciclopedia libre. Data de consulta: 17:11, 31 de març de 2025 de https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Falles_de_Paiporta&oldid=158885849.



PRIMERS PREMIS DE FALLA GRAN A A VALÈNCIA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Convent de Jerusalem-Matemàtic Marzal	18	1958	1961	1962	1964	1970	1971	1976	1979	1993	2000	2001	2010	2011	2013	2018	2021	2022	2025
Plaça del Mercat ¹	16	1929	1930	1936	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1952	1953	1954	1955	1963		
Plaça del Pilar	16	1966	1967	1968	1974	1977	1978	1983	1984	1985	1987	1992	1996	1998	1999	2014	2015		
Na Jordana	12	1956	1965	1975	1980	1982	1986	1988	1990	1994	1995	1997	2003						
Ncu Campanar	7	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2012											
Plaça Doctor Collado	6	1917	1921	1951	1953	1960	1969												
Plaça Sant Jaume	5	1932	1934	1940	1941	1943													
Antiga de Campanar	5	1989	1991	2017	2019	2024													
Plaça Marià Benlliure ²	4	1910	1912	1927	1928														
Plaça de la Pilota	3	1895	1897	1899															
Plaça Príncep Alfons	2	1900	1902																
Fèlix Pizcueta-Ciril Amorós	2	1905	1909																
Molí de Rovella	2	1916	1930																
Plaça Lope de Vega	2	1935	1940																
Plaça de la Mercè	2	1943	1972																
Ambaixador Vich	1	1887																	
Hort d'en Sendra	1	1898																	
Russafa-Ciril Amorós	1	1901																	
Baixada de Sant Francesc	1	1903																	
Corretgeria	1	1904																	
Sant Miquel	1	1906																	
Plaça Mossén Sorell	1	1907																	
Gràcia-En Sanç	1	1908																	
Carrer del Mar	1	1911																	
Jerusalem-Bonavista ³	1	1913																	
Plaça Pellissers	1	1914																	
Plaça dels Porxets	1	1915																	
Plaça Rodrigo Botet	1	1918																	
Aragó-Gandia ⁴	1	1919																	
Sant Vicent Ànimes	1	1920																	
Espartero-Guilem de Castro	1	1922																	
Margalida-Trinitaris	1	1923																	
Carrer Baix	1	1924																	
Carrer de la Pau	1	1925																	
Plaça de Calatrava ⁵	1	1926																	
Comte Salvatierra	1	1931																	
Pi i Margall-Ciril Amorós	1	1933																	
Barques-Pascual i Genís	1	1942																	
Regne de València-Duc de Calàbria	1	1957																	
Visitació-Oriola	1	1959																	
Bailén-Xàtiva	1	1973																	
Regne de València-Mestre Serrano	1	1981																	
Sueca-Literat Azorín	1	2002																	
Cuba-Literat Azorín	1	2016																	
Exposició-Misser Mascó	1	2023																	

Font: Anexo: Fallas (Premis). (24 de març de 2025). Wikipedia, La enciclopedia libre. Data de consulta: 18:08, 24 de març de 2025, de [https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Anexo:Fallas_\(Premis\)&oldid=166256880](https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Anexo:Fallas_(Premis)&oldid=166256880).

Notes: 1-Primer Plaça del Mercat i després Plaça del Mercat Central.

2-La plaça de la Pilota en 1900 va canviar el seu nom a plaça Marià Benlliure i és per això que probablement és la mateixa falla (Alberto Soñada, 'Cuando la plaza Mariano Benlliure era de la pilota', Levante-EMV, 11-2-2023).

3-Jerusalem-Bonavista és la mateixa falla que Convent Jerusalem-Matemàtic Marzal, ja que aquest darrer carrer ara abans Bonavista (Lluís Fernández Gimeno, 'Matemático Marzal, antigua Buenavista', Radio Valencia Cadena Ser, 8-9-2021).

4-El carrer Aragó era l'actual carrer Maria Llúcer.

5-És l'actual falla de la Plaça del Negret.

6-Durant la II República, el carrer Russafa es va anomenar Pi i Margall (Lluís Fernández Gimeno, 'Matemático Marzal, antigua Buenavista', Radio Valencia Cadena Ser, 29-4-2024).

PREMIS FALLA GRAN A XÀTIVA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
República Argentina	28	1966	1967	1968	1969	1972	1977	1984	1989	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1998	2001	2002	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2015	2016	2017	2019	2025
Raval	10	1960	1975	1978	1979	1980	1981	1986	1987	2018	2023																		
Mercat	6	1943	1945	1949	1954	1957	1985																						
Tetuan	6	1959	1961	1963	1964	1965	1970																						
Sant Jordi	5	1951	1953	1956	1999	2000																							
Ferrovària	5	2011	2013	2014	2022	2024																							
Carme	3	1962	1973	1974																									
Espanyolico	3	1971	1988	1991																									
Joan Ramon J. ménez	3	1997	2003	2004																									
Plaça Bassa	3	1934	1935	1958																									
Cid	2	1947	1973																										
Gregorio Molina	2	1982	1983																										
José Espejo	2	1944	1945																										
Foc i Flama	1	1952																											
Mossén Uriós	1	1953																											
Plaça Enriquez	1	1948																											
Sant Jaume	1	1936																											
Selgas	1	2005																											

Font: Modificat de Sánchez i Pérez, J. (2006). *Quadern de fallas: Xàtiva, 1865-2005*. Xàtiva: Mazéu Editors. Completat amb informacions dels autors.



PREMIS FALLA GRAN A TAVERNES DE LA VALLDIGNA													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Portal de Valldigna	11	1980	1981	1983	1984	1990	1991	1995	1996	1998	1999	2002	
Cambro	7	1982	1988	1989	2004	2019	2022	2025					
Via	12	1987	1992	2001	2003	2006	2007	2008	2013	2014	2015	2018	2023
Dula	5	2009	2010	2011	2016	2017							
Passeig	9	1985	1986	1993	1994	1997	2000	2005	2012	2024			

Font: Federació de Falles Junta Local Fallera de Tavernes de la Valldigna
La primera falla és Portal de Valldigna que es va crear en 1976 i després la Falla Cambro es va fundar el 1979.

PREMIS FALLA GRAN A SAGUNT											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
El Ravalet	1	1973									
Plaça Màrtirs-Cronista Chabret	1	1975									
La Marina	4	1976	1987	1998	2021						
La Palmereta	1	1977									
Santa Anna	2	1978	1980								
Luis Cendoya	1	1979									
Eduardo Merello	6	1981	1983	1984	1988	2011	2013				
Xurruca-Hispanitat	2	1982	2001								
Hostalets	2	1985	1986								
Doctor Palos	4	1989	1990	1992	1996						
El Palleter	8	2000	2003	2004	2005	2010	2015	2016	2017		
Plaça Rodrigo	10	2002	2006	2007	2008	2009	2012	2022	2023	2024	2025
La Victòria	1	2014									

Font: Modificat de: Federació Junta Fallera de Sagunt. (s.d.). *Històric de Premis FJFS*. Recuperat el 26 de març de 2025, de <https://fjfs.es/historic-premis-fjfs/>
Comunicació personal de Javi Mozas, historiador el 15-4-2025.

PREMIS FALLA GRAN A PATERNA																							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
El Palau	5	1974	1976	1978	1980	1981																	
Porta del Sol	9	1975	1977	1984	1985	1988	1989	1990	1992	2025													
Dos de Maig	22	1979	1982	1985	1987	1994	1995	1996	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2016	2019	2021	2022	2024
Campament	4	1983	1991	1993	2023																		
Gran Teatre	5	1997	1998	2000	2010	2013																	
Sant Roc	6	2011	2012	2014	2015	2017	2018																

Font: Junta Local Fallera de Paterna

PREMIS FALLA GRAN A PICASSENT													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Falla l'Om	4	1980	2005	2008	2009								
Falla Mercat	5	1983	2006	2012	2014	2023							
Falla Carrer Nou, Estació i Adjacents	11	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1994	2013	2015	
Falla l'Ermita	12	1992	1993	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2004	2007	2019	2024
Falla el Molí	5	2001	2002	2003	2010	2011							
Falla Nord	5	2016	2017	2018	2022	2025							

Font: Comunicació personal de Fernando Aguado Gómez, president de la Junta Local Fallera de Picassent.

PREMIS FALLA GRAN A TORRENT									
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Avinguda	3	1973	1999	2023					
Sedaví	2	1974	1975						
Sant Roc	1	1976							
Àngel de l'Alcàsser	8	2000	2002	2003	2004	2005	2007	2008	2011
Ramon i Cajal	6	2001	2006	2010	2012	2014	2017		
Antoni Pardo	8	2009	2015	2016	2018	2021	2022	2024	2025
Lope de Rueda	2	2013	2019						

Font: Comunicació personal d'Aitor Sánchez Collado, 5é tinent d'alcalde i regidor de Cultura, Falles, Turisme i Participació de Torrent.
Només s'arreglen els premis de 2000 ençà.



Falles o anime? El dia que la brusa esdevingué otaku

Article signat per
ÀLEX CERVANTES

*Ara i ací
tu sol en el molló
d'aquest haiku.*



Anem a veure, siguem clars. Si jo li intente explicar al meu avi (que en pau descansa) que aquell ninot amb els ulls més grans que les rodes d'un tractor i un cabell blau elèctric que desafia les lleis de la gravetat és art faller, l'home m'envia a confessar.

—Nano, açò què és? Una marededeu moderna o què?

—No, iaio, que és una Waifu Cyberpunk que critica la inflació.

—Deixa't d'històries i porta'm un *cubalibre*, que estic desmaiàt.

Aquesta és l'estampa. Les Falles sempre han sigut el termòmetre del que passa al carrer, però és que ara el termòmetre sembla que ha eixit d'un estudi d'animació dels 90. I compte, que jo sóc el primer que flipa amb açò. Abans, les falles eren... Bé, barroques per no dir una altra cosa. Molta panxa, molt de realisme del que esgarrifa i cares de senyors majors que sembla que et van a bonegar per xafar la gespa.

Però de sobte, arriba una fornada d'artistes amb ganes de mambo i diuen: «I si li donem un toc de línia clara? I si açò sembla un còmic?» I ací és on el nom de Mario Gual del Olmo ix a rel·luir. Aquest home no fa falles, fa màgia.

Mario Gual: el *shogun* de la Saïdia

Si açò del manga en les falles fóra una religió, Mario Gual seria l'amo, el Hokage de la secció especial. Va decidir un dia que anava a ficar una elegància en el carrer que no sabies si estaves a Na Jordana o a un museu de Kyoto.



Les seues figures no és que estiguen plantades, és que sembla que suren. Tenen uns colls llargs, unes mans fines... una classe que ja volguera jo per a anar als Goya. Veure una falla seua és com si Sailor Moon se n'haguera vingut d'erasmus a la Malva-rosa. És aquella barreja insòlita d'elegància europea amb el nervi del còmic japonés. Mario no planta un monument, et planta un fotograma d'una pel·lícula perquè te'l mires amb crispetes.

I clar, als *puristes* els esclata el cap. Perquè l'art de Mario és net, pulcre. No cerca el riure fàcil de l'home amb el nas de creïlla i una berruga. Busca que et quedes bocabadat amb la proporció i amb uns ulls que, ausades. Vos heu fixat com de grans són els ulls darrerament? Abans, els ninots tenien ulls de «duc tres rebentats damunt i no sé on he deixat el cotxe». Ara vas pel carrer i et trobes amb figures que et miren amb unes pupil·les que t'absorbeixen l'ànima.

Això és manga pur. Al Japó, l'ull ho és tot (millor dit, els ulls, no penseu malament). I ací a València hem passat de la pancarta de «l'alcalde és un inútil» (que continua estant, no patiu) a ninots que et miren amb una malenconia que sembla que acaben de perdre el seu mestre en l'episodi final. Et vénen ganas d'emportar-te el tros de suro a casa i fer-li una abraçada.

I després està el color. Mare de Déu, quins colors! Abans les falles es pintaven amb el que hi havia en la ferreteria: roig, verd i blau. Ara veus els degradats d'una falla *estil Gual* i flipes. Del rosa fúcsia al violeta galàctic en un floc de cabell. És tècnica d'aerògraf nivell déu. És convertir el suro en seda. És el que jo anomeno «tradigital»: mans d'artesà amb ànima de Photoshop.



«Però açò és una falla o el Saló del Còmic?»

Sempre hi ha algun *vinagre* que diu que açò ja no sembla una falla. Doncs clar, cor de pedra! D'això es tracta. Què volies? Continuar veient bustos de senyors amb barret de copa fins a l'any 2080? Si el món avui parla en llenguatge d'anime i videojocs, la falla ha de parlar el mateix idioma.

Imagineu-vos l'escena a un casal: el president, un senyor que duu la mateixa brusa des de la riuada del 57, parlant amb l'artista.

—Volem una cosa que trenque, moderna.

—Perfecte, presi. Farem una composició piramidal metxa-bio-orgànica amb ulls estil *shojo*.

L'home parpelleja, es queda en blanc i amolla:

—Val, però posa'm un conill per ací, que al tio Paco li agraden els conills.

I al capdavant tens un robot gegant de quinze metres tipus Evangelion amb un conill de cartró menjant-se una taronja als peus. Això és València: surrealisme pur i dur.

La 'cremà': el final més 'Akira' possible

El més boig de tot és la *cremà*. Et passes mesos admirant una obra que sembla una edició de luxe d'un manga, li fas mil fotos per a Instagram, debats sobre el modelatge... I el 19 de març li cales foc.

Un japonés veu açò i es fa l'harakiri al bell mig de la plaça. No entenen que construïm una cosa tan fotudament bella per a cremar-la entre borratxos menjant bunyols. Però per a nosaltres és el sacrifici màxim. Cremar el que és bonic perquè torne a nàixer. Encara que, sincerament, veure com es fon aquell degradat perfecte de Mario Gual dol una miqueta. És tràgic, és èpic... és molt anime. Si és que les Falles són el final d'*Akira* amb petards!

El llegat (o per què açò agrada)

El que han fet artistes com Mario Gual és obrir-los la porta a xavals que abans passaven de les Falles. El xicon que es gasta els estalvis en figures d'*One Piece* ara mira el monument i diu: «Escolta, açò m'agrada, açò parla el meu idioma».

Ja no és sols política local; es estètica universal. València és la ciutat més otaku del món sense saber-ho: ens disfressem, ens agraden les explosions i ens va el drama.

Així que la pròxima vegada que veges una figura estilitzada amb ulls gegants, no digues que això no és una falla. Digues que és el futur. Gràcies a gent com Mario Gual, les Falles no són només una festa de poble, són art urbà que entén el segle XXI. Un idioma que es dibuixa amb pinzell japonés, però que es crida amb el cor ben valencià.

Bones falles i que visca el manga!



Administració, territori i equitat: una lectura crítica de la gestió cultural i pública

Article signat per

JOSÉ A. SOLER

Faller i observador de la gestió cultural i pública

*Deixes el vers
coent-se a la graella.
El temps l'adoba.*



Les festes populars, la cultura i fins i tot la trajectòria professional dins de l'Administració pública no són realitats aïllades. Al contrari, depenen de decisions normatives, criteris de baremació i classificacions administratives que, encara que formalment neutres, poden generar desigualtats reals entre persones, col·lectius i territoris. Quan les decisions no responen a principis d'equitat, proporcionalitat i justícia distributiva, apareixen formes de discriminació indirecta que mereixen una anàlisi rigorosa.

Arran de la dana del 29 d'octubre de 2024, la Generalitat Valenciana va adoptar diverses mesures extraordinàries que afecten tant l'àmbit festiu com el cultural i el funcional. L'estudi conjunt d'estes actuacions permet detectar un patró comú: la prioritització del criteri administratiu de «municipi afectat» per damunt de l'afectació real, material o social. Analitzar aquest fenomen des d'una mirada crítica i sistemàtica connecta plenament amb l'esperit *Tarannà Otaku*: observar el funcionament intern dels sistemes, comprendre'n les regles i qüestionar-ne les incoherències.

En el cas de les falles, les ajudes aprovades després de la dana tenien com a objectiu facilitar la continuïtat de l'activitat festiva i compensar possibles danys. No obstant això, la inclusió de municipis sencers en la llista d'afectats, encara que l'impacte real haguera sigut mínim o limitat a zones rurals del terme municipal, ha provocat situacions paradoxals. Comissions falleres ubicades en nuclis urbans sense cap dany material han pogut accedir a ajudes en les mateixes condicions que altres que sí que van patir pèrdues greus en casals, monuments o infraestructures.

Criteri aplicat	Conseqüència
Municipi declarat afectat	Accés automàtic a ajudes
Afectació parcial del terme	Mateixa ajuda que afectació total
Sense danys reals en casals	Igualment subvencionats
Municipis no declarats	Exclusió total, encara que hi haja pèrdues

Taula 1: Criteris d'accés a les ajudes dana i conseqüències pràctiques

Aquest enfocament administratiu, basat exclusivament en la classificació territorial, ignora la diversitat de realitats existents dins d'un mateix municipi i substitueix l'anàlisi concreta per una simplificació normativa.



Una lògica semblant es detecta en el sistema de premis institucionals fallers. Els Premis president de la Generalitat i els Premis Generalitat estableixen diferències clares entre la ciutat de València i la resta de municipis, amb dotacions econòmiques notablement superiors en determinades categories. En la pràctica, això pot donar lloc a situacions difícilment justificables, com ara que una falla infantil de baixa secció a València reba la mateixa quantitat econòmica que una falla gran guanyadora d'un municipi mitjà, amb un pressupost i una logística molt superiors.

Àmbit territorial	Tipus de premi	Dotació (€)
Ciutat de València	Secció Especial (falla gran)	5.000
Ciutat de València	Premi de secció (major/infantil)	1.000
Municipis > 20.000 hab.	Primer premi	1.000
Municipis < 20.000 hab.	Primer premi	500

Taula 2: Comparativa de dotacions econòmiques segons àmbit territorial

Les desigualtats que no responen a criteris de cost real, esforç organitzatiu o impacte cultural, sinó a una jerarquia territorial prèviament establerta.

La mateixa problemàtica apareix en els Premis a l'Ús del Valencià en les Falles, especialment en la modalitat de llibrets. Tot i que existeixen categories diferenciades per a la ciutat de València i per a la resta de municipis, les dotacions econòmiques són equivalents. L'aparent igualtat formal amaga una desigualtat real: les Falles de València compten, en general, amb més recursos, major visibilitat i un entorn editorial més professionalitzat, mentre que moltes comissions de pobles elaboren els seus llibrets amb mitjans molt limitats i un gran esforç voluntari.

Malgrat aquesta diferència de partida, el sistema de premis no incorpora mecanismes correctors que compensen el desequilibri. La paradoxa és encara més evident si es compara amb altres festes tradicionals: Gaiates de Castelló i Fogueres d'Alacant disposen de premis lingüístics específics, mentre que celebracions tan arrelades com les festes de Moros i Cristians no compten amb convocatòries equivalents en matèria de promoció lingüística.

Este patró de discriminació indirecta s'estén més enllà de l'àmbit cultural. Per posar un exemple, als procediments de comissions de serveis i concursos de trasllats del funcionariat, s'han incorporat criteris que atorguen puntuació addicional a persones que resideixen o han treballat en municipis declarats afectats per la dana. En alguns casos, aquesta valoració s'aplica sense una comprovació detallada de l'afectació real sobre les condicions de treball o de vida, generant avantatges competitius en processos que haurien de basar-se fonamentalment en mèrits professionals.

Des d'una mirada comparativa, resulta interessant plantejar-se com seria percebuda aquesta situació en la cultura japonesa. En molts àmbits del sector públic japonès, els sistemes d'avaluació i promoció es caracteritzen per una forta formalització i per la necessitat de garantir la percepció de justícia i coherència entre totes les parts implicades. Les mesures excepcionals derivades de catàstrofes naturals solen anar acompanyades de criteris molt precisos i d'una relació clara entre causa i efecte, per evitar que una solució temporal es convertisca en un privilegi estructural.

Esta atenció al detall, al funcionament intern dels sistemes i a la coherència normativa connec-

ta directament amb l'esperit *otaku*: l'interés profund per comprendre com funcionen les coses i per assenyalar, amb respecte però amb rigor, les seues disfuncions.

En conjunt, l'anàlisi de les ajudes extraordinàries derivades de la dana, del sistema de premis institucionals fallers, dels Premis a l'Ús del Valencià en els llibrets i dels criteris aplicats en procediments de mobilitat del funcionariat permet identificar un patró comú de funcionament administratiu: la prevalença del criteri territorial formal sobre l'avaluació de l'afectació real, del cost efectiu o de l'impacte material i social.

En l'àmbit festiu, aquesta lògica es manifesta tant en la concessió d'ajudes a comissions falleres ubicades en municipis declarats afectats, encara que no hagen patit danys concrets, com en una distribució desigual dels premis institucionals, on les dotacions econòmiques varien substancialment segons el municipi, sense una correlació directa amb el pressupost dels monuments, l'esforç organitzatiu o la dimensió cultural de les falles. De manera semblant, els Premis a l'Ús del Valencià en els llibrets estableixen una igualtat formal de dotació que, en la pràctica, no compensa les desigualtats estructurals de recursos entre la ciutat de València i molts municipis mitjans o menuts, ni tampoc s'estén a altres festes tradicionals d'arrel popular.

La mateixa dinàmica es reproduïx en l'àmbit administratiu, on la catalogació d'un municipi com a afectat per la dana pot traduir-se en avantatges indirectes en comissions de serveis o concursos de trasllats, independentment de l'afectació real sobre les condicions laborals o vitals del personal funcionari. El resultat és un sistema en què la classificació administrativa esdevé un factor determinant en decisions culturals, econòmiques i professionals, amb el consegüent risc de generar greuges comparatius i percepcions d'injustícia.

Des d'una mirada comparativa amb la cultura japonesa, aquesta situació posa en relleu la importància de la coherència normativa i de la relació clara entre causa i efecte en les polítiques públiques. En societats on la percepció de justícia procedimental és un valor central, les mesures excepcionals solen anar acompanyades de criteris precisos, verificables i temporalment delimitats, per evitar que una resposta d'emergència derive en privilegis estructurals.

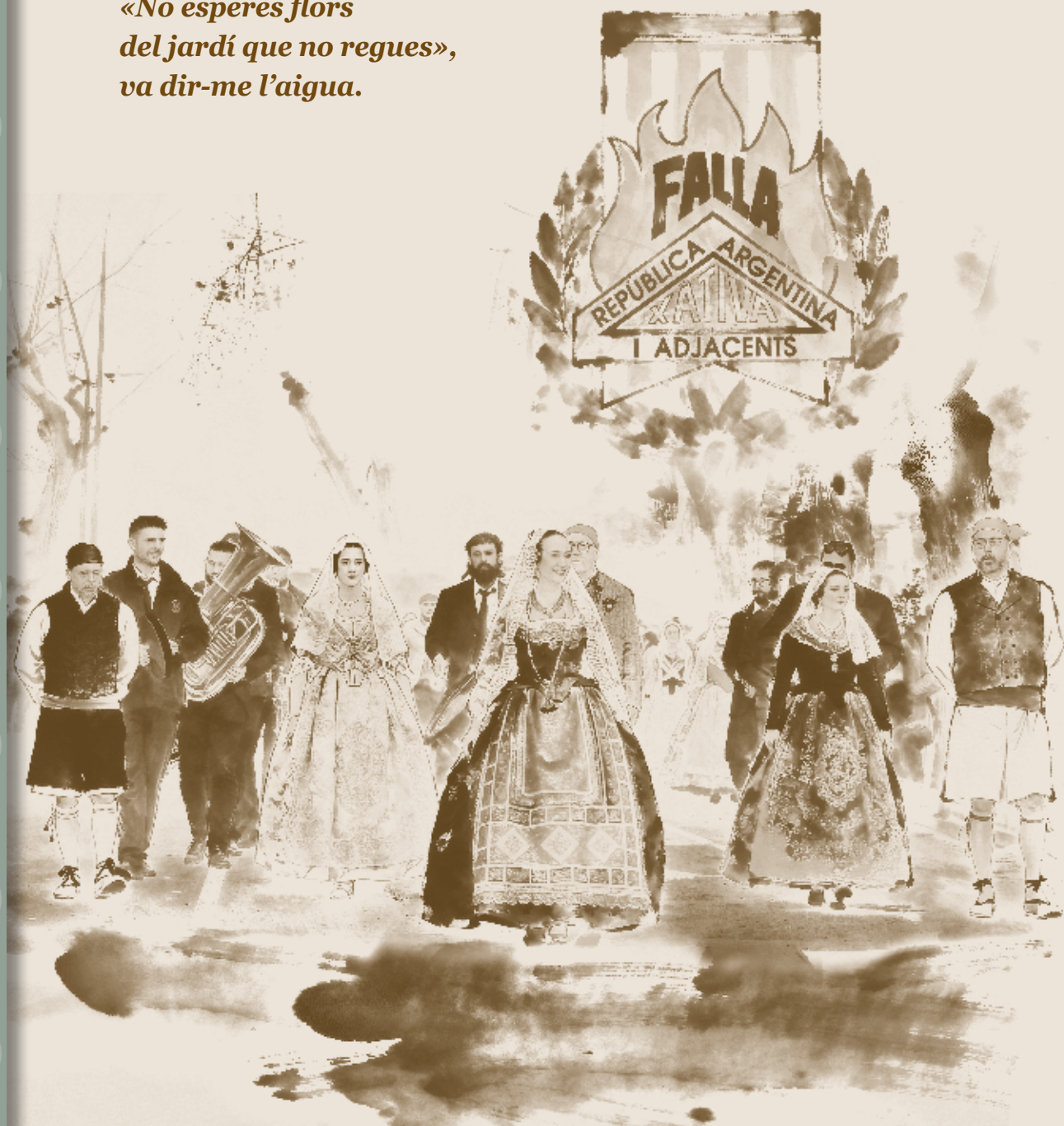
Així, l'exercici d'anàlisi-crítica desenvolupat en aquest article no pretén qüestionar ni la festa ni les institucions, sinó evidenciar com determinats mecanismes administratius, aplicats de manera generalista, poden generar desigualtats reals. Tal com proposa l'esperit *Tarannà Otaku*, només a través de l'observació detallada, del coneixement profund dels sistemes i de la reflexió informada és possible avançar cap a una gestió cultural i pública més equitativa, coherent i respectuosa amb la diversitat real del territori.



De la societat al casal. La segregació horitzontal com a realitat compartida.

**Estudi signat per
SANDRA FAURA**

*«No esperes flors
del jardí que no regues»,
va dir-me l'aigua.*



Les Falles són molt més que foc, pólvora i monuments, són una expressió viva de la nostra cultura, on tradició i participació es combinen cada any en els nostres carrers. Són tradició, festa i convivència, però també són un reflex de la societat en què vivim. Darrere de la festa hi ha una organització que copia la societat que ens envolta, amb rols i responsabilitats que no sempre es reparteixen de manera equitativa entre dones i homes. L'anàlisi d'aquests rols ens permet veure com els estereotips de gènere encara influeixen en la distribució de les tasques i en les oportunitats de participació dins de les comissions falleres. Analitzar com ens organitzem ens permet entendre millor quins rols assumim dones i homes i com continuem, en molts casos, condicionats pel gènere.

Però abans d'introduir-nos en les estructures interiors del món faller, recordarem què significa exactament el terme segregació horitzontal. La segregació horitzontal es manifesta quan un gènere es concentra en certs tipus de tasques o àrees, mentre que l'altre se situa en unes altres, sense que això siga necessàriament jeràrquic, sinó per tipus de funció. Podríem dir que és la manera com la societat associa determinats rols a un gènere, de manera que dins d'una mateixa activitat, homes i dones acaben desenvolupant funcions separades.

En Orient i en Occident: tradició, rols i societats

Esta segregació horitzontal és una realitat present en moltes societats de diferents parts del món. Aquesta distribució no sempre s'ha percebut com una desigualtat, sinó com una manera *natural* de mantenir l'ordre i l'harmonia. En moltes cultures orientals, com la japonesa o la xinesa, la societat s'ha construït històricament a partir de rols ben definits, transmesos de generació en generació com una forma de preservar la concòrdia del col·lectiu. Al Japó, el pes de la tradició ha assignat funcions diferents a dones i homes, valorant la contribució de totes les persones, però no sempre amb la mateixa visibilitat o capacitat de decisió, mentre que a la Xina, la idea d'equilibri entre parts complementàries ha marcat durant segles l'organització social. En la simbologia oriental del *yin* i el *yang*, els dos principis són necessaris, però no estan jerarquitzats. El problema apareix quan eixa diferenciació esdevé un límit i no un complement. Hui, aquestes societats es troben en un procés de revisió d'estos esquemes, a la cerca de nous equilibris entre herència i canvi.



Però està segregació horitzontal no és una realitat llunyana ni exclusiva d'altres cultures. En la societat espanyola actual, i especialment en l'àmbit laboral, dones i homes continuen concentrant-se majoritàriament en sectors diferents. S'han realitzat diversos estudis acadèmics que analitzen la segregació horitzontal per gènere en el mercat laboral espanyol, on es veu clarament com dones i homes es polaritzen en determinats sectors o ocupacions. Les dones són majoria en professions vinculades a les cures, l'educació, l'administració o els serveis, mentre que els homes predominen en àmbits tècnics, industrials o de direcció. Com exemple d'açò, puc dir que en el meu treball que està dins l'àrea d'educació, d'un claustre de 20 persones, quinze som dones i sols hi ha cinc homes. És a dir, un 75% de la plantilla és femenina i només un 25% masculina. Tot i els avanços en igualtat, aquesta divisió persisteix, no per manca de capacitat o talent, sinó per rols de gènere apresos, que orienten i condicionen expectatives i oportunitats des d'edats primerenques. El resultat és una presència femenina elevada en molts espais, però amb menor visibilitat i reconeixement, mentre que els homes ocupen amb més freqüència els llocs de lideratge i presa de decisions.

La falla per dins: qui decideix i qui la sosté.

Aquesta realitat social no es queda a la porta dels casals. Les comissions falleres, com a espais associatius i culturals, no viuen al marge d'aquesta realitat i formen part del mateix teixit social, reproduint, moltes voltes de manera inconscient, les mateixes dinàmiques que troben en la societat i en el món del treball. Per això, analitzar el col·lectiu faller des d'aquesta perspectiva no significa qüestionar la festa, sinó entendre-la millor com a reflex del temps que vivim, per ser més conscients de la situació i poder posar una solució.

No hi ha tants estudis estadístics específics sobre la segregació horitzontal dins de les falles com els que hi ha per al mercat laboral, però sí que existeix recerca acadèmica que analitza com les festes tradicionals reflecteixen rols i desigualtats de gènere.



L'any 2019 es va presentar un estudi sobre les falles de la ciutat de València des d'una perspectiva de gènere, elaborat per la Universitat de València a petició del Consell Municipal de les Dones i per la Igualtat. Aquest treball, impulsat per l'Ajuntament amb la participació de diferents grups polítics i col·lectius del món faller, tenia com a objectiu analitzar com es distribueixen els rols, la participació i el poder entre dones i homes dins de la festa. A través d'entrevistes i grups de discussió amb persones vinculades a les comissions, a la gestió fallera i als sectors professionals relacionats amb les Falles, l'estudi palesa que, tot i que s'han produït avanços en la presència de dones en espais de gestió, encara persisteixen desigualtats de gènere, especialment en l'accés als càrrecs de major visibilitat i poder. El document conclou que la igualtat real dins del món faller avança de manera lenta i que cal continuar impulsant mesures i canvis culturals per trencar estereotips i afavorir una participació més equitativa.

Per entendre-ho millor, podríem comparar la segregació horitzontal en el món faller amb els corrents de dos rius que flueixen paral·lels, on dones i homes participen en la festa, però recorren camins diferents. No es tracta de qui mana ni qui decideix, sinó del tipus de funció que assumeixen, com si la tradició marcara els marges on cadascú s'ha de moure. Aquesta segregació fa referència a la manera com es distribueixen els rols dins de la festa, a la concentració d'homes i dones en eixos rols o àrees diferents dins de l'estructura de les falles, no tant segons la jerarquia, sinó segons el tipus de funció que desenvolupen. Esta segregació horitzontal és diferent de la segregació vertical, que seria la falta de dones en llocs jeràrquics superiors.

Tradicionalment, dins de les falles s'han anat adquirint rols clarament diferenciats. Hi ha els mal anomenats *d'homes* o rols masculinitzats, més vinculats a la gestió pública, al monument o a la part més tradicional de la festa, on dominen els rols tècnics i de producció, com els artistes fallers que construeixen els monuments, els professionals de la pirotènia i les tasques tècniques i de muntatge, així com els càrrecs organitzatius i de decisió, que històricament han estat ocupats majoritàriament per homes. I els també mal anomenats *de dones* o els rols feminitzats, més associats a l'organització social, al suport, a la cura i a l'aspecte estètic, liderant els rols més vinculats a la representació simbòlica i estètica de la festa com la indumentària, el protocol i els actes públics, la cura de la imatge del casal o la preservació de la tradició.

Aquests rols es perpetuen per socialització, des de menuts i menudes es transmeten expectatives diferents segons el gènere, cosa que influeix en l'elecció dels càrrecs i en la percepció de les capacitats de cada persona dins de la comissió.

Tot i que dones i homes participen activament en les falles, no solen ocupar els mateixos tipus de funcions ni disposen del mateix prestigi o poder. Aquesta desigualtat genera una divisió que limita la participació equitativa i contribueix a la perpetuació de rols tradicionals dins de les juntes directives i comissions falleres. Així, es reforcen estereotips de gènere i al mateix temps es limita la participació lliure i les oportunitats segons els interessos reals de cadascú.

Encara que les dones ocupen càrrecs dins de les comissions, si queden relegades a àrees feminitzades se'ls dificulta l'accés a llocs considerats més rellevants o influents. Aquesta situació provoca una segregació horitzontal que, sense arribar a una exclusió total dels espais de poder, reforça la desigualtat, manté la bretxa de gènere i limita la diversitat de perspectives en la presa de decisions. A més, alguns càrrecs són percebuts com a menys prestigiosos, cosa que afecta la igualtat real dins de la comissió.

No fan falta molts estudis, sols observant l'organització de les comissions falleres i de quin gènere són les persones que ocupen els seus càrrecs, es veu clarament com els homes ocupen majoritàriament la presidència, el lloc de màxima visibilitat, mentre que les dones assumeixen rols de suport o gestió social. Tot i que aquesta realitat està canviant progressivament, és necessari fomentar una participació equitativa en totes les àrees, trencar estereotips i promoure una visió més inclusiva dels rols dins de la festa, on cada persona pugui contribuir segons les seues capacitats i interessos, sense que el gènere siga un factor limitador.

Com es reparteixen els càrrecs en les comissions falleres de Xàtiva?

Què passa en les falles xativines? Hi ha segregació horitzontal dins de les nostres comissions? Fem-ne una xicoteta anàlisi per comprovar-ho.

Gràcies a la Junta Local Fallera, que ens ha facilitat una taula corresponent a l'exercici faller 2024-2025, amb el gènere de les persones que ocupen els diferents càrrecs dins de cada comissió, podem fer una anàlisi i explorar la segregació horitzontal de gènere que trobem dins de les seues estructures, mostrant com es manifesten, és a dir, com ens organitzem i com és la concentració de dones i homes en els diferents tipus de càrrecs, a més de quines conseqüències té per a la igualtat i la festa mateixa.

CÀRRECS PER GÈNERE DE LES COMISSIONS FALLERES																					
COMISSIONS FALLERES	Presi- dència	VP 1	VP 2	VP 3	VP 4	Secre- taria	Sotse- cretari	Treso- reria	Comp- tadoria	Vice- comp.	Deleg. Infantil	Vocal 1	Vocal 2	Vocal 3	Vocal 4	Vocal 5	Vocal 6	Vocal 7	Bibli. Arxiu	Per falles	
																				Homes	Dones
El Cid-Trinitat	D	H	H	H	H	D	D	D	H		D	D	H	D	H	D	D	D	H	8	10
Tetuán-Sant Francesc	D	D	D	D	H	D	D	H	D	D	D	D	H	D	D	D	D	D	D	3	16
Raval	D	H	D	H		D	H	H	D	H	D	D	H	D	H	D	H	D		8	9
Espanyoleto	H	H	D	H		D	D	D	D	D	D	D	H	D	H	D	D		D	5	12
Mercat	H	D	D	D	D	D	D	H	D	D	D	D	H	D	H	D	D	D	D	4	15
República Argentina	H	H	H	H	D	H	D	H	H	H	D	H	D	H	D	H	D	H	H	13	6
Avinguda de Selgas	D	D	H	D	D	D	H	H	H	H	D	D	D	D	D	D	D	D	D	4	15
Ferrovària	H	D	H	D	H	D	D	H	D	D	D	D	H	D	H	H	H			8	9
Benlloch-Alexandre Vié	H	H	H	H		D	H	D	H	D	D	D	H	D	H	H	H	H	H	12	6
Sant Jaume	H	H	D	H	H	D	D	D	D	D	D	D	H	D	H	D	H	D	H	8	11
Molina-Claret	H	H	D	H	H	D	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	H	H	H	12	7
Joan Ramon Jiménez	D	D	D	D	H	D	D	D	D	D	D	D	H	D	H	D	D	D	D	3	16
Sant Feliu	D	D	H	D	H	D	H	D	D	D	D	D	H	D	H	D	D	D	H	6	13
Verge del Carme	H	H	H	H	H	D	D	H	H	D	D	H	D	H	D	H	D	H	D	11	8
Sant Jordi	H	H	D	H	H	H	D	D	H	D	D	D	H	D	H	H	H	H	D	11	8
Abu Masaifa	H	H	H	H	H	D	D	D	D	H	D	D	D	D	D	D	D	H	D	7	12
Murta-Maravall	H	D	H	D	H	H	D	H	D	H	D	D	H	D	H	D	D	D	D	8	11
Passeig-Cardenal Serra	H	D	H			D	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	H	H		9	7
Corts Valencianes	H	H	H	H		D	D	D	D	D	D	D	H	D	H	D	H	D	D	7	11
Per càrrecs																					
Homes	13	11	11	11	11	3	3	10	6	7	0	4	13	4	12	7	8	7	6	147	202
Dones	6	8	8	7	3	16	16	9	13	11	19	15	6	15	7	12	11	10	10	202	349

Les Falles a Xàtiva constitueixen una de les principals manifestacions culturals i associatives de la ciutat, amb una elevada participació social. No obstant això, com ocorre en altres àmbits associatius, la distribució de dones i homes dins de les comissions no sempre és igualitària.

El conjunt de les comissions falleres xativines presenta un total de 202 dones i 147 homes amb càrrecs dins de les seues comissions, és a dir, trobem un 58% de representació femenina front a un 42% de representació masculina.



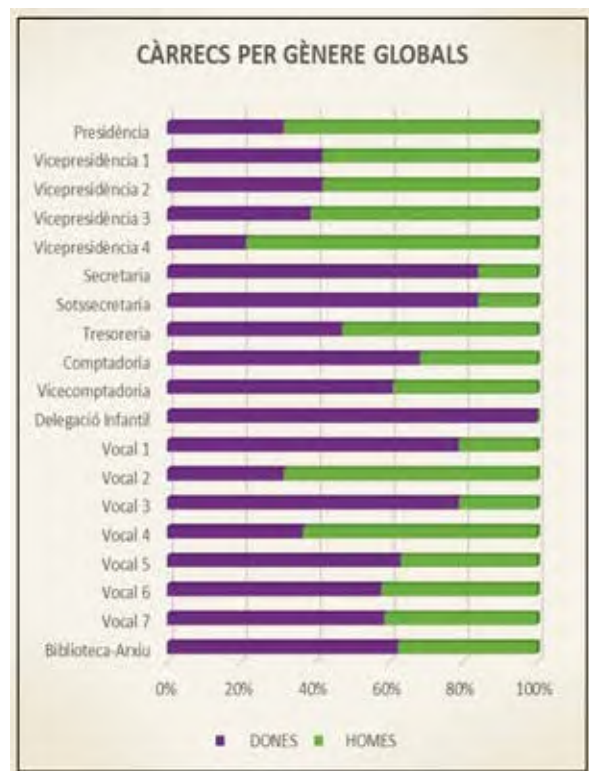
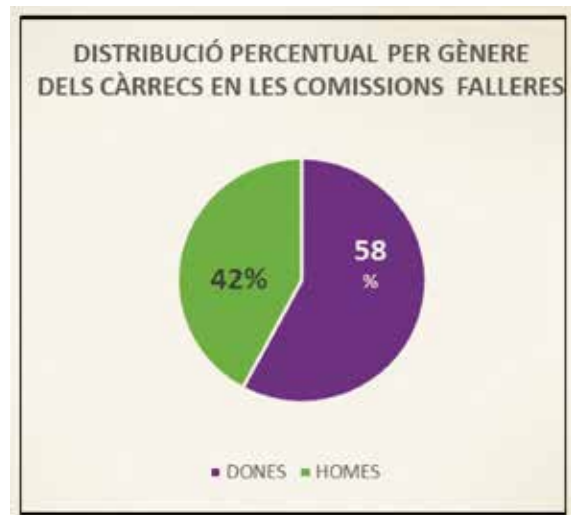
Aquestes dades indiquen una major presència femenina global, però l'anàlisi per càrrecs revela una distribució desigual segons el tipus de responsabilitat assumida. Açò no implica necessàriament una desigualtat numèrica global, sinó una divisió de tasques que pot limitar la igualtat real d'oportunitats.

Si analitzem la distribució dels càrrecs segons el seu tipus, s'observa que aquells tradicionalment masculinitzats, especialment els vinculats a la direcció i la representació institucional, presenten un clar predomini d'homes. En el cas de la presidència, la presència masculina és majoritària, amb 13 homes davant de 6 dones, la qual cosa representa un 68,42% d'homes front a un 31,58% de dones. Aquesta tendència es repeteix en les vicepresidències, on la presència masculina també és superior: 44 homes i 26 dones, és a dir, un 62,86% d'homes enfront del 37,14% de dones.

Alguns vocals, concretament el càrrec de vocal 2 i vocal 4, també tenen majoria d'homes, però en este cas, no sabem quin és el càrrec que ocupen perquè no ho especifica, però ateses les circumstàncies i després de tot el que hem analitzat, podríem apostar que serà algun càrrec dels mal denominats *per a homes*, com podria ser delegat de pirotècnia o del muntatge del monument.

Aquesta concentració indica que dins de les comissions xativines, els homes també ocupen majoritàriament els espais de lideratge i visibilitat pública, com la presidència i la vicepresidència i, en definitiva, aquells càrrecs amb més pes representatiu i de presa de decisions. Tot i ser menys nombrosos en el total de components, la seua presència és més elevada en aquests llocs clau.

Si continuem explorant els càrrecs clarament feminitzats, veurem com les dones es concentren principalment en càrrecs relacionats amb la gestió interna, l'organització, la cura o les tasques administratives. Crida especialment l'atenció el càrrec de la delegació infantil, on el 100% és exclusivament de domini femení, és un càrrec exercit en totes les comissions per dones. Els càrrecs de la secretaria i la sotssecretaria també estan ocupats majoritàriament per dones. En els dos trobem 16 dones i 3 homes, la qual cosa suposa un 84,21% de presència femenina front al 15,79% de presència masculina en cadascun. Aquesta mateixa tendència es reflecteix en els càrrecs de comptadoria i vicecomptadoria, on també



predomina la participació femenina: 13 dones i 6 homes en la comptadoria, un 68,42% front a un 51,58%, i 11 dones i 7 homes en la vicecomptadoria, on les dones representen el 61,11% del total, mentre que els homes suposen el 38,89%. Finalment, el càrrec de la biblioteca i l'arxiu també presenta una major presència femenina, amb 10 dones front a 4 homes, és a dir, un 71,43% de dones i un 28,57% d'homes.

Els càrrecs de vocals 1, 3, 5, 6 i 7 també tenen un predomini clar de dones, però a l'igual que ens passava amb els vocals 2 i 4 que dominaven els homes, no sabem quin és el càrrec que re-

presenten, però ací també ho podem imaginar. Serà protocol? Cultura?

En els set càrrecs de vocals que hi ha a la taula, es comptabilitzen en les 19 comissions un total de 131 persones, de les quals 76 són dones i 55 són homes, això fa un 58,02% de representació femenina i un 41,98% de representació masculina.

Veiem com les dones sostenen gran part de l'organització interna de les comissions i les activitats vinculades a la infància i la gestió administrativa. Són funcions imprescindibles per al bon funcionament de la comissió, però tradicionalment associades a tasques d'organització, gestió interna i cura. Amb açò observem com de nou aquest patró associa rols de gènere tradicionals a les dones de les comissions xativines.

Hi ha un càrrec que és el més equilibrat de tots els analitzats, parlem de la tresoreria, on trobem 10 homes i 9 dones, amb un 52,63% front a 47,37%. És l'únic càrrec amb una distribució pràcticament paritària entre dones i homes, fet que mostra que l'equilibri és possible quan no hi ha una assignació de rol tan marcada.

Fins ara, hem fet l'anàlisi de manera global amb tot el col·lectiu faller segons el gènere dels càrrecs, però si analitzem la composició de les comissions de manera individual, la situació varia molt poc. En la majoria de comissions es mantenen els rols tradicionals de gènere, amb una presència femenina més elevada, especialment en càrrecs com la delegació infantil, la secretaria, la comptadoria i els vocals, mentre que els homes continuen ocupant majoritàriament els càrrecs de representació i lideratge. Només

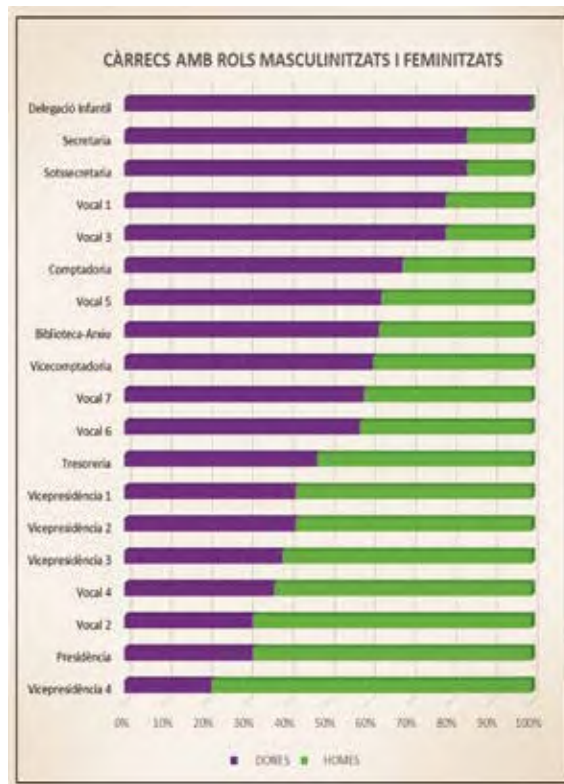


una minoria de comissions presenta una distribució més equilibrada entre dones i homes en el conjunt de càrrecs, encara que fins i tot en aquests casos, les presidències i vicepresidències continuen estant dominades pels homes. Així que, encara que algunes comissions mostren un cert equilibri en la distribució global de càrrecs, en la resta, malgrat predominar clarament la presència femenina, no hi ha una ocupació igualitària dels llocs de representació més visibles.

Tot i la forta presència femenina en les nostres comissions falleres, on les dones són més nombroses en la possessió de càrrecs que els homes, les dades evidencien una clara segregació horitzontal. La desigualtat no es manifesta tant en el nombre de persones que participen, sinó en el tipus de funcions que ocupen, mantenint una divisió de rols per gènere.

Aquesta distribució no és casual, sinó que reflecteix rols de gènere profundament arrelats en la societat i traslladats a l'àmbit faller. Les dones participen més, però en càrrecs de menor poder simbòlic o decisor, mentre que els homes, tot i ser menys nombrosos, acumulen els espais de major visibilitat i lideratge. Això demostra que la igualtat formal o quantitativa no implica necessàriament una igualtat real en les oportunitats ni en la presa de decisions.

Encara que algunes comissions presenten un equilibri més just entre càrrecs de gestió i de representació, la majoria continua reproduint un patró clar de segregació horitzontal: dones vinculades a tasques de gestió i cura i homes en els càrrecs de representació.



Cap a unes falles més igualitàries i lliures de segregació horitzontal

Les Falles, com a expressió viva de la societat, tenen el potencial de convertir-se també en un espai de transformació, fomentant la presència de dones en càrrecs de presidència i direcció, valorant tots els rols per igual i impulsant una reflexió col·lectiva dins del món faller cap a una participació més equitativa.

Al llarg del temps han demostrat la seua capacitat d'evolucionar, també en matèria d'igualtat. Tot i que la segregació horitzontal continua sent un reflex de la societat, no és ni immòbil ni inevitable. Els darrers anys s'observen avanços significatius, cada vegada hi ha més dones assumint càrrecs de responsabilitat, treballant com a artistes falleres o en pirotècnia, i més homes participant en tasques tradicionalment feminitzades.

Fer visibles aquestes dades és un primer pas per reflexionar i revisar els rols heretats sense renunciar a la tradició. Com ocorre en les cultures orientals, l'equilibri no és estàtic, sinó viu, i l'harmonia real naix de la capacitat d'adaptació. Reconèixer la segregació horitzontal no és un atac a la festa, sinó una oportunitat per fer-la més rica, diversa i justa.



En definitiva, les Falles, com a cultura viva, tenen el potencial de construir un futur on totes les persones puguen participar lliurement, ocupant qualsevol espai del casal segons la seua voluntat i capacitat, i no segons rols de gènere heretats, evolucionant sense perdre la seua essència.

Reflexions finals sobre la segregació horitzontal en l'àmbit faller

Les Falles sempre han estat un espai capaç de transformar-se i reinventar-se. Les dades analitzades mostren una elevada participació femenina dins de les comissions, fet que fa unes dècades era impensable, però també evidencien que els càrrecs de representació i lideratge continuen predominant en mans d'homes mentre les dones sostenen gran part del treball quotidià, no ocupant els mateixos espais de decisió.

Aquesta realitat no desmereix la festa, però sí que ens qüestiona i ens convida a la reflexió. Reconèixer l'existència de rols heretats i d'una segregació horitzontal ens obri la porta a un canvi possible i necessari. Com demostren altres cultures, com la japonesa o la xinesa, tradició i canvi poden conviure sense renunciar a la identitat.

Quan falleres i fallers puguen triar lliurement el seu paper dins de la comissió, sense expectatives condicionades pel gènere, les falles es faran més equitatives i diverses. Potser així el futur de la festa començarà a escriure's amb una mirada realment igualitària, viva i fidel als valors de convivència que sempre ha proclamat.

Acabar amb la segregació horitzontal és un repte pendent en les falles, i obrir camins cap a la igualtat real de rols, és clau per a construir un futur faller més just, inclusiu i veritablement igualitari.



Bibliografia

https://ca.wikipedia.org/wiki/Segregaci%C3%B3_horitzontal

https://cadenaser.com/emisora/2019/02/05/radio_valencia/1549362245_854788.html

https://dones.gencat.cat/ca/ambits/Observatori-de-la-Igualtat-de-Genere/empoderament/dones_politica/segregacio-horitzontal.-arees-de-responsabilitat-segons-sexes-/

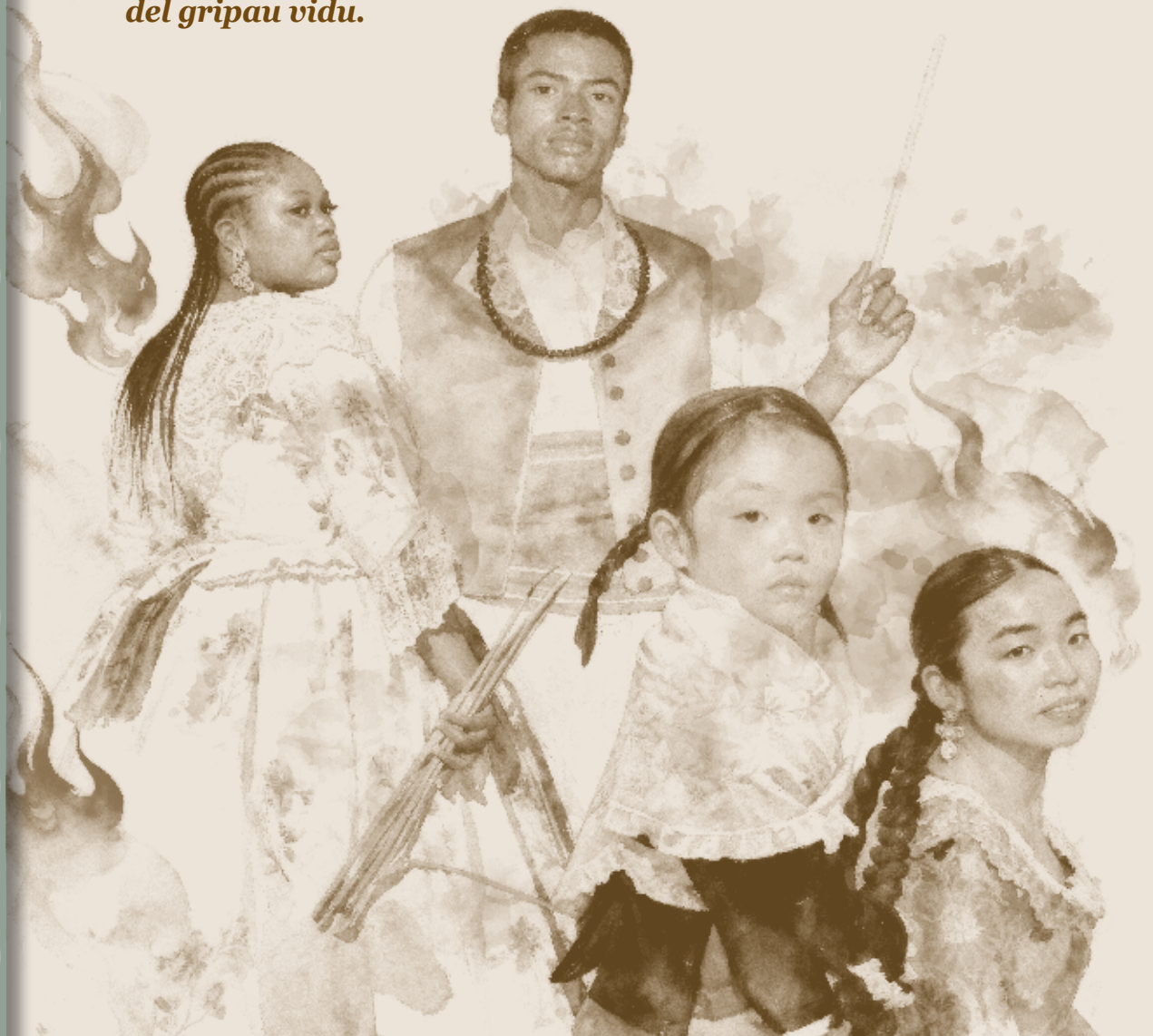
<https://www.google.com/search?q=Segregaci%C3%B3+horitzontal+en+los+cargos+de+las+fallas>



Entre coets i fronteres invisibles: la identitat fallera davant l'alteritat

Article signat per
DIEGO MOYA SÁEZ

*Al vell estany
el ronc sense resposta
del gripau vidu.*



Hi ha una escena que es repeteix cada març en molts barris de València. El casal puja la persiana, l'olor de fritanga i mistela es barreja amb la pólvora, i a la porta es creua sempre el mateix gest: uns entren, saluden, es posen la brusa i se senten a casa. I altres passen per davant, miren de reüll el monument, somriuen amb una certa curiositat i segueixen el seu camí. Viuen en el mateix barri, comparteixen vorera i forn, però no comparteixen la festa.

Durant dècades, les Falles van ser l'expressió festiva d'una comunitat relativament homogènia; famílies de la ciutat i dels pobles de voltant, amb una llengua i uns codis culturals similars, un imaginari compartit, unes referències comunes. Hui, no obstant això, els barris s'han omplert d'accents nous, de locutoris i de comerços regentats per gent que ve d'altres països.

La pregunta incòmoda és inevitable: què passa quan una festa profundament local es troba amb un barri profundament multicultural? I, sobretot: com podem integrar sense diluir, acollir sense perdre i obrir la porta sense desfer els fonaments?

La història de les Falles ha sigut sempre un exercici d'autoafirmació. Un pacte tàcit on una comunitat es mira a si mateixa, es critica i, finalment, s'absol a través del foc. Durant anys aquest ritua va funcionar amb una nitidesa impecable perquè el subjecte que plantava la falla i el subjecte que la contemplava compartien el mateix codi. Hi havia una espècie de llenguatge comú; tots entenien el sarcasme, el dolor i la glòria de ser valencians.

Però si mirem hui a través del visor de la realitat dels nostres barris, l'enquadrament ha canviat. Les vores de la fotografia s'han omplert de rostres que no comparteixen la nostra memòria. I sí, hi ha xiquets que arriben de països on el foc té altres significats, on les processons són diferents o no hi existeixen, on el soroll d'un petard desperta records de guerra i no de festa. I això genera vertigen. Una espècie de desenfocament en la pròpia identitat de la festa fallera.



En teoria, podríem dir que la solució és senzilla: «que s'hi integren».

Però integrar no és demanar-li a l'altre que es dissolga en allò nostre, com si la seua història fora un error d'origen. Integrar és una altra cosa, és reconèixer que la identitat del barri ja no pot definir-se sense ells, i que la festa haurà de decidir què fa amb eixa nova realitat.

Ací apareix la primera por, moltes vegades no confessada: la por de perdre el que ens és propi.

Alguns fallers ho diuen en veu baixa, quasi amb pudor: «Si acabem adaptant-ho tot, què quedarà de les Falles?», «Si deixem de parlar en valencià, si ja ningú canta el que cantaven els nostres avis, si el monument es converteix només en una atracció turística, què ens queda?»

I bé, aquestes preguntes són legítimes. No naixen de l'odi, sinó de la sensació d'estar assistint a una erosió lenta: la de l'idioma, la dels rituals, la de l'humor local, la del barri que es torna irreconoscible d'ací a pocs anys. La multiculturalitat, quan es viu sense reflexió, pot convertir-se en una boira on tots som presents, però ningú sap molt bé qui és.

Des de l'altra riba, la mirada és una altra. Per a moltes persones que arriben de fora, les Falles s'assemblen més a un mur que a una porta. Un club tancat, amb les seues claus, els seus cognoms de tota la vida, les seues xarxes familiars, el seu idioma propi, la seua manera particular de riure's del món. A vegades, també, una certa sospita que es nota en els silencis: «Aquests són de fora».

I així, quasi sense adonar-nos-en, la festa que va nàixer per a ajuntar el barri comença a dibuixar fronteres invisibles dins del mateix carrer.

Sí, potser, la multiculturalitat suposa un desafiament real per a la cultura fallera autòctona. Hi ha un risc que es percep en els cossos, en els casals, en les converses de sobretaula: la sensació que el *nosaltres* es dilueix. La por al fet que la festa esdevinga un escenari buit, una simple *performance* turística desproveïda de la seua càrrega simbòlica original. Quan un veí nouvingut



veu una mascletada i només percep soroll, o mira una falla i només veu suro blanc, es produeix una espècie de fractura: el significat (la festa) queda, però el significat (la identitat) corre el perill d'evaporar-se.

La història ens diu que les Falles van nàixer del veïnatge, de la col·laboració orgànica del carrer. Però què ocorre quan el concepte de *veïnatge* es fragmenta en xicotets guetos culturals que quasi no es fregen? Ací està la paradoxa i el veritable perill. I si la comissió es tanca sobre si mateixa per a *protegir* la tradició, la converteix en una peça de museu; impecable, però morta. Una falla que no dialoga amb el seu entorn social, per alié que aquest sembla, deixa de complir la seua funció més profunda, ser l'espill crític de la realitat que té al voltant.

La festa fallera no és sol soroll i pólvora. És memòria. Cada ninot, cada crítica, cada casal ha sigut durant anys un xicotet arxiu vivent de la ciutat; les seues lluites, les seues misèries, les seues alegries, les seues contradiccions. Les falles naixen del poble i tornen al poble cada 19 de març, fetes cendra, com si digueren: «Això som, amb el bo i el roí».

La pèrdua d'identitat no ve només del fet que arriben persones amb cultures difeents. La pèrdua d'identitat ve, sobretot, quan els mateixos custodis d'aquesta cultura deixen de creure en ella o la converteixen en un producte superficial.

Al contrari, una falla que es pren de debò la seua història, la seua llengua, els seus símbols, pot convidar a uns altres a entrar sense por de desaparèixer. Perquè sap qui és. I quan un sap qui és, no necessita cridar-ho ni imposar-li-ho a ningú: simplement ho viu, ho mostra i ho comparteix.

Llavors, què podria significar, en la pràctica, una falla que acull l'estranger sense diluir-se?

Tal vegada no és organitzar *la nit ètnica* una vegada a l'any per a omplir de colors les xarxes socials, sinó una cosa més humil i quotidiana.

Escoltar, preguntar a les famílies nouvingudes què els fa por de la festa, què no entenen, què els incomoda. No per a rebaixar la festa, sinó per a acompanyar. Explicar, contar la història de les falles, el perquè del foc, de la sàtira, de les cercaviles, de l'idioma. Obrir l'arxiu emocional de la festa als qui mai han sentit parlar de Sant Josep. Convidar de veritat, no sols amb un cartell a la porta, sinó amb gestos concrets: «vine, seu amb nosaltres», «porta el teu plat i el tastem en el sopar», «ens expliques què és per a tu una festa al teu país?». Defensar l'irrenunciable; que



el valencià continue sonant al casal, que la crítica continue viva en el monument, que el barri continue sent el centre de la festa, no els interessos de fora.

Ací està la tensió fecunda. Mantindre una arrel profunda i, al mateix temps, permetre que noves branques cresquen en el mateix arbre.

L'alternativa és clara... i perillosa. O convertim la falla en una reserva folklòrica, tancada en si mateixa, cada vegada més xicoteta i envellida; o la dissolem en un multiculturalisme buit on tot val i res significa res. Les dues opcions són dues formes distintes de mort.

Tal vegada, la idea d'allò multicultural tiba les costures de la festa. Però introdueix narratives que no estaven en els nostres llibrets històrics. Però si mirem amb honestedat, la qual cosa queda en l'ombra, fora de camp, no és *el perill de l'altre*, sinó la nostra pròpia dificultat per a traduir el sentit del foc. L'immigrant no amenaça la història fallera, la interroga. Ens obliga a explicar per què cremem allò que estimem i per què el soroll, per a nosaltres, és música.

El foc, al cap i a la fi, és l'element més universal que existeix: no entén de passaports.

Així que, si la cultura fallera autòctona vol sobreviure sense convertir-se en una relíquia, haurà d'assumir el risc de la *contaminació*. Haurà d'acceptar que la identitat no és un bloc de pedra, sinó un procés viu. El perill de la multiculturalitat existeix, però és preferible el risc d'una identitat en transformació que la seguretat d'una identitat cadàver que ja no representa el carrer on es planta.

Hi ha una imatge que torna una vegada darrer de l'altra a la ment. La d'un xiquet, fill d'expatriats, assegut a la vorera amb un xocolate calent entre les mans, mirant la falla amb la mateixa mescla de por i fascinació amb la qual la miràvem nosaltres de xicotets. No entén totes les



paraules del llibret. No sap encara qui és el *ninot indultat*. Però alguna cosa d'eixe foc li parla, malgrat que encara no sàpia en quin idioma.

La pregunta és senzilla i brutal: li deixarem quedar-se només com a espectador o el convidarem, de veritat, a formar part de la història que s'escriu en eixe barri?

Potser el futur de les Falles no consisteix a mantindre intacta una foto antiga, sinó a acceptar que eixa foto ja té nous rostres. Que el *poble valencià* de hui inclou gent que resa en altres llengües, que cuina amb altres espècies, que guarda altres festes en el calendari. I que el repte no és renunciar al nostre, sinó ensenyar-los que el nostre també pot ser seu, sense deixar de ser de ningú més.

Al final, el foc sempre fa la mateixa pregunta, any rere any: què esteu disposats a cremar per a continuar sent vosaltres mateixos?

Així que, si per por cremem l'hospitalitat, la curiositat, la capacitat de trobada, haurem traït el cor de la festa. Si, per por de semblar tancats, cremem la llengua, la memòria, la crítica i l'arrelament al barri, haurem buidat la falla per dins.

Tal vegada el camí és un altre, més difícil i més lent, asseure a la mateixa taula a qui va nàixer ací i a qui va arribar amb una maleta fa cinc anys; deixar que es conten la vida, que s'escolten, que s'equivoquen, que es demanen perdó, que riguen junts. I, des d'ací, decidir quin tipus de festa volem compartir.

El dia que vegem una comissió formada per cognoms *de tota la vida* i cognoms acabats en -ov, -ic o -ian discutir en valencià mig macarrònic sobre el tema del monument, potser podem dir que alguna cosa s'ha fet bé. Que la identitat no s'ha perdut, sinó que ha trobat camí enmig d'un món nou.

I llavors, quan la *cremà* il·lumina la nit i el fum puja, pot ser que ja no ens espante tant la mescla d'accents al voltant del foc. Perquè sabrem que, mentre hi haja un barri disposat a trobar-se i una falla disposada a escoltar, la identitat no es trencarà: es transformarà i continuarà viva. I, en eixe instant, molt endins i molt en silenci, entendrem que la veritable festa era aquesta, descobrir que cabíem tots al voltant d'un mateix foc.



Un pont cultural i històric. La relació entre Orient i les Falles

Article signat per
SERGIO RUBIO TORMO

*Pluja de nit
esquinça el teu malson,
sonall d'estiu.*



La relació entre Orient i València és el resultat d'un llarg procés d'intercanvis culturals, comercials i tecnològics que s'estén al llarg de segles. Lluny de ser dos mons aïllats, Orient i Occident han mantingut una comunicació constant, i València, per la seua situació geogràfica privilegiada a la Mediterrània occidental, ha actuat sovint com a pont entre ambdós espais.

Durant l'Edat Mitjana, especialment en època andalusina, la influència oriental va deixar una empremta profunda en el territori valencià. Els coneixements procedents del món islàmic —herets alhora de la tradició grecoromana i oriental— es manifestaren en camps com l'agricultura, amb la introducció de nous cultius i sistemes de regadiu, l'arquitectura, la medicina, les matemàtiques o l'astronomia. La xarxa de séquies, l'ordenació del paisatge agrícola i moltes paraules del valencià actual són testimoni directe d'aquesta herència.

Aquest diàleg cultural també es reflectí en l'art i en la vida quotidiana. Motlures, ceràmiques, teixits, motius florals i geomètrics d'inspiració oriental s'integraren en l'estètica valenciana, adaptant-se a les formes i gustos locals. La fascinació per l'Orient, sovint idealitzat, continuà viva durant els segles posteriors i influí en la literatura, la pintura i fins i tot en les celebracions festives.

Evidentment, les festes i les tradicions no van estar exemptes d'aquest intercanvi cultural. La festivitat de les Falles és possiblement la tradició més emblemàtica i amb major projecció internacional del nostre territori. Una manifestació cultural viva i dinàmica que impulsa cada any, no sols la ciutat de València, sinó tot el País Valencià entre els dies 15 i 19 de març. Aquesta celebració, declarada Patrimoni Cultural Immateral de la Humanitat per la UNESCO, representa un fenomen festiu i social únic, en el qual es conjuguen la creativitat col·lectiva, l'artesanía tradicional, la crítica social i la participació comunitària.

Al centre de les Falles hi trobem els monuments efímers, és a dir els cadafals o les falles pròpiament dites, compostos per ninots creats per artistes i artesans locals, que expressen, amb un llenguatge satíric, la realitat política i social dels últims mesos. Igualment, la festa incorpora desfilades de bandes de música, rituals de foc i pólvora com la *masclètà*,contres a l'aire lliure i multitud d'activitats que cohesionen la comunitat i reforcen l'orgull col·lectiu. Doncs com veurem, alguns d'aquests elements definitoris de la festa fallera, tenen relació amb les influències i els intercanvis culturals, econòmics i tecnològics amb l'Orient.

La tradició fallera a Xàtiva es remunta al 1865, quan es va plantar el primer monument faller després de la ciutat de València, iniciant així una història festiva de més de 160 anys caracteritzada per la creativitat artística, la crítica social i la participació col·lectiva de les seues 19 comissions falleres.



Tot i que l'origen de les Falles és profundament valencià i lligat a tradicions mediterrànies i agrícoles, la seua evolució històrica ha tingut lloc en un context cultural obert i interconnectat en el qual, a través de rutes comercials, intercanvis de tècniques i el flux continu de costums i materials, s'han anat assimilant i reinterpretant elements que, en una perspectiva més ampla, connecten aquesta festa local amb herències culturals que travessen fronteres geogràfiques, incloent vincles indirectes amb el món que es pot identificar com a *Orient*.

A primera vista Orient i les Falles no semblen estar directament relacionats: les Falles no provenen d'Àsia ni d'una tradició oriental pròpia. Tanmateix, hi ha connexions culturals i històriques profundes que reflecteixen com els vincles entre la Mediterrània i les rutes culturals entre Occident i Orient, on destaca la coneguda com la Ruta de la Seda, han deixat empremta en la cultura valenciana i, indirectament, en aspectes de la festa.

Quan abordem les Falles des d'una perspectiva més àmplia, és possible establir vincles culturals i històrics indirectes amb Orient (entès com les regions d'Àsia i el món oriental antic) a través de les rutes de comerç i intercanvi de coneixements, materials i tècniques que van connectar la Mediterrània amb cultures orientals durant segles. Aquestes rutes, com la coneguda Ruta de la Seda, van fer que ciutats valencianes, inclosa Xàtiva, participaren en fluxos d'idees i productes que van contribuir a la configuració d'un imaginari festiu regional. Aquells intercanvis, tot i que no són l'origen directe de la festa, van formar part del context humà i cultural que va permetre que, amb el pas del temps, una celebració com les Falles arrelara i es desenvolupara com a patrimoni comunitari viu.

D'aquesta manera, les Falles de Xàtiva no sols són un fenomen local amb una història pròpia, sinó que també es poden entendre com un punt de trobada entre tradicions locals i un teixit cultural més ampli, en què els llaços històrics amb el món mediterrani i, per extensió, amb influències transregionals, han contribuït a enriquir la festa que coneixem hui.

Com esmentàvem abans, l'exemple més clar d'intercanvi comercial i, paral·lelament també cultural, és la denominada Ruta de la Seda. Aquesta ruta comercial es va convertir en el nexa més directe d'intercanvi entre Orient i Occident, on València va tindre també un paper predominant, com veurem.

Històricament, València va ser un centre important en el comerç de la seda, un producte que va arribar a la península ibèrica a través de les rutes que connectaven Orient amb Europa. Els intercanvis al llarg de la Ruta de la Seda van fer que la producció i l'ús de la seda foren molt rellevants en la ciutat i la seua àrea.

La ciutat de València té un profund vincle amb la història del comerç de la seda, un element que no sols va marcar l'economia i la societat de la ciutat entre els segles XIV i XVIII, sinó que també forma part del patrimoni cultural reconegut internacionalment.

Tot i que habitualment pensem en la Ruta de la Seda com una extensa xarxa de rutes comercials interconnectades que unien l'Orient Llunyà (especialment la Xina) amb Europa i Àsia Central des de l'antiguitat, València s'integra en aquest concepte com un punt de recepció i redistribució dels productes i saber fer relacionats amb la seda en la Mediterrània occidental.

La introducció de la seda a la península ibèrica es va accelerar amb l'entrada de la cultura islàmica en el segle VIII, la qual portà amb ella tècniques i coneixements relacionats amb el teixit i el comerç de mercaderies exòtiques com la seda.

A partir del segle xv, València es consolidà com un centre principal de producció i intercanvi de seda en la Mediterrània occidental. A les acaballes del segle xviii, es calcula que al barri de Velluters (el barri dels teixidors) hi havia fins a uns 5.000 telares treballant activament, i una gran part de la població vivia de la producció i comercialització de seda.

En Xàtiva, aquesta activitat també va gaudir de gran prosperitat. Al llarg del segle xviii, el conreu de la seda va tindre una importància cabdal en l'economia i en la vida quotidiana de Xàtiva, fins al punt de convertir-se en un dels principals motors de la seua recuperació després de la destrucció de 1707.

Després de la Guerra de Successió i l'incendi de la ciutat, Xàtiva va haver de reconstruir el seu teixit productiu, i la seda esdevingué una activitat clau gràcies a la seua alta rendibilitat i a l'existència d'una llarga tradició sedera al territori valencià. El conreu de la morera, indispensable per a l'alimentació del cuc de seda, es va estendre per l'horta i el terme, integrant-se perfectament en el paisatge agrícola juntament amb altres cultius de regadiu.

La producció de seda no era només agrícola, sinó que implicava tot un procés artesanal i preindustrial: la cria del cuc, la filatura, el torçat i, en molts casos, el teixit. Aquestes tasques donaven treball a nombroses famílies, especialment a dones i xiquets, que participaven activament en l'economia domèstica. A Xàtiva, com en altres ciutats valencianes, la seda va contribuir a l'aparició d'un teixit social vinculat als oficis i a una certa especialització laboral.

Durant el segle xviii, la seda xativina s'integrava en els circuits comercials valencians, amb València com a centre redistribuïdor i fabricant principal. La ciutat formava part, així, d'una xarxa econòmica més ampla que connectava el País Valencià amb els mercats peninsulars i internacionals, especialment a través de les rutes mediterrànies.

A més de la seua importància econòmica, el conreu de la seda tingué un impacte social i urbà notable: va afavorir la recuperació demogràfica, la circulació de capital i una certa prosperitat en



dècades clau del set-cents. Tot i que a finals del segle XVIII i inicis del XIX el sector començaria a mostrar signes de crisi, la seda va deixar una empremta profunda en la història de Xàtiva, tant en el seu paisatge agrícola com en la memòria col·lectiva de la ciutat.

Per tot açò, des de 2015, València forma part de programes impulsats per la UNESCO i l'Organització Mundial del Turisme per a valoritzar la Ruta de la Seda com a itinerari cultural que explica la influència del comerç històric de la seda i altres productes des de la Xina fins a Europa occidental.

La Ruta de la Seda de València és avui un recorregut patrimonial i turístic que des de llocs com el Museu de la Seda i el barri de Velluters arriba fins a la Llotja i altres espais històrics, mostrant com aquesta indústria va influir en l'economia, l'arquitectura i la cultura de la ciutat. A través d'aquest recorregut es pot comprendre com València, com a node comercial dins d'una xarxa que arribava fins a l'Orient més llunyà, va interactuar amb productes, tècniques i idees que, tot i no ser originaris d'aquí, van deixar una petjada duradora en la identitat i la història de la ciutat.

A més a més, aquesta activitat sedera es veu reflectida encara hui en dia en alguns elements de la indumentària tradicional fallera, com són les faldilles, mantons o altres teixits ornamentals, que segueixen fent ús de seda o d'inspiracions tèxtils que tenen arrels en aquestes influències històriques.

Cal testimoniar també que, a més, la seda valenciana continua sent valorada i associada, no sols amb les falles, sinó també amb tot tipus de festivitats típiques valencianes, les festes majors i la cultura local, contribuint a mantindre viu el llegat artesà de les nostres tradicions.

D'altra banda, tenim en un dels elements protagonistes de les falles una altra herència indirecta d'aquests intercanvis culturals entre Orient i Occident. Es tracta, ni més ni menys, que de la cultura del foc i la pólvora. Com és ben sabut per tothom, la *masclètà* i els espectacles pirotècnics són una de les parts essencials de la festa i simbolitzen energia, renovació i passió. Doncs bé, la tecnologia de la pólvora i certes tècniques de pirotècnia provenen d'innovacions originades en regions orientals (com la Xina) que, al llarg de diversos segles, es van difondre cap a Occident.

La història de la pólvora comença fa milers d'anys a la Xina. Allà, alquimistes xinesos, que buscaven l'elixir de la vida, van experimentar amb mescles de nitrat de potassi (salnitre), sofre i carbó vegetal, i accidentalment van crear una substància que cremava de forma molt vigorosa i produïa explosions. Aquest compost és el que avui coneixem com pólvora negra. La primera referència escrita coneguda que s'assembla a una fórmula de pólvora apareix al voltant de 1044 d.C. en un antic manual militar xinès (el *Wujing Zongyao*), on es descriu aquesta mescla i el seu ús en armes primitives.

Abans de ser utilitzada com a arma, la pólvora es va fer servir en festes i rituals. A la Xina antiga es penjaven tubs de paper farcits de pólvora per provocar soroll fort perquè, segons la creença popular, el so espantava els esperits malignes. Això va donar lloc als primers *focs artificials* o petards. Amb el pas del temps, els primitius bastons de bambú i tubs de paper varen evolucionar cap a artificis pirotècnics més sofisticats, amb tubs carregats i fusibles que permetien controlar millor explosions de llum, fum i soroll.

La pólvora va arribar a Europa i el món islàmic al llarg de les rutes comercials que connectaven Orient i Occident, com la Ruta de la Seda. Els àrabs van ser probablement un dels primers grups a transmetre aquest coneixement químic i tècnic més enllà de la Xina. A Europa, en canvi,



la pólvora es va adaptar ràpidament per a ús militar. Els primers artefactes explosius, bombes primitives i finalment canons i armes de foc van aparèixer entre els segles XIII i XIV.

Per contra, amb el Renaixement europeu, especialment a Itàlia, la pirotènia es va convertir en un art. Els artificiers europeus van començar a experimentar amb formes, efectes i colors, afegint diferents metalls i compostos químics per crear explosions més vistoses i tonalitats de llum (vermell, verd, blau, etc.). Això va ser el que va donar lloc als espectacles de focs artificials tal com els coneixem avui.

Com veiem, encara que no ha estat una transmissió directa a la festa valenciana, es pot considerar que la capacitat humana d'integrar el foc festiu presenta ecos d'aquests intercanvis culturals i tecnològics.

Tot i que semblen mons directament oposats, hi ha diversos factors culturals notòriament valencians que, en essència encara presenten influències transregionals de procedència oriental. La cultura valenciana en la qual arrelen les Falles és fruit de moltes capes històriques: mediterrànies, europees i també de contactes amb el món islàmic i, per extensió, amb llengües i costums relacionats amb àrees que es consideren part d'un Orient ampli. Aquests contactes culturals han influït en la construcció de totes les societats i, per tant, també en la societat valenciana i, més concretament, en la manera com la seua festa més emblemàtica s'ha desenvolupat i integrat elements comunitaris i simbòlics.

En definitiva, encara que la festa de les Falles representa un fenomen profundament local, alguns dels seus elements més representatius i característics també formen part d'un teixit cultural més ampli. Encara que la connexió amb Orient no és directa en origen, sí ho és en termes d'herències culturals, tècniques artesanies i la influència de rutes històriques de comerç i intercanvi, inclús en alguns elements simbòlics.

Per tant, podem entendre les Falles com una festa profundament valenciana, però amb vincles simbòlics i culturals que connecten passat i present, Occident i Orient.



Planeta indultat

Un text de

JOAN CARLES VENTURA

*L'home que mira
de dins l'espill davant
l'home que mira.*



En la seua novel·la *Planeta indultat* (Bromera, 2024), l'escriptor suecà Joan Carles Ventura ens relata en clau d'humor cosmicòmic l'experiència d'uns extraterrestres arribats d'una galàxia molt i molt llunyana que visiten València en plenes Falles de la mà del tio Salvaorito, un peculiar guia local amb ànima de pólvora i caràcter de traca. Els visitants, per tal de passar desapercebuts, adopten l'aparença física de Johnny Depp i Winona Ryder i la sensació que experimenten en contemplar per primera vegada les nostres festes del foc és molt semblant a la que experimentarien uns turistes japonesos arribats de l'altra punta del planeta...

Vos n'oferim un tast.

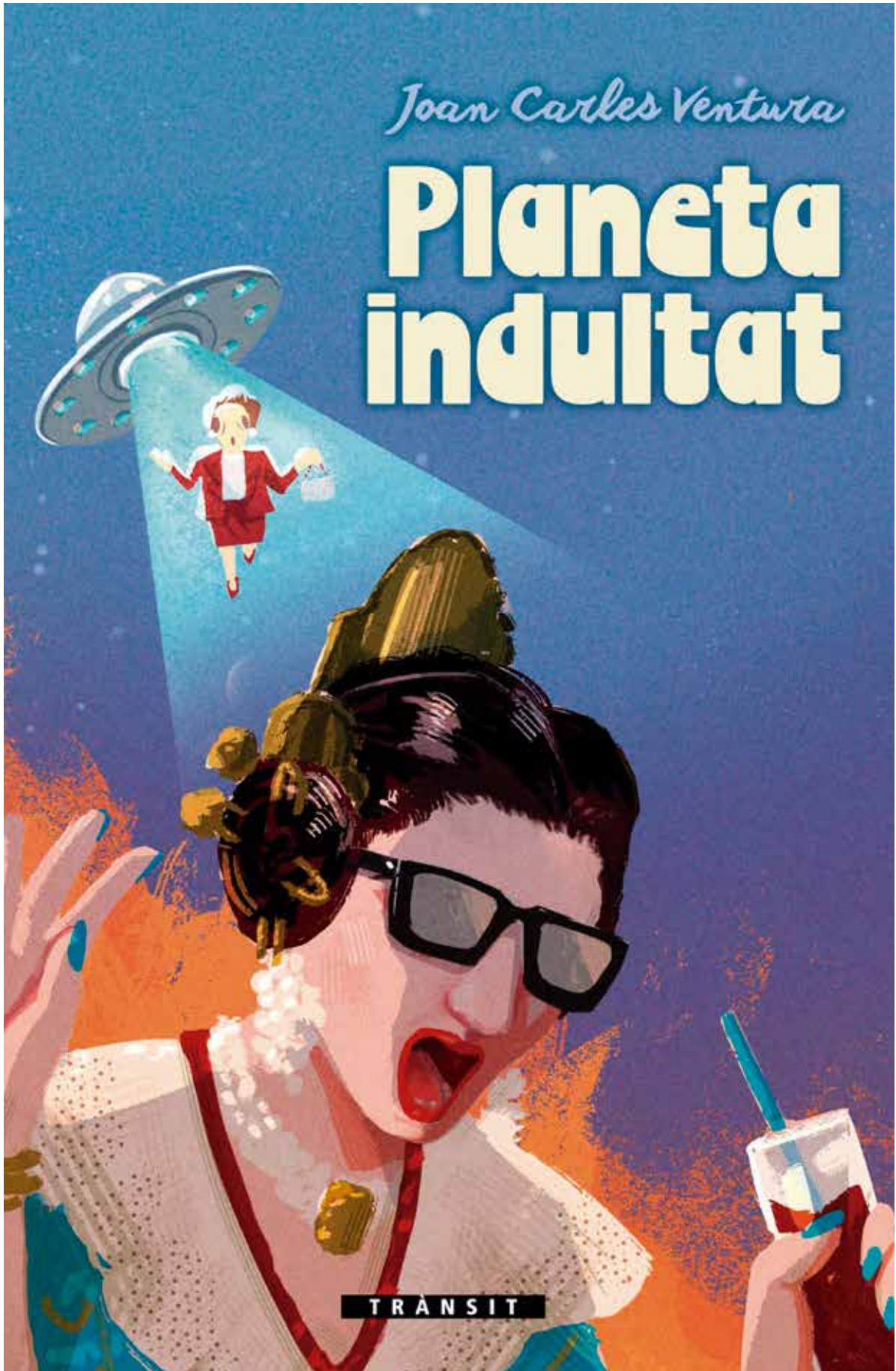
[...] No cal que us descriga com era l'ambient que es respirava un 16 de març a la capital valenciana en plena celebració de les Falles. Els qui l'heu viscuda alguna vegada estic segur que teniu ben present tota l'efervescència primaveral que s'hi conjumina. Els qui no, no sé a què espereu; l'experiència de València en Falles s'ha de viure, gaudir i patir almenys una vegada en la vida. Pel que fa a la qüestió cronològica, la major diferència entre les Falles de l'actualitat i les del 1993 és que, en aquella època, les festes josefines del Cap i Casal no estaven tan massificades com ho estan hui en dia —perquè la seua fama encara no s'havia estés arreu del planeta a través d'internet i perquè la celebració valenciana per excel·lència encara no havia estat declarada Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per part de la Unesco—. Un altre canvi important —i un altre greu estrall que també va comportar la globalització— és que la proporció de carabassa que contenien els bunyols que es venien aleshores a les paradetes ambulants era molt superior a l'actual —no hi ha ni punt de comparació— i no s'estilaven els xoco-xurros ni tampoc eixa aberració infame dels bunyols farcits de cremes de sabors que han pervertit i desvirtuat la nostra secular tradició rebostera autòctona. Tot canvia i tot evoluciona, ho sé, però al pas que anem i amb el poc trellat que manifesten alguns dels turistes que rebem —i també una part dels nostres propis compatriotes, que pareix que tinguen més relació amb Massachusetts que amb Massalfassar—, en uns quants anys, el típic aperitiu faller consistirà en una caixeta de dònuts variats i un Frappuccino de l'Starbucks.

Temps al temps...

Siga com siga, la bona qüestió és que, quan mon tio es va plantar per fi en el centre del Cap i Casal aquell matí, després de haver-se passat tres quarts d'hora pegant-hi voltes —perquè en aquells dies també hi havia carrers tallats pertot i també suposava una autèntica missió impossible intentar trobar-hi aparcament en plena setmana fallera—, els seus dos peculiars hostes van oblidar les seues preocupacions persecutòries i van al·lucinar de valent amb l'impressionant esperit festiu que impregnava cada racó de la ciutat: els carrers atapeïts de visitants passejant amunt i avall amb els mocadors fallers al coll; els turistes fent fotos a tort i a dret per tal de no perdre'n cap detall; l'omnipresent fragància de pólvora cremada i l'abellidora aroma d'oli fregit i de xocolate calent escampant-se embriagadorament de cantó a cantó; els carteristes ben atents i les prostitutes a l'aguait per mirar de no deixar passar cap oportunitat de negoci; les senyeres coronades i les banderoles de les comissions onejant al vent com papallones enfilades d'edifici a edifici; les falleres lluint ostentosaament les seues elegants indumentàries d'ancestrals reminiscències hortolanes; la redundat banda sonora dels pasdobles folklòrics i els alegres cànctics tradicionals

Joan Carles Ventura

Planeta indultat



ressonant sense descans pels altaveus dels comerços i els casals; les piules i els masclets esclatant ací i allà a traïció i provocant el pànic entre els gossos i conats d'infart entre els vianants desprevinguts; l'espectacularitat dels majestuosos cadafals artístics presidint places i encreuaments amb el seu vistós esclat acolorit de figures de cartó pedra i porexpan carregades a parts iguals de sàtira, procacitat, enginy i creativitat...

—Benvinguts a les Falles de València: la millor festa de l'univers sencer i part de l'estranger! —va declamar Salvaorito, davallant del seu 4L i dedicant una teatral reverència als seus passatgers amb el pit unflat d'orgull i una llagrimeta a punt de regalimar-li galta avall.

—Quina bogeria, i quina meravella! —van exclamar Winona i Johnny alhora, absolutament embadalits i entusiasmats per tot aquell frenètic caos encisador que els envoltava i que els seus ulls extraterrestres contemplaven per primera vegada—. Volem visitar tots els monuments i gaudir del programa complet de les festivitats!

—Els vostres desitjos són ordres per a mi.

La ronda fallera va començar, com no podia ser d'una altra manera, per la plaça de l'Ajuntament. El monument municipal d'aquell any era obra, per quart exercici consecutiu, del reconegut artista xatívi Josep Martínez Mollà i duia per lema La muntanya de cultura. Es tractava d'una espècie de versió local del mont Rushmore americà conformat pels rostres apilats d'onze personatges representatius de les diferents cultures que havien poblat el territori valencià al llarg de la seua història; personatges com ara la dama d'Elx, el guerrer de Moixent, un centurió romà, Jaume I el Conqueridor, el cabdill àrab al-Azraq o l'humanista convers Joan Lluís Vives. L'última d'aquelles cares era la d'una jove contemporània a la qual li brollava una rocambolesca flama del cap coronada per un ratpenat que portava al llom una al·legoria de la fallera del futur. Un remat preciós i molt ben aconseguit.

Repartits al voltant de l'escultura central, diversos conjunts de figures i ninots solts representaven el públic de procedència diversa i de diferents estrats socials que visitava la icònica muntanya. El monument, amb vora 30 metres d'alçada, era el més alt que es plantava aquell any i també el més car. Havia tingut un cost de 22 milions de les antigues pessetes, uns 132.000 euros d'ara —tot i que, amb la inflació i la revalorització, n'estaríem parlant d'uns 277.000 aproximadament al canvi actual, segons els càlculs del portal dineroeneltiempo.com.

—Què vos ha paregut? —els va demanar mon tio, en acabar de rodar-la.

—És fascinant —va sentenciar la comandant alienígena, del tot astorada—; al llarg dels nostres viatges interplanetaris, no hem vist mai res de semblant!





Chopin

ISHINFURAN

一心不乱

Amb el cor i la ment



Quan les paraules també cremen

Article signat per

MIGUEL ÀNGEL MARTÍNEZ TORTOSA

Faller de la Falla Plaça Malva d'Alzira

President de la Federació de Lletres Falleres

*Ara no és sempre
i aquest riu no és el riu:
el jo s'esgruna.*



Tots sabem que una falla és molt més que un conjunt de ninots. És humor, és crítica, és treball col·lectiu i és emoció. És veure com, després de mesos d'esforç, un treball s'alça al carrer i la gent s'hi acosta, curiosa, per llegir què vol dir tot allò. Perquè la falla parla. I parla, sobretot, a través dels seus cartells.

Però... què passa amb els cartells, que haurien d'ajudar-nos a entendre la sàtira o a riure amb gràcia, estan plens de faltes o escrits amb desgana? Passen dos coses: que el missatge perd força i que, sense voler-ho, també es perd un poc de respecte per la nostra llengua.

Massa vegades llegim cartells que fan mal als ulls. Faltes ortogràfiques, expressions mal girades, paraules que no són pròpiament valencianes... I és una llàstima, perquè la gent que escriu ho fa amb la millor intenció, però no sempre amb les eines o el temps necessaris per a fer-ho bé.

I, tanmateix, un cartell de falla és un espill. Reflectix el que som com a comissió i com a poble. Igual que cuidem els detalls de la falla, la indumentària o la música, també hauríem de cuidar les paraules. Perquè, en el fons, les paraules també formen part d'ella: expliquen, rematen, fan riure i deixen marca.

Les falles són enginy i gràcia, però també són escola de llengua i cultura. Milers de persones llegixen cada any els cartells al carrer: veïns, menuts, turistes, gent que potser no coneix el valencià, però s'hi acosta amb curiositat.

Quin missatge donem si eixa persona troba un cartell ple de faltes? Potser pensarà que el valencià és una llengua menor, que no importa escriure-la bé. En canvi, si veu un text ben escrit, amb humor i correcció, entendrà que és una llengua viva, estimada i respectada.

Hi ha qui diu: «Bah, és una festa, no cal ser tan exigent». Però precisament perquè és una festa nostra, arrelada i estimada, hauríem de voler fer-la cada any millor, també amb les paraules. Si un artista de la falla cuida cada detall del ninot, si un músic assaja hores i hores per sonar perfecte, per què no cuidar també el text del cartell?



Hi ha un cas molt comentat: un cartell d'una falla de categoria especial que deia «*Decalec valencia*» en lloc de «*Decàleg del valencià*». Tots parlaven. I no pel missatge, que era interessant, sinó per l'errada. Aquell insignificant detall va eclipsar tota la intenció del monument.

Escriure bé també és fer festa. A altres països, l'escriptura és quasi un art sagrat. En la cal·ligrafia japonesa, per exemple, cada traç té un significat. A Orient o al món àrab, escriure amb bellesa és una mostra de respecte.

Nosaltres, que tenim una festa tan visual, tan plena de llum i color, hauríem d'aprendre'n un poc. Escriure bé també és fer festa. És dir-li al món que el valencià és una llengua de cultura, que té gràcia, que sap ser divertida i alhora correcta. No és qüestió d'obsessió per la gramàtica, sinó d'amor per allò que és nostre.

Per què es falla amb els cartells? Les causes són fàcils d'entendre: Moltes comissions se centren en la falla, i el text queda com un complement de segona. A vegades no hi ha temps ni pressupost per a revisar-lo, i el resultat s'escriu a correuita, «com quede». També hi ha la idea que «mentre s'entenga, ja val».

I, clar, després passen estes coses que fan somriure i enrojolar alhora. Paraules amb accent errat, castellanismes, incoherències... Tot fruit de la pressa i de la falta d'atenció. Però res que no tinga solució.

Un premi per escriure millor a Xàtiva seria una bona iniciativa.

Per sort, cada vegada hi ha més gent que vol canviar-ho. A ciutats com Alzira ja existixen premis a l'ús del valencià en les falles, tant en cartells com en llibrets. També l'Associació Cultural Casal Bernat i Baldoví reconeix cada any les comissions que escriuen amb correcció i enginy.

I sembla que a la comarca de la Costera, per Xàtiva, s'està pensant a fer alguna cosa semblant. Seria una gran notícia. Perquè un premi així no és només un trofeu: és una manera d'encoratjar, de fer veure que escriure bé també compta.



Per què seria útil? Un guardó dedicat a la bona escriptura tindria molts avantatges: Fomentaria el respecte per la llengua i reconeixeria les comissions que s'ho treballen. Ajudaria a millorar el nivell general dels textos fallers, donant exemple. Tindria un efecte educatiu: els més joves aprendrien que cuidar el valencià també és ser bon faller. I projectaria una imatge més culta i seriosa de la festa, sense llevar-li gens de gràcia.

A més, podria crear-se un recull o catàleg amb els millors textos premiats. Imagineu poder llegir un llibre amb els millors cartells de cada any: seria un tresor lingüístic i humorístic.

Ara, perquè funcione, caldria establir criteris clars: Correcció lingüística: ortografia i gramàtica sense errors. Enginy i qualitat literària: que el text tinga gràcia, que faça pensar o riure. Originalitat i coherència amb el monument. Bona presentació: tipografia clara, disseny atractiu. Ús del valencià com a llengua principal.

I, per a ajudar les comissions, es podrien organitzar xicotets tallers o sessions pràctiques sobre com escriure millor els cartells i llibrets. Molts delegats de llibret ho agrairien: una poc d'aprenentatge pot evitar moltes errades.

Perquè la llengua també és art. El valencià no és només el que parlem a la falla; és també el que escrivim. És el fil invisible que unix generacions i que dona coherència a la nostra identitat festiva. Cuidar-lo és cuidar-nos.

No es tracta de fer exàmens d'ortografia, sinó d'entendre que cada paraula escrita és una carta de presentació. Un text net, ben fet, comunica orgull, estima i respecte. Un text ple d'errades, per contra, fa la sensació que «tot val». I les falles, que són una de les expressions més creatives del món, mereixen molt més que això.

Cada any ens esforcem per millorar la il·luminació, la música, la indumentària o la seguretat dels actes. Potser és hora també de millorar la nostra manera d'escriure. No per imposició, sinó per estima. Perquè el valencià, quan està ben escrit, brilla igual que la millor pintura d'un ninot.

Per tant, les Falles són un miracle col·lectiu: ajuntem art, foc, música, germanor i sàtira en una mateixa setmana. Però, darrere de tot això, hi ha la paraula. Sense paraula no hi ha crítica, ni humor, ni missatge. I si la paraula és la nostra, el valencià, més motiu encara per cuidar-la.

Hem de recordar que el valencià, junt amb l'art efímer, la música, l'orfebreria, indumentària..., van ser potes fonamentals que van avalar la declaració de les Falles com a Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la UNESCO. És a dir, la llengua no és un afegit, sinó part del cor de la festa. Preservar-la i escriure-la bé és mantindre viu allò que ens fa únics.

Els cartells no haurien de ser el punt feble de la falla, sinó el seu complement perfecte. La veu escrita de la falla. I cuidar-los no és un capritx, és un acte d'amor per allò que som.

Per això, potser ha arribat el moment de dir-ho ben alt: les paraules també cremen. I ho fan d'orgull, de cultura i de respecte.

Imaginem que un dia tots els cartells fallers estigueren escrits amb enginy i correcció, que cada visitant, en llegir-los, pensara: «quin gust dona veure com cuiden la seua llengua». Aquell dia, sense necessitat de *masclètà*, el valencià faria tronar els carrers.



Del fang al pixel. Tipografia en trànsit.

La revolució silenciosa de Bi Sheng
i el seu eco en la consciència tipogràfica moderna

Article signat per

VICENT TORMO ALDEGUER

Dissenyador gràfic

*Un haiku cau
pel barranc de l'oblit:
entre al silenci.*



La història de la comunicació humana està marcada per revolucions que actuen com a punts d'inflexió, moments en què el progrés tecnològic altera de manera irreversible la relació entre la paraula i el món. En l'àmbit de les arts gràfiques, la figura de Johannes Gutenberg s'ha erigit en un gegant solitari, un far que il·lumina el naixement de la impremta moderna. No obstant això, si enfoquem la mirada més enllà de l'horitzó occidental, i viatgem en el temps fins a l'apogeu cultural de la dinastia Song xinesa, descobrim un personatge anterior, menys conegut però d'una brillantor conceptual igualment poderosa: Bi Sheng. La seua invenció, la tipografia mòbil de fang, no va ser sols un experiment tècnic; va ser la primera materialització d'una idea abstracta que, mil·lennis després, constitueix el nucli mateix de la comunicació digital: la modularitat de la informació.

Aquest article analitza, de manera concisa, no sols el valor històric de la invenció de Bi Sheng, sinó també la seua profunda influència en el tractament de la tipografia contemporània. Des del pensament i la filosofia del disseny gràfic fins a la seua interacció en les pantalles digitals que ens envolten. No ens adonem de la importància d'aquesta herència, però els principis originals de la reutilització tipogràfica continuen presents i vigents.

La importància de Bi Sheng rau, precisament, en allò que el separa de Gutenberg. Mentre que el treball de l'alemany va ser la culminació sistematitzada i mecànica d'un procés que va canviar el món occidental, el del xinès va ser un acte de pura genialitat conceptual en un context que no estava preparat per a una adopció massiva.

Gran part del coneixement que tinguem al voltant de la figura de Bi Sheng és gràcies al testimoni d'un autor excepcional: Shen Kuo, un polímata que, en la seua enciclopèdia *Assajos sobre l'Estany dels Somnis* (1088), va descriure amb gran precisió el seu invent. En el text, Shen Kuo no sols explica el procediment tècnic, sinó que n'entén la idea fonamental: superar la rigidesa de la xilografia, on tot el text es gravava en un únic bloc de fusta, mitjançant la creació de peces tipogràfiques individuals i reutilitzables. La seua invenció, encara que testimoniada com a obra d'un sol inventor, va emergir d'un ecosistema tecnològic madur, on la producció de paper, la tinta d'alta qualitat i la mateixa xilografia havien creat la infraestructura bàsica per a pensar en la reproducció mecànica del text.

Bi Sheng, un home sense llinatge noble ni gran suport institucional, va tallar caràcters xinesos, sinogrames, en fines làmines d'argila, els va coure per endurir-los i, després, els va organitzar en un complex sistema de classificació per rimes.

Per a imprimir, segons la minuciosa descripció de Shen Kuo, els disposava en un marc de ferro sobre una làmina coberta amb una barreja de resina, cera i cendres, possiblement de paper, que actuava com a base temporal per a fixar-los. Aquesta barreja, una vegada freda, fixava els tipus; i acabada la impressió, l'escalfament la diluïa, alliberant els caràcters per a un posterior ús. No cap dubte que el procés era prou laboriós i els tipus de fang, fràgils.



Bi Sheng, inventor dels tipus mòbils

La immensa quantitat de caràcters necessaris per a l'escriptura xinesa el feia menys pràctic que la xilografia per a grans tirades de llibres molt extensos. Per això, la seua invenció no va desbancar immediatament les tècniques existents. No obstant això, el seu veritable llegat no va ser aquella eina concreta, sinó el principi que la feia possible: un paradigma radicalment nou. Bi Sheng va eliminar la pàgina, entesa com una unitat monolítica tallada en fusta, convertint-la en un conjunt d'elements independents i combinables. Va separar per primera vegada en la història el contingut, la idea, la paraula, el caràcter, del suport físic immutable, el bloc de fusta. Aquesta dissociació és el veritable naixement de la tipografia com a disciplina autònoma, allunyada de l'artesania de l'element de talla. No era només una eina; era un espai de composició, un camp de proves on les idees podien ser assemblades, desassemblades i reordenades amb una flexibilitat abans impensable.

Aquest concepte d'un espai neutre i dinàmic on la paraula es construeix és l'avantpassat directe de la pantalla en blanc d'un processador de textos o del *llenç* d'un programa de disseny, en el qual podem modificar les lletres una i altra vegada.

La ruta de difusió d'aquesta idea cap a Occident és un dels debats més fascinants de la història de la tecnologia. No hi ha evidència documental concloent d'una transmissió directa des de la Xina a Europa a través de la Ruta de la Seda o dels viatges mongols. És possible, i fins i

tot probable, que Gutenberg arribara a la seua solució de manera independent, impulsat per les necessitats específiques d'un alfabet fonètic molt més reduït i un context socioeconòmic, amb l'auge de la burgesia i les universitats, àvid de reproducció ràpida de textos. Aquesta seria una clàssica evolució convergent. Però també és impossible descartar que la idea surara en l'aire, transmesa de manera difusa per comerciants o missioners, com una llavor que va trigar segles a germinar en un lloc diferent. La història oficial sol preferir la narrativa dels descobriments paral·lels, però el fet és que el principi bàsic, la tipografia mòbil, ja existia, i la seua existència, encara que no fora el detonant directe, canvia la nostra percepció de la inevitabilitat de la història. Mentrestant, a l'Àsia, el concepte de Bi Sheng va trobar el seu desenvolupament més espectacular a Corea.

Sota la dinastia Goryeo, ja al segle XIII, es van dur a terme foses sistemàtiques de tipus mòbils de metall, coure o bronze, que van culminar en les impressionants i primiceres col·leccions patrocinades per la cort en el segle XV.

Aquests fets, anteriors a Gutenberg, demostren de manera concloent la viabilitat tècnica i l'aplicació pràctica a gran escala del principi de la tipografia mòbil.



Johannes Gutenberg,
inventor de la impremta moderna

La reutilització va fundar la tipografia; el digital l'ha normalitzada

L'impacte de Bi Sheng en la tipografia moderna no s'explica tant per una herència lineal com per una afinitat conceptual. El seu invent va establir uns principis que, amb sorprenent anticipació, apunten cap al món digital actual. El tipus mòbil es pot entendre com una forma primitiva de proto-data. La relació entre aquest concepte i l'origen de la tipografia clàssica es troba en l'atomització de la informació: tant el sistema tipogràfic com el digital divideixen un missatge complex en unitats mínimes, estandarditzades i reutilitzables, fet que en facilita el processament i la difusió.

Des d'una perspectiva contemporània, podem veure en cada caràcter de fang una unitat d'informació discreta, identificable, emmagatzemable i recuperable. És exactament la mateixa lògica que governa un fitxer de text pla, ASCII o Unicode, on cada lletra, número o signe és un codi numèric que un sistema interpreta i representa. En aquest sentit, i fent una analogia retrospectiva, podríem dir que Bi Sheng va *digitalitzar*, figurativament, l'escriptura, transformant la paraula en una dada manipulable abans de l'era de l'electricitat.

En segon lloc, el sistema d'emmagatzematge i recuperació com a primer banc de tipus. La seua classificació per rimes era un algorisme primitiu però efectiu per a la gestió d'una gran base de dades. Avui, quan un dissenyador desplega el menú desplegable de fonts en Adobe Creative Cloud o cerca una família tipogràfica a Google Fonts, està interactuant amb l'evolució ultraràpida d'aquest sistema. Els caràcters ja no estan en calaixos físics, sinó en servidors en el núvol, però l'acció fonamental de cercar i seleccionar la unitat tipogràfica desitjada és idèntica en essència.

En tercer lloc, i potser el més rellevant per al disseny actual, és la planxa de ferro com a primer entorn de disseny modular. Aquest marc on els tipus es componien i després es desfeien és l'arquetip de tot espai de creació tipogràfica digital. La quadrícula que estructura una pàgina web, les capes, *layers*, d'un fitxer de Photoshop, els marcadors de text, *text frames*, d'InDesign o la línia de codi en CSS on es defineix la propietat *font-family* són descendents directes d'aquella planxa. Tots ells són espais abstractes, no materials, on els elements tipogràfics s'insereixen, es modifiquen i es reposicionen amb llibertat absoluta. La flexibilitat que Bi Sheng buscava per a superar la rigidesa de la fusta és el valor suprem de la tipografia digital contemporània.

Aquesta flexibilitat troba la seua expressió més sofisticada en la tecnologia de fonts variables, *Variable Fonts*, un desenvolupament recent que encapsula de manera perfecta l'esperit de l'invent de Bi Sheng. Una font variable és un únic fitxer tipogràfic que conté tot un espectre d'instàncies d'una família, des de l'extrafina fins a la negra, des de l'estreta fins a l'ampla, i fins i tot variants d'inclinació o òptica. En lloc de tindre dotzenes de fitxers separats, Regular.ttf, Bold.ttf, Italic.ttf..., el dissenyador o el desenvolupador web té un sol fitxer que pot *interpol·lar* o ajustar dinàmicament mitjançant eixos de variació. Això no és només una eficiència tècnica; és la culminació del somni de modularitat i adaptabilitat. Bi Sheng va crear unitats mòbils individuals; les fonts variables converteixen tota la família tipogràfica en un organisme fluid i mòbil, que respon en temps real al context: l'ample de la pantalla, la necessitat d'èmfasi, la jerarquia del contingut. La pantalla, com aquella planxa de ferro, esdevé un espai de composició viva, on el tipus no està simplement *posat*, sinó que *vibra* i es transforma per a ajustar-se a les necessitats de la comunicació.



Sistema de tipus mòbils ceràmics desenvolupat per Bi Sheng a la Xina cap a l'any 1040 dC.



Sistema de tipus mòbils metàl·lics perfeccionat per Johannes Gutenberg a Europa al segle xv.

La influència es fa encara més palpable si considerem la pràctica quotidiana del disseny i la interacció digital. Quan un usuari ajusta el *tracking* o l'interlineat en un document de Word, o quan un dissenyador estableix una *reixeta modular* en un projecte editorial digital, està exercint un control sobre l'espai i la forma que naix de la filosofia de la mobilitat. La idea mateixa d'*edició*, entesa com la capacitat de canviar sense traçar de nou, és un hereu directe de la possibilitat de reordenar els tipus de fang. La tipografia responsiva per a web, on la font, la mida i l'interlineat canvien automàticament entre un ordinador d'escriptori, una tauleta i un telèfon intel·ligent, és la manifestació més clara d'aquest principi adaptatiu. El contingut ha de ser fluid i el tipus, el seu vestit, ha de ser-ho també. Això és impossible dins del paradigma del bloc fix de fusta; només és possible en un model de mòduls reconfigurables, que és justament el que Bi Sheng va imaginar.

Més enllà de l'aspecte tècnic, la figura de Bi Sheng també convida a una reflexió sobre la narrativa històrica. La seua història desafia la visió eurocèntrica del progrés i recorda que la innovació és un fenomen policèntric, que floreix en diferents llocs i moments sota formes diverses. El reconeixement de la seua fita no

minva en absolut la genialitat de Gutenberg; al contrari, enriqueix el quadre global. Gutenberg va ser el gran enginyer, l'emprenedor que va industrialitzar un principi i el va fer escalable per a un món a punt per a rebre'l. Bi Sheng va ser el filòsof, el teòric que va concebre el principi en si mateix en un context en què era, potser, massa avançat pel seu temps. La seua invenció va ser més una prova de concepte que una revolució social immediata, però en l'era digital, la seua prova de concepte s'ha convertit en la nostra realitat operativa.

En conclusió, cada vegada que interactuem amb un text en una pantalla, estem navegant per un univers construït sobre els principis que Bi Sheng va encarnar per primera vegada amb simples quadrets de fang. Des del moment en què teclegem una lletra i aquesta apareix com una imatge vectorial perfecta i escalable, fins al moment en què un lloc web es reformula elegantment en el nostre telèfon, vivim en el món que la seua visió va prefigurar.

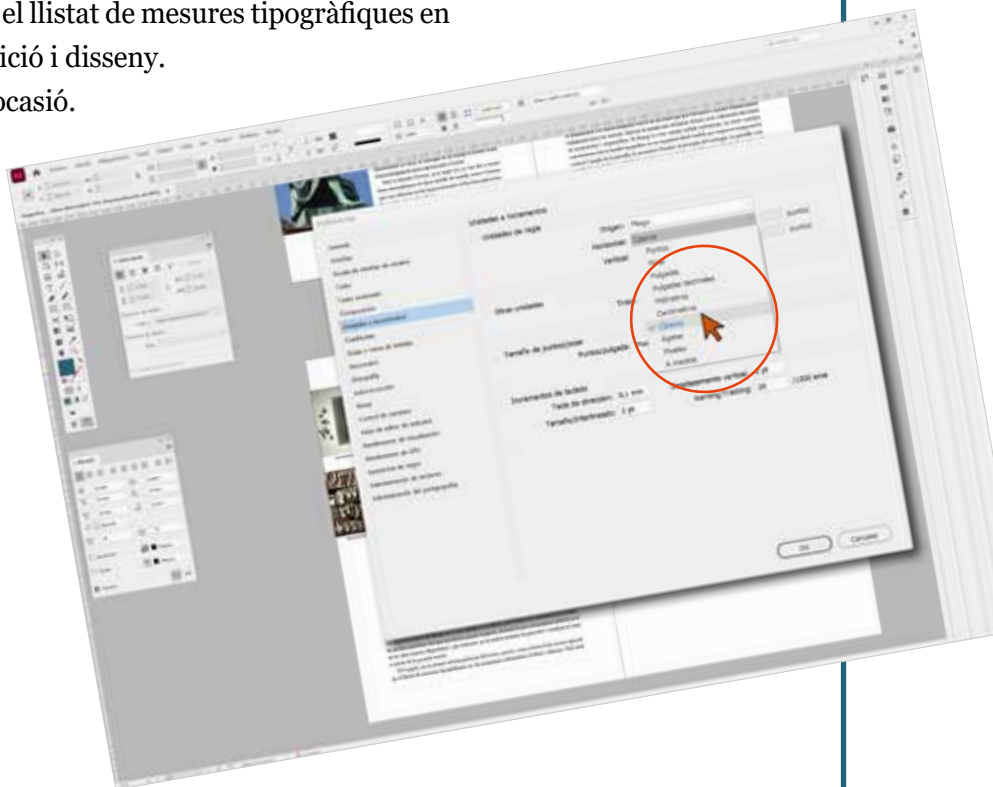
La seua influència no és un artefacte en un museu, sinó l'aire mateix que respira la tipografia moderna. És l'herència d'un pensament que va deslligar la paraula de la matèria, alliberant-la per a convertir-se, segles després, en llum sobre una pantalla, dinàmica, global i profundament



mòbil. La revolució de Bi Sheng no va ser ràpida ni sorollosa, però el seu eco, silenciós i persistent, ha arribat més lluny del que mai hauria pogut imaginar, trobant la seua ressonància definitiva en el cor dels nostres dispositius i, per extensió, en la nostra manera de percebre i conèixer el món a través de la paraula escrita.

Tal vegada, en un pròxim article parlarem del cícero, un gran desconegut, fins i tot per als nous dissenyadors gràfics: què és i com a hores d'ara encara apareix en el llistat de mesures tipogràfiques en els programes informàtics d'edició i disseny.

Però això serà en una altra ocasió.



Referències

TSIEN TH. Paper and Printing, Part 1. A Needham J, editor. *Science and Civilisation in China, vol. 5: Chemistry and chemical technology*. Cambridge: Cambridge University Press; 1985.

KUO S. *Dream Pool Essays* (c. 1088). Traduccions i anàlisis en obres acadèmiques sobre història de la tecnologia xinesa.

MCLUHAN M. *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. Toronto: University of Toronto Press; 1962.

BRINGHURST R. *The Elements of Typographic Style*. Vancouver: Hartley & Marks, Publishers; 1996.

PARK SR. *Printing Technology in Korea and Its Impact on World Culture*. Seül: Jimondang; 2001.

Documentació tècnica i articles del consorci W3C sobre Web Fonts i Variable Fonts.

Ampli corpus d'articles acadèmics de revistes com *Typography Papers*, *Journal of the Printing Historical Society*, i *East Asian Science, Technology, and Medicine*.

Pareguts raonables de la cultura otaku a l'hàbitat faller

**Assaig breu de
TONI BATALLER**

*Ja ve l'insomni
disfressat de tempesta:
plouran gripaus.*



Més enllà del *sushi*, dels còmics manga, Son Goku o Doraemon, o fins i tot, de l'escriptor *best-seller* Haruki Murakami: què sabem realment al casal de la cultura japonesa contemporània? Entesos... Sobretot, què té a veure amb les Falles?

A banda de l'entranyable senyor Miyagi de *Karate Kid* (1984), el qual jo suposava japonés, tot i que l'actor que l'interpreta, Pat Morita, va nàixer als Estats Units —de pares japonesos, això sí—, el meu primer contacte amb la idiosincràsia nipona va ser el concepte *wabi-sabi* (侘寂). Sent encara un mocós imberbe, vaig llegir l'editorial d'un còmic de DC —sí, la casa mare de Batman i Superman— on Dennis O'Neil, un dels millors guionistes de *còmic book* nord-americans, ja filosofava sobre aquest terme. Un *wabi-sabi* fa referència a la bellesa resultant d'un producte estètic que combina també elements imperfectes, incomplets i efímers, com ara l'estètica dels ninots o la mateixa condició transitòria de la falla, atès que el monument final —no el procés de creació, per descomptat— a penes viu uns dies des de la presentació en societat fins a la *cremà*.

D'altra banda, un concepte clau per a entendre el Japó contemporani —i, per extensió, també el propòsit de la falla d'enguany— és la cultura *otaku* (おたく), la qual s'identifica amb la comunitat de fans apassionats per la cultura pop japonesa en sentit ample. Així, l'aficionat *otaku*, malgrat que hi té connotacions negatives per la seua tendència obsessiva —el friqui nipó més extravagant del barri—, a Occident, en canvi, el tenim per un devot aficionat al manga —còmic japonés—, l'*anime*—dibuix animat—, els videojocs, els jocs de rol i el *cosplay* —els fans que es disfressen com els seus personatges favorits.

Si bé les accepcions de la paraula *otaku*, introduïda pel periodista Akio Nakamori en 1983, han evolucionat amb el temps —i, com ja hem vist, no sempre amb bona imatge per als seus acòlits—, ara assolirem la condició més benèvola, amb caràcter descriptiu, l'occidental. Per què? Doncs, perquè ara anem fins al moll de l'os, ja que podem constatar alguns paral·lelismes entre certes aficions —quasi equiparables a la categoria de confessables vicis lúdics— entre els *otaku* primigenis i els *otaku* locals que habiten el casal —i voltants—.



Per obrir l'anàlisi comparativa, podem advertir l'analogia entre el clàssic joc de rol *Dungeons & Dragons* o el més actual joc de cartes del *Magic*, ambdós genuïnament japonesos però universals, i el nostre ja emblemàtic joc de la Fallera Calavera que, des de 2014, convoca els *otaku* valencians a la taula per a trobar les cinc cartes que representen els cinc ingredients necessaris per a poder cuinar la paella, l'objectiu final de la partida. Parroquians del casal i els voltants, i també els forans, tots seduïts pel carisma d'aquest simpàtic personatge, la zombi Fallera Calavera que en fa de les seues, així com altres personatges típics valencians, juguen hipnotitzats, acompanyats pel *cremaet* o la *cassalleta*, equivalents al sake i el te dels jugadors nipons.

Pel que fa als jocs addictius universals, forçosament hem de referir-nos també a dos referents de la cultura *otaku*, els quals són un lloc comú per als aficionats, també al casal: *Mario Bros* (マリオブラザーズ), creat per a Nintendo en 1981 per Shigeru Miyamoto, i el clàssic contemporani *Pokémon* (ポケモン), la franquícia multimèdia més gran del món, nascuda com a un videojoc per a la Game Boy en 1996.

En el context d'aquestes populars manifestacions lúdiques, els darrers anys s'ha desenvolupat tota una parafernàlia, i en alguns casos quasi una forma de vida, com són els *cosplayers*, aficionats que es disfressen de forma extremadament cridanera per a les seues convencions, però també molt sovint en el seu dia a dia. Salvant les distàncies, també les falleres i els fallers van mudats *ad hoc* pel carrer obeint la pauta que marca la tradició i, a més a més, mentre moltes *otaku* originàries porten el pèl de color blau, anàlogament totes les *otaku* falleres coneixen en primera persona, per un tradicional exercici de corporativisme capil·lar, quins ímprobos sacrificis implica preservar dia i nit el pentinat com cal.

Si furguem una mica més en els diversos perfils del casal, podem trobar-ne altres similituds, com ara els versadors. Els *otaku* lírics s'esforcen a invocar les muses per trobar la inspiració que plasme la millor de les seues metàfores en els llibrets i en la falla, tal com els apassionats *otaku* nipons que cultiven abnegats el seu *haiku* (俳句), açò sí, sense rima i amb la seua particular expressió gràfica; cadascú, al seu aire.

D'altra banda, ja entrant en les entreteles de les comissions, també podem al·ludir a la figura del sofert tresorer —*otaku* de la creativitat financera—, així com tots els fallers i falleres que busquen recursos econòmics sota les pedres per tirar endavant el monument, els quals han de quadrar, mitjançant l'Excel o els socorreguts paperet i boli, el seu particular *sudoku* (数独) quant als poc gratificants comptes.

Així mateix, no podem deixar de banda la qüestió gastronòmica —begudes incloses o no, segons el menú—. Aleshores, i pel mateix preu, el present llibret també pot ser una inestimable guia per al faller o fallera amb bon gust que tinga previst visitar l'imperi del sol naixent, un manual de primers auxilis per a defendre's amb l'abecé de la cultureta gastronòmica nipona; efectivament, podem deduir que també presenta elements comuns amb els costums de la terreta i el casal, com ara veurem.

Per exemple, un espai típic per al descans del guerrer nipó és l'*izakaya*, semblant al nostre bar de tapes, com un 100 Montaditos, on vos oferiran per enganyar la fam un plat de *nomiya* o *otsunami*. I no obstant la imatge de moderació que atribuïm als japonesos, també tenen la seua pròpia oferta per a fartons: la barra lliure és un *nomihodai*, on es fiquen fins on aguanta el cos de cervesa, sake i *schochy*, literalment, fins que no poden més. La tarifa plana de menjar que els permet una macroingesta com si no n'hi haguera un demà, o siga, una fartada *sine die*, és un *tabehodai*. I després, ja per al ressopó, poden recórrer a alguna alternativa més lleugera, com un *yakitori* —el pinxo de pollastre— o, millor per a compensar l'excés previ de calories, un *ramen*, que va en la línia de la crema de verdures que et pot



fer l'àvia, que té més trellat que tu per alimentar-te com Déu mana.

Finalment, un consell molt útil per saber com hem de cridar el cambrer sense paréixer un cap de suro o un cunyat, l'apel·lació al bàrman del tipus «*Je, quefe*» allí seria «*Sumimasen*», tot i que és un poc més formal, més equivalent al nostre «Perdona, pots vindre, mante?»

I ja per establir un consens universal, un element totèmic que ens uneix a tots, als *otaku* i als no *otaku* de totes les civilitzacions i cultures i, de fet, de totes les èpoques: el foc. Així, l'expressió genèrica més pareguda a la nostra traca o als focs artificials és el *hanabi*.

Si busquem paral·lelismes antropològics amb la nostra festa, hi ha una celebració religiosa, el Dōnō* (土の神), que honra els déus de la collita, sobretot en les zones rurals. Cal atendre al ritual: es crema *dōnō-gatame* (palla) o *toshigoya* (paper), els quals, com els satírics diorames de cartó-pedra a la falla, simbolitzen els mals o els vicis de l'any anterior. I, de forma similar al ritual de la *cremà*, el procés marca la fi d'un cicle, la renovació i una nova oportunitat per a millorar(-nos). Podem constatar, una vegada més, el rol simbòlic que representa el foc de manera universal. Ja des del descobriment atàvic per una espècie humana *cosina* —moltíssim abans que l'*Homo sapiens* estiguera ni tan sols en projecte—, fins als nostres dies, passant fins i tot per la manteta davant de la xemeneia i, de manera molt nostra, a la *cremà*, on el foc desperta unes sensacions especials que traspassen la pell de tots els convocats a viure l'experiència.

Així, comptat i debatut, hem intentat assenyalar l'existència de diversos llocs comuns entre la cultura japonesa com a reflex de la seua identitat contemporània i la cultura fallera, posant el focus en els *otaku* de tota mena i condició. Afortunadament, tot i els excessos atribuïbles als *otaku*, ningú podria imaginar-se a dies d'ara que, com els antics samurais per una estricta qüestió d'honor, algú es fera l'*harakiri* (腹切, en el cas extremadament hipotètic, per exemple, que una falla baixara en un any de categoria especial a segona, no?

Per a saber-ne més:

-Acevedo, R. (15 de desembre de 2021). *Cultura Otaku: Manga, Anime y Mucho Japón*. Equultura. <https://equultura.com/arte/cultura-otaku-manga-anime-y-mucho-japon/>

-Gushiken, Y., Hirata, T. *Processes of Cultural and Media Consumption: The Image of 'Otaku', from Japan to the World*. Intercom. Revista Brasileira de Ciências da Comunicaço. 2014;37(2):133-50. DOI 10.1590/1809-5844 20146. <https://www.scielo.br/j/intercom/a/7Fm4dpr6VPTHm5C3GqrCMgr/?lang=en>



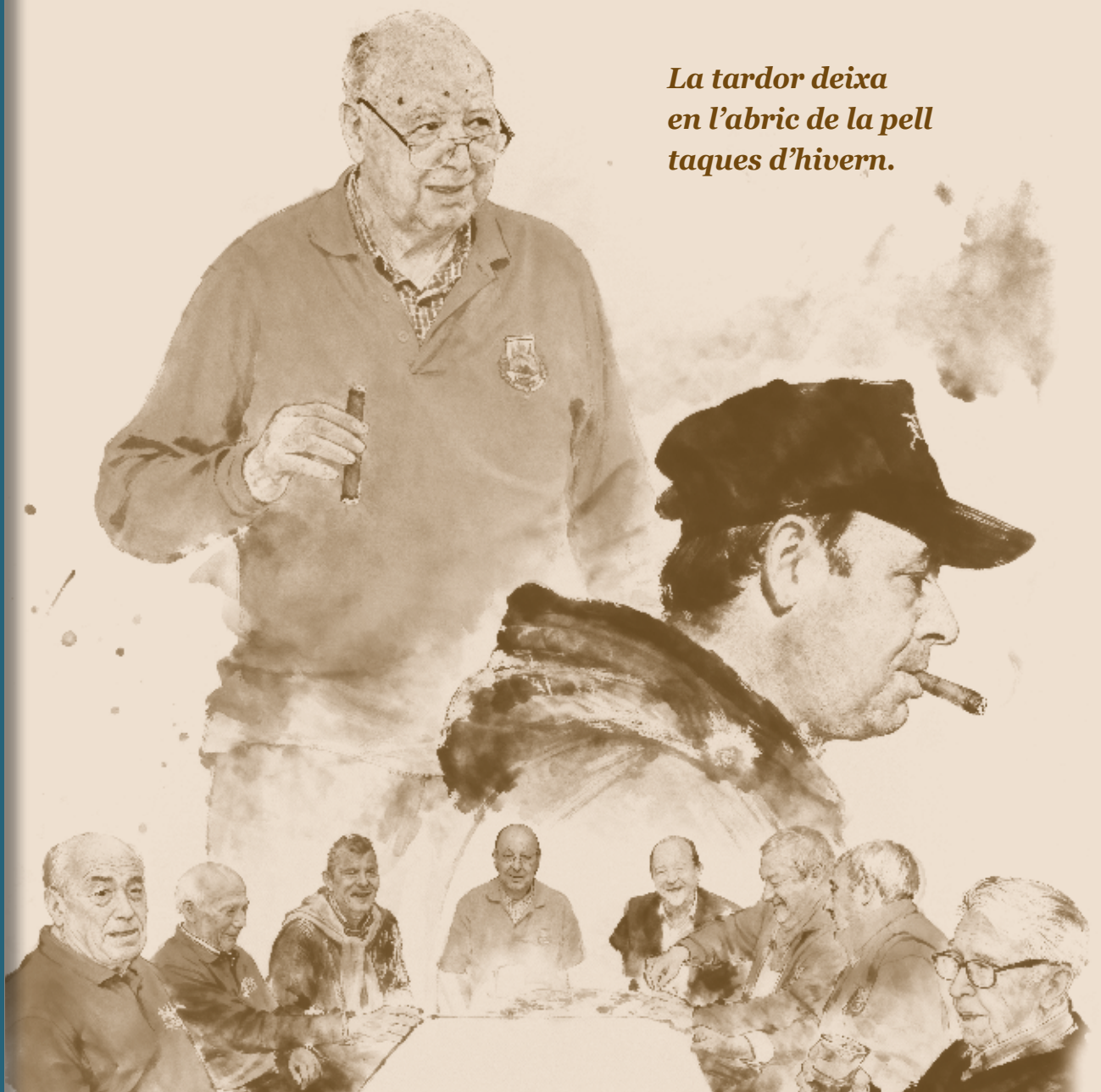
Els “barberismes” de Pepe, un homenatge a un president únic

Article signat per

EMILI NAVALÓN RAMON

Faller, un dels homes del president Barberà

*La tardor deixa
en l'abric de la pell
taques d'hivern.*



Gent jove, pa blanet,
Herodes, Menotti, sastifet,
Rígan, patxanguito, ignifat,
metalcrato i engrogat.

Hi ha persones que deixen empremta per allò que fan, i n'hi ha d'altres que, a més, la deixen per com són. De les dues classes era Josep Barberà. Al llarg de vint-i-sis anys va ser el president de la Falla República Argentina, però sobretot va ser l'ànima de la comissió, la veu que marcava el compàs de cada exercici, la mà amiga que sempre hi era quan calia, i el somriure planer que feia fàcil qualsevol situació. Era una persona del poble, senzilla, directa, amb aquell punt d'ironia i de saviesa popular que només tenen els que han viscut intensament la vida de carrer, de casal i de falla.

Una de les seues marques més personals era, sens dubte, la manera de parlar. Tenia un lèxic propi, una gramàtica domèstica, feta a la seua mida, plena de frases fetes, locucions inventades i paraules que deformava amb una naturalitat tan gran que acabaven sonant millor que les correctes. «Som una falla *capvandalera*», deia, o «en la junta hi ha un *triumvirato*», i tots sabíem exactament què volia dir. Aquella parla era tan seua, tan autèntica, que amb el temps va donar nom a una categoria pròpia: els *barberismes*. Una metàtesi espontània i divertida de *barbarismes* que, com ell, tenia la gràcia de convertir l'error en virtut, la confusió en identitat.

Els *barberismes* no són només anècdotes lingüístiques: són un retrat viu del caràcter d'un home que feia de la senzillesa un estil, i de l'humor una forma d'entendre el món. Cadascun d'ells conté una mica de la seua manera de ser: propera, espontània, sense filtres i plena d'afecte. Quan algú de la falla els recorda, no sols riu: també torna a sentir la veu de Pepe, aquella veu inconfusible que, entre frase i frase, deixava caure una lliçó de vida sense ni adonar-se'n.



Vistibilitat (per 'visibilitat').
Mediocricitat (per 'mediocritat').
Vas amb més *retràs* que l'*alcassarenyo*.
Com el sastre Campillo, que *cosía de balde y ponía el hilo*.
Metal·licrato (per 'metacrilat').
Gestió (amb pronúncia espanyola de la G).
Sastifaxió, sastifet... (per 'satisfacció', 'satisfet').
Hijo de puta s'escribe con H.
Adelante Juan Tribuna des de Petrel.
Donar la *respuesta* per callada.
Ai xiquet, si costaràs de criar...
Desgenerat (per 'degenerat').
Sucsüit (per 'succeït')
Ací el més *tonto* fa cordes de rellotge.
No alimenta, però calfa el cos.
Li trenquen la moral *hasta* a un cavallet de cartó.
Alipaparat.
Caerán como pàmpoles de figuera.
És més inútil que *Bujío*.
Açò no és un a propòsit, és un despropòsit.
Ser un mala *sombra nato*.
Açò fa aigua per tots els costats.
Cupier (per 'crupier').
Gallineta que pica, no mor.
Augmentem, però no millorem!
Eres més bast que un forrellat de porquera.
Gent jove, pa blanet.
Tens més *saque* que Rovellet.
Protacol·lària (per 'protocol·lària')
Adéu si es plou (per 'Adèu siau').
Eres més lento que una tortuga *en reuma*.
El camp es convertirà en *endosados* (per 'adosats').
Estaven bufats i *ignifats* (per 'esnifats' [o sota els efectes de qualche droga inhalada]).
S'ha de fer un *porroteo* (per '*prorrateo*') de totes les quotes.
Eixe és un *kamissake* (per 'kamikaze').
El bou l'ha agafat per l'*escoto* (per 'escrot').
Eixe duu el *monyo* engomilat (per 'engominat').
Hem de fer un aliete (per 'ariet') per a la cavalcada.
Obri *antes* la boca que els ulls.
Eren tan *raros* que els molestaven *hasta* les mosques d'hivern.
Angelets al cel, mares *descansaes*.
Açò és un xunxullo (per '*chanchullo*').



En el carrer Arribau (per 'Aribau').
No juga Misolevi (per 'Milòsevic').
Bacatasso (per 'batacazo').
El SEMUR (per 'SAMU').
Desmèrit (per 'demèrit').
Mentre va i ve, dos cases manté.
S'ha trencat el càncamo (pel 'calcáneo').
Más sierto que l'evangelio.
¡Qué grande eres entre los pequeños, Sabañón!
Està lleuisnant (per 'plovisquejant').
Un xiquet que duia un onorac (per 'anorac').
Anaven escampant els seus tentículs (per 'tentàculs').
És més bast que una aixà damunt d'un piano.
Encestro (per 'incesto').
Jurisprudència (per 'jurisdicció').
Horpepse (per 'Horprese', empresa de Xàtiva de materials de construcció).
Podrir malves (per 'criar malves').
Quinqueto (acció de guanyar cinc premis consecutius).
Engrogat (per 'drogat').
Mal anèmic (per 'endèmic').
Viriquetos (per 'vericuetos').
Ojo al Cristo, que és de plata.
Rodarán cabezas.



Els néts donen dos alegries: quan vénen i quan se'n van.
Els nebots peguen bots.
No *dorgau* sense gos!
Quin estafermus!
El que val, val, i el que no, a la Local.
Els premis, de l'1 al 4, i els *demés*, a Melilla!
Primerisso.
Eres més curt que les mànegues d'un xaleco.
Eixe no paga contribució.
Haca vella, herba tendra.
Açò amb Herodes no passava.
Xe, no et pots formar una idea!
Sant Adrià de Bessons (per 'Besòs').
Debutar en la monumental.
Dario Fox (per 'Dario Fo').
Jovi (per 'Cobi', mascota dels Jocs Olímpics de Barcelona 1992).
Pregidistiador (per 'prestidigitador').
Dissídia (per 'desídia').
Absolet (per 'obsolet').
Capvandalera (per 'capdavantera').
Monyet *tallaet* i a escola.
Triumviriato (per 'triumvirat').
On no n'hi ha caps, tot són cues.
Més complit que una missa amb orgue.
Igual mor l'ovella que el corder
Patxanguito (per '*panxito*').
Tira pallús, que m'estaque.
La banca pierde pero sonr e.
Més val anar que que vinguen.
Mameu, mameu, que *es* quedareu nanos.
Açò és una falla i *lo demás* són muntons.
Més val menjar *en* pena que treballar a gust.
Biodromina (per 'Biodramina', marca comercial d'un fàrmac per a la cinetosi).
Istus (per 'ictus').
Hay tiempos de mandar y tiempos de ser mandado.
Aglotinar (per 'aglutinar').
Va, anem.
Estos xiquets no tenen mare?
Pareix *mentira* que tu digues això.
Cog·gectiu (per 'col·lectiu').
Estar a la caiguda del pàmpol.
Qui t'ha vist i qui te veu, mateta de fenoll!



Aquest recull que ara publiquem vol ser, per damunt de tot, un reconeixement a l'home que va fer gran la Falla República Argentina, però també a la seua parla, que era el reflex més pur de la seua ànima fallera. Val a dir que ja fa anys que arreplegue cada *barberisme* que Pepe pronunciava. La idea de publicar-los naix d'arreplegar el guant de conservar i compartir-los que Josep Lluís Fitó llançava en l'article obituari dedicat a Barberà que va escriure en el llibre *Argentina 2025*. Les paraules passen, però les maneres de dir —com les maneres de ser— romanen per sempre en la memòria col·lectiva d'un poble. I nosaltres, *sastifets* com ell diria, volem que així siga.

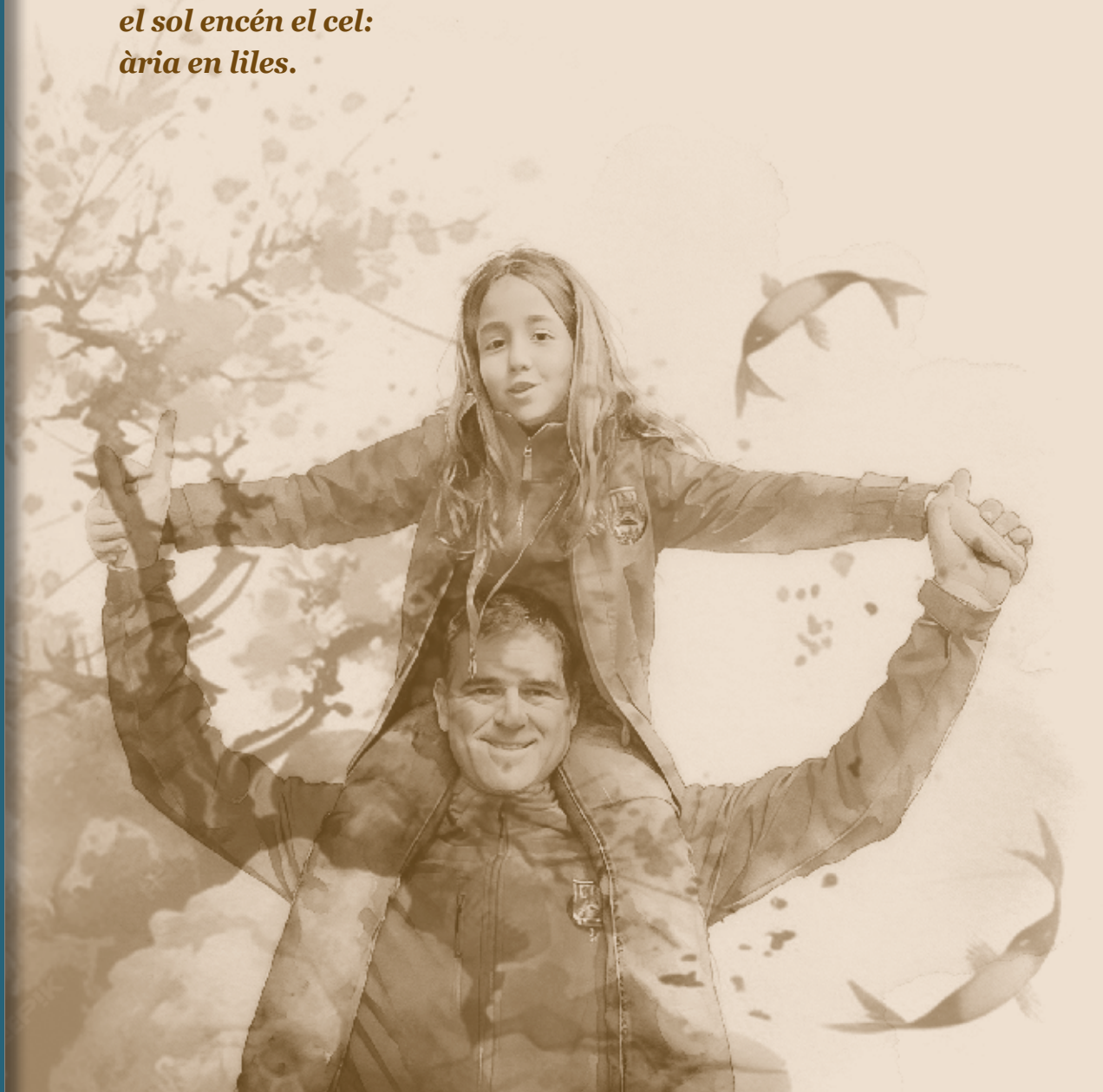


On es troben els camins

Un poema de

AITANA MOLINA FRANCÉS

*Runes del dia;
el sol encén el cel:
ària en liles.*



Hi ha instants en què la festa sembla un batec que obri mirades: una invitació a mirar l'altre sense pressa, amb fascinació, com qui desplega un ventall i descobreix en cada vareta, en cada un dels seus dibuixos, una història diferent.

Convivim entre llums que no són iguals però que s'amalgamen. Cadascuna porta un gest propi, un record que sosté, una manera de vore el món. I totes, quan es creuen, fan nàixer un espai nou.

De vegades pense que la tradició és una flama tranquil·la que ens guia sense exigir res: no demana que siguem els mateixos, només que sapiguem escoltar-la mentre avancem.

I és en avançar quan descobrim que el futur no és un lloc llunyà, sinó la convivència que construïm amb passes menudes, amb un respecte que es dona com qui ofereix una tassa de té: amb calma, amb intenció, amb la confiança de qui obri la porta i espera que l'altre entre.

La festa ens recorda que ningú arriba sol, que tots portem un tros de vida a les mans, i que només quan els unim la llum es fa més ampla.

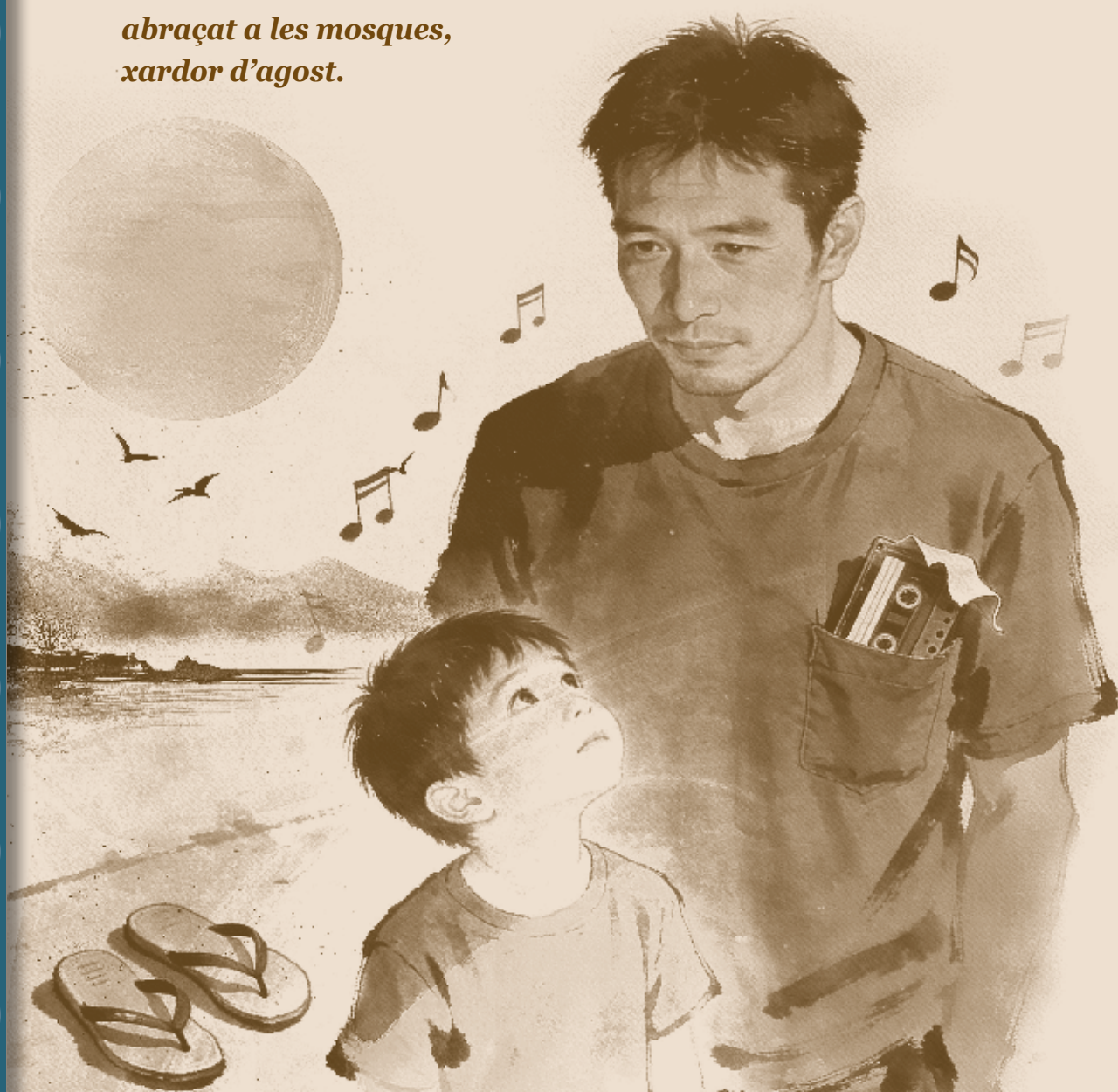
Per això encenem camins: perquè la llum compartida és l'única que mai es trenca.



Agropop

Una història de
XIMO CERDÀ

*Tota la nit
abraçat a les mosques,
xardor d'agost.*



Acabe d'adonar-me que mai vos he parlat del meu amic Manel.

Manel Mompó. Un figura.

Jo devia tindre deu anys quan els meus pares decidiren apuntar-me a la falla. Segons ells, em feia falta «conèixer altres xiquets», com si els xiquets foren una espècie de vitamina que es compra a la farmàcia i es pren amb l'esmorzar. A mi, la veritat, m'era ben igual: jo era feliç amb les meues coses, els meus tebeos, els meus invents, el meu món interior. Però els meus pares, que venien amb el manual de la vida sota el braç, pensaren que el casal em faria bé. Que m'espavil·laria. Que em socialitzaria. Quines paraules, eh?

Allí vaig conèixer molts xiquets. No sé si Manel va ser el primer, però sí que va ser el primer en qui em vaig fixar.

Era difícil no fixar-se en Manel.

I no, no era perquè fora especialment guapo, ni perquè fora el més alt, ni perquè portara la camiseta més *xula*, ni tan sols perquè tinguera eixa seguretad insolent dels que naixen amb el món ja domat. Si em vaig fixar en ell —si tots ens fixàvem en ell— va ser per una raó molt més rara, molt més específica, molt més impossible d'explicar en aquell moment: Manel estava boig. Però boig de veritat. Boig, boig, boig... de *No me pises que llevo chanclas*.

Potser recordeu el grup. O el més probable és que no, perquè no passa de ser una anècdota dins del vast panorama del pop espanyol. Un grup de finals dels huitanta i principis dels noranta, rock de broma, lletres forassenyades, tornades que s'enganxaven com un xiclet als cabells i un esperit de *xiringuito* que, en el seu moment, semblava vindre d'un altre planeta. No eren els Beatles ni pretenien ser-ho. Eren una altra cosa. Un fenomen estrany que feia olor de cinta de gasolinera, de ràdio de cuina i d'estiu interminable.



Per a Manel, però, no eren una anècdota.

Eren una religió.

Manel se sabia totes les cançons. Però no és que les taral·lejara per damunt, com qui canta alguna cosa mentre juga a les xapes. No. Manel les portava a la vida real. Les usava com s'usa un idioma. Com s'usa una brúixola. Com s'usa una manera d'estar al món.

Quan volia conèixer algú, no deia «hola», ni «em dic Manel», ni «com et dius?». Manel preguntava, amb la solemnitat d'un funcionari del destí:

—*¿Y tú de quién eres?*

Si algú es lamentava per qualsevol cosa —que se li havia trencat un joguet, que l'havien renyat a casa, que sa mare no el deixava anar a la revetla— Manel serrava els llavis, mirava a l'infinit i sentenciava:

—*Ay, qué pena me da... que se me ha muerto el canario.*

Si li donaves les gràcies, ell responia, com si fora el vers més antic del món:

—*Maria Ignacia... tú eres la mujer que tiene más gracia.*

I així amb tot.

El més fascinant era que no ho feia per fer-se el graciós. No era postura. No era el típic pallasso que busca atenció a tota costa. Manel era així perquè així respirava. Perquè les cançons li havien colonitzat el cap i li havien construït una personalitat amb peces prestades, com si fora un robot muntat amb cargols de jogueteria. I, malgrat tot, funcionava. Funcionava increïblement bé.

Ens rèiem. Clar que ens rèiem. Però també el seguïem. Ens apreníem els acudits. Repetíem les frases. Jugàvem a parlar com ell. Al pati del casal es va formar una espècie de dialecte secret fet de referències i complicitats. *No me pises* no era música: era contrasenya. Era tribu.

Però els anys passen. Ens fem majors. Cadascú té la seua vida, les seues carreres, els seus treballs, els seus dolors d'esquena. Ens dispersem. Alguns se n'anaren lluny, altres es quedaren prop, altres es quedaren a mitges, que és com no quedar-se enlloc. Però hi ha alguna cosa en la vida que funciona com un imant, encara que no te n'adones fins que és tard: al voltant de Sant Josep, d'una manera o altra, acabes tornant.

Sempre tornem.

Tornem a la falla com es torna a una casa que ja no és exactament la teua casa, però on encara fa olor de tu en algun racó. Tornem pels que ja no hi són. Tornem pels que hi són. Tornem per nostàlgia o per rutina o per una promesa que férem sense saber-ho quan teníem deu anys.

I allí, any rere any, Manel es va anar guanyant un lloc.

Mireu que jo no he estat ni la meitat d'implicat. Jo sóc dels que apareix, ajuda una estona, s'emociona amb la *cremà* i torna a desaparèixer com un fantasma amb obligacions. Però Manel... Manel es va quedar. Manel es va fer falla. Va ser tresorer, va ser responsable de festejos, va ser president, va ser no sé quantes coses més. Manel es va convertir en eixe tipus de persona que, quan falta, es nota com es nota que falta una pota en una taula: la taula continua, però ja no recolza igual.

I aleshores, un dia, sense que ningú signara cap paper ni fera cap cerimònia, va arribar el relleu. Els que havíem sigut xiquets vam veure arribar els adolescents. Els adolescents es feren adults. Els adults tingueren fills. I eixos fills —que ja naixen amb el dit entrenat per a lliscar pantalles— han començat a portar altres paraules, altres músiques, altres codis.



Otaku. Cosplay. Anime. K-pop. Ramen.

Al principi, els majors ho miraven com es mira una moda estranya. «Estos xiquets estan en el seu món», deien. Com si nosaltres no haguérem estat en el nostre. Com si Manel no haguera sigut, en el seu moment, un extraterrestre amb xanquetes.

El curiós és que, amb el temps, començarem a entendre una cosa: no era que el món s'haguera omplert de *frikis* de sobte. Era que el món s'estava transformant en alguna cosa on les tribus culturals eren més importants que els països. On la gent es reconeixia pel que estimava, no pel lloc on havia nascut. On un xaval d'ací podia saber més de Tòquio que del seu propi barri, i una xica podia portar el cor lligat a un personatge dibuixat a l'altra punta del planeta.

I aleshores... aleshores va vindre l'altre.

El món va canviar.

No entraré en detalls, perquè ja els coneixeu i perquè, a més, cadascú recorda eixes coses a la seua manera. Hi hagué conflictes. Hi hagué invasions. Hi hagué aliances que duraren el que dura un misto al vent. Els Estats Units es ficaren on no devien, la Xina es va moure com si el mapa fora de plastilina, Rússia tornà a fer de Rússia, i Europa... Europa es va quedar amb cara de qui arriba tard a una festa i s'adona que ja s'han menjat el pastís.

Es va *liar parda*.

I el Japó, que sempre havia estat ahí, tranquil·let a la seua —tan educat, tan eficient, tan discret— de sobte va començar a aparèixer pertot arreu. Primer com a potència econòmica, després com a potència tecnològica i, finalment, com a potència moral. Sense fer soroll, el Japó es va fer amb el control mundial. No a base de cridar, sinó d'ordenar. No a base d'imposar, sinó de seduir.



El món es va cansar del soroll i es va entregar a la calma. El planeta estava fart d'improvisacions i va abraçar la disciplina.

Europa entrà en una crisi llarga. Una crisi d'eixes que no ixen a les notícies perquè duren tant que acaben sent paisatge. Les coses deixaren de ser com eren. Alguns barris s'apagaren. Algunes costums s'apagaren. Moltes falles desaparegueren. No per prohibicions, no per drames, sinó per alguna cosa pitjor: per falta d'energia. Per falta de gent. Per falta de ganes.

Llanguíem un poc. Com si ens hagueren abaixat el volum.

I va ser aleshores quan arribà la proposta.

El Japó, en el seu afany d'absorbir el millor del món —de crear un gran museu viu de cultures útils i belles— va llançar un programa per a rescatar costums europees i traslladar-les allà, a les seues ciutats netes, als seus carrers on tot encaixava, a les seues places on la gent encara es reunia sense excuses.

Una delegació vingué al casal. Ens reuniren al saló gran, el de les cadires plegables i la barra al fons. Hi havia gent que jo no veia des de feia anys. Hi havia cares cansades i ulls brillants. Hi havia il·lusió i por. Eixe còctel tan faller de «farem una cosa gran» i «mare meua en quin embolic ens fem».

—La idea és senzilla —digué un dels que venien amb la proposta, ben vestit, educat, amb un somriure que semblava assajat—. Portar una falla al Japó. Plantar-la allí. Fer el cycle complet. La *plantà*. La música. La pólvora. L'ofrena si volen. La *cremà*. Un esdeveniment cultural. Un agermanament. Una... exportació de tradició.

Hi hagué un murmuri immediat. S'alçaren mans com a classe.

—I això què vol dir? —preguntà un—. Que ens n'anem tots?

—I qui paga això? —digué un altre, que sempre ha sigut de números.

—I si no tornem? —soltà una dona, mig en broma, mig de veres.

—I allí què? Es poden tirar masclets? —preguntà un dels més joves, amb eixa prioritat meravellosa que té la joventut.

—Jo no me'n vaig al Japó —digué un home major, creuant-se de braços—. Jo ja he viatjat prou en esta vida.

—Doncs jo sí que hi aniria —saltà una xica—. Seria històric!

—I què fem allí? Plantem una falla a Tòquio com qui planta un ficus? —remugà un altre—. Açò no és un parc temàtic.

Les opinions anaven i venien, xocaven, es creuaven. Uns parlaven d'orgull, altres de pèrdua. Uns ho veien com una salvació. Altres com una traïció. Hi havia qui deia «si no la fem nosaltres, la faran uns altres», i qui responia «però no serà el mateix». Hi havia qui estava disposat a cremar una falla en qualsevol lloc del món amb tal que



no s'apagara del tot, i qui preferia que morira ací, al seu lloc, amb dignitat.

Jo escoltava i pensava en una cosa: com de curiós és que el destí d'una tradició depenga, al final, d'una conversa en un saló amb cadires plegables.

I aleshores va passar. Manel, que fins a aquell moment havia estat callat —callat de veritat, cosa que ja era notícia— s'alçà a poc a poc. Com si anara a fer un discurs. Com si anara a aclarir l'assumpte. Com si, de sobte, el president etern, el tresorer de mil batalles, el responsable de festejos de tota una vida, fora a dir-nos una frase per a la posteritat.

Tots el miràrem.

Manel s'aclarí la gola.

I digué, amb una serietat perfecta:

—*Japón... mira que está lejos Japón.*

Hi hagué un segon de silenci. Un segon exacte. El segon en què la frase va recórrer el saló com una espurna. I aleshores... aleshores esclatà la rialla.

Una rialla gran. D'eixes que et dobleguen. D'eixes que et fan plorar un poc sense adonar-te'n. D'eixes que, per un instant, tornen l'aire a un món que feia anys que respirava a mitges.

Jo vaig riure com no havia rigut en molt de temps.

I ací s'acaba.

Perquè, honestament, no sé què decidírem després. No sé si hi anirem o no hi anirem. No sé si acabarem plantant una falla al costat d'un cire-rer, ni si els japonesos entendran del tot per què construïm una cosa tan bonica només per a cre-mar-la. No sé res d'això. Només sé que, en aquell moment, enmig del caos del món i de la decadència d'Europa i de les discussions d'adults, Manel va fer el que sempre havia fet: agafar una cançó i convertir-la en vida.

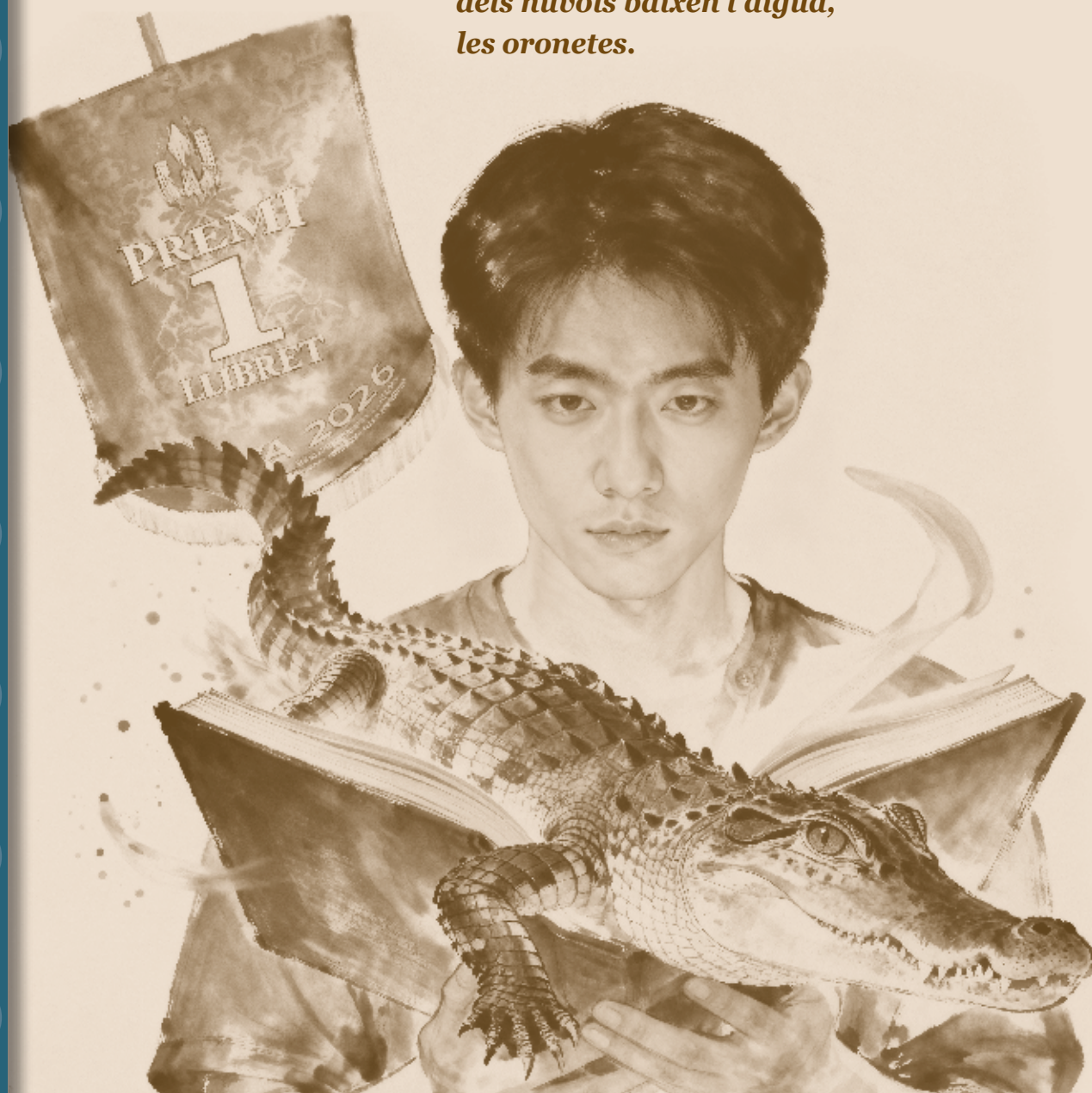
I el casal, per un instant, tornà a ser un pati de xiquets.



El jove Tahori i el cocodril Pesoru. Un conte zen.

Conte contat per
ELIES BARBERÀ

*Bumerangs negres
dels núvols baixen l'aigua,
les oronetes.*



A la bella ciutat de Nara, la joia de l'illa de Honshu, se celebrava cada any, com una mena de ritual sagrat, la festa de la Vinguda de la Primavera. Els veïns de cada districte de la ciutat s'encarregaven d'engalanar els carrers i les façanes de les seues cases i edificis. Els parcs i els mercats vessaven de paradetes i bullien d'activitat durant els dies de la festa. Era, sens dubte, la millor època de l'any per als comerciants i hostalers. La ciutat s'omplia de forasters i curiosos i les diversions se succeïen de cantonada en cantonada. Una multitud omplia places, avingudes, els carrers i els carrerons que conduïen al centre històric de la ciutat, al melic de Nara, com si diguérem. Músics, malabaristes, marionetistes, mims i acròbates rivalitzaven entre ells i divertien nens, nenes i adults, que no podien deixar de mirar meravelles i atraccions i de ficar el nas ací i allà.

Era costum celebrar a la Casa de la Ciutat diversos concursos on participaven els diferents gremis de la ciutat. Un dels més populars era el concurs del que els japonesos de Nara anomenaven *wahon* i que nosaltres anomenaríem llibres tradicionals. En el seu cas es tractava de vertaderes joies originals, creades per mètodes artesans. En aquest concurs, el governador i un reduït consell d'experts, premiava cada primavera el llibre més valuós quant a contingut, decoració, il·lustracions i enquadernació dels que s'hi presentaven. Oh, quines meravelles havien arribat a veure els ulls del shogun i dels seus experts! Els llibres eren exposats després a la vista dels visitants. Hi havia llibres que destacaven per les bellíssimes històries que es relataren en les seues pàgines; d'altres, per la mestria com s'havien reproduït els haikus i les tankes, algunes clàssiques, unes altres de nou encuny; d'altres, per l'harmonia en la distribució sobre el full de les il·lustracions i la cal·ligrafia dels *monogatari*, és a dir, els relats de ficció; d'altres, pel preciosisme de les miniatures que s'hi reproduïen... El llibre guanyador rebia els elogis i les gratificacions de tota la ciutat. En fi, era aquell un dels concursos preferits del shogun perquè es convertia en un gaudi, primer per a la vista i, tot seguit, per a l'intel·lecte.



Tot i que aquesta feta que ara explicarem passà fa més de cent anys, cap a la fi del període Edo, pel motiu que siga, ha quedat en la memòria dels habitants de la ciutat de Nara, els quals la continuen explicant a dia de hui. El cas fou que havent-se trobat els vint representants del gremi dels llibreters i impressors, amb els seus respectius assistents, al palau del governador de Nara per a presentar-hi els vint originals que procedien dels vint districtes de la ciutat, i just abans d'engegar l'acte de benvinguda i recepció, un dels representants, el jove Tahori, del barri del Bell Santuari, va voler parlar amb un dels representants més veterans, el savi Pesoru, del Nou Districte del Nord. Tahori, amoïnats, terriblement nerviós, pren pel braç Pesoru i li demana que l'escolte: el gremi del seu districte no havia acabat l'obra que havien de presentar al concurs: la falta de subministrament de material a última hora havia impedit que pogueren relligar el llibre amb la coberta amb què volien rematar una feina preciosa. L'arribada del material era imminent, però el fet era que no el tenien amb ells. Mig suant Tahori va explicar el cas a l'experimentat Pesoru, el qual segons com te'l miraves, deien, feia cara de cocodril. Pesoru no deia res, però anava rumiant com podria ajudar aquell jove desesperat i respectable. Tahori, davant del silenci del vell cocodril, va seguir tirant carret: «Oh, Pesoru,estic agraït que m'escoltes i voldria encara demanar-te que intercedires per mi i el meu districte davant l'assemblea de representants i davant el governador. Jo no podria fer-ho. Em tremolarien els genolls i les barres, faria botiges i tothom es burlaria de mi abans no haguera pogut exposar la meua demanda.» El vell cocodril de Pesoru va parlar: «D'acord, jove Tahori. T'escolte i veig que aquest premi significa molt per a tu. Saps que també significa molt per a mi i per al meu districte. I això està bé, perquè vol dir que tots dos estimem la nostra feina, el nostre gremi i la festa de la nostra ciutat. No m'agradaria participar en un concurs tenint aquest avantatge per davant del gremi del Bell Santuari i m'agradaria ajudar-te, però ja coneixes els recels que desperte en la resta de representants. Només que jo alçara



la mà per demanar la paraula tindria la totalitat de les seues opinions en contra de la meua, encara sense haver badat la boca...» En haver arribat a aquest punt, Pesoru interrompé el seu discurs, canvià l'expressió dels ulls i prosseguí tot content: «La qual cosa ens situa en un lloc immillorable per eixir-nos-en amb la nostra. Procedirem de la següent manera, Tahori... Però, abans, dis-me, quant de temps necessites perquè arribe el material?» «Dos dies!», va respondre Tahori. «Uhm, dos dies... Bé. No és excessiu. La festa dura quatre dies i el shogun és una persona a tal punt comprensiva que podria acceptar la pròrroga, però hem de parar bé la trampa; hem de fer una bona comèdia. Escolta'm, ara quan estiga a punt d'acabar la recepció, demanes la paraula i parles davant de tothom. Podràs fer-ho. Només has d'explicar la situació en què us trobeu tal com me l'has explicada a mi. Ni més ni menys. I en acabar l'exposició dels fets sol·licites els dos dies de pròrroga. Sense que hi haja temps per llançar-hi una resposta per part de ningú altre, parlaré jo i m'hi negaré en redó. De cap de les maneres!, diré. Exageraré els arguments i el to. Apujaré la veu. He d'encendre els ànims dels altres. Cosa no gaire difícil, per altra banda, quan es tracta de posicionar-se i jo estic pel mig. En tot cas, els hauré d'excitar suficientment per a que, en la votació que demanaré, alcen les mans en contra de la meua petició; és a dir, que votant en contra meua, votaran a favor teu. I llavors... tindràs els dos dies que necessites. Pots comptar-hi!»

Els hòmens van tornar per separat a la reunió i tot va succeir segons ho havia previst el veterà Pesoru, de manera que el districte del Bell Santuari va poder participar aquell any en el concurs al millor *wahon* de la ciutat de Nara, en el concurs del que nosaltres anomenem llibres.

La gent no recorda en quin any exacte va succeir el que acabem de contar. Ni tampoc recorda quin districte va guanyar el concurs, però sí que recorden la jugada mestra de Pesoru i també que, a partir d'aquell moment, Tahori es va convertir públicament en un admirador d'aquell home que estimava el treball dels gremis de la ciutat, que estimava la festa popular de la Vinguda de la Primavera i que tenia mirada de cocodrils espavilat.



Una persona afable

XIMO SÁNCHEZ

*Instant de calma:
ni un bri de pensament
tacava l'aire.*





*Aquell que tu creus que ha mort,
no ha fet més que avançar-se en el camí.*

Luci Anneu Sèneca

Recordar un amic em produeix una sabor agredolça, satisfactòria pels moments, històries i aficions que hem compartit i trista per l'adéu definitiu. Vicent ja no està entre nosaltres, però no l'oblidarem, perquè ha deixat una petjada important en l'efímer pas per la vida. Delimitar el perfil personal o encasellar-lo en una activitat resulta impossible, perquè cal destacar que Vicent era polifacètic.

Jugador de futbol del C.D. Olímpic juvenil de Xàtiva i posteriorment cedit dos anys al C. D. Contestano, deixà el futbol per motius familiars.

Integrant dels grups musicals locals Los Dorados, format per Toni Iniesta, cantant, i Francisco Vidal i Vicent Martínez "El Queis", guitarres, van ser els precursors del grup Los Satélites, on Vicent començà tocant la guitarra rítmica i més tard la bateria. Aquest últim va ser un conjunt prou exitós que va actuar dues vegades en Televisió Espanyola l'any 1965, en l'espai anomenat «Cancionero», de *Sonría, por favor*.



Aficionat a dibuixar des que era estudiant en l'Institut Josep de Ribera, on va tenir de professor a Rafael Pérez Contel, es va aficionar a la pintura realitzant les obres sobre cartó aquarellable de gra mitjà pintat amb anilines aigualides i pinzell, l'acabat amb punter de punta fina per a realçar els colors, segons ho definia el propi autor. Ingressa en el grup de pintors locals Sait, que estava encapçalat pel pintor Robert Martínez, el mestre *Leña*, i del qual formaven part molts altres pintors locals. Passats els anys, el grup es va constituir com a associació cultural amb el nom Grup L'Aire Lliure Art, del qual Vicent va ser el president. Nombroses foren les exposicions individuals i col·lectives en què va participa



D'esquerra a dreta, Robert Martínez *Leña*, Antonio Sáez, Vicent Martínez, Batiste Martí i Ramon Esplugues. Dalt, Maria, de Casa Chulla.



Grup L'Aire Lliure



Vicent i Marisa, de falles. 1962.

Faller, component de la Junta d'Alets de la Mare de Déu de la Seu i amb moltíssimes aficions d'oci, culturals i socials. Captivat per la ciutat on va nàixer, era arplegador de tot allò que s'hi referira o s'hi realitzara.

Vicent era afable, modest, sensible, generós, assequible, tranquil, de tracte fàcil, de conversa calmada i col·laborador amb qui li ho sol·licitava.

El primer contacte de Vicent amb la festa de les Falles es dona a principis dels anys seixanta, com a faller de la desapareguda comissió fallera José Espejo, junt a Marisa, la que seria la seua dona. Posteriorment, i possiblement per l'influx familiar de la seua filla Begonya, que era fallera des de l'any 1979, del seu germà Rafael des de l'any 1981 i que el matrimoni ja havia assaborit anteriorment la festa, es feren fallers de la comissió de la Falla República Argentina l'any 1982. Vicent començà en la comissió amb el càrrec de vicepresident quart, passant per totes les vicepresidències fins arribar a ser president els exercicis 1996, 1997 i 1998. Els següents anys, va ser bibliotecari-arxiver fins l'any 2007, quan va deixar de ser faller.

Treballador incombustible de la comissió de República Argentina, mostrava la seua mestria en la confecció dels decorats per a les presentacions, en la preparació de les cavalcades del ninot o en qualsevol tasca en què el necessitaren. Recorde que en la Cavalcada del Ninot de l'any 1995, eixírem un grup representant l'Encontre de Cultures 1244-1994. Anàvem vestits de moros i cristians i portàvem com a artefactes els arcs àrabs de les restes del bany de la vila que hi ha al Museu de l'Almodí i el campanar de la Seu. Els dos aparells foren obra de Vicent, i en agraïment, li regalàrem una placa commemorativa de part del grup La Tasca, com anomenàrem al grup.



Cavalcada del Ninot de l'any 1994

Impulsor del llibre d'Argentina, va ser el coordinador els anys 1982 a 1989, anys en què la comissió va aconseguir sis primers premis. L'any següent, la coordinació del llibre va passar a un equip de redacció de què formà part fins l'any 1992.

És l'artista de les cobertes del llibre d'Argentina des de l'any 1982 a 1985 i feia il·lustracions per a l'interior durant molts anys. Així mateix, col·laborava amb altres comissions que li ho sol·licitaven i amb la Junta Local Fallera en la realització de portades en els llibres. Quan deixà de ser faller, va seguir lligat a la festa ajudant quan era necessari.



Així mateix, va participar en la il·lustració de llibres, el de la Fira de Xàtiva, *Antologia poe-tes de Xàtiva*, *Iconografia de la Mare de Déu de la Seu* o *Nadales del segle XX* i de revistes, com ara *Papers de la Costera* o *Quaderns de Xàtiva*.



Vicent Martínez, Rafa Benito, indumentarista, i Ximo Sánchez, 1994

Amant de la festa de les Falles, era partidari de la recuperació de la indumentària valenciana. En l'any 1994, la Junta Local Fallera allibera de l'obligació de la vestimenta de panderola en el recorregut de les falles podent-se vestir de puntelló, sent dels primers a acceptar el canvi abillant-se aquest mateix any. Posteriorment, en el VI congrés faller de juliol de l'any 1997 la Junta Local Fallera va permetre vestir-se de valencià en tots els actes, i ell confirmaria el seu compromís amb la indumentària vestint-se en novembre d'aquell mateix any amb saragüells en el primer acte faller, el comiat de la fallera major de l'any anterior, Nina López i Torregrosa. L'anècdota va estar que, com en els actes fallers, fins aquell moment només es podia vestir de dol, quan Vicent va eixir de casa, un xiquet li va preguntar:

«On vas? A ballar?» Aquesta postura per la recuperació i cerca de la vestimenta tradicional valenciana és extensible a tota la família.



Presentació de la Falla República Argentina, 1998



Vicent és elegit president de la comissió de la Falla República Argentina per aclamació l'any 1996, en un moment complicat per a la comissió, doncs arriba al càrrec després d'una presidència continuada de vint-i-sis anys, on la comissió s'havia adequat a la gestió. A més a més, es donà la circumstància obligatòria d'haver de canviar l'artista faller, Miguel Ángel Gozalbes i Moracho, que els dos últims anys havia aconseguit el primer premi de la secció especial i millor falla de Xàtiva, perquè va assolir la regidoria de Fira i Festes del consistori municipal després de les eleccions de maig de l'any 1995. L'artista elegit per a substituir-lo va ser Xavier



Herrero i Martínez, i es tornaren a guanyar els mateixos banderins. La comissió durant la seua presidència va continuar sent competitiva en totes les activitats falleres. Complicada tasca era la presidència, però la realitzà satisfactòriament, amb calma i sense soroll.



Família Martínez Casanova

Vicent i Marisa mai van deixar d'estar lligats a la comissió de la Falla República Argentina, ja que eren molts els amics que hi tenien. I tampoc se'n podien deslligar perquè la festa de les Falles era i és una part important de la família. Les filles són falleres de la comissió des que van nàixer i sempre han estat molt implicades i participatives. Begonya ha ocupat els càrrecs des de delegada d'Infantils, passant per secretària i vicepresidenta fins arribar a la presidència. I Patrícia, que també va ocupar diferents càrrecs, va ser fallera major. Tot una clan faller! Que no haguera sigut possible si Marisa, suport de Vicent, no haguera estimat i gaudit de les Falles. Podríem afirmar que la família Martínez Casanova forma una simbiosi amb les Falles.

Funcionari de l'Ajuntament de Xàtiva i involucrat en la societat xativina, Vicent era una persona molt coneguda i apreciada en la ciutat, on ha deixat un gran forat.

Fins sempre, amic.



Nota: per a més informació sobre Vicent Martínez i Segrelles, consulteu Martínez Casanova B. 'Un faller amb carpetes'. En: *Llibre explicatiu de la Falla República Argentina 2009*. Xàtiva, Falla República Argentina 2009.

Fotografies de la col·lecció familiar Martínez Casanova.



*Del son la cua
se'n fuig com un estel:
ja ve l'insomni.*





*Les pomes blaves,
de tan verdes, et fan
la boca lila.*

YASATIRAKU

YASATIRAKU

Crítica suau que fereix amb subtileza

優刺樂優



EL GAUTXO

TARANNÀ OTAKU

ANEM A TOTA
MÀQUINA!

OT★KU

M'ENCANTEN
LES FALLES!
ANEM A LA MASCLETÀ!

M'ENCISA
LA PAELLA
COM UNA
TRACA!

FALLERA

CUKI

CUKI

FIDEU-SUSHI!

REVISTA SATÍRICA

EL GAUTXO

ガウチヨ



La sàtira és el combustible de les Falles, sense crítica no hi ha ninot, sense exageració no hi ha remat i sense ironia no hi ha tertúlia de casal. Plantem monuments per a cremar defectes, però sobretot per a deixar-los ben assenyalats abans que esdevinguen cendra. És pedagogia amb traca final. En aquest viatge per l'Orient hem arribat a la part més satírica del llibre, el nostre Gautxo, però no patiu: no cal passaport ni vaccins, només sentit de l'humor. Hem conegut la cultura oriental, cultura de saviesa profunda, disciplina, equilibri espiritual... Però no vos penseu que a l'Orient no gasten mala bava, també en tenen, de sàtira, des de contes burlescs fins a proverbis que són punyalades amb poesia. Canvien els vestits, però la crítica entra igual de fina. El Gautxo és una revista satírica i ha vingut a fer el que millor sabem fer per ací, riure de tot, començant per nosaltres mateixos. Així que obrim aquest apartat com qui obri una caixa de galetes de la sort, no sabem què eixirà, però segur que algú es donarà per al·ludit. Si trobeu saviesa, aprofiteu-la. Si trobeu veritats incòmodes, dissimuleu. I si trobeu bromes massa directes, recordeu la norma d'or fallera: si pica, és que cura. Benvinguts al nostre Gautxo de paper, tinta i mala idea. Ací tot és zen... fins que comença la mascletà.



MARÇ 2026

杏のあんず
Anzu

令和8年3月



SOPA DE LLETRES DE BARBERISMES



Trobeu 37 barberismes.

Amb les lletres sobrants podeu formar 11 frases fetes de Pepe Barberà.



ガウチヨ

ガウチヨ



ガウチヨ

ガウチヨ

L'ALBERCOC

MARÇ 2026

NOVETATS!

令和8年3月

EL NOU PALAU DE JUSTÍCIA DE XÀTIVA
EN L'AIRE, DESPRÉS D'ANYS DE GESTIONS

Kike Rovelló

El tan anunciat nou Palau de Justícia continua, huit anys després de gestions, reunions, fotos oficials i promeses, exactament en el mateix lloc on estava al principi: en l'aire, però molt en l'aire.

Segons fonts molt ben informades, el projecte anava avançant a bon ritme administratiu, és a dir, amb molta paperassa, molts segells i zero rajoles. Mentrestant, la ciutadania anava assumint que abans arribaria el cotxe volador que la primera pedra de l'edifici. Però resulta que ara, des de les altes esferes, s'han tirat arrere i diuen que no es fa.

Davant esta situació, i pensant ja en el futur, s'ha proposat que quan entre en funcionament el jurat popular, l'entrega de premis de Falles es faça directament als jutjats, als vells clar, per tal de facilitar les demandes, querelles, recursos, contrarecursos i «jo no estic gens d'acord amb açò».

Així, els premiats podran celebrar-ho amb banda i traca, mentre els no premiats passen directament per finestreta a presentar reclamacions, estalviant temps, nervis i desplaçaments innecessaris.

Des de l'organització no descarten ampliar el servei amb advocats de guàrdia, màquines de cafè i una sala especial per als indignats de secció, que cada any són més fidels que la despertà.

MANUAL DE SUPERVIVÈNCIA
DEL NUCLI ANTIC EN CAP DE SETMANA

Agustí Garró

Els caps de setmana, el nucli antic de Xàtiva es transforma, la plaça del Mercat i els seus voltants amaneixen plens de brutícia i cristalls trencats amb carrers que reben més reg del que demana el jardiner.

Tant sols són records de festa que espanten el veïnat quan de mati es desperta.

Hi ha joves que ixen, riuen, ballen i tornen a casa sense deixar rastre, com si foren ninges de la festa.

Però després estan els altres, que confonen el carrer amb un parc temàtic on tot es pot fer, cridar, trencar i... regar.

El veïnat, mentrestant, mira el rellotge, la finestra i el sostre, esperant que algú, a l'Ajuntament o a qualsevol despatx, recorde que allí també viu gent que aguanta l'impensable.

I clar, com sempre, paguen justos per pecadors: els que saben divertir-se bé, i els que només volen dormir tranquil·lament sense banda sonora ni sorolls que molesten. Així que, per favor, un pacte de convivència: festa sí, però amb cap; carrer compartit, però respectat; i si no, que almenys el soroll siga de música agradable ... i no de crits horrenos a altes hores de la matinada.



ガウチヨ

ガウチヨ



ガウチヨ

ガウチヨ



DE "PLAYBACKS" A GALLS, ARRIBA EL GRAN CONCURS DE KARAOKE FALLER

Sergi Comes

Després del rotundíssim èxit del Playback Faller per a adults — on ningú desafinava perquè ningú cantava —, la Junta Local Fallera ha decidit fer un pas més en la seua aposta per la música... i pel valor. Així naix el primer concurs oficial de karaoke faller, on ja no valdrà amagar-se darrere del CD, ara tocarà cantar de veritat i assumir-ne les conseqüències.

Hi haurà banderins per al millor solista i el millor grup, encara que també s'estudia crear, fora de concurs, el premi especial al «més valent», al «més sorollós» i al «jo no torne a pujar dalt d'un escenari en ma vida».

Des de l'organització recomanen escalfar la veu, hidratar-se bé... i no mirar mai directament al públic, especialment si està format per amics amb el mòbil preparat.

IMPORTANT!!!

FALLES O ESCACS? EL PRESIDENT ES JUGA LA PARTIDA DE L'ANY

Kike Rovelló

Ser o no ser, continuar o dimitir? Aquesta és la gran qüestió que té en suspens el món faller xatívi, els grups de WhatsApp fan por, i fins i tot els no fallers estan intrigats. Què farà el nostre president?

Les Falles ofereixen emocions fortes, reunions eternes i decisions impossibles; els escacs, en canvi, prometen silenci, concentració i peces que, com a molt, només protesten quan cauen de la taula.

El dubte està servit, seguirà movent fitxes al museu o farà escac i mat a la Junta Local Fallera per dedicar-se plenament a torres, cavalls i alfils? La resposta, si no hi ha pròrroga ni temps afegit, la sabrem a partir del 20 de març.



PER FI, EL JURAT «SAP EL QUE FA», ELS FALLERS DECIDIRAN ELS PREMIS

Agustí Garró

L'any vinent, en un gir revolucionari digne de monument de secció especial, seran els mateixos fallers i falleres de Xàtiva, qui, armats amb objectivitat, bon criteri i, probablement, alguna cervesa de més, valoraran les falles i decidiran a qui li cauen els premis més desitjats.

Una mesura que, segons fonts molt fiables de l'interior del món faller, acabarà definitivament amb les polèmiques o, com a mínim, les farà molt més divertides.



ÚLTIMA HORA!!!**XÀTIVA INAUGURA****EL «RECICLATGE EXPERIENCIAL» AMB PEREGRINACIÓ INCLOSA**

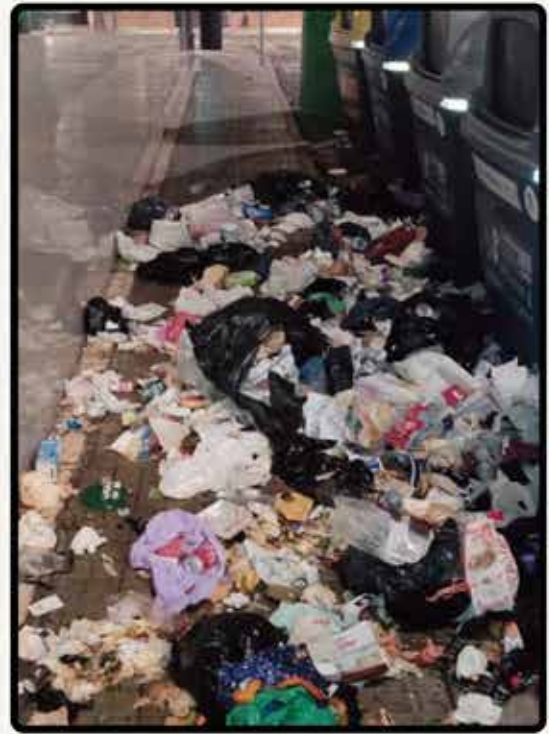
Kike Rovelló

Xàtiva estrena un nou model de gestió de residus basat en una idea revolucionària: si tires les escombraries lluny, el ciutadà fa exercici; i si a més falten contenidors d'uns certs residus, també aprén a relativitzar. Tot avantatges.

Segons experts en res —però amb molta seguretat en si mateixos—, la reubicació dels contenidors respon a un pla integral de modernització urbana: «Abans la gent eixia a tirar les escombraries i tornava. Era massa fàcil. S'estava perdent el sentit de l'esforç». A partir d'ara, tirar els residus és una activitat completa: càrdio, orientació i creixement personal.

Els nous punts de depòsit han sigut col·locats amb criteri estratègic: ni a prop ni còmode, sinó prou lluny com perquè et done temps a penedir-te d'haver comprat tanta cosa. I per si algun veí dubtava, també s'ha reduït el nombre de contenidors per a uns certs residus, potser com a exercici pedagògic: si no trobes on reciclar, aprens a no generar escombraries per esgotament. Una mesura avançada, sens dubte, encara que no explicada.

El sistema, això sí, fomenta valors comunitaris. Durant la peregrinació nocturna al contenidor comparteixes silenci, mal humor i alguna maledicció en veu baixa amb altres fidels del reciclatge. Tot molt humà.



En alguns carrers, la bossa ha passat de ser un simple objecte a convertir-se en símbol. Hi ha qui la baixa amb dignitat, qui la baixa amb ràbia, i qui la baixa com qui porta una urna. I no falta el que, a la meitat del trajecte, es creua amb un altre pelegrí i se saluden amb eixa mirada que diu: «Tu també, eh?».

Des del consistori no han confirmat si el pròxim pas serà segellar les bosses amb credencials, concedir indulgències per quilòmetre recorregut o col·locar una placa commemorativa per a qui trobe el contenidor correcte a la primera. Mentrestant, Xàtiva avança cap a un model de ciutat neta, sostenible i profundament caminada... almenys pels qui només volien tirar les escombraries i tornar a casa.

Xàtiva, una vegada més, demostrant que ací no es tira les escombraries: es viu l'experiència.



XÀTIVA DESCOBREIX L'OKUPA DE TEMPORADA

Agustí Garró

Xàtiva continua avançant, fidel a la seua tradició d'adaptar-se als temps. L'última novetat social és l'aparició d'un nou perfil de veí: el ciutadà okupa xativí amb residència d'hivern i d'estiu.

Segons fonts contrastades, la ciutat ja no només compta amb famílies que puguen a Bixquert per Pasqua i baixen al pis quan arriba l'hivern, sinó també amb okupes que han entés perfectament el model local. Pis ocupat al nucli urbà per als mesos freds, i xalet ocupat a Bixquert quan el sol crema. Organització impecable.

Aquesta nova ciutadania, vinguda de tot arreu, però plenament integrada en els costums de la ciutat, ha assimilat ràpidament les rutines xativines: canvi de domicili segons l'estació, així com la convicció profunda que Bixquert no és un lloc, és un dret estacional.

Veïns de tota la vida observen amb sorpresa — i una mica d'enveja— com alguns okupes han aconseguit allò que molts aspiren a tindre: doble residència sense hipoteca, sense IBI i sense discutir amb el banc. Un model d'eficiència que, segons alguns, hauria de ser estudiat.

Des de fonts municipals —que prefereixen mantindre l'anonimat, però no el silenci— s'ha assegurat que «la situació està controlada» i que «Xàtiva sempre ha sigut una ciutat oberta», tot afegint que «mentre no falte lloc a Bixquert, no hi ha motiu d'alarma».

Des de L'Albercoc no sabem si estem davant d'un problema social, una evolució del costum local o una nova forma d'arrelament accelerat. El que sí que queda clar és que, a Xàtiva, fins i tot l'ocupació ha après una cosa fonamental: l'hivern és al poble... però l'estiu, com toca, és a Bixquert.



EXCLUSIVA!!!

DOBLE VIDA FALLERA

Kike Rovelló

L'investigador faller Facund Asensi, conegut per no tindre res millor a fer, ha destapat un dels majors escàndols en els més de seixanta anys d'existència de la Falla República Argentina.

El secretari de la comissió xativina, reconegut a tot el País Valencià per ser el líder del corrent faller que manté una postura contrària a l'entrada d'animals als casals, així com per ser poc partidari del consum d'olives en les falles, ha sigut fotografiat per Facund Asensi amb actituds poc coherents amb les seues posicions ideològiques en els referits assumptes.

Les imatges, difícils de contemplar sense sorpresa, són devastadores, ja que mostren allò que fins ara semblava impossible: el doctor Navalón atipant-se d'olives i rebent la salutació afectuosa d'un gosset.

Tot i que el secretari ha negat els fets amb fermesa, assegurant que «això no ho faria jo voluntàriament», les proves aportades per l'investigador Asensi no deixen cap lloc al dubte i han fet més mal que una pedregada.

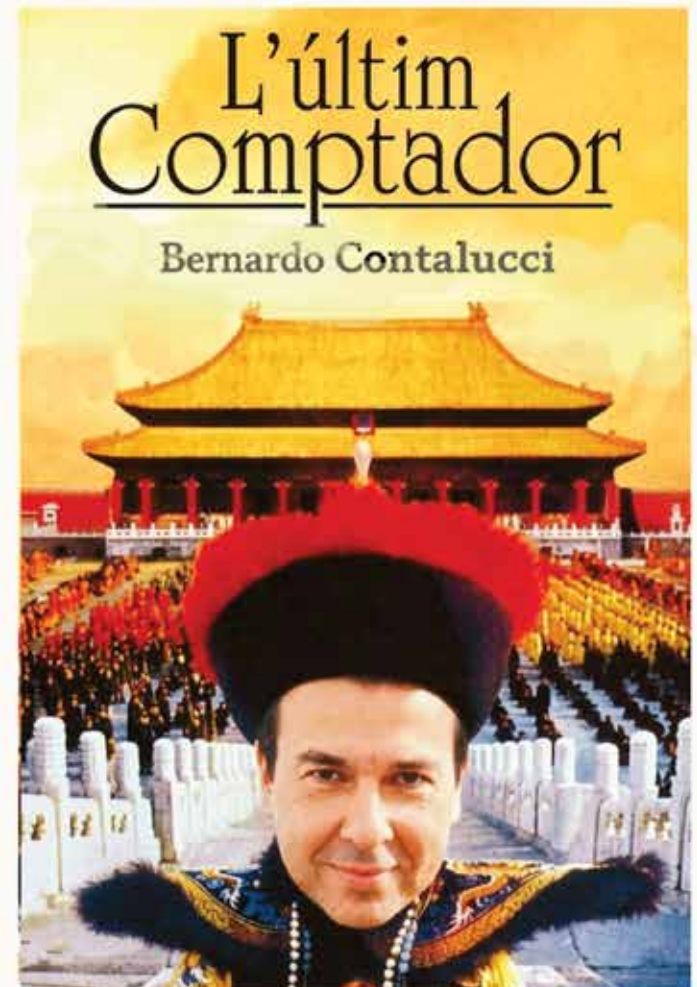
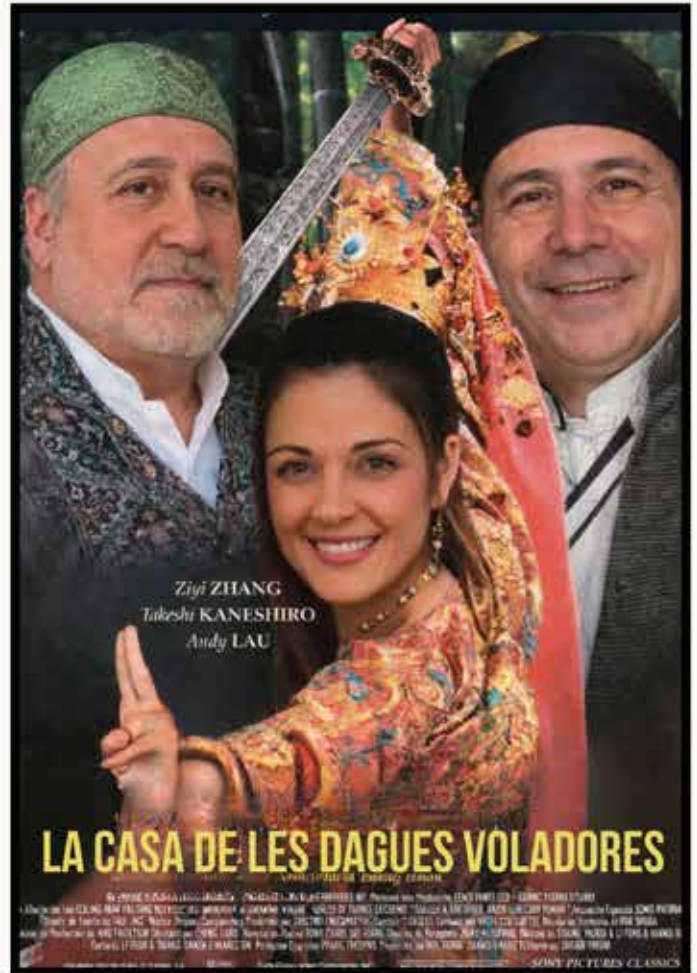
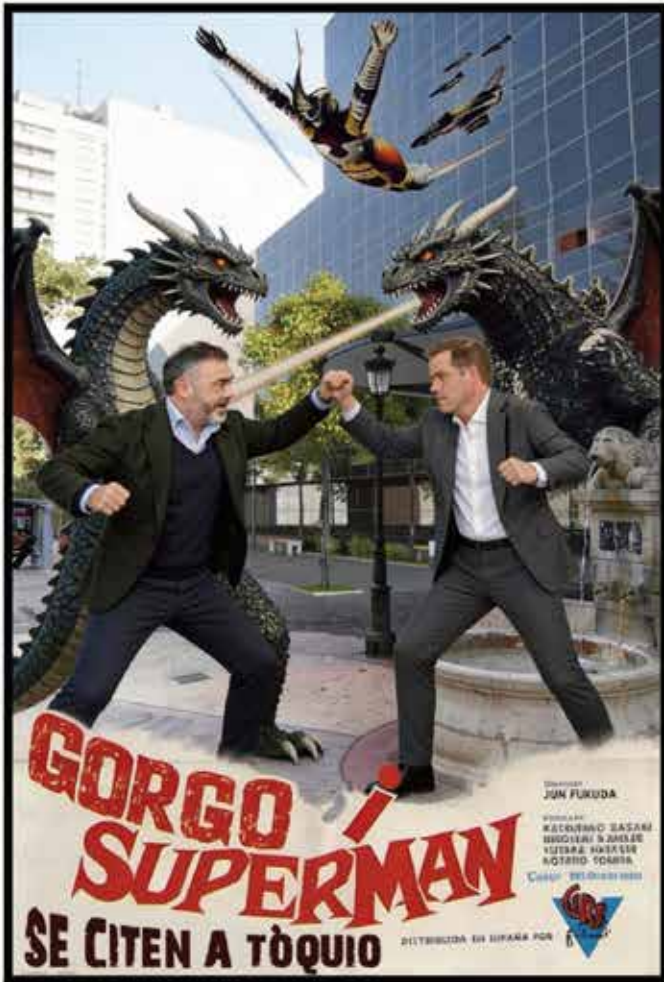


A més a més, Facund Asensi ha manifestat que la seua indagació no s'atura en el fet de donar a conèixer les imatges que ara veuen la llum pública. Segons que ha manifestat a L'Albercoc, «estic enllestint una recerca sobre l'existència d'un col·lectiu clandestí dins la Falla República Argentina que es reuneix per a consumir olives de forma subreptícia els dies de Falles».



A aquest grupuscle pertanyia l'antic president Pepe Barberà i actualment en podrien formar part, a més de l'actual secretari, Pilar Tormo, Diego Moya, Desi Fuentes i Anabel Tormo».





UN ANY
DESPRES

AVENTURES DE

MÉTAL I KRATO

per Jaume Noséque

INSPIRAT EN ELS PERSONATGES D'ELIES BARBERÀ



La desaparició de Malson

En patir un terrible catàstisme, la ciutat es troba sumida en el caos.



Els herois es presenten al restaurant, que està totalment arrasat.



Regiren les runes del local. Krato troba un micròfon d'A Punt.



De sobte una figura apareix entre les runes. És el president Malson.



Mireu, mireu... Estava tranquil·lament dinant i de sobte un ventorrot brutal em va paraitzar! No podia fer res.



Malson es posa nerviós i estaleja.



Però, president... No li preocupa gens que tot estiga tan destrossat?





Tempesta de sangria?
Això no té cap sentit!

Una tempesta de sangria...
Val més menjar en pena
que treballar a gust!



Vos ho diré,
però és una història
molt complicada.
Mireu, vaig caure dins
d'un forat.
I en eixe forat vaig
trobar una màquina
del temps!



Però... Això és una pel·lícula
de ciència-ficció, president!

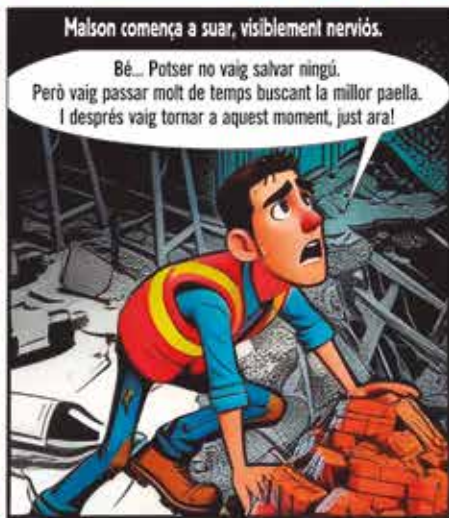
Deixa'l, Krato. Segur
que portava una bufeta amb un
piano i va confondre un
espremerdor amb una
màquina del temps!



Ho sé, ho sé...
Sembla impossible.
Però em vaig traslladar a l'any 1452,
on vaig salvar uns vaquers
d'un llamp!



Un llamp a l'any 1452?
President, crec que t'estas passant
de frenada.



Molson comença a suar, visiblement nerviós.

Bé... Potser no vaig salvar ningú.
Però vaig passar molt de temps buscant la millor paella.
I després vaig tornar a aquest moment, just ara!



Així que ens volen fer creure que tot açò va ser per una paella?
Es pensen que estem faves?

No et preocupes, Mètal.
Quan acabe, jo li faré la meua paella de faves i carxotes...
Sense màquines del temps!!



I quan vaig tornar, ja tot estava en ruïnes...
Però vaig salvar la meua dignitat!

De veritat
que estàs intentant
vendre'ns aquesta història?
D'una mentida fas
un sopar agre!



Ja ho sé, però... A mi em sembla
una història perfecta per a una pel·lícula!

Sí, dels germans Marx!
La podrien passar
per À Punt!



Però... Si el president realment haguera estat en una màquina del temps,
no podria haver salvat la ciutat?

Per favor, Krato... No em toques els collons!
Agafa el mòbil i dis-li al Gran Pàmpol
que el pardal ja està al niu.

FI



Passatemps Infantils

Aventura al Japó

Sudokus, laberints, kokeshis i molt més!



Jocs per a ments curioses!



Benvinguts al viatge de Gino!



Konnichiwa!
Soc Gino,
el teu guia drac.

Junts viatjarem per
un jardí màgic, un bosc
de bambú i un
temple antic.
Per avançar, necessite
la teua ajuda per
resoldre els enigmes!

Com jugar:



Prepara el teu llapis.



Activa la teua ment.



Diverteix-te!

Diccionari Kawaii

- Kawaii = Gràcies
- Kokeshi = Nina tradicional de fusta
- Sakura = Flor de cirerer

趣味

Bloc 1: El Jardí de la Ment

Sudoku 4x4: Núvols Màgics

Ompli les caselles amb números de l'1 al 4.
No es poden repetir a cap fila ni columna!

☁️	1	☁️	4
4	☁️	1	☁️
☁️	4	☁️	2
2	☁️	4	☁️

Seqüència Dango

Quin color ve després?
Dibuixa la següent broqueta.



Kakuro Infantil: Ponts de Bambú

Els números són ponts!
La suma horitzontal és 4.
La suma vertical és 3.
Fes servir l'1, el 2 i el 3.



Bloc 2: El Bosc de les Paraules

Sopa de Lletres: Animals Kawaii

Troba els animals amagats!

🐱 NEKO 🐰 USAGI 🦨 TANUKI 🐦 TORI
🐻 KUMA

N	E	K	O	T	A	N	U	K	I
U	S	A	G	I	N	E	K	O	X
K	U	M	A	T	O	R	I	A	I
N	E	K	O	S	A	R	U	T	U
T	A	N	U	K	I	K	O	I	N

Nines Kokeshi

Troba les 5 diferències!



Peixos Koi

Quin peix nada al revés?

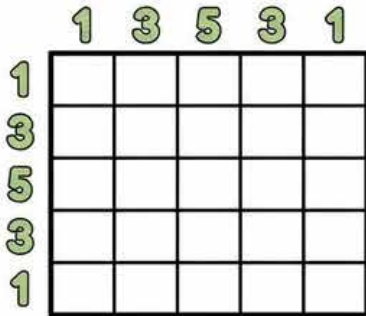


趣味

Bloc 3: El Temple de les Formes

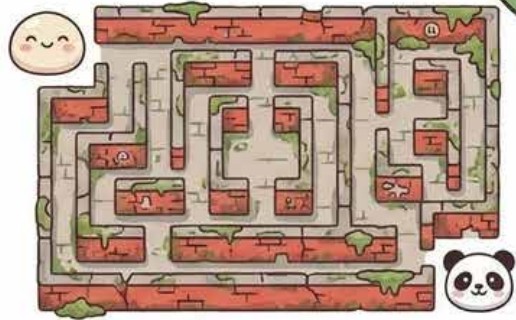
Nonograma: Llanterna Japonesa

Pinta els quadres segons els números.



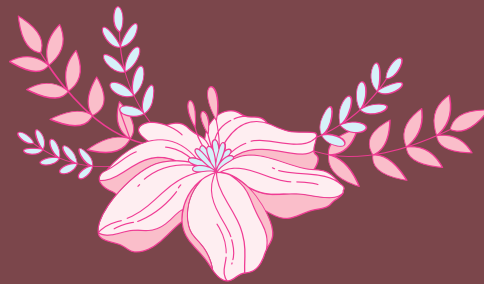
Laberint : Gino busca un amic

Ajuda Gino a trobar el panda.



Ombres de Gino

Quina ombra és la correcta?



Bloc 4: El Repte del Samurai



Sudoku 6x6: Camí al Temple

Un repte més difícil! Ompli amb números de l'1 al 6. No repetisques cap!

			3			5
5				3		
	3				1	
		5				3
			1			5
		1		5		

Enigma Lògic: El Pont

Tres animals han de creuar. Tortuga (5 min), Tigre (2 min), Mico (1 min). Només passen dos alhora. Com creuen ràpid amb una sola llanterna?

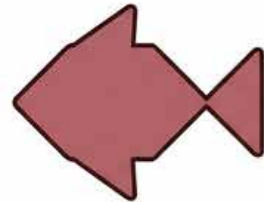
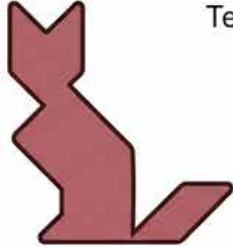


趣味

Bloc 5: Raconet Creatiu

1: Tangram: Gat de la Sort

Tens un tangram? Crea aquestes figures:



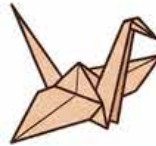
2: El teu Jardí Zen

Agafa un full i dibuixa el teu propi jardí.
Quines tres paraules et fan sentir tranquil?

Calma, Llum, Equilibri

3: Repte Origami

Inventa una figura de paper i posa-li nom.



Solucionari i Comiat

Gràcies per jugar!

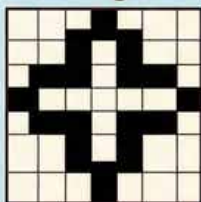
Has completat l'aventura. Fins la propera! (^_^)/



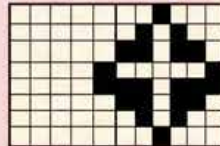
Sudoku 4x4

1	2	3	4
3	4	1	2
2	1	4	3
4	3	2	1

Nonograma



Nonograma



Sopa de Lletres

MOCHIFAC
JOCITLES
AVENTURA
ORIENTIH
BAMBUOU
SCEREZOX

Sudoku 6x6

4	6	1	3	2	5
5	2	3	6	4	1
2	3	5	1	6	4
1	4	6	5	3	2
3	1	2	4	5	6
6	5	4	2	1	3

Enigma Pont

Mico i Tigre primer,
Mico torna, Tortuga i
Mico tornen,
Tortuga i Tigre
creuen.

さよなら Sayonara!



こ
も
の
い
た
す

De l'Orient llunyà al foc de la nostra falla,
la flama ens iguala, la cultura ens uneix
i el somni crema fins a renàixer.



Passen
unes

邦下

口太

ト上

王上

王上

褒


王上

La comissió de la Falla República Argentina
agraeix, sincerament, la col·laboració
de les següents cases comercials,
les quals suposen un important suport,
sense el qual no es podria haver editat aquest llibre.

És aquest el motiu pel qual aquesta comissió ha posat
a disposició dels seus establiments col·laboradors
10.000 paperetes de rifa, per a repartir als seus clients.




**visita les nostres
empreses col·laboradores
i participa en aquest sorteig**



**Xàtiva lliure
d'agressions
sexistes**

**no
és
NO**



Ajuntament
de Xàtiva
Dona i Igualtat

**UN COL·LABORADOR
ANÓNIM**

Poder emancipar-te té un valor incalculable

En els últims anys, en Caixa Ontinyent hem destinat més de 30 milions d'euros a obra social, generant oportunitats laborals i facilitant l'emprenedoria, perquè els nostres joves puguem començar la seua pròpia vida.

Descobreix el valor incalculable de ser client de Caixa Ontinyent.



STIL
CONVERSION



Ctra. de Simat, s/n. · Pol. Ind. de Messes, s/n. · C/ Ronda s/n · Ap. correus 461
Tel. 0034 96 070 59 00 · 46800 XÀTIVA (València) Espanya
stilconversion@stilconversion.com · www.stilconversion.com



COL·LABORADORS COMERCIALS

Café - Bar
El Paso



Vine a fer-te la cerveseta



C/ República Argentina, 17

Tel. 617 538 436

46800 XÀTIVA (València)



Obert tots els dies de falles
Celebrem cada dia!

Passatge del Lleó s/n 46800 Xàtiva (València)
Tel. 96 228 34 90 • www.elpobletdexativa.es

COL·LABORADORS COMERCIALS



fontestad.com

Antonio Sanchís 609416614

Taronges valencianes

COL·LABORADORS COMERCIALS



FARMÀCIA

Tadeo J. Benavent Llopis

C/. Honda
Tel. 96 222 30 39

46822 BOLBAIT

COL·LABORADORS COMERCIALS

arquibafe

arquitectura bataller fenollosa

96 115 23 35 - 626 618 880

arquibafe@ctav.es



a l'avantguarda de la construcció



ESMORZARS
DINARS
SOPARS

*Especialitat
en menjars
casolans*



C/. Tecla de Borja, 5
XÀTIVA



618 558 628



autoescola

C/ Maulets , 4
Tel. 96 227 22 70

www.autoescuelahergra.com

46800 **XÀTIVA** (València)

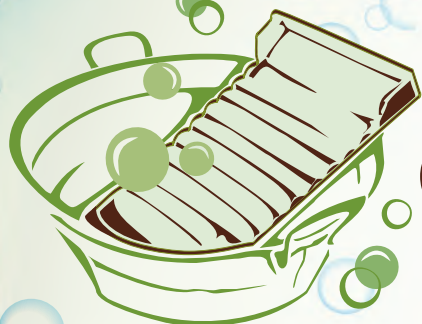


hidronatur

by Plasvina

Elegància i qualitat
al teu abast

COL·LABORADORS COMERCIALS



BUGADERIA

EL RETORNO

OBERTA ELS 365 DIES DE L'ANY

**De dilluns a diumenge,
de 8 del matí a 10 de la nit.**

Carrer Dr. Simarro, 1,

A la finca del Retorno, junt al parc de la plaça de la Ximenera.

S&E

SANCHIS & ESTORNELL, S.L.

**Ferro i alumini · Portes Automàtiques · Acristallaments
Cobertes de xapa metàl·lica tipo teulada, sandwich, policarbonat
Màmpares de bany**

Tel. contacte: 96 228 21 76

POL. IND. Plá de la Mezquita, Nave 16 · 46800 XÀTIVA (Valencia)
www.cucarellagarrigues.com · cucarellagarrigues@hotmail.com



IMPRESA CREATIVA

WWW.GRAFIGASTORMO.COM



Pl. Santa Anna 11, baix · XÀTIVA (València)

96 227 38 84 · 664 67 68 56

info@graficastormo.com / disseny@graficastormo.com

**Pensa en els gossos quan tires els petards.
Has de divertir-te des del respecte!**



*A ells no els
agraden*

Els tenen por!

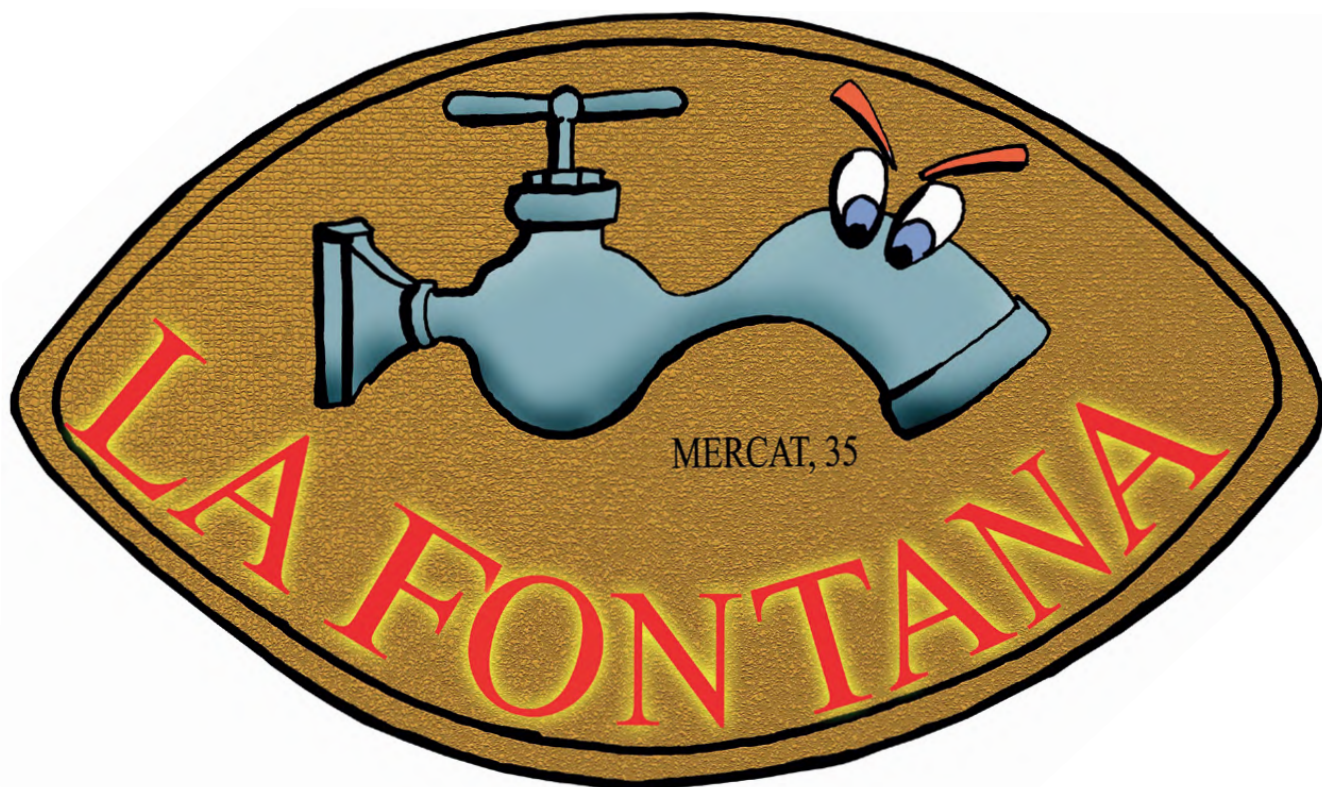
Consells pràctics
patrocinats per:



**ADN
CANINO**

PER A QUAN SONEN ELS PETARDS

- Abans d'eixir a passejar revisa bé el collaret i la corretja, el teu gos pot donar una estirada forta i escapar-se
- A casa no el deixes sol i busca-li un espai allunyat del soroll. Pren-t'ho amb calma i transmet-li tranquil·litat
- Intenta posar-li música o la ràdio per a aïllar-li del soroll dels petards.
- Existeixen productes i medicaments perquè es relaxe. Consulta al teu veterinari.



Amics, amigues i copes



La
Picaeta
de Carmeta

T. 619 511 971

Carrer Reina, 13
46800 XÀTIVA (València)

Cuina de mercat

COL·LABORADORS COMERCIALS



economistas
Colegio de Valencia

Asesoría Vinaches

• FISCAL • COMPTABLE • LABORAL

GERMANIES, 1. PIS 2º PORTA 6. TFN. 962283561





**CLÍNICA
DENTAL**


Dra. PILAR GARCÍA DEL CAÑO


**Salut dental
per a tota
la família**



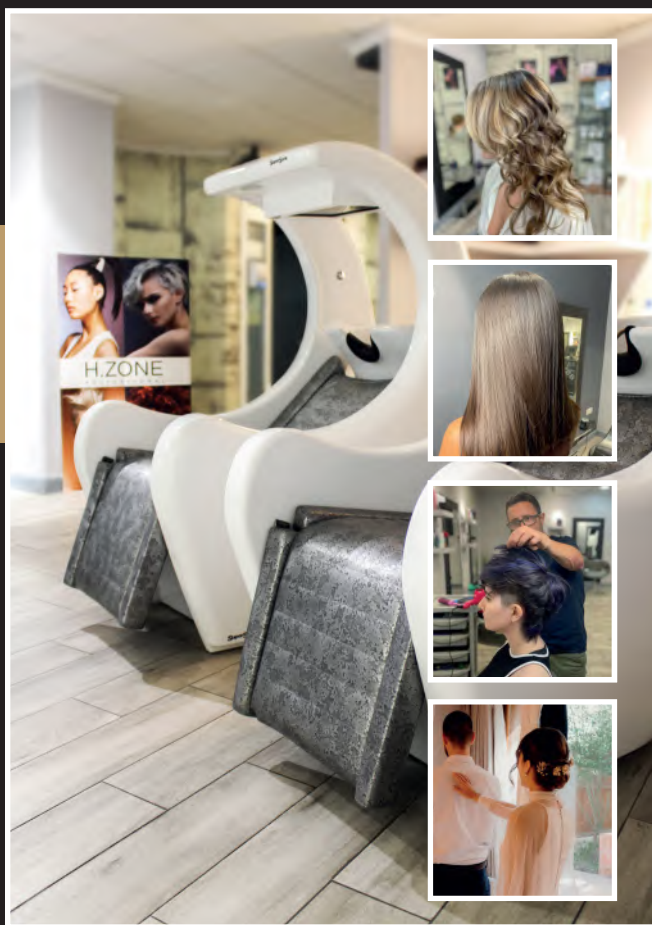
 Baixada del Carme, 6
46800 Xàtiva

 96 228 42 65

 www.clinicapilargarcia.es

 Clínica Dental
Pilar García del Caño

COL·LABORADORS COMERCIALS



BSN | *Fino i Ricardo*
BIOSALONE | DES DE 1930

EL TEU SALÓ EN XÀTIVA :

Carrer de Cerdà de Tallada Baix 6, 46800
Telf: 96 228 36 56

Sempre
INNOVANT

HORARI PERRUQUERIA:

De Dimarts a Divendres:
9:30h a 19:00h

I els Dissabtes:
9:00h a 15:00h

SEGUEIX-NOS EN LES NOSTRES XARXES:

 @biosalonepeluquerias

 /biosalone.peluquerias

Treballem per
a assegurar el
teu futur i el de
la teua família.

**El futur,
amb els teus.**



Carla Cerdá Cerveró
Assegurances

Allianz 

Carlos Sarthou, 3 1º 1º
46800 Xàtiva

Telf. 669 888 905
carla.cerda@allianzmed.es

COL·LABORADORS COMERCIALS



AVDA. AUSIÀS MARCH, 9 XÀTIVA - TEL. 689 23 86 14



INSTAL·LACIONS
FONTSANTA S.L.

FONTANERIA EN GENERAL

📞 641 511 552



COL·LABORADORS COMERCIALS



MOTION CUP

AMB LES FALLES



DESITGEM QUE ESTES FALLES FAÇA MOLTA OLOR A PÓLVORA.
GAUDIU REPÚBLICA ARGENTINA!



Visit Website

www.motionfootballcup.com



@motionfootballcup

PEP MOTOR

TALLERS MULTIMARCA, TURISMES I FURGONETES

QUALITAT I EFICIÈNCIA
AL TEU SERVEI



VOS DESITJA BONES FALLES

MANTENIMENT • MECÀNICA • ELECTRICITAT • PNEUMÀTICS
DIAGNÒSI • FRENÒMETRE • AIRE CONDICIONAT

Polígon Industrial-Carrer C- Parcel.la 23 • 46894 (Genovés) VALÈNCIA

Mòbil: 607 89 33 43 Tlf/Fax: 96 227 81 46 • pepmotor@gmail.com




Carralero

CLÍNICA DENTAL AVANZADA

Celebrem les Falles amb tu!
Cuida el teu somriure més radiant.

Tel.: 96 227 13 75

 **662 663 002**

C/ Reina, nº 50 - baix - Xàtiva
dentalcarralero.com - davidcarralero.com



**Juan
Carlos**



CARNISSERIA



C/. Gregorio Molina, 20
Tel. 96 227 21 30


XÀTIVA

**LES VALENCIANES,
ES BANYEN EN EL CAFÉ.**

**LES FALLERES, ES PENTINEN
EN INMA BALDRÉS.**

Per unes falles amb sol radiant i sense pluges.

INMA BALDRÉS

 **616 68 88 82**



Carrer Baixada Estació, 6,1,3, 46800 Xàtiva

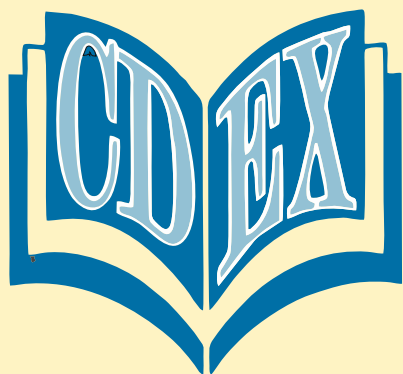


Abú Massaifa, 21
Tel.: 96 225 90 58



C/. Gregorio Molina, 1
Tel. 96 227 23 17

Whast. 637 595 983 - 46800 XÀTIVA • info@ferreteriamolina.es



**CENTRE D'ESTUDIS
XÀTIVA**

20 anys *creixent junts,
transformant els dubtes en coneixement
i coneixement en èxit.*

- **TOTES LES ASSIGNATURES**
- **GRUPS REDUÏTS**
- **HORARIS FLEXIBLES**

*Elena Sala Ruzafa
Tel. 630 493 521*

Pere IV, 10, 1r, 2a • 46800 XÀTIVA (València)

COL·LABORADORS COMERCIALS

BAR
plazza

ESMORZARS - DINARS - SOPARS

📍 Avda. de la Murta, 1 · 46800 XÀTIVA

☎ 96 228 38 12

651 855 586



Pirotècnia

TAMARIT

667 704 348

CANALS



vallatex

Mobles en fusta de pi

Pol. Ind. "La Punta", s/n.
46691 VALLADA

Tels.: 96 229 60 00
96 229 60 01

Fax: 96 225 77 83

E-mail: vallatex@astro.es

COL·LABORADORS COMERCIALS

ESTUDI

FEDERICO

FOTO & VÍDEO

c/ montcada, 20
Xàtiva

www.estudiofederico.es

Tel. 962 276 643

info@estudiofederico.es



Guaita Veterinaris

Tel. 96 204 74 74

C/ Carlos Sarthou, 2

46800 Xàtiva

(Valencia)

info@guaitaveterinaris.co

www.guaitaveterinaris.com



CASA CARMINA

La  Primitiva

Bono  Loto

La  Quiniela

EL GORDO DE La  Primitiva

LOTERIES I TRAVESSES

Avda. Jaume I, 16 · Tel. 96 227 42 83

46800 XÀTIVA

COL·LABORADORS COMERCIALS

Baldriés

**Al costat
de les falleres i fallers
tota la vida!**



C/Botigues, 10 Xàtiva - Telf.: 96 227 4440

BEATRIZ

LENCERIA

*Visiteu la nostra web:
trizlenceria.com*

Av. República Argentina, 37 · Tel. 96 228 23 37
46800 XÀTIVA

TRIZ 
LENCERIA

Bones Falles

 **LA TENDA DE
L'ESTUDIANT**



COL·LABORADORS COMERCIALS



FRUITES I VERDURES
CAMAROTJA
Collites pròpies

Pepi 616 499 782 Ramón 667 447 023

REPÚBLICA ARGENTINA. Nº 16 - XÀTIVA

reme

UNDERWEAR

Pasaje del León, 6

Tel. 962283144

*Roba interior
d'home i dona*

Pensa en un acte
important...
de segur que l'has
d'acompanyar
amb flors.



flors i decoració

Carrer Trobat, 7
Tel. 96 228 17 53
46800 · XÀTIVA

Mòbils:
687 401 244
690 267 245

COL·LABORADORS COMERCIALS



ÒPTICA
Mèdica Xàtiva

C/ República Argentina, 15 • 46800 XÀTIVA (València) • Tel. 96 204 79 22
opticamedicaxativa@gmail.com • www.opticamedicaxativa.com

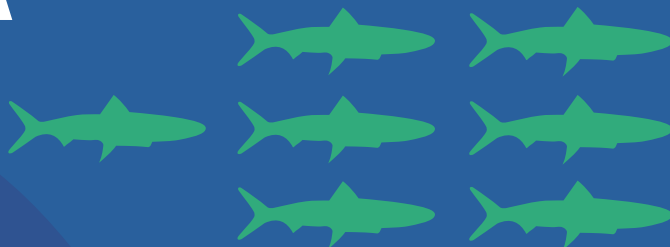
REINA 2, S.L.

ASSEGURANCES GENERALS

Albereda Jaume I, 42 - Passatge Montcada
Tel 610 443 717 - XÀTIVA

PEIXATERIA

CASTRO



Carles Sarthou, 8 - 46800 XÀTIVA
Mòbil: **634 540 730**

COL·LABORADORS COMERCIALS

Styl's

M O D A

MARTÍN SANZ CHACÓN

Del 1961 ençà vestint la gent de Xàtiva

República Argentina, 6 - Tel. 96 228 11 28 - 46800 XÀTIVA



EPI

ESTILISTES

C/ Miguel Hernández, 1 baix
46800 Xàtiva (València)
Telf. 962 281 714
epiestilistesx@gmail.com

LES BRASES

cerveseria . gastròtapes

Mateu Pueyo, 1
Xàtiva

COL·LABORADORS COMERCIALS



El teu habitatge a la Costera

Ausiàs March, 2. Xàtiva. 96 227 10 01 • www.gesinco.es



AVENIDA
BAR-CAFETERIA

També conegut com a
Bar Els Patinets

Selgas- 56
XÀTIVA

**García
Decoració**

**Per a gustos,
els colors**

Jorge García Rico
Av. Ausiàs March, 1 / XÀTIVA
Tel./Fax: 96 227 46 84/722 277 842
garciadecor@outlook.com

Román Frasquet González

CEO

roman@rsenergia.es

636 790 095

rsenergia.es

ENERGIES RENOVABLES

Avda. República Argentina, 13, 9º E
46702 Gandia



Wapi

Moda &
Complements



Passatge del Lleó, 1 - XÀTIVA - www.wapimoda.com



**La Falla República Argentina
desitja que gaudiu
d'unes bones festes falleres**



ARGENTINA

FALLA REPÚBLICA ARGENTINA
LLIBRE EXPLICATIU
XÀTIVA 2026

ISSN 2255-3770

